יוזמות אברהם
مبادرات ابراهيم
ABRAHAM INITIATIVES

מוסד שמואל נאמן
למחקר מדיניות לאומית

אלימות, פשיעה ושיטור בחברה הערבית

מדד הביטחון האישי והקהילתי

2019

العنف، الجريمة والشرطة في المجتمع العربي

مؤشر الأمن الشخصي والجماهيري

נוהאד עלי, רות לוין־חן ועולא נג'מי־יוסף
نهاد علي، روت لفين-حين وعلا نجمي-يوسف

יוני 2020 حزيران

אלימות, פשיעה ושיטור בחברה הערבית
מדד הביטחון האישי והקהילתי - 2019
العنف، الجريمة والشرطة في المجتمع العربي
مؤشر الأمن الشخصي والجماهيري- 2019

כתיבה: ד"ר נוהאד עלי, רות לוין־חן ועולא נג'מי־יוסף
עריכה לשונית: ד"ר נחמה ברוך
תרגום לערבית: רימה אבו קטיש
תרגום לאנגלית: שאול ורדי
עיצוב והדפסה: רים גרפיק דיזיין
מסת"ב: 978-965-7543-13-9

كتابة: د. نهاد علي، روت لفين-حين وعلا نجمي-يوسف
تدقيق لغوي (بالعبري): د. نحاما باروخ
ترجمة للعربية: ريما أبو قطيش، مكتب ART للترجمة
ترجمة للإنجليزية: شاؤول فاردي
تصميم وطباعة: ريم جرافيك ديزاين
رقم تسلسلي: 978-965-7543-13-9

יוני 2019 حزيران

This report is made possible by the generous support of the American people through the United States Department of State. The contents are the responsibility of The Abraham Initiatives and do not necessarily reflect the views of the Department of State or the United States Government.

יוזמות אברהם (ע"ר) הוא ארגון יהודי־ערבי המקדם שילוב ושוויון לאזרחי ישראל הערבים־פלסטינים באמצעות מיזמים רחבי־היקף המיועדים להדגים מדיניות ציבורית רצויה ולקדמה.

העמותה הוקמה בשנת 1989 ופעלה כקרן פילנתרופית אשר תמכה בארגונים ובפעולות המקרבות בין יהודים וערבים. במהלך השנים השתנתה העמותה והתפתחה לגוף המוביל מיזמי שטח נרחבים משלה, והיא אחד הארגונים הגדולים והמשפיעים בשדה היהודי־ערבי בישראל.

העמותה פועלת לאור החזון של קידום שילוב ושוויון בין יהודים וערבים אזרחי ישראל, למען חברה משגשגת, בטוחה וצודקת, תוך מימוש ההבטחה הנכללת במגילת העצמאות לשוויון זכויות חברתי ומדיני גמור לכל אזרחי המדינה בלי הבדל דת, גזע ומין. זאת תוך ביסוס אזרחות מלאה ושווה ליהודים ולערבים במדינה שהיא ביתו הלאומי של העם היהודי וביתם המוחלט של אזרחיה הערבים. העמותה מאמינה שהקמת מדינה פלסטינית לצד מדינת ישראל היא צעד חיוני בבניית חברה משותפת ושוויונית ליהודים וערבים־פלסטינים בישראל.

יוזמות אברהם פועלת זה כ־15 שנים לבניית אמון בין המשטרה לחברה הערבית. לאחר פרסום מסקנות ועדת אור ביחס לאירועי אוקטובר 2000, פעלה העמותה להעמקת הידע של השוטרים על החברה הערבית ומאפייניה כדי לקדם שיטור מיטיב ושוויוני לאזרחים הערבים. זאת לנוכח השבר העמוק וחוסר האמון הקיצוני בין המשטרה לציבור הערבי, שהגיע אז לשיאו. בנוסף ריכזה העמותה מידע ממשטרות ברחבי העולם על שיטור בקרב אוכלוסיות מיעוט כדי לקדם הטמעה של פרקטיקות מצליחות במשטרת ישראל.

מיזם "קהילות בטוחות" של העמותה הוא אחד מאבני היסוד של פעילותה כיום. המיזם עוסק בקידום שירותי אכיפה ושיטור הוגנים ומועילים עבור האזרחים הערבים באמצעות שינוי יסודי באופן השיטור כלפיהם, רכישת אמון ולגיטימציה מצידם והגברת נכונותם לשיתוף פעולה, וכן בקידום יוזמות פנים־חברתיות למאבק באלימות הגואה בחברה הערבית, תוך שיתוף פעולה עם גורמי הנהגה ועם ארגוני חברה אזרחית נוספים. כל אלה נועדו להיאבק בנגע האלימות בחברה הערבית ולהגביר את הביטחון האישי של האזרחים הערבים ביישוביהם.

כתובת העמותה: רח' המלאכה 5, אזור התעשייה הצפוני, לוד 7152011

טלפון: 02-3733000, פקס: 02-3733001

דוא"ל: info@abrahaminitiatives.org.il

www.abrahaminitiatives.org.il

מוסד שמואל נאמן הוקם בטכניון בשנת 1978 ביוזמת מר שמואל (סם) נאמן והוא פועל להטמעת חזונו לקידומה המדעי־טכנולוגי, הכלכלי והחברתי של מדינת ישראל.

מוסד שמואל נאמן הוא מכון מחקר המתמקד בהתוויית מדיניות לאומית בנושאי מדע וטכנולוגיה, תעשייה, חינוך והשכלה גבוהה, תשתיות פיזיות, סביבה ואנרגיה, וכן בנושאים נוספים בעלי חשיבות לחוסנה הלאומי של ישראל. המוסד תורם תרומה ייחודית בתחומים אלה. במוסד נעשים מחקרי מדיניות וסקירות, ומסקנותיהם והמלצותיהם משמשים את מקבלי ההחלטות במשק על רבדיו השונים. מחקרי המדיניות נעשים בידי צוותים נבחרים מהאקדמיה, מהטכניון, ממוסדות אחרים ומהתעשייה. לצוותים נבחרים האנשים המתאימים, בעלי כישורים והישגים מוכרים במקצועם. על פי רוב העבודה נעשית תוך שיתוף פעולה עם משרדי הממשלה ולעיתים היוזמה באה ממוסד שמואל נאמן ללא שיתוף ישיר של משרד ממשלתי. מוסד שמואל נאמן נחשב למוסד למחקרי מדיניות המוביל בישראל בנושאי התוויית מדיניות לאומית שעניינה מדע, טכנולוגיה והשכלה גבוהה.

עד כה נעשו במוסד שמואל נאמן מאות מחקרי מדיניות וסקירות המשמשים מקבלי החלטות ואנשי מקצוע במשק ובממשל. סקירת הפרויקטים השונים שבוצעו במוסד מוצגת באתר האינטרנט שלו. בנוסף מסייע מוסד שמואל נאמן בפרויקטים לאומיים דוגמת המאגדים של משרד התמ"ס - מגנ"ט בתחומים אלה: ננוטכנולוגיות, תקשורת, אופטיקה, רפואה, כימיה, אנרגיה, איכות הסביבה ופרויקטים אחרים בעלי חשיבות חברתית־לאומית. מוסד שמואל נאמן מארגן גם ימי עיון מקיפים בתחומי העניין שהוא עוסק בהם.

יו"ר מוסד שמואל נאמן הוא פרופ' זאב תדמור והמנכ"ל הוא פרופ' משה סידי.

כתובת המוסד: מוסד שמואל נאמן, קריית הטכניון, חיפה 3200003

טלפון: 04-8292329, פקס: 04-8231889

דוא"ל: info@neaman.org.il

www.neaman.org.il

תוכן העניינים

תודות **7**

פתח דבר **8**

תקציר **11**

מבוא **17**

פרק 1: החברה הערבית בישראל **22**

פרק 2: סקר הביטחון האישי והקהילתי 2019 **26**

2.1 רקע ומתודולוגיה 26
2.2 ממצאי סקר הביטחון האישי והקהילתי 2019 27
2.2.1 תחושות כלפי הביטחון האישי והקהילתי וסוגי אלימות 27
2.2.2 החשש להיפגע מאלימות, זהות התוקף והנכונות להשתתף במאבק באלימות 34
2.2.3 עמדות כלפי מוסדות וגופים המטפלים באלימות בחברה הערבית 45
2.2.4 נשק חם בחברה הערבית 50

פרק 3: יחסי החברה הערבית והמשטרה **52**
3.1 רקע 52
3.2 ממצאי הסקר בנוגע לעמדות האזרחים הערבים כלפי המשטרה לשנת 2019 53
3.3 בדיקת המיקומים למסירת נשק במסגרת המבצע של המשרד לביטחון הפנים לשנת 2019 64
3.4 מעקב אחר יישום החלטת ממשלה 1402 74

פרק 4: מעקב הרוגים ונרצחים עקב אלימות בחברה הערבית ב־2019 **78**

פרק 5: המלצות **87**

נספחים
נספח א': שאלות הסקר לשנת 2019 לנשאלים הערבים בצירוף הממצאים 89
נספח ב': שאלות הסקר לשנת 2019 לנשאלים היהודים בצירוף הממצאים 102

ביבליוגרפיה **106**

תרשימים
תרשים 1: תחושת הביטחון האישי ביישוב המגורים לפי חברה ושנה 27
תרשים 1.1: תחושת הביטחון האישי ביישוב המגורים לפי אזור מגורים (אזרחים ערבים, 2019) 28
תרשים 2: עמדות כלפי אלימות ופשיעה ביחס לתופעות ואיומים אחרים לפי סוג התופעה ושנה (אזרחים ערבים) 29
תרשים 3: עמדות כלפי אלימות ופשיעה לפי סוג התופעה ושנה (אזרחים ערבים) 29
תרשים 4: עמדות ביחס לאלימות כלפי נשים לפי מגדר, רמת הדאגה ושנה (אזרחים ערבים) 31
תרשים 5: עמדות כלפי אלימות במשפחה לפי מגדר, רמת הדאגה ושנה (אזרחים ערבים) 32
תרשים 6: שיעור המאוימים באלימות או הנפגעים מאלימות מילולית לפי שנה (אזרחים ערבים) 33

תרשים 6.1: שיעור המאוימים באלימות או הנפגעים מאלימות מילולית לפי אזור מגורים (אזרחים ערבים, 2019) 33
תרשים 7: עמדות כלפי הסיכוי להיפגע מאלימות ומפשיעה לפי חברה, סוג התופעה ושנה (אזרחים ערבים ויהודים) 34
תרשים 8: עמדות כלפי הסיכוי להיפגע מעבירות מין לפי מגדר, רמת החשש ושנה (אזרחים ערבים) 35
תרשים 9: עמדות כלפי איום של תופעות אלימות לפי מקום ושנה (אזרחים ערבים) 36
תרשים 9.1: עמדות כלפי איום של תופעות אלימות לפי מקום ואזור מגורים (אזרחים ערבים, 2019) 37
תרשים 9.2: עמדות כלפי איום של תופעות אלימות לפי מקום ואזור מגורים (אזרחים ערבים, 2019) 38
תרשים 10: שיעור הנפגעים מעבירת אלימות לפי שנה (אזרחים ערבים) 39
תרשים 11: שיעור הנפגעים מאלימות לפי סוג האלימות, חברה ושנה (אזרחים ערבים ויהודים) 40
תרשים 11.1: שיעור הנפגעים מאלימות לפי סוג האלימות ואזור מגורים (אזרחים ערבים, 2019) 41
תרשים 12: הכרת התוקף או המאיים בתקיפה לפי שנה (אזרחים ערבים) 42
תרשים 13: זהות התוקף או המאיים בתקיפה לפי שנה (אזרחים ערבים) 42
תרשים 14: נכונות להשתתף במאבק באלימות ביישוב לפי מידת הנכונות ושנה (אזרחים ערבים) 43
תרשים 14.1: נכונות להשתתף במאבק באלימות ביישוב לפי מידת הנכונות ומגדר (אזרחים ערבים, 2019) 44
תרשים 15: מידת שביעות הרצון מיעילות הטיפול בצמצום תופעת האלימות לפי סוג הגורם המטפל ושנה (אזרחים ערבים) 45
תרשים 15.1: מידת שביעות הרצון מיעילות הטיפול לצמצום תופעת האלימות לפי סוג הגורם המטפל ואזור מגורים (אזרחים ערבים, 2019) 46
תרשים 15.2: מידת שביעות הרצון מיעילות הטיפול לצמצום תופעת האלימות לפי סוג הגורם המטפל ואזור מגורים (אזרחים ערבים, 2019) 47
תרשים 16: הנכונות לפנות לגורמים לטיפול בשל פגיעה מאלימות או מאיום לפי סוג הגורם ושנה (אזרחים ערבים) 48
תרשים 16.1: הנכונות לפנות לגורמים לטיפול בשל פגיעה מאלימות או מאיום לפי סוג הגורם ואזור מגורים (אזרחים ערבים, 2019) 49
תרשים 17: עמדות בנוגע לגורמים המשפיעים על תפוצת נשק ועל השימוש בו לצורכי אלימות ופשיעה לפי גורם ושנה (אזרחים ערבים) 50
תרשים 18: עמדות בנוגע לגורמים המשפיעים על תפוצת הנשק ועל השימוש בו לצורכי אלימות ופשיעה לפי גורם ושנה (אזרחים יהודים) 50
תרשים 19: שיעור האזרחים שהגישו תלונה במשטרה מקרב האזרחים שחוו איום באלימות או אלימות מילולית לפי שנה (אזרחים ערבים) 53
תרשים 20: עמדות ביחס לאיכות הטיפול מצד המשטרה לפי חברה ושנה (אזרחים ערבים ויהודים) 54
תרשים 20.1: עמדות ביחס לאיכות הטיפול מצד המשטרה לפי אזור מגורים (אזרחים ערבים, 2019) 54
תרשים 21: עמדות ביחס לתפקוד המשטרה בחברה הערבית לפי תחום הפעילות ושנה (אזרחים ערבים) 55
תרשים 21.1: עמדות ביחס לתפקוד המשטרה בחברה הערבית לפי תחום הפעילות ואזור מגורים (אזרחים ערבים, 2019) 56
תרשים 21.2: עמדות ביחס לתפקוד המשטרה בחברה הערבית לפי תחום הפעילות ואזור מגורים (אזרחים ערבים, 2019) 57
תרשים 22: נכונות להתלונן במשטרה כקורבן פגיעה לפי סוג הפגיעה ושנה (אזרחים ערבים) 58
תרשים 22.1: נכונות להתלונן במשטרה כקורבן פגיעה לפי סוג הפגיעה ואזור מגורים (אזרחים ערבים, 2019) 59
תרשים 23: נכונות להעיד במשטרה על עבירה שלא כוונה נגדך לפי סוג העבירה ושנה (אזרחים ערבים) 60

תרשים 23.1: נכונות להעיד במשטרה על עבירה שלא כוונה נגדך לפי סוג העבירה ואזור מגורים (אזרחים ערבים, 2019) 61
תרשים 24: מידת האמון במשטרת ישראל לפי חברה ושנה (אזרחים ערבים ויהודים) 61
תרשים 24.1: מידת האמון במשטרת ישראל לפי אזור מגורים (אזרחים ערבים, 2019) 62
תרשים 25: קורבנות רצח והריגה בחברה הערבית אל מול כלל הקורבנות בישראל בשנים 2019-2010 86

לוחות

לוח 1: קורבנות רצח והריגה בחברה הערבית בשנת 2019 78
לוח 2: קורבנות רצח והריגה בחברה הערבית, 2019-2018, לפי קבוצות גיל 82
לוח 3: קורבנות רצח והריגה בחברה הערבית, 2019, לפי יישוב המגורים של הקורבנות 82
לוח 4: קורבנות רצח והריגה בחברה הערבית, 2019-2018, לפי אזור גאוגרפי 84
לוח 5: קורבנות רצח והריגה בחברה הערבית, 2019-2018, לפי מחוז גאוגרפי (עפ"י חלוקת המחוזות של משטרת ישראל) 85
לוח 6: מספר קורבנות רצח והריגה בחברה הערבית: תמונה רב־שנתית 85

מדד הביטחון האישי בשפה הערבית 109

תקציר בשפה האנגלית Abstract in English 249

תודות

כתיבת מסמך זה, מדד הביטחון האישי והקהילתי לשנת 2019, התאפשרה הודות לעמיתים, לחוקרים ולשותפות ולשותפים לדרך.

אנו מבקשים להודות מקרב לב לד"ר דניס רוזנברג, לד"ר רימא'א דעאס ולד"ר עידו ליברמן שליוו אותנו בייעוץ בענייני הסטטיסטיקה ובהארות חשובות על ניתוח הממצאים; לצוות המקצועי והאמין של הסוקרות והסוקרים שעשה את מלאכת הראיונות באופן מדויק; למכון הסקרים "מסקר" שביצע את הראיונות בחברה היהודית, ולעוזרת המחקר ולעוזר המחקר, רנא ואמיר, שתרמו רבות להצלחתו של המחקר. תודה מיוחדת אנו חבים לד"ר ראובן גל, עמית מחקר בכיר במוסד שמואל נאמן בטכניון, על הליווי, על התמיכה ועל קריאת הטיוטה וההערות המועילות.

תודה מיוחדת מוקדשת לאמנון בארי־סוליציאנו ולד"ר ת'אבת אבו ראס, מנכ"לים שותפים של "יוזמות אברהם", ולפרופ' משה סידי, מנכ"ל מוסד שמואל נאמן בטכניון, על תמיכתם ועידודם, על ההארות החשובות, על הליווי המקצועי ועל הנכונות להשקעה החומרית והרוחנית במחקר זה.

לכולם ולאחרים נתונה תודתנו.

נוהאד, רות ועולא

פתח דבר

מדד הביטחון האישי לשנת 2019 הוא הדו"ח השלישי בנושא "אלימות, פשיעה ושיטור בחברה הערבית".

עמותת **יוזמות אברהם** מפרסמת את הדו"חות מדי שנה בשנה, והם מספקים לקוראים תמונת מצב על עמדותיהם של האזרחים הערבים בסוגיות של שיטור ואלימות. הדו"חות אף מנהלים מעקב אחר עבודת המשטרה בקרב האוכלוסייה הערבית ואחר יישום החלטת הממשלה 1402 להגברת הביטחון האישי ביישובים הערביים.

המדד נולד מתוך המציאות המדממת בחברה הערבית, אשר מגיעה לשיאים כואבים חדשים בשנים האחרונות. בכל שנה אנו רואים כי חלה עלייה נוספת במקרי האלימות והפשיעה בחברה הערבית: בשנת 2018 קופחו חייהם של 71 אזרחים ואזרחיות ערבים, ושיעורם מכלל הנרצחים וההרוגים בישראל עמד על 61 אחוזים, פי שלושה מחלקה של החברה הערבית באוכלוסייה. בשנת 2019, מספר הנרצחים וההרוגים בשל אלימות ופשיעה בקרב האזרחים הערבים עמד על 89 נפש, יותר מבכל שנה אחרת בתולדות המדינה. שיעורם של הנרצחים הערבים מכלל קורבנות הרצח וההריגה במדינה עמד על 65% בשנה זו.

תופעת האלימות בחברה הערבית לא נוצרה יש מאין. הסיבות לה רבות, והמרכזיות שבהן הן: נוכחות בלתי מספקת של המשטרה ביישובים הערביים; מצבה החברתי־כלכלי של האוכלוסייה הערבית - מחצית מכלל המשפחות הערביות מוגדרות כעניות וכמעט שני שלישים מהילדים הערבים חיים מתחת לקו העוני; אבטלה נרחבת - בעיקר בקרב צעירים וצעירות; תמורות בתפקיד המשפחה בחברה הערבית ומעבר לחברה אינדיבידואליסטית יותר, הגורמים לכך שהמשפחה אינה מקור לביטחון ולאכיפת החוק כפי שהייתה בעבר, אך גם הרשויות עדיין לא ממלאות תפקיד זה במידה מספקת בחיי האזרחים הערבים; אי־שוויון בשירותים הניתנים לאזרחים הערבים, אשר בא לידי ביטוי בין היתר בנוכחות דלילה של מוסדות הממשלה ביישובים הערביים ועוד.

אמנם החלטת ממשלה מספר 922, אשר נתקבלה בדצמבר 2015 ועיקרה הקצאת תקציבים חסרי תקדים לקידום פיתוחם הכלכלי של היישובים הערביים, נראתה כנקודת מפנה במעמד החברה הפלסטינית בישראל וברצון של המדינה לקדם חברה זו, אולם עד מהרה החלה לחלחל ההבנה כי פיתוח כלכלי אינו אפשרי ביישובים הסובלים מפשיעה השכם והערב. הבנה זו הובילה להחלטת ממשלה מספר 1402, שנועדה לשפר את הביטחון האישי בחברה הערבית ובירושלים. צוינו בה יעדים אחדים ובהם הקמת מְנהלת חדשה לשיפור שירותי המשטרה ביישובים הערביים; גיוס אלפי שוטרים ובכלל זה מקרב החברה הערבית; הקמת תחנות משטרה חדשות ביישובים הערביים ותגבור תחנות משטרה קיימות.

למרות החלטות ממשלה חשובות אלה, החברה הערבית עדיין סובלת מהיעדר נוכחות מספקת של המשטרה ביישובים הערביים ובשכונות הערביות בערים המעורבות מחד גיסא, ומשיטור כוחני ועוין במפגש עם המשטרה מאידך גיסא. בבסיסם של היחסים בין המשטרה לחברה הערבית שורר אי־אמון של האזרחים הערבים במשטרת ישראל, משום שהיא אינה מצליחה למגר את האלימות והפשיעה ביישוביה. בתחילת אוקטובר 2019

פרצה מחאה אזרחית נרחבת של התושבים הערבים, לאחר רצח של שלושה צעירים ערבים ביישוב הגלילי מג'ד אל־כרום, ככל הנראה על רקע של סכסוך עסקי. רצח טראגי זה התרחש לאור היום וזעזע את היישוב שנחשב עד אז לשקט ושלֵו יחסית. העובדה שהרצח אירע כשנה לאחר שהוקמה ביישוב תחנת משטרה עוררה תסכול וכעס של התושבים כלפי המשטרה שלא הצליחה להשליט חוק וסדר בשנת פעילותה הראשונה ביישוב. חשוב לציין כי הקמת התחנה לוותה מלכתחילה בחשדנות ובחוסר נכונות מצד גורמים במועצה המקומית וביישוב, ולכן הבעיר אירוע מכאיב זה את חמת הזעם של התושבים והוביל לפרוץ המחאה. המחאה באה לידי ביטוי בהפגנות נרחבות ביישובים הערביים נגד תחנות המשטרה והשתתפו בהן מנהיגי החברה הערבית מהרמה המקומית והארצית. בהפגנות אלה דרשו האזרחים הערבים מהמשטרה לבצע כיאות את תפקידה במלחמה בארגוני הפשיעה, העושים שימוש בנשק, בכסף ובסמים שברשותם ומחוללים רבים מהאירועים הטורדים את שלוותם של האזרחים הערבים. עשרות אלפי האזרחים הערבים אשר השתתפו במחאה שיקפו את הדרישה מהמדינה בכלל ומהמשטרה בפרט לפעול להבטחת ביטחונם. מחאה זו וההתעוררות הציבורית הנרחבת שחוללה באה לידי ביטוי בתשובותיהם של הנשאלים מקרב החברה הערבית בסקר.

מדד הביטחון האישי והקהילתי לשנת 2019 מבוסס על סקר שהתמקד בארבעה תחומים: (1) תחושותיהם ועמדותיהם של האזרחים הערבים כלפי היקף האלימות והפשיעה ביישוביהם וכלפי תופעות האלימות ביישוב מגוריהם; (2) היקף החשיפה של האזרחים הערבים לתופעות של אלימות ופשיעה, אם במישרין ואם באמצעות חברים או קרובי משפחה שנחשפו לתופעות אלה; (3) נכונותם של האזרחים הערבים להירתם למאבק באלימות; (4) עמדות האזרחים הערבים כלפי המשטרה ותחושותיהם ביחס להתנהגותה כלפיהם.

הסקר נערך בקרב מדגם מייצג של החברה הערבית כולה. לשם השוואת הממצאים נערך בה בעת סקר ארצי בקרב מדגם מייצג של החברה היהודית. מכיוון שסקר זהה מבחינת הרכב השאלות הועבר גם בשנת 2018, דו"ח זה כולל גם השוואה בין ממצאי 2018 ל־2019 נוסף על השוואה בין החברה הערבית לחברה היהודית. השוואה זו מאפשרת לאתר מגמות ושינויים, ואנו נוסיף ונעקוב אחריהם בכל שנה. הדו"ח הנוכחי כולל גם פילוח של התשובות לפי אזור המגורים עבור חלק מהממצאים. פילוח זה מאפשר להבין טוב יותר את עמדות האזרחים הערבים בהתאם למקום מגוריהם. חלוקת אזורי המגורים נעשתה לפי החלוקה המקובלת בחברה הערבית - הגליל, המשולש, הנגב והערים המעורבות.

ממצאי הסקר של 2019 מיטיבים להמחיש את המחסור בשיטור בחברה הערבית, ומדיווחי הנשאלים הערבים מצטיירת תמונה עגומה ביחס לתופעות האלימות והפשיעה ולהשפעתן על חייהם של האזרחים הערבים, בהן שימוש בנשק חם, סחר בסמים, עבירות רכוש, אלימות פיזית ואיומים.

עמותת **יוזמות אברהם** מייחסת חשיבות רבה למאבק בפשיעה ובאלימות בחברה הערבית ולכן הקימה את מיזם "קהילות בטוחות" הפועל לקידום תפיסת שיטור שירותית ומיטיבה לאזרחים הערבים, לביסוס מנגנוני הידברות בין המשטרה לבין הקהילה, להטמעת תוכניות חינוך נגד אלימות בבתי הספר ולהקמת שירותים מצילי חיים ביישובים הערביים. הדו"ח

מייחד פרק למעקב שערכה עמותת **יוזמות אברהם** אחר מבצע של המשרד לביטחון הפנים לעידוד מסירת נשק בלתי מורשה בתמורה לאי־הפללה וזאת בשל התפקיד המרכזי שכלי הנשק הללו ממלאים במציאות החיים המדממת של האזרחים הערבים.

בשנים האחרונות קוראת העמותה להקמת צוות בין־משרדי למיגור האלימות והפשיעה בחברה הערבית תוך התמודדות עם גורמי העומק לתופעות אלה. בחודש אוקטובר 2019, בעיצומה של המחאה האזרחית בחברה הערבית, הודיע ראש הממשלה בנימין נתניהו על הקמת הצוות במשרד ראש הממשלה בהשתתפות מנכ"לי משרדי הממשלה הרלוונטיים, לצורך גיבוש תוכנית מקיפה למיגור תופעות האלימות והפשיעה בחברה הערבית. בחצי השנה שחלפה מאז החלטת ראש הממשלה ועד לפרסום דו"ח זה, עמותת **יוזמות אברהם** שותפה לחלק מהדיונים הנערכים בהובלת משרד ראש הממשלה, והמלצות העמותה, המבוססות על ניסיונה רב־השנים ביחסי המשטרה והחברה הערבית, הוגשו לוועדה במהלך פעילותה.

מיזם "קהילות בטוחות" - ואף דו"ח זה - אינם עוסקים בשיטור במזרח ירושלים או בשיטור בקרב תושבים שאינם אזרחי המדינה, וזאת מתוקף ייעודה של **יוזמות אברהם** לקדם שילוב ושוויון בין אזרחי ישראל הערבים והיהודים.

אנו מבקשים להודות למחברי הדו"ח, עולא נג'מי־יוסף, רות לוין־חן וד"ר נוהאד עלי, על כתיבתו ועל העבודה הרבה שהושקעה בהכנתו.

ד"ר ת'אבת אבו ראס | **אמנון בארי-סוליציאנו**

מנכ"לים שותפים, עמותת יוזמות אברהם

פרופ' משה סידי

מנכ"ל מוסד שמואל נאמן בטכניון

תקציר

להלן ממצאי הסקר המרכזיים המפורטים בדו"ח זה:

- שיעור האזרחים הערבים שחשו היעדר ביטחון אישי ביישוב מגוריהם בשנת 2019 עמד על 60.5%, וזאת בהשוואה ל־12.8% מהנשאלים בחברה היהודית שחשו כך. שיעור האזרחים הערבים שאינם חשים ביטחון אישי ביישוב מגוריהם צמח במידה ניכרת מ־2018, שבה עמד על 35.8%, ואילו שיעור האזרחים היהודים החשים כך נותר זהה לזה שנמצא בסקר ב־2018 (12.8%).
- התופעות המדאיגות ביותר את האזרחים הערבים הן הפשיעה והאלימות, ושיעור המודאגים מהן ב־2019 עמד על 83.9% (חשש מפשיעה) ו־83.7% (חשש מאלימות). תופעות אלה מדאיגות את האזרחים הערבים יותר מסוגיות הנוגעות למעמדם האזרחי כגון חקיקה גזענית, אי־שוויון בין ערבים ליהודים במדינה וקיפאון בתהליך השלום. אשר לתופעות השונות של אלימות ופשיעה, 82.1% מהנשאלים הערבים מודאגים או מודאגים מאוד מירי ומשימוש בנשק, ו־70.2% מהנשאלים מודאגים או מודאגים מאוד מעבירות רכוש. בין השנים 2019-2018 חלה עלייה בשיעור המודאגים בשל תופעות אלה בקרב האזרחים הערבים.
- אלימות כלפי נשים מדאיגה אף היא את האזרחיות והאזרחים הערבים: הנשים מודאגות יותר מהגברים - 70.4% מהן מודאגות או מודאגות מאוד מתופעה זו (שיעור כמעט זהה לזה של 2018) לעומת 55.7% מהגברים (53% בשנת 2018).
- תופעת האלימות במשפחה, הכוללת גם אלימות של הורים כלפי ילדיהם, מדאיגה פחות את בני החברה הערבית: 53.4% מהנשים ו־52.5% מהגברים מודאגים או מודאגים מאוד מתופעה זו, עלייה של 7-5 נקודות אחוז עבור כל אחד מהמגדרים.
- החשש להיפגע מתופעות שונות של אלימות ופשיעה בחברה הערבית גדול מזה שבחברה היהודית: 19.3% בלבד מקרב האזרחים היהודים חוששים כי הם או מי מבני ביתם ייפגעו מעבירות אלימות לעומת 73.1% בקרב האזרחים הערבים. גם עבירות רכוש מדאיגות את החברה הערבית הרבה יותר משהן מדאיגות את החברה היהודית - 65.6% מקרב הנשאלים הערבים לעומת 17.8% מקרב היהודים. שיעור החשש מעבירות מין קטן יותר בשתי החברות והוא עומד על 46% בקרב האזרחים הערבים ועל 21.6% בקרב היהודים. שיעור החוששים בחברה הערבית כי ייפגעו מתופעות אלה עלה בין השנים 2019-2018 עבור כל אחת מהתופעות, ואילו בחברה היהודית דווקא חלה ירידה.
- אשר למקומות שבהם חשים האזרחים הערבים היעדר ביטחון אישי, יישוב המגורים צוין כמקום אשר בו נחווה האיום הגדול ביותר על תחושת הביטחון האישי (42.2% ציינו כי תחושת האיום ביישוב המגורים גדולה או גדולה מאוד) והמקום הבא אחריו הוא מקומות הבילוי (33.8%). לעומת זאת, בדומה ל־2018, הבית נתפס כמקום הבטוח ביותר (רק 6.2% מקרב הנשאלים הערבים חשים

בביתם איום על ביטחונם האישי). נתון זה מעיד על כך שבשנים האחרונות ביתם של האזרחים הערבים נעשה למבצרם ונתפס כמקום היחיד היכול להגן עליהם מפני אלימות ופשיעה.

- בהשוואה לחברה היהודית, שיעור הערבים אשר הם או מי מבני משפחתם או חבריהם נפגעו מביטויים שונים של אלימות, גבוה בכל התופעות מזה שבחברה היהודית: למשל, 15% מהנשאלים הערבים ציינו כי הם או מכריהם נפגעו משימוש בנשק קר או חם (עליה מ־11% ב־2018) בהשוואה ל־1% בלבד בקרב היהודים (כמעט ללא שינוי מ־2018).
- בשנת 2019, שיעור המציינים שהכירו את התוקף או את המאיים מקרב הנשאלים הערבים שאמרו כי חוו אלימות או איום באלימות, עמד על 64.5%. שיעור הנשאלים שהכירו את התוקף או את המאיים והעידו כי היה זה שכן, חבר או מכר, עמד על 31.3%, ב־26.9% מהמקרים היה התוקף היה אדם ממקום העבודה ו־9.7% מהנשאלים ציינו כי התוקף היה בן משפחה. 26.9% מהמשיבים ציינו כי מי שתקפו או איימו בתקיפה הם אנשים מוכרים שאינם משתייכים לקטגוריות שצוינו קודם לכן.
- אשר לעמדות כלפי המשטרה, 45.2% מהאזרחים הערבים אשר חוו אלימות או איום כלפיהם השיבו בשנת 2019 כי הגישו תלונה במשטרה בגין המקרה. אמנם ממצא זה מלמד על מידת האמון הנמוכה במשטרה אשר מובילה אזרחים רבים לחיפוש חלופות לפתרון הבעיה מחוץ לרשויות החוק, ובכל זאת חלה בתחום זה עלייה: בסקר שנערך ב־2018 עמד שיעור המשיבים כי הגישו תלונה במשטרה על 38.3%.
- שיעור האזרחים הערבים המעריכים את טיפול המשטרה בהם במגעם האחרון עימה כטוב או כטוב מאוד עמד בשנת 2019 על 50% (ירידה מ־52.6% בשנת 2018) לעומת 48.2% בקרב היהודים (כמעט ללא שינוי בהשוואה ל־2018).
- האזרחים הערבים סבורים כי תפקוד המשטרה טוב בתחומים הנוגעים לאכיפת החוק והסדר: 45.6% מהם ציינו כי תפקוד המשטרה טוב או טוב מאוד באכיפת חוקי התנועה בחברה הערבית ו־30% שבעי רצון מתפקוד המשטרה באכיפת החוק והסדר. עם זאת, שביעות הרצון הולכת ויורדת בתחומים האחרים - שמירה על חיי האזרח הערבי, מלחמה בפשיעה בחברה הערבית, מלחמה במשפחות הפשע בחברה הערבית ומלחמה באלימות. אשר לתחום האחרון, רק 13.2% מהאזרחים הערבים סבורים כי תפקוד המשטרה בו טוב או טוב מאוד. ברובם המכריע של התחומים, הערכת תפקוד המשטרה בקרב הנשאלים הערבים ירדה בין השנים 2018-2019.
- ביחס לנשק החם, הגורם אשר נתפס כבעל ההשפעה הרבה ביותר על שכיחות השימוש בנשק הוא העונשים הקלים המושתים על עברייני אלימות: 92.9% מהנשאלים הערבים סבורים כי גורם זה הוא בעל השפעה רבה וכך גם 73.5% מהנשאלים היהודים. נשאלים ערבים רבים (86.4%) סבורים כי לזמינות הנשק

השפעה רבה על השימוש האלים בנשק לעומת 53% בחברה היהודית. חשוב לציין בהקשר זה כי גם נוכחות מעטה של שוטרים נתפסת כגורם המשפיע על השימוש האלים בנשק (78.8% מהנשאלים הערבים ו־59.4% מהנשאלים היהודים).

- 48.5% מהאזרחים הערבים מביעים נכונות רבה או רבה מאוד להשתתף במאבק באלימות ביישוביהם ו־28.4% מהערבים מוכנים לכך במידה בינונית. ממצא זה מעיד על שיעור לא מבוטל של 76.9% מהאזרחים הערבים המוכנים להירתם למאבק בתופעה, ומאידך גיסא - על תחושת הייאוש אשר מעוררת בכרבע מהאזרחים הערבים פקפוק ביכולתם לשנות את המציאות הקשה.
- בתשובה על השאלה בדבר יעילות הגורמים השונים במאבק באלימות השיבו רוב הנסקרים שהמשפחה היא הגורם היעיל ביותר בצמצום האלימות בישראל (63.2% ציינו כי הם שבעי רצון או שבעי רצון מאוד מיעילות טיפולה). מוסדות הדת נתפסים כיעילים במאבק באלימות בקרב קרוב למחצית מהאזרחים הערבים (49.5%) ובתחום זה חלה עלייה ביחס לשנת 2018 (אז ציינו 45.1% כי הם שבעי רצון או שבעי רצון מאוד מיעילות טיפולם לצמצום תופעת האלימות). גם מערכת החינוך זכתה ב־2019 לשביעות רצון גבוהה יחסית של 49.1%, אך בתחום זה חלה ירידה ביחס לשנת 2018, שבה 54.7% מהנשאלים היו שבעי רצון מתפקודה. מעמדה של המנהיגות בחברה הערבית עלה במידה ניכרת בין 2018 ל־2019, ושיעור שבעי הרצון מיעילות טיפולה של המנהיגות לצמצום תופעת האלימות במדינה עלה מ־24.8% ל־37.1% בשנת 2019. לעומת זאת, משטרת ישראל, הכנסת והממשלה נתפסות כגורמים שיעילותם בצמצום האלימות בישראל נמוכה: רק 16.7% מהאזרחים הערבים שבעי רצון מתפקודה של המשטרה, 16.1% מתפקודה של הכנסת ו־9.5% מתפקודה של הממשלה.
- ככלל, רמת האמון של האזרחים הערבים במשטרת ישראל נמוכה מאוד ועומדת על 17.4% (בהשוואה ל־41.3% בחברה היהודית). יתרה מכך, חלה ירידה במידת האמון של האזרחים הערבים במשטרת ישראל, ובשנת 2018 הוא עמד על 26.1%.
- בכל זאת, למרות רמת האמון הנמוכה, המשטרה נותרה גם בשנת 2019 הגורם המרכזי שאליו יפנו הנשאלים בחברה הערבית אם הם או מי מבני ביתם ייפגע מעבירת אלימות או מאיום בתקיפה ובגרימת אלימות: 59.7% מהם ציינו כי יפנו למשטרה (עליה מ־57.7% בשנת 2018), 19.6% השיבו כי יפנו למשפחה ו־10.3% ציינו כי יפנו לגורמים שיגנו עליהם.

אשר לקורבנות אלימות, במהלך 2019 קיפחו את חייהם 89 אזרחיות ואזרחים ערבים, 79 מהם גברים ו־10 מהם נשים.

משטרת ישראל גורסת כי שיעור הגשת כתבי האישום בגין רצח בחברה הערבית בשנים האחרונות זהה לזה שבחברה היהודית, וזאת למרות הקושי לאתר ראיות ועדים בחברה הערבית. בנוסף, ניכר כי בשנים האחרונות מפקדי המשטרה מנהלים דיאלוג עם מנהיגי

החברה הערבית הנבחרת ועם ארגוני החברה האזרחית, דוגמת הפורום שהקים ראש אגף החקירות והמודיעין במשטרת ישראל ניצב גדי סיסו בפברואר 2019 לשותפות במיגור האלימות בחברה הערבית.

המעקב אחר יישום החלטת ממשלה 1402 מראה: (א) בשנת 2019 נפתחה תחנת משטרה אחת ביישובים הערביים, בעיר טמרה; (ב) הוגדל מספרם של השוטרים הערבים במשטרת ישראל ומשנת 2016 ועד סוף 2019 גויסו לשורות הארגון 642 שוטרים ערבים; 92 מהם גויסו בשנת 2019. משנת 2016 ועד סוף שנת 2019 הצטרפו למשטרה 89 שוטרות ערביות, 10 מהן בשנת 2019; (ג) המִנְהלת לשיפור שירותי המשטרה ביישובים הערביים מוסיפה להפעיל מערכת תמיכה רחבה למען השוטרים הערבים והיא כוללת הכשרות ייעודיות המותאמות לאתגרים שעימם הם מתמודדים. בשנת 2019 הוגדל מספר היישובים שבהם נערכות הכשרות אלה; (ד) המִנְהלת עורכת הכשרות לסגלי ההכשרה של השוטרים הערבים וכן הכשרות ממוקדות ברמת היישוב לשוטרים בתחנות המשטרה ביישובים הערביים בכל הקשור לרגישות התרבותית הנדרשת במגעים עם החברה הערבית.

אלה ההמלצות העיקריות לשיפור הביטחון האישי ביישובים הערביים:

המלצותינו לשיפור הביטחון האישי בחברה הערבית מתמקדות בשני תחומים: המלצות הנוגעות לפעילות המשטרה למען החברה הערבית והמלצות להתמודדות עם גורמי העומק לפשיעה ולאלימות. זאת מתוך ההכרה בעובדה שמיגור תופעות האלימות והפשיעה מחייב טיפול בגורמי העומק, ובכל זאת - המשטרה וגורמי האכיפה הם שנושאים באחריות לטיפול בתופעות אלה.

המלצות הנוגעות לפעילות המשטרה וגורמי האכיפה למען החברה הערבית

1. **נוכחות קבועה ומיטיבה של המשטרה ביישובים הערביים** - בהקמת תחנות משטרה ביישובים הערביים כשלעצמה אין ערובה לשיפור רמת הביטחון של התושבים. על התחנות לפעול כמרכזי שירות מזמינים וקשובים; להגיב במהירות לפניות; לוודא שהתחנות מתוקננות ומאוישות במלואן לאורך כל שעות היממה ושצוותיהן קיבלו הכשרה ייעודית לשם טיפול בחברה הערבית.

2. **מדידת עבודתן של תחנות המשטרה ביישובים הערביים** - בשל היעדר האמון של האזרחים הערבים במשטרה יש למדוד את עבודת המשטרה ביישובים הערביים באמצעות גוף חיצוני.

3. **מיגור ארגוני הפשיעה בחברה הערבית** - על המשטרה להילחם בארגוני הפשיעה הפועלים בחברה הערבית ולהעמיד לדין את ראשי הארגונים ואת החברים בהם. ארגונים אלה פוגעים ישירות בביטחון האישי של האזרחים.

4. **דיאלוג ממוסד בין המשטרה לקהילה** - הקמת מנגנוני דיאלוג קבועים בין דרג הפיקוד בתחנות המשטרה לבין הרשויות המקומיות והציבור. מנגנונים אלה יאפשרו שקיפות ודיווחיות מצד המשטרה כלפי התושבים, תיאום בין הגורמים המטפלים וקביעה משותפת של סדרי העדיפויות.

5. **הרחבת השימוש באמצעים טכנולוגיים לצורך אכיפת החוק בחברה הערבית** - אמצעים טכנולוגיים כגון חיישנים המזהים ירי לפי עוצמת הקול, מצלמות באתרים ציבוריים ביישובים המחוברות ל'מוקד רואה' המאויש 24 שעות ביממה, ואמצעים טכנולוגיים נוספים שיאפשרו איתור, מניעה, טיפול ותחקור של אירועי אלימות ופשיעה במרחב הציבורי.

6. **החרפת המאבק בנשק המוחזק באופן בלתי חוקי** - יש למסד את המבצעים למסירת הנשק מרצון תוך הבטחת אנונימיות וחסינות מפני העמדה לדין. בה בעת יש להגביר את הפעילות המבצעית לתפיסת הנשק וכן להחמיר את העונשים על עבירות נשק.

7. **הפסקת מתן הגנה לסייענים ('משת"פים') המעורבים בפעילות עבריינית אשר מוסרים מידע לגורמי הביטחון.**

המלצות להתמודדות עם גורמי העומק לאלימות ולפשיעה

8. **נוכחות של מוסדות המדינה ביישובים הערביים** - נוכחות זו תקנה לתושבים תחושת שייכות ואכפתיות מצד המדינה וישתמע ממנה כי החוק והסדר חלים גם עליהם.

9. **פתרון בעיות התכנון והבנייה בחברה הערבית** - הגדלת ההיצע המוגבל של הקרקעות ואישור תוכניות המתאר ביישובים הערביים חיוניים להפחתת הסכסוכים האלימים הנובעים ממצוקת הבנייה והדיור בחברה הערבית.

10. **הקמת "מתחמי שירותי חירום" ביישובים הערביים** - במתחמים אלה ימוקמו תחנת המשטרה, תחנת כיבוי אש והצלה, מרכזי עזרה ראשונה ו"חדר מצב" יישובי. מתחמים אלה מוצדקים מבחינה מבצעית וכלכלית, והם יגבירו את הלגיטימציה כלפי המשטרה כשירות מציל חיים.

11. **העמקת הידע של האזרחים הערבים על שירותי המדינה הקשורים לביטחון האישי** - על מוסדות המדינה, בהם המשטרה, שירותי הכבאות וההצלה, מטה 105 להגנה על קטינים ברשת ומוקדי חירום נוספים, לפרסם את שירותיהם בשפה הערבית באמצעי תקשורת הרלוונטיים לחברה הערבית. כמו כן יש להקפיד כי עובדים ערבים יאיישו את המוקדים ויספקו הדרכה על השירותים ביישובים הערביים.

12. **חינוך נגד אלימות** - יש לפתח ולהטמיע תוכניות לחינוך נגד אלימות במסגרות החינוך הפורמליות והבלתי פורמליות ביישובים הערביים ובערים המעורבות. יש להתאים את התוכניות למאפייניה של החברה הערבית.

13. **טיפול במשפחות המועדות לעוני ולאלימות** - יש להרחיב את תוכנית הטיפול במשפחות במצוקה ואת הסיוע הניתן להן. כמו כן יש לפתח תוכניות עבור בני נוער שנדחקו לשוליים ולהקצות תקנים למטפלים ולעו"סים בהתאם למדד העוני והאלימות ביישובים.

14. **התמודדות עם תופעת האלימות כלפי נשים** - במסגרת מיגור תופעת האלימות כלפי נשים יש להרחיב את ההגדרה החוקית של אלימות במשפחה ולכלול בה את סוגי האלימות השונים במשפחה ולא רק אלימות בין בני זוג. כמו כן יש להרחיב את תוכנית עו"ס משטרה ביישובים הערביים כדי לספק פתרון הולם לנשים הסובלות מאלימות מצד בני זוגן וליישם בהקדם את המלצות הוועדה הבין־משרדית למניעת תופעת האלימות במשפחה ולטיפול בה ולהקצות תקציב ליישום ההמלצות.

מבוא

בשנים האחרונות אנו עדים לשיח ציבורי נרחב על התגברות תופעת האלימות בישראל. סיקור אירועי האלימות מצד אמצעי התקשורת מראה באיזו מידה התופעה רווחת בישראל ומצביע על השפעתה על תחומים שונים בחייהם של אזרחי המדינה. לצד זאת, הנתונים שבידי הגופים הציבוריים העוסקים בתחום מציגים תמונה מורכבת.

אלימות היא מן התופעות החברתיות המורכבות והקשות ביותר. היא פוגעת באופן ישיר ובלתי אמצעי באדם עצמו, בין שכוונה כלפי יחיד ובין שכוונה כלפי קבוצה מסוימת. אלימות עלולה לפורר מבנים חברתיים חשובים כמו התא המשפחתי, מסגרת החינוך, הקהילה המקומית ועוד, ולהוביל להיווצרות חוסר אמון ולתחושה של היעדר ביטחון אישי בקרב הציבור. ריבוי מקרים של אלימות עלול לפגוע בחברה כולה, בדפוסי פעולתה וביכולתה ליצור ערבות הדדית, שיח ושיתוף פעולה. על כן המאבק בתופעת האלימות הוא יעד מרכזי של כל חברה דמוקרטית, מודרנית ורב־תרבותית (בשן, 2014, עמ' 3).

האלימות והפשיעה נעשו לחלק מחיי היום־יום בעולם בכלל ובישראל ובקרב חברה הערבית בה בפרט. כיום קשה לתאר את סדר היום הציבורי של האזרחים הערבים בישראל בלא לעסוק באירועי האלימות הבלתי פוסקים ביישוביהם. הפשיעה והאלימות מערערות את הסדר הציבורי ומאיימות על הביטחון הן של החברה והן של הפרט בה. האלימות כלפי הפרט המשתייך לקבוצה דתית, חברתית, אתנו־לאומית, תרבותית או מגדרית אינה תופעה חדשה, והיא קיימת מאז ראשית ימי האנושות (עלי, 2014).

מכיוון שהאלימות היא תופעה כלל־אנושית, החברה פיתחה מנגנונים וכללים לריסון התופעה ולחיזוק התכונות החיוביות של האדם ושל החברה. מנגנונים אלה כוללים ערכים ונורמות המבוססים על תפיסה מוסרית ועל רצון להבטיח את ערך החיים ואת כבודם. בה בעת פיתחה החברה כללים והסדרים להתמודדות עם מְבַצְּעֵיהם של מעשי אלימות כדי למגר את התופעה או לצמצם אותה לפחות. התמודדות טובה ויעילה עם תופעת האלימות בישראל מחייבת אותנו להבין את מהותה, את היקפיה ואת מאפייניה.

חקירת האלימות כתופעה חברתית נועדה להבין את היקפה, את צורותיה, את רמותיה ואת השפעתה על הפרט ועל הקולקטיב, ולה תרומה תאורטית ויישומית. כדי להבינה יש לחקור את התמורות ואת המגמות בהתפתחותה ולמפות את סוגיה לפי הקבוצה החברתית, המיקום הגאוגרפי, צורת היישוב ועיתוי האלימות - וזאת משום שהאלימות היא תופעה דינמית המשתנה במהלך הזמן, לפי המקום ולפי הנורמות המוסריות המקובלות בחברה מסוימת. התרומה היישומית של חקר האלימות מקנה לחברה יכולת לגבש כללי התערבות כדי לצמצם את התופעה למען שמירת ביטחונם של הפרט ושל הציבור ולמען השלטת סדר ציבורי המבוסס על הנורמות ועל הערכים הרצויים על פי המוסכמות בחברה (עלי ולוין־חן, 2019, עמ' 17).

אלימות היא מגוון של פעולות מזיקות, הנעשות על ידי אדם אחד או יותר והפוגעות באחר או בחברה, והיא עלולה להיות פיזית, מילולית, חברתית, מינית או אחרת; היא פוגעת או מתכוונת לפגוע בבני אדם, בבעלי חיים, בצומח או בחפץ דומם. אלימות נתפסת בדרך

כלל כשימוש בלתי חוקי בכוח כדי לפגוע בקורבן וברכושו, והיא משפיעה על הקורבנות הן מבחינה נפשית והן מבחינה חומרית לאורך השנים.

האלימות היא תופעה אוניברסלית החוצה מדינות, חברות, תרבויות ודתות, אולם ההבדל בין חברה אחת לאחרת בא לידי ביטוי במידת הנפיצות של האלימות, במידת הלגיטימציה של האלימות בעיני האנשים, ברצון של החברה להתמודד איתה, בדרכי ההתמודדות איתה ובהסבר הניתן לה (עלי ולוין־חן, 2019).

בישראל הולכת וגוברת תופעת האלימות, בייחוד בחברה הערבית. המצב הגאו־פוליטי, הסכסוכים, השסעים האתנו־לאומיים, המתחים והקשיים על הרקע החברתי־כלכלי בישראל - כל אלה יוצרים כר פורה לצמיחת אלימות לצורותיה ולגווניה השונים. הם אף תורמים במישרין ובעקיפין לצמיחת אלימות גם ביישובים הערביים (סעדה, שטיין ועלי, 2018).

למעשה, לא עובר יום בחברה הערבית בלא התרחשות של מקרי אלימות, ירי, רצח, תקיפת אנשים, השחתת רכוש או שוד מזוין. אלימות הפכה לתופעה יום־יומית בכפרים, בערים ובשכונות בחברה זו, והתופעה מתפשטת ומתרחשת בתדירות כה גבוהה, עד שהיא מסכנת את הביטחון האישי והקולקטיבי; היא אף מובילה לחולשת החברה ולהתפרקותה. יתרה מכך, על פי ברברה ויטמר, בספרה "צורות תרבותיות של אלימות", האלימות מחלישה את המשכיות החיים. ויטמר מגדירה את האלימות כ"הבעה או פעולה מזיקה או משמידה שעושה פרט או קבוצה נגד אחרים" (חיידר, 2012).

מגפת האלימות והפשיעה נוגעת כמעט בכל תחום מתחומי החיים בחברה הערבית: היעדר הנגישות להון ולאשראי הוליד שוק חוץ־בנקאי להלוואות בריבית בלתי אפשרית והחובות בגינן נגבים באיומים קשים ובאלימות; בעלי עסקים הפועלים בסביבה בלתי מוגנת משלמים דמי חסות ונופלים קורבן למאבקי שליטה בין כנופיות; מאבקים פוליטיים במציאות של שלטון מקומי חמולתי המתגמל מקורבים (על רקע אבטלה קשה ומחסור במשרות) מטעינים את מערכות הבחירות לשלטון המקומי באלימות פיזית קשה וחושפים את נבחרי הציבור לפגיעה; סכסוכים בין משפחות או בין חמולות הופכים ליריבויות של עשרות שנים וכוללים התפרצויות אלימות ונקמות דם רב־דוריות המאיימות על אלפי אנשים מכל צד, וחטאם היחיד של רובם המכריע הוא שיוכם המשפחתי; רצח נשים ואלימות כלפי נשים בעקבות סכסוכים בתוך המשפחה הם תופעה קשה אשר עודנה נתפסת כלגיטימית בחוגים מסוימים; נהיגה פרועה וויכוחים על השימוש בדרך מידרדרים במהירות לאירועים אלימים ולעיתים לתגרות רבות־משתתפים; עובדי מערכת החינוך ובהם מורים ומנהלי בתי ספר חשופים לאלימות מילולית קשה ולעיתים מותקפים בידי תלמידים ובני משפחותיהם, וכך גם עובדי רשויות הרווחה ומשרתי ציבור אחרים; ונדליזם והשחתת רכוש במרחב הציבורי נפוצים גם כן, כביטוי למחאה, לשעמום או לשליטה במרחב (עלי ולוין־חן, 2019, עמ' 18).

כל אלה - לצד שיטור חסר שאינו מיטיב עם החברה הערבית - דוחפים אזרחים ערבים רבים להתחמש בנשק חם כדי להגן על עצמם ועל משפחותיהם. התחמשות זאת ממלאת תפקיד מכריע באירועי האלימות המתוארים לעיל. על פי הערכות, עשרות אלפי כלי נשק מוחזקים ללא רישיון בידי אזרחים ערבים, החל מנשק קר, אקדחים ומטעני חבלה

מאולתרים, וכלה בכלי נשק ותחמושת "תקניים" הכוללים רימוני רסס, רובי סער ואף טילי כתף.

שכיחותם של כלי הנשק בחברה הערבית זכתה לאזכור מיוחד בדו"ח מבקר המדינה אשר פורסם באוגוסט 2018 תחת הכותרת "התמודדות משטרת ישראל עם החזקת אמצעי לחימה לא חוקיים ואירועי ירי ביישובי החברה הערבית וביישובים מעורבים". הדו"ח מציין כי בין השנים 2016-2014 "היה שיעור עבירות הירי בקרב החברה הערבית גבוה פי 17.5 משיעור העבירות האמורות באוכלוסיה היהודית", וכי "שיעור הנפגעים באירועי אלימות שנעשה בהם שימוש באמל"ח בקרב האוכלוסיה הערבית גבוה פי 2.5 עד פי 12 משיעור הנפגעים באירועי אלימות כאלה במגזרים אחרים בחברה הישראלית".[1] אלה הסיבות המרכזיות לתופעות האלימות הקשות:

1. **היעדר שיטור שוויוני והוגן לאורך שנים** - עשרות שנים של "שיטור־חסר", המתבטא בהזנחת הטיפול בפשיעה בחברה הערבית מצד המשטרה; אכיפה רופפת, היענות איטית לקריאות, שיעור פיענוחים נמוך והקצאה בלתי מספקת של תקנים ושל משאבים למשטרה לטיפול בפשיעה ובאלימות בחברה הערבית. בה בעת נוקטת המשטרה "שיטור־יתר" המתבטא בנקיטת אלימות בלתי מידתית כלפי אזרחים ערבים ושימוש בפרקטיקות מעין־צבאיות כלפיהם בין שהרקע למעשים הוא פלילי ובין שמדובר בפעולות מחאה והפרת סדר (Ben Porat, & Yuval, 2019; Weber, 2013). המתח בין שיטור־החסר לבין שיטור־היתר מקורו בדרך שבה תופסת המשטרה את אזרחי ישראל הערבים בשני מישורים: המישור האזרחי שבמסגרתו היא אמורה לספק להם שירותי שיטור יעילים, והמישור הביטחוני אשר במסגרתו היא רואה בהם (או בחלקם) איום פוטנציאלי על המשטר ועל הסדר הציבורי. סתירה זו בין שני המישורים של היחס לערבים מצד המשטרה זורעת אי־אמון עמוק בין הצדדים ומקשה מאוד על המשטרה לשרת את האזרחים הערבים ולהילחם בפשיעה ביישוביהם.

2. **עוני ואבטלה** - הקשר בין מחסור וקשיים כלכליים לבין תופעות של אלימות ופשיעה ידוע בעולם כולו וגם בישראל. מחצית מכלל המשפחות הערביות בישראל מוגדרות כעניות וכמעט שני שלישים מהילדים הערבים חיים מתחת לקו העוני (זוסמן, וודבריג' ומיעארי, 2016; Khattab & Miaari, 2013; Ali, 2019). היישובים הערביים מצויים בתחתית הסולם הכלכלי־חברתי ורבים מהם סובלים מתת־פיתוח ניכר, מאבטלה נרחבת, ממערכות חינוך ורווחה חלשות ומתשתיות פיזיות רעועות.

3. **מאבק על משאבים: קרקע ומשרות** - המעמד המיוחד של הקרקע והקשר הרגשי אליה בצירוף המחסור החמור בה ונדירותה ההולכת וגוברת מעמיקים

1. דו"ח מבקר המדינה, אוגוסט 2018, https://www.mevaker.gov.il/he/Reports/Report_640/47b736c1-4538-49ad-a5a0-799aa30902df/amlach.pdf

קונפליקטים בין משפחות ואף בינן לבין עצמן. בה בעת ההיצע הזעום של תפקידים ומשרות ביישובים הערביים מחריף את התחרות על כל משרה, תחרות ההופכת למאבק שמשפחות שלמות מתגייסות אליו (עלי ולוין־חן, 2019). זוהי גם סיבה מרכזית למאבקים הקשים הנלווים לבחירות לרשויות המקומיות, מאבקים שלרוב אינם קשורים כלל למצע אידיאולוגי או ליישוב עצמו אלא למה שנתפס כשליטה על מאגר של משרות, בבחינת שלל הצפוי ליפול בחלקם של המשתייכים לקבוצתו של המנצח בבחירות.

4. **תמורות פנימיות ושינויים במבנים החברתיים** - החברה הערבית היא חברה מסורתית, אולם השינויים החברתיים הכלל־עולמיים, בהם השימוש הנרחב באמצעי תקשורת חדשים כגון רשתות חברתיות, אינם פוסחים עליה (ח'מאייסי, 2005; 2012). המעבר מתרבות מסורתית־דתית, כפרית וקולקטיביסטית, לתרבות מודרנית, פתוחה ואינדיבידואליסטית יותר כרוכה במחלוקת חריפה המתבטאת לעיתים באיום ובאלימות כלפי הקוראים תיגר על סגנון החיים המסורתי־פטריארכלי ועל הפערים בין המגדרים. שיח אידיאולוגי מאיים, המועצם ברשת החברתית, רווח גם במישורים אחרים ובמחלוקות פוליטיות ואידיאולוגיות. שחיקת סמכותה של המשפחה היא ביטוי נוסף לאותן תמורות. סכסוכים שיושבו בעבר בידי ראשי משפחות, בידי נכבדים ובידי ועדות סולחה, הופכים היום כהרף עין לתגרות רבות־משתתפים. הפרט שואף לממש את עצמו גם במחיר התבדלות מהקבוצה, וכך הקבוצה מאבדת אמצעים של הרתעה ופיקוח כלפיו.

5. **חוסר מעש בקרב צעירים** - שיעור חסרי המעש, שאינם עובדים ואינם לומדים במסגרת סדורה, בקרב צעירות וצעירים ערבים בני 18-22, עומד על 40% בקירוב. לעומת בני גילם היהודים זוכים למסלול ברור וקבוע מראש, מסיימי התיכון הערבים ניצבים מול עתיד מעורפל שבו הזדמנויות התעסוקה ומסגרות ההכשרה המקצועית מצומצמות. הם אף אינם מוכנים כהלכה ללימודים אקדמיים (עלי ולוין־חן, 2019; עלי ודעאס, 2018). על כך יש להוסיף את מיעוטם של המרכזים הקהילתיים, של מתקני הספורט ושל אפשרויות הבילוי. מציאות זו של שעמום וחוסר תוחלת היא כר פורה להצמחת התנהגויות אנטי־חברתיות, ונדליזם ואלימות.

6. **נוכחות דלילה של הרשויות הממשלתיות** - ביישובים הערביים בולטים בהיעדרם שירותים בסיסיים כמו בתי חולים, תחנות אוטובוס מרכזיות ותחנות רכבת, תחנות כיבוי והצלה ותחנות מגן דוד אדום. משרדי ממשלה ("קריית ממשלה") גם הם כמעט אינם קיימים ביישובים (סעדה, שטיין ועלי, 2018). היעדר זה משריש תחושה של היעדר חוק, של אי־סדר ושל חוסר אכפתיות מצד המדינה כלפי האזרחים הערבים.

7. **נגישות מוגבלת להון ולאשראי** - התפתחות חיובית של יזמות, של מסחר ושל בנייה ביישובים הערביים יוצרת ביקוש להון ולאשראי אך הם אינם זמינים דיים בחברה הערבית. לפיכך פונים אזרחים ערבים רבים להיעזר בהלוואות בריבית גבוהה, והן מניעות תופעה של גביית חובות תוך שימוש באלימות ובסחיטת דמי

חסות (סעדה, שטיין ועלי, 2018).

8. **מחאה, ניכור וייאוש** - ייצוג־היתר של האזרחים הערבים בפשיעה ותופעת אי־הציות לחוק עשויים לבטא במקרים מסוימים מחאה כלפי המדינה, רשויותיה, הגדרתה והסדר החברתי שבה, מתוך תחושות של ייאוש והיעדר אופק בקרב אזרחים מתוך המיעוט הערבי (Ali, 2019; Golan-Agnon, 2006; Landau, 2015). מחאה זו משקפת תפיסה שלפיה הריבונות ביישובים הערביים מצויה - או אמורה להימצא - בידי גורמים מתוך החברה הערבית ולא בידי רשויות המדינה.

9. **מיגור הפשיעה בערים יהודיות** - ההתמודדות היעילה של רשויות האכיפה עם הפשיעה המאורגנת בערים היהודיות לא מיגרה אותה כליל אלא הובילה לזליגתה לערים הערביות שבהן האכיפה רופפת ואינה יעילה (למשל לאזור המשולש וואדי ערה). כך הפכו היישובים הערביים והשכונות הערביות בערים המעורבות ל"אזורי עדיפות" לפעילות פשיעה.

בשנים האחרונות מתחוור לגורמי הממשלה שלאורך השנים היה יחסה של המשטרה כלפי האזרחים לא מספק, לא שוויוני ולא הוגן. על כך נוספה ההבנה כי בלא שיתוף פעולה המבוסס על אמון מצד החברה הערבית, תתקשה המשטרה להילחם בפשיעה ביעילות. בה בעת השתרשה בחברה הערבית ההכרה שהאלימות והפשיעה הן כיום איום אסטרטגי הפוגע בה קשות. מספר הקורבנות בנפש, המשפחות ההרוסות והאיום הרב שחשים האזרחים על כל צעד ושעל הולידו את ההכרה שלא ניתן למגר את התופעות הללו בלא שיטור יעיל, וכי חוק וסדר הם זכויות אדם ואזרח שהתושבים הערבים ראויים להן בזכות ולא בחסד.

החלטת ממשלה מספר 922 שנתקבלה בדצמבר 2015 ביקשה לקדם את פיתוחם הכלכלי של היישובים הערביים ושל החברה הערבית, והקצתה לשם כך תקציבים חסרי תקדים בהיקפם להשקעה בקשת רחבה של תחומים. בנוסף קבעה החלטת הממשלה מנגנוני הקצאה משופרים שיקטינו בשנים הקרובות את הפערים בהקצאות בין היהודים לבין הערבים. אף על פי כן, פיתוח כלכלי ממשי ביישובים הערביים לא יוכל להתממש ללא החרפת המאבק באלימות ובפשיעה וללא הגברת תחושת הביטחון בהם.

החלטת ממשלה מספר 1402 מאפריל 2016 נועדה לשפר את רמת הביטחון האישי בחברה הערבית ובירושלים ונושאת בשורה חשובה מאוד. ההחלטה קובעת יעדים קונקרטיים ובהם הקמת מִנְהלת חדשה לשיפור שירותי המשטרה ביישובים הערביים; גיוס אלפי שוטרים ובכלל זה מקרב החברה הערבית; הקמת תחנות משטרה חדשות ותגבור תחנות קיימות. ההחלטה הקצתה את התקציב למימוש יעדים אלה. צעדים אלה הם בכיוון הנכון ויש לנקוט נוספים שיקדמו שיטור שירותי מבוסס־קהילה, הקשוב לבעיות המטרידות את האזרחים הערבים והפותר אותן ביעילות.

פרק 1:
החברה הערבית בישראל

עם הקמתה של מדינת ישראל עזבו את מולדתן או גורשו ממנה האליטות הפוליטיות, התרבותיות, החברתיות והכלכליות של החברה הערבית וכן שכבת המשכילים ומעמד הביניים הערביים. כך הפכה החברה הערבית־פלסטינית בישראל לחברה קטועת־ראש אשר רוב חבריה הם כפריים חסרי השכלה מן המעמד הנמוך (אלחאג', 1997; עלי, 1998; Ali, 2004). הערבים בישראל - כ־130,000 נפש בשנת 1948 - הפכו למיעוט נידח, מוחלש ומודר. בדצמבר 2019 כלל המיעוט הערבי בישראל כ־1,566,000 נפש (לא כולל מזרח ירושלים והגולן) (הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה). שינויים רבים חלו בכל תחומי חייה של החברה הערבית־פלסטינית בישראל, בהם המבנה החברתי והמשפחתי, הכלכלה, החינוך, מעמד האישה ועוד (חאג'־יחיא, 1994). חלק מהשינויים נכפו עליה - למשל תהליך המודרניזציה - בלא תיאום עם הנהגת המיעוט הפלסטיני וללא תהליכי מעבר הדרגתיים מחברה מסורתית לחברה מודרנית (גאנם, 1996).

הערבים־פלסטינים אזרחי ישראל הם מיעוט אתני, דתי, לשוני, תרבותי ולאומי נפרד שאינו טמיע (סמוחה, 2012). למרות זאת, מיעוט זה, שנשאר בגבולותיה של מדינת ישראל, אינו מוגדר מיעוט לאומי בחוקי היסוד של ישראל. הגדרת ישראל כ"מדינה יהודית" או "מדינת העם היהודי" הופכת את אי־השוויון למציאות מעשית, פוליטית ואידיאולוגית מנקודת המבט של הפלסטינים אזרחי ישראל, והם סובלים מהדרה ומאפליה מצד המדינה בשל השתייכותם הלאומית, האתנית והדתית. לעיתים קרובות רואה בהם קבוצת הרוב "גיס חמישי", השקפה הנשענת על זהותם הפלסטינית ועל קשריהם הלאומיים, הדתיים, האתניים והתרבותיים עם אחיהם הפלסטינים בשטחים הכבושים ובמדינות הערביות והמוסלמיות השכנות ונטייה זו ההולכת ומתחזקת (Adalah, 2011). נטייה זו התחזקה בעקבות חקיקת חוק הלאום ביולי 2018.

הערבים־הפלסטינים בישראל סובלים הן כפרטים והן כקבוצה מאפליה ברוב תחומי החיים: זכויותיהם על הקרקע, משאבי חינוך, מעמד השפה הערבית, שילוב בעולם העבודה, נגישות להון ולאשראי, מעמד התרבות הערבית במדינה, השקעה בתשתיות בכלל ובשטחים הציבוריים בפרט, נגישות לשירותי בריאות, ייצוג פוליטי, נגישות למידע ולקצבאות ולתקציבים. ככלל, רמת חייה של החברה הערבית־הפלסטינית בישראל נחותה מזו של החברה היהודית במדינה (עלי, 2009; Ali, 2019). לפיכך מאפייניו של המיעוט הערבי בישראל, בעיקר הסוציו־דמוגרפיים, משפיעים על עתידו, על דפוסי השתלבותו בחברה הכללית ועל יחסיו עם הרוב היהודי ועם המדינה ומוסדותיה וכמובן על תופעות של אלימות.

המיעוט הפלסטיני בישראל הוא הטרוגני מבחינה דתית ועדתית: למעלה מ־83% ממנו הם מוסלמים, 8.7% נוצרים ו־8.3% דרוזים. בני המיעוט פרוסים בארבעה אזורי מגורים: רוב אזרחיה הערבים של ישראל חיים באזור הגליל (כ־56%), בהם מוסלמים, נוצרים ודרוזים; באזור המשולש חיים כ־23%, רובם ככולם מוסלמים; באזור הנגב חיים כ־13% מהאזרחים

הערבים בישראל וגם הם מוסלמים. כשליש מתושבי הנגב חיים ביישובים שמדינת ישראל הכירה בהם אך לא פיתחה אותם או אינה מכירה במעמדם המוניציפלי ועל כן הם מקבלים שירותים חלקיים בלבד בחינוך, ברווחה ובבריאות. אין בהם תשתיות מים, חשמל, טלפון וכבישים. האזור הרביעי שבו חיים הערבים (כ־8%) הוא הערים המעורבות, ורוב תושביהן הערבים מתגוררים בשולי העיר היהודית הגדולה ובשכונות עוני (הלמ"ס, 2019; Ali, 2018).

חוקרים רבים סבורים שהאוכלוסייה הערבית בישראל היא מיעוט אתני ייחודי בעולם בשל השילוב שבין מאפייניו:

א. עמו נתון בסכסוך מדיני עם מדינתו - לדעת לנדאו (בתוך אלחאג', 1997), רוב הציבור הזה מאוגד בקשרים לאומיים, תרבותיים, לשוניים ובמידה רבה גם דתיים. קשרים אלה מעודדים אותו להזדהות עם בני עמו המתגוררים מעבר לגבולותיה של מדינת ישראל.

ב. המיעוט הערבי נהנה מזכויות אזרח רבות ברמת הפרט אך כמעט לא ברמת הקולקטיב, כקבוצה אתנו־לאומית - המדינה מבחינה בין המרכיבים הדתיים של המיעוט הלאומי בבואה להעניק לו זכויות וזאת כדי לסכסך בין הקבוצות השונות. לדוגמה, לנוצרים ולדרוזים ניתנת אוטונומיה רבה בניהול ענייניהם הדתיים ובניהול אדמות הווקף שלהם, ואילו המוסלמים אינם נהנים כלל מאוטונומיה בתחום זה.

ג. המיעוט הערבי הוא מיעוט גדול יחסית - כחמישית מכלל אוכלוסיית המדינה - והוא חש מועצם בתחומים רבים ומוחלש בתחומים אחרים. בשנים האחרונות הוא מתעצם בתחום הפוליטי, רבים מהאזרחים הפלסטינים בישראל רוכשים השכלה אקדמית, מעמד הביניים הערבי מתרחב כל העת ועוד. מאידך גיסא, הוא סובל מעוני, מאבטלה, מהזנחה ומהדרה מקבלת ההחלטות המדיניות.

ד. מיעוט זה הוא בעל מנטליות של רוב. מחקרים (למשל Al-Atawnah & Ali, 2018) מראים כי הערבים בישראל טרם הפנימו את האוריינטציה של מיעוט ועדיין חיים בתחושה של קבוצת רוב. נראה שהעובדה כי הערבים הם רוב במזרח התיכון מעצימה את המיעוט הערבי בישראל, ומבחינה תרבותית המיעוט הערבי בישראל חש שהוא משתייך לתרבות הסביבה שהיא ערבית ברובה.

ה. המיעוט הערבי בישראל הוא מיעוט הטרוגני והקבוצות בו שונות זו מזו בכמה היבטים: הדת (מוסלמים, נוצרים ודרוזים), אורח החיים (עירוניים, כפריים וחצי נוודים), ההשתייכות הפוליטית למפלגות ולתנועות, רמת המסורתיות של האוכלוסייה ורמת הדתיות (מנאע, 2008). גם ארבעת הריכוזים הגאוגרפיים נבדלים זה מזה בתרבות ובאורח החיים.

ו. יחסו של מיעוט זה לאירועי חירום מתבטא לעיתים קרובות באדישות ובפסיביות. מאז הנכבה של 1948 לא חוו הערבים אזרחי ישראל איומים פיזיים על קיומם או אירועי חירום (אבו-עסבה ואחרים, 2013) קולקטיביים (פרט למגפת הקורונה המשתוללת בימים אלה וטרם נחקרו השלכותיה על התנהגותו של המיעוט הערבי בישראל). על כן לא התפתחה בקרבו תודעה של חירום או שפת חירום. בנוסף, המסורתיות בקרב מיעוט זה משתקפת בביטויים של פטליזם

במשמעותו השלילית - בנוסח "לי זה לא יקרה" או "השם ישמור" בלוויית סימני ההיכר של התופעה - אדישות, אי עשייה ופסיביות. ציבור זה מתעלם מן העובדה שהאלימות והפשיעה הן למעשה ביטויים של חירום אישי וחירום קולקטיבי בחברה הערבית בישראל (עלי, 2020).

ז. הנשים והצעירים בחברה הערבית חווים שינוי ניכר בעשורים האחרונים: מעמדן של שתי קבוצות אלה עלה ומיקומן בסולם הדרגות החברתי השתנה לטובה.

לערבים־פלסטינים בישראל מאפיינים סוציולוגיים שחלקם משפיעים על דפוסי ההתנהגות ובכללם התנהגות אלימה:

- שינויים במבנה המשפחה והחמולה הערבית: החברה הערבית מחשיבה במידה רבה נאמנות בין־אישית, כבוד הדדי כבסיס ליחסי אנוש וכבוד והערכה לזקני המשפחה (חאג' יחיא, 1994). לכן חשיבותה של המשפחה ושל קשריה עולה על חשיבותה של החברה הסובבת אותה, דבר המתבטא בין היתר בתמיכה כלכלית, בטיפול בילדים וכדומה (Al-Haj, 1987; Barakat, 1985). מבנה זה איבד מערכו ומתפקידיו, אך לתפקידים אלה אין תחליף בחברה הערבית.
- אבטלה ותעסוקה: שיעור האבטלה בקרב האוכלוסייה הערבית־פלסטינית נותר גבוה במידה רבה מזה שבאוכלוסייה היהודית. שיעור ההשתתפות בכוח העבודה בקרב הנשים הפלסטיניות אזרחיות ישראל, כ־20%, הוא מן הנמוכים בעולם[2].
- עוני: לפי הדו"ח השנתי של המוסד לביטוח הלאומי[3], בשנת 2018 נמשכה הצמיחה הכלכלית, התוצר עלה ב־3.3% והתמ"ג לנפש בכ־3.1%, ושיעור השכירים הוסיף והתרחב בכ־2%. בנוסף מראים נתוני הדו"ח כי שיעור התעסוקה גבוה. בחינת השינויים בקרב קבוצות שונות באוכלוסייה מראה כי על פי סקר ההוצאות נרשמה ירידה בשיעור התעסוקה בקרב חרדים, משפחות חד־הוריות ומשקי בית גדולים, ואילו בקרב כלל משקי הבית הערבים ומשקי הבית שראשיהם צעירים (יש חפיפה בין הקבוצות) חלה עלייה[4]. הדו"ח מציג גם את ממדי העוני ואת הפערים החברתיים לשנת 2018, ומצביע על מגמות חיוביות בהשוואה לשנת 2017 - שיעור המשפחות העניות החיות בישראל ירד מ־18.4% ל־18.0%. נרשם שיפור בקרב משפחות עניות עובדות ובשנת 2018 ירד שיעורן מ־12.6% ל־12.3%. יתר על כן, עומק העוני בכלל האוכלוסייה ירד ב־2018 ב־5.4% וחומרתו ירדה ב־7.9%. נקודת אור, מבין המעטות בדו"ח, מצביעה על השתלבותם של הערבים בשוק העבודה. בקרב כלל המשפחות הערביות בישראל (כולל מזרח ירושלים) ירד שיעור המשפחות העניות מ־49.2% ל־47.1%, אולם בקרב משפחות ערביות בגבולות הקו הירוק דווקא חלה עלייה בתחולת העוני בשנת 2018 בשיעור של 1.6%. הבדלים אלה ניתן למצוא גם בתחולת העוני בקרב

2. לפי נתוני בנק ישראל, שיעור השתתפות הנשים הערביות בשוק העבודה הוא 22%, והוא מהנמוכים בעולם. ראו https://www.boi.org.il/deptdata/mehkar/papers/dp1205h.pdf
3. https://www.btl.gov.il/Publications/oni_report/Documents/oni2018.pdf
4. שם, עמ' 36.

ילדים. תיאוריות בסוציולוגיה מצאו קשר ישיר בין עוני לבין עבריינות ואלימות. ח'טאב ומיעארי (Khatab & Miaari, 2013) הראו כי הפשיעה מתפשטת בקרב אוכלוסיות עניות הרבה יותר מבקרב קבוצות שאינן עניות (להרחבה ראו עלי, 2014; מיעארי, 2015).

- אוכלוסייה צעירה: האוכלוסייה הערבית צעירה מאוד. שיעורם של הילדים בני 14 ופחות הוא 41.2% ושיעור הנוער בני 19 ופחות הוא כ־49% מכלל האוכלוסייה הערבית. הגיל החציוני של אוכלוסייה זו הוא כ־19.4 שנים (לעומת 30 שנים בקרב האוכלוסייה היהודית). מחקרים רבים הראו שכיחות גבוהה של עבריינות בקרב צעירים (להרחבה ראו עלי ולוין־חן, 2019).
- חברה במעבר: מבחינה סוציולוגית החברה הערבית־פלסטינית היא חברה במעבר - היא אינה חברה מסורתית אך גם אינה מודרנית. היא איבדה חלק מהערכים ומהנורמות של חברה מסורתית שאפיינו את התנהגותו של הפרט, אך אין היא חברה מודרנית במלוא מובן המילה, שבה החוק הוא ערך עליון.

פרק 2:
מדד הביטחון האישי והקהילתי 2019

2.1 רקע ומתודולוגיה

סקר הביטחון האישי והקהילתי הוא סקר מדעי העוקב אחר עמדותיהם של האזרחים הערבים כלפי תופעות של אלימות ופשיעה וכן כלפי סוגיות מרכזיות הקשורות לתופעות אלה, כגון אמון האזרחים במשטרה ותחושת הביטחון האישי והקהילתי, היקף החשיפה לאלימות ומיפוי הגורמים לאלימות כפי שהם נתפסים בעיני הציבור. הסקר נעשה מדי שנה בשנה, ולכן הוא משמש מדד שנתי המאפשר ללמוד על מגמות ועל הלכי הרוח בחברה הישראלית ביחס לסוגיות אלה, ובתוך כך משקף דמיון ופערים בין החברה היהודית לחברה הערבית בנושאי הסקר המרכזיים.

מתודולוגיה

בחודשים נובמבר-דצמבר 2019 ערכה עמותת **יוזמות אברהם** בשיתוף **מוסד שמואל נאמן שבטכניון** סקר עמדות מקיף ובו נבדקו עמדות של אזרחים יהודים וערבים לגבי ביטחונם האישי והקהילתי. הערבים רואיינו פנים-אל-פנים בשפה הערבית והיהודים רואיינו בשיחות טלפון בעברית וחלקם ברוסית.

השאלון לערבים וליהודים לא היה אחיד בגודלו וכך גם מספר הנסקרים. בקרב הערבים נדגמו 718 מרואיינים ובקרב היהודים 500 מרואיינים. גם אורך השאלון לא היה אחיד: השאלון לערבים כלל 111 שאלות (כולל שאלות רקע), והשאלון ליהודים כלל 34 שאלות.

אוכלוסיית המדגם הורכבה מאזרחי ישראל הבוגרים. האוכלוסייה הערבית כללה את האזרחים הערבים המתגוררים בתחום הקו הירוק ונכללו בהם גם דרוזים ובדואים. לא נכללו בהם ערביי מזרח ירושלים והדרוזים בגולן, שרובם המכריע אינם אזרחי המדינה.

דגימת הנשאלים הערבים נעשתה בשני שלבים:

בשלב הראשון נדגמו 33 יישובים שהם חתך מייצג של היישובים הערביים מבחינת האזור הגאוגרפי, הגודל, המעמד המוניציפלי, האשכול (רמת פיתוח) וההרכב הדתי והעדתי. לכל יישוב נקבעה מכסת מרואיינים לפי גודלו. בשלב השני נדגמו באופן אקראי נשאלים בכל היישובים שנכללו במדגם מתוך מרשם התושבים של משרד הפנים. מראיינים ערבים ערכו 718 ראיונות פנים־אל־פנים בשפה הערבית בבתי המרואיינים. שיעור הלא־משיבים היה כ־21% - רובם מסיבות טכניות ורק חלקם הקטן בשל סירוב להשתתף בסקר. ניהול הסקר וריכוזו נעשו במערך מיוחד שהוקם לצורך כך ב**מוסד שמואל נאמן שבטכניון**.

הסקר בחברה היהודית כלל 500 משיבים. הדגימה של הנשאלים נעשתה בחלקה מתוך ספר הטלפונים הקוויים הכולל את כל אזורי החיוג ובנוסף בוצע סקר באמצעות האינטרנט.

המשתתפים בסקר האינטרנט נלקחו ממאגר משיבים קבוע ומפולח המשיב על סקרים באופן קבוע. המשיבים שענו היו מתוך אלפי משיבים שהשיבו על הסקר, שהם מדגם מייצג של האוכלוסייה היהודית הבוגרת בישראל מבחינת הגיל, הדת ומקום המגורים. טעות הדגימה בכל סקר היא ±3.7%. מכון **מסקר לשירותי סקרים ומחקר** ביצע את הסקר בקרב היהודים.

2.2 ממצאי סקר הביטחון האישי והקהילתי 2019

פרק זה מציג את ממצאי הסקר. ממצאי הסקר לגבי רוב השאלות מוצגים בהשוואה לסקר הקודם משנת 2018. הצגת השאלות והממצאים נעשית בלשון זכר מטעמי נוחות, אך חשוב לציין כי הממצאים נוגעים לנשים ולגברים כאחד. עבור חלק מהסוגיות שנבחנו - כגון עמדות ביחס לאלימות כלפי נשים - נעשה פילוח מגדרי לצורך הבנת ההבדלים בין נשים לבין גברים ביחסם לתופעות הללו.

2.2.1 תחושות כלפי הביטחון האישי והקהילתי וסוגי אלימות

תרשים 1:
תחושת הביטחון האישי ביישוב המגורים לפי חברה ושנה (אזרחים ערבים ויהודים)

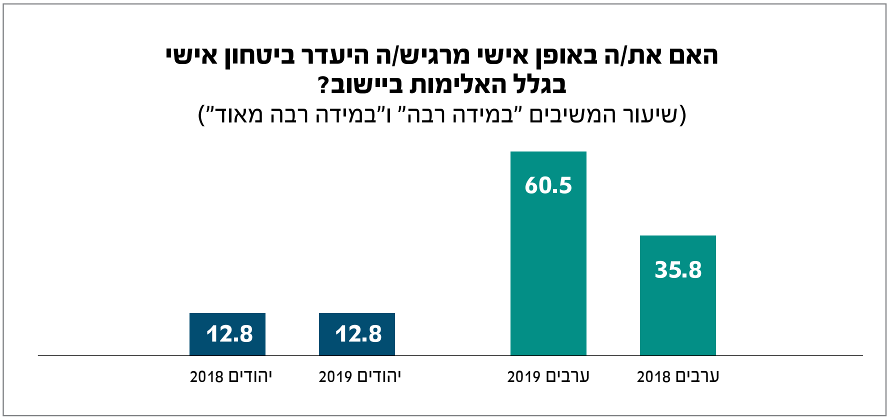

מתוך הנתונים נובע כי הנשאלים בחברה הערבית חשים אי־ביטחון בשל האלימות ביישוביהם בשיעור גדול במידה ניכרת ביחס לנשאלים בחברה היהודית, וכי הפער בין החברה היהודית לחברה הערבית בשאלה זו הולך וגדל. בדיוק כמו בשנת 2018, שיעור הנשאלים בחברה היהודית החשים חוסר ביטחון במידה רבה ובמידה רבה מאוד עומד על 12.8%, ואילו בקרב הנשאלים בחברה הערבית עומד שיעורם על 60.5% והוא עלה בהשוואה לשנת 2018, שבה עמד על 35.8%. הפערים בהרגשת הביטחון ביישוב המגורים בין האזרח היהודי ובין האזרח הערבי גדולים מאוד: העובדה שלמעלה ממחצית מהאזרחים הערבים אינם חשים בטוחים ביישוב מגוריהם פוגעת ביכולתם לחוש שייכות כלפי מקום

מגוריהם ומשפיעה על קשרי הגומלין בינם לבין סביבתם. תחושות של אי־ביטחון גורמות לניכור, וניכור זה משפיע על תחומים רבים בחייו של האזרח.

העלייה החדה בתחושת אי־הביטחון בקרב ציבור הערבים משנת 2018 לשנת 2019 אינה מפתיעה כלל וכלל בשל כמה גורמים ישירים ועקיפים: העלייה הניכרת במספר קורבנות האלימות והפשיעה בחברה הערבית בשנת 2019 - 89 קורבנות לעומת 71 קורבנות בשנת 2018, התגברות המודעות האישית והציבורית בקרב הציבור הערבי לתופעות האלימות והפשיעה, המחאה הציבורית בחברה הערבית ב־2019 ועוד.

תרשים 1.1:
תחושת הביטחון האישי ביישוב המגורים לפי אזור מגורים (אזרחים ערבים, 2019)

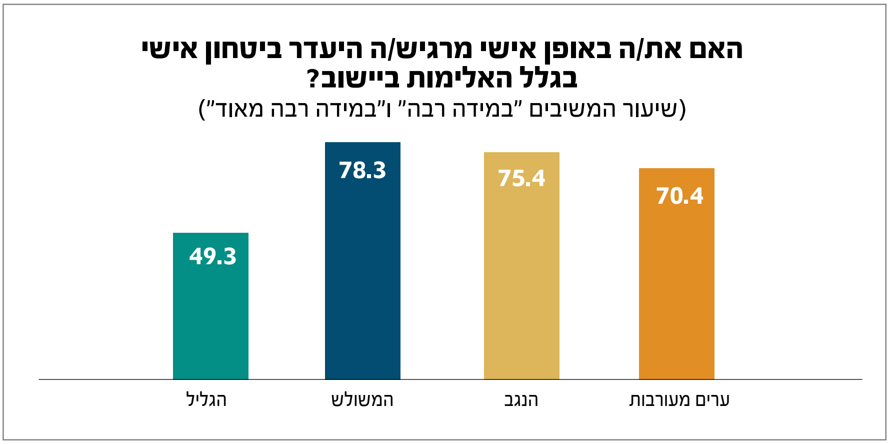

נמצאו הבדלים מובהקים בין האזורים מבחינת הרגשת היעדר הבטחון האישי ביישוב המגורים. בקרב תושבי הגליל נרשם שיעור גבוה יחסית של תחושת ביטחון (49.3% חשו היעדר ביטחון), וביתר האזורים שיעור זה גבוה מ־70%. המשולש הוא האזור הגאוגרפי שבו שיעור הרגשת היעדר הבטחון ביישוב בשל האלימות הוא הגבוה ביותר - 78.3% מקרב הנשאלים חשים בו במידה רבה או רבה מאוד. נראה שיש זיקה בין תחושה זו לעובדה ששיעור קורבנות האלימות בנפש באזור המשולש היה 37% (33 מתוך 89), וזאת אף שבאזור זה חיים פחות מרבע מהאזרחים הערבים. תחושת היעדר הביטחון האישי של תושבי המשולש משקפת אפוא את גאות הפשיעה באזור זה.

תרשים 2:
עמדות כלפי אלימות ופשיעה ביחס לתופעות ואיומים אחרים לפי סוג התופעה ושנה (אזרחים ערבים)

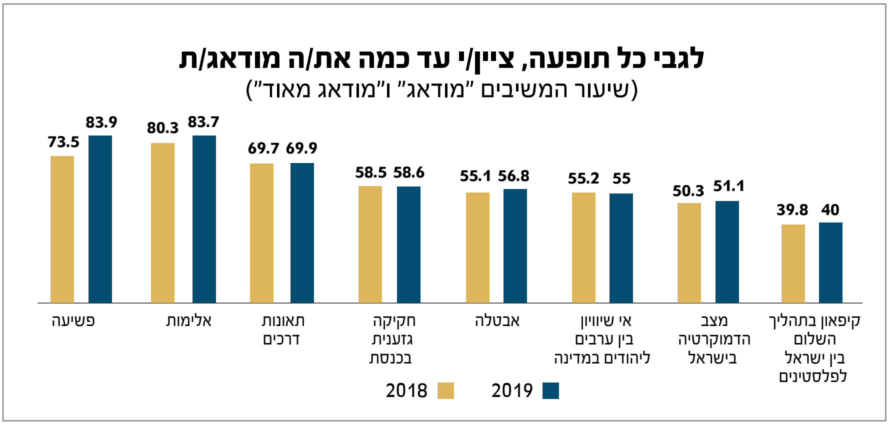

תרשים 3:
עמדות כלפי אלימות ופשיעה לפי סוג התופעה ושנה (אזרחים ערבים)

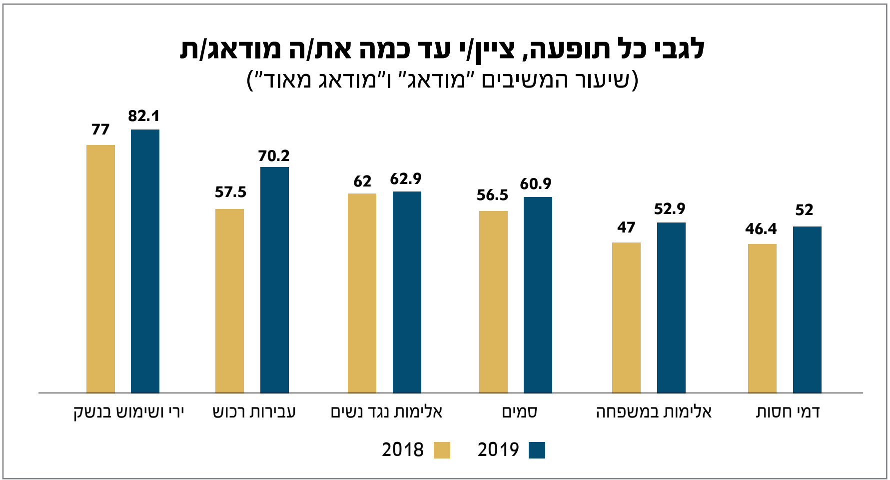

תרשימים מס' 2 ו־3 מראים כי בדומה לשנת 2018, התופעות המדאיגות ביותר את האזרחים הערבים בשנת 2019 הן תופעות **אלימות ופשיעה**. כ־83.9% מהנשאלים הערבים מודאגים או מודאגים מאוד מפשיעה; הדאגה ביחס לתופעה זו גברה בסקר האחרון והיא עולה על הדאגה ביחס לכל התופעות האחרות. שיעור דומה מהנשאלים מודאגים או מודאגים מאוד מהאלימות - 83.7% - לעומת 80.3% בשנת 2018.

לעומת זאת, סוגיות כבדות־משקל כגון **מצב הדמוקרטיה בישראל** (51.5% מהנשאלים מודאגים או מודאגים מאוד מהנושא - עלייה של פחות מנקודת אחוז לעומת שנת 2018) **וקיפאון בתהליך השלום** בין ישראל לפלסטינים (40%, בדומה לשנת 2018) נדחקו

לשוליים. רק **חקיקה גזענית בכנסת** (58.6%, שיעור כמעט זהה לשנת 2018), **אבטלה** (56.8%, עליה קלה לעומת 2018) **ואי־שיוויון** בין ערבים ליהודים במדינה (55%, שיעור כמעט זהה לזה של שנת 2018) הם בין הנושאים כבדי־המשקל המדאיגים למדי את האזרחים הערבים בישראל.

תופעת תאונות הדרכים היא המדאיגה ביותר את האזרחים הערבים מבין התופעות **שאינן** אלימות ופשיעה: 69.9% מהנשאלים מבטאים דאגה ודאגה רבה כלפי תופעה זו (כמעט לא חל שינוי לעומת שנת 2018). ההסבר לכך טמון בעובדה שתאונות הדרכים גובות מחיר דמים כבד בחברה הערבית, ולאזרחים הערבים ייצוג יתר בקרב קורבנות תאונות הדרכים בישראל.

התמקדות בתופעות ספציפיות של אלימות ופשיעה מראה ש־82.1% מהנשאלים מודאגים או מודאגים מאוד מירי ומשימוש בנשק, ולעומת זאת שיעור זה עמד על 77% בשנת 2018. בנוסף, 70.2% מהנשאלים מודאגים או מודאגים מאוד מעבירות רכוש (עלייה ביחס לשנת 2018 שבה שיעור זה עמד על 57.5%). לעומת זאת, תופעות שהסתברותן לגבות קורבנות בנפש נמוכה יחסית זוכות למידה מועטה יותר של דאגה. תופעת דמי החסות מדאיגה שיעור קטן יותר מהאזרחים הערבים, ו־52% מהנשאלים מודאגים או מודאגים מאוד ממנה (עליה של 6 נקודות אחוז לעומת שנת 2018).

בתווך נראה כי האזרחים הערבים מודאגים או מודאגים מאוד מתופעות נוספות - אלימות במשפחה (52.9% לעומת 47% בשנת 2018), סמים (60.9% לעומת 56.5% בשנת 2018) ואלימות נגד נשים (62.9% לעומת 62% ב־2018).

העלייה המטרידה בשיעור המשיבים המודאגים מהאלימות, מהפשיעה, מהשימוש בנשק חם ומהירי באזור המגורים משקפת את הלך הרוח בחברה הערבית בעקבות גאות הפשיעה בפועל ולנוכח העלייה במספר ההרוגים בשנת 2019. העלייה במספר ההרוגים ואוזלת ידה של המשטרה במיגור האלימות או בצמצום מקרי הרצח לפחות נותנת את אותותיה ומגבירה את הדאגה. יצוין כי בלטה במיוחד הדאגה מעבירות הרכוש. גם אם לא צוין כי עבירות הרכוש נובעות מהתרחבותה של התפשטות משפחות הפשע ביישובים הערביים, ההתבוננות במציאות ובחיי היום־יום מסבירה דאגה זו.

תרשים 4:
עמדות ביחס לאלימות כלפי נשים לפי מגדר, רמת הדאגה ושנה (אזרחים ערבים)

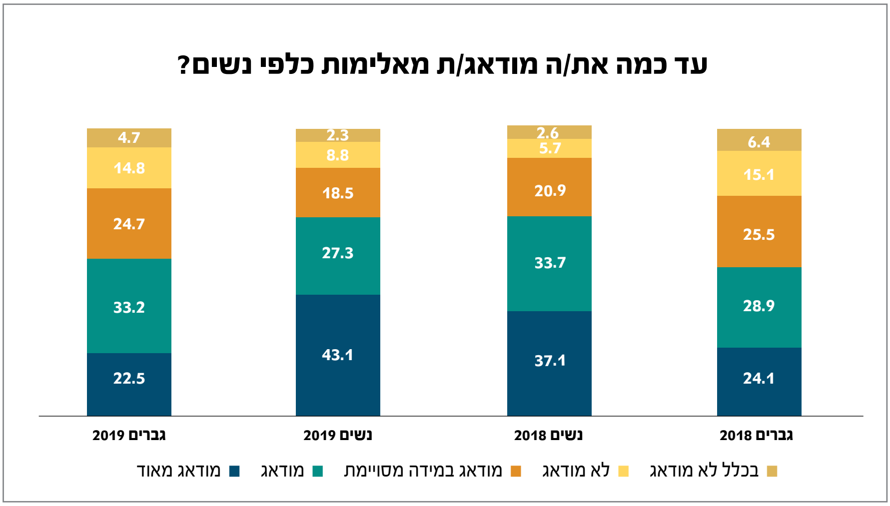

אלימות כלפי נשים היא תופעה חברתית הרווחת בכל העולם והיא עשויה להתבטא באלימות פיזית, באלימות מילולית, בהתעללות נפשית, בתקיפה מינית או בשליטה במשאבים הכלכליים של המשפחה. בעשורים האחרונים, בעקבות השיפור במעמדן של נשים, סוגיה זו תופסת מקום מרכזי בשיח הציבורי בחברה, והמלחמה באלימות כלפי נשים נעשתה לחלק בלתי נפרד מהשיח הדמוקרטי והליברלי. קמפיין me too שהחל במערב והתפשט גם לישראל ולחברה הערבית והעיסוק של תנועות נשים ותנועות פמיניסטיות בנושא הגבירו את המודעות לאלימות כלפי נשים בציבור הערבי ובפרט בקרב נשים. עם זאת, על אף התקדמות מסוימת במעמדן של הנשים וחקיקת חוקים המגינים על מעמדן, התופעה מוסיפה לגבות קורבנות.

הממצאים מלמדים על שיעור גבוה יחסית של המודאגים מתופעה זו בחברה הערבית, אולם פילוח לפי מגדרים מראה כי נשים מודאגות מהנושא יותר מן הגברים: 70.4% מהנשים מודאגות או מודאגות מאוד מהתופעה (שיעור כמעט זהה לזה של 2018) לעומת 55.7% מהגברים (לעומת 53% בשנת 2018). בולטת העובדה ששיעור הגברים המודאגים מהתופעה בשנת 2019 ירד מעט בהשוואה לשנת 2018, אולם בקרב נשים הוא כמעט לא השתנה. יש לציין כי שיעור קורבנות הנשים בשנת 2019 (11.2%) מכלל קורבנות הרצח בחברה הערבית ירד בהשוואה ל־2018 (21.2%), וייתכן שבכך טמון חלק מההסבר להתייצבות בשיעורן של הנשים המודאגות מאוד.

בהקשר זה ראוי לציין כי במקרים לא מעטים, אלימות (עד כדי רצח) כלפי נשים על רקע מגדרי או משפחתי בחברה הערבית עלולה לבוא בפועל גם מידי גורמים שאינם בן הזוג או אדם אחר מהמשפחה הגרעינית, אולם הגדרות המשטרה קובעות שהמונח "אלימות במשפחה" כולל עבירות אלימות בין בני זוג בלבד ולכן מקרים מעין אלה אינם נחשבים למקרים של "אלימות במשפחה". לעומת משטרת ישראל הטוענת כי חלה ירידה במספר

הנרצחות על רקע של אלימות במשפחה, החברה הערבית וארגוני החברה האזרחית טוענים כי חלה עלייה ניכרת במספר המקרים הללו, גם אם הרצח עצמו לא בוצע בידי בן זוגה של הנרצחת.

בנוסף, המשטרה מתקשה לטפל גם במקרים המתאימים להגדרתה ביחס ל"אלימות במשפחה", וזאת משום מספרם הזעום של החוקרים והחוקרות המוכשרים לכך. נודעת חשיבות רבה לכך שחקירות של תלונות של נשים שהן קורבנות אלימות תיעשנה בידי חוקרות ערביות (להבדיל מחוקרים ולהבדיל מחוקרות דוברות ערבית שאינן ערביות). כיום מעטות החוקרות הערביות העוסקות באלימות במשפחה, ואין ביכולתן לטפל במקרים הרבים בתחום שעליו הן מופקדות.

תרשים 5:
עמדות כלפי אלימות במשפחה לפי מגדר, רמת הדאגה ושנה (אזרחים ערבים)

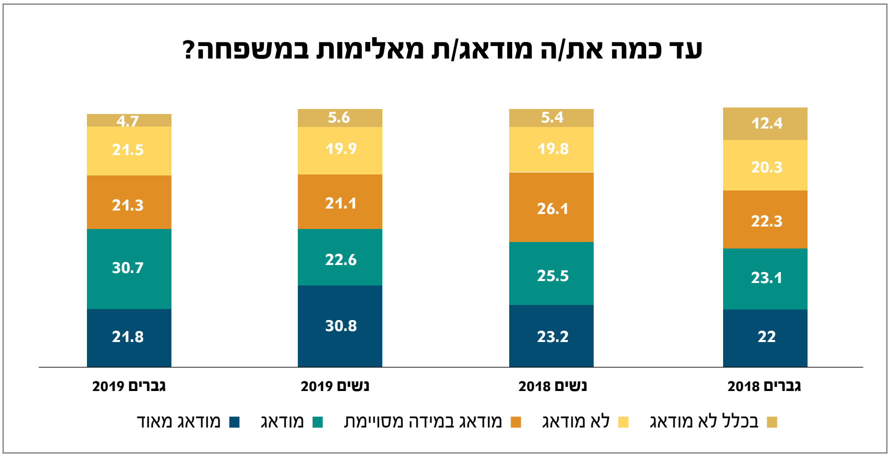

בשונה מאלימות כלפי נשים, המונח "אלימות במשפחה" מכוון לרוב לאלימות של גברים כלפי בנות זוגם וכן לאלימות הננקטת מצד הורים כלפי ילדיהם. אלימות במשפחה יכולה להיות פיזית, נפשית, מילולית, כלכלית או מינית.

ממצאי המחקר מלמדים כי בניגוד לממצאים בעניין אלימות כלפי נשים, פילוח מגדרי של הדאגה בגין תופעת האלימות במשפחה בחברה הערבית משקף שונוּת קטנה יותר בין המגדרים: 26.2% מהגברים (בהשוואה ל־32.7% בשנת 2018) ו־25.5% מהנשים (שיעור דומה לזה של שנת 2018) אינם מודאגים או אינם מודאגים כלל מהתופעה. ההבדל בין נשים לבין גברים בשיעור המודאגים והמודאגים מאוד ביחס לאלימות במשפחה נמוך גם הוא וכמעט אינו קיים - 52.5% מהגברים (לעומת 45.1% בשנת 2018) ו־53.4% מהנשים (לעומת 48.7% בשנת 2018). ניתן לראות כי שיעור המודאגים והמודאגים מאוד מהתופעה בקרב גברים בשנת 2019 גדל ביחס לשיעורם בקרב נשים. ממצאים אלה מראים כי האלימות במשפחה מדאיגה את שני המגדרים באותה מידה ולא רק את הנשים.

תרשים 6:
שיעור המאוימים באלימות או הנפגעים מאלימות מילולית לפי שנה (אזרחים ערבים)

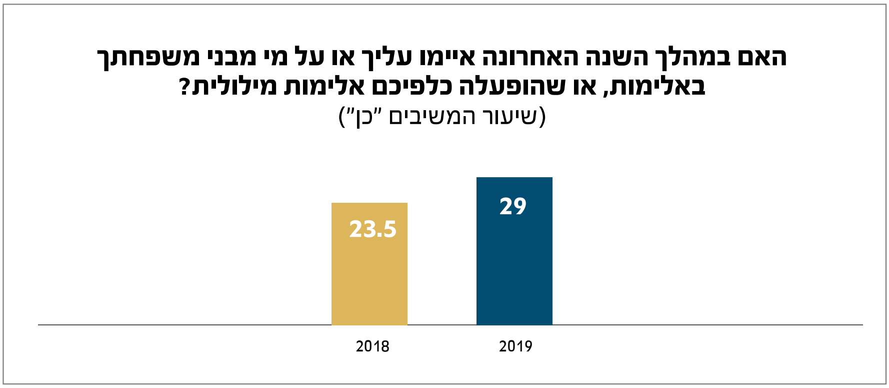

מהתרשים נובע כי בשנת 2019 חלה עלייה של כ־6 נקודות אחוז בשיעור הנשאלים אשר איימו עליהם או על מי מבני משפחתם באלימות או הופעלה כלפיהם אלימות מילולית. אמנם שיעור זה מלמד שעדיין הרוב המכריע של הנשאלים אינו סובל מאיום באלימות או שלא הופעלה כלפיו אלימות מילולית, ובכל זאת 29% מבני החברה חוו בשנת 2019 אלימות מסוג מסוים - ולכן מובן מדוע כה גבוהים שיעוריהם של היעדר הביטחון האישי ושל הדאגה מפני תופעות שונות של אלימות ופשיעה.

תרשים 6.1:
שיעור המאוימים באלימות או הנפגעים מאלימות מילולית לפי אזור מגורים (אזרחים ערבים, 2019)

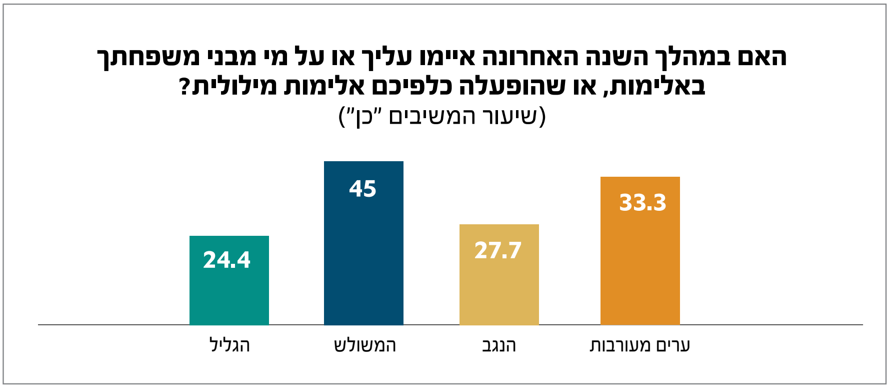

נמצאו הבדלים מובהקים בין אזורי המגורים ביחס לתופעה האמורה. השיעור הגבוה ביותר של הנשאלים שאיימו עליהם או הופעלה כלפיהם אלימות מילולית הוא בקרב תושבי המשולש (45%). לעומת זאת, השיעור הנמוך ביותר של התרחשות התופעה הוא

בקרב תושבי הגליל (24.4%). ממצאים אלה עומדים בהלימה הן עם שיעור הקורבנות בנפש הגבוה במיוחד במשולש והן עם שיעור המודאגים הגבוה מקרב תושבי המשולש ביחס לתופעות של אלימות ופשיעה.

2.2.2 החשש להיפגע מאלימות, זהות התוקף והנכונות להשתתף במאבק באלימות

תרשים 7:
עמדות כלפי הסיכוי להיפגע מאלימות ומפשיעה לפי חברה, סוג התופעה ושנה (אזרחים ערבים ויהודים)

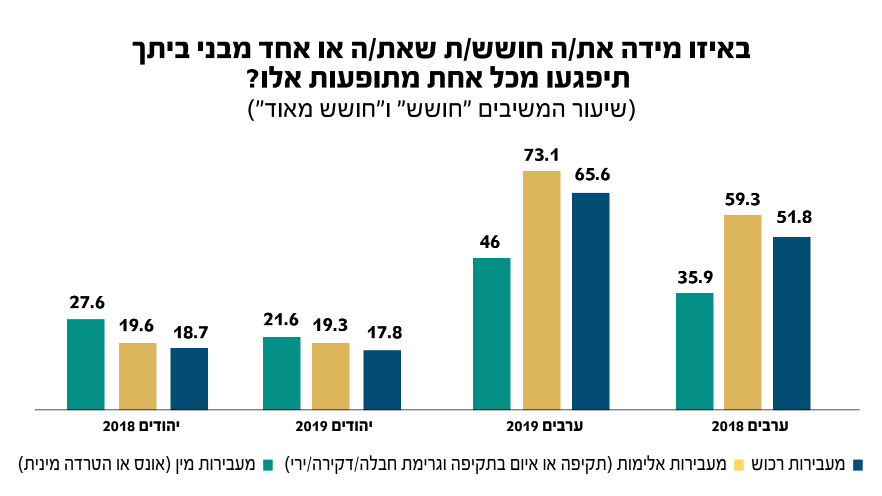

שאלה זו בחנה באיזו מידה אזרחים ערבים ואזרחים יהודים חוששים להיפגע מכמה תופעות של אלימות. מהנתונים נובע כי בכל העבירות (רכוש, אלימות, מין), החשש להיפגע בקרב החברה הערבית גדול במידה רבה לעומת החשש בחברה היהודית. עם זאת, מידת הקיצוניות של ההבדלים בין שתי החברות שונה מתחום לתחום. למשל, ההבדל בין הקבוצות מבחינת שיעור החוששים והחוששים מאוד להיפגע מעבירות אלימות עמד בשנת 2019 על כ־54 נקודות אחוז (73.1% בקרב הנשאלים בחברה הערבית לעומת 19.3% בקרב הנשאלים בחברה היהודית). הבדל זה גדל בהשוואה לשנת 2018, שבה הוא עמד על 40 נקודות אחוז. ההבדל בין החברות מבחינת שיעור החוששים והחוששים מאוד להיפגע מעבירות מין עומד על כ־24 נקודות אחוז (46% בקרב הנשאלים בחברה הערבית לעומת 21.6% בקרב הנשאלים בחברה היהודית), אולם גם הבדל זה גדל בהשוואה לשנת 2018 שבה הוא עמד על כ־8 נקודות אחוז בלבד.

מגמה נוספת שבאה לידי ביטוי בנתונים היא כי בחברה הערבית החשש הגדול ביותר הוא מפני היפגעות מעבירות אלימות. כאמור, 73.1% מהנשאלים חוששים או חוששים מאוד

להיפגע מהתופעה. לעומת זאת, הנושא המעורר את החשש הרב ביותר להיפגעות בחברה היהודית הוא עבירות מין: 21.6% מהנשאלים בחברה זו חוששים או חוששים מאוד להיפגע מהתופעה.

גם התופעות שהחשש להיפגע מהן הוא נמוך ביותר שונות בין החברות. שיעור החוששים או חוששים מאוד להיפגע מעבירות מין בחברה הערבית עומד על 46%, ולעומת זאת הנושא המעורר חשש להיפגע ממנו פחות מכול בחברה היהודית הוא עבירות רכוש (17.8% מהנשאלים בחברה זו חוששים או חוששים מאוד להיפגע מהתופעה). ממצאים אלה מסבירים גם הם את הפער הגדול בין תחושת היעדר הביטחון האישי של האזרח הערבי (60.5%) לעומת האזרח היהודי (12.8%), כפי שהראינו בתרשים 1.

תרשים 8:
עמדות כלפי הסיכוי להיפגע מעבירות מין לפי מגדר, רמת החשש ושנה (אזרחים ערבים)

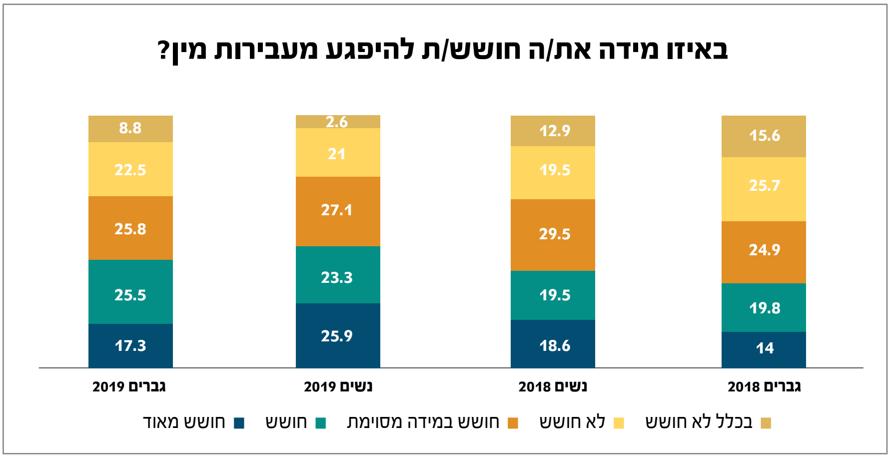

מהנתונים נובע כי ההבדלים בחברה הערבית בין המגדרים בנוגע לחשש מעבירות מין הם מתונים גם בשנת 2019: 31.3% מהגברים ו־23.6% מהנשים אינם חוששים כלל מעבירות מסוג זה. בדרגות החשש הגבוהות ההבדלים בולטים אף פחות: 42.8% מהגברים ו־49.2% מהנשים ציינו הם חוששים או חוששים מאוד מעבירות מין. עם זאת, המגמה המסתמנת מהנתונים היא, כי בשני המגדרים חלה עלייה בשיעורי החוששים והחוששים מאוד מהתופעה בהשוואה לשנת 2018.

תרשים 9:
עמדות כלפי איום של תופעות אלימות לפי מקום ושנה (אזרחים ערבים)

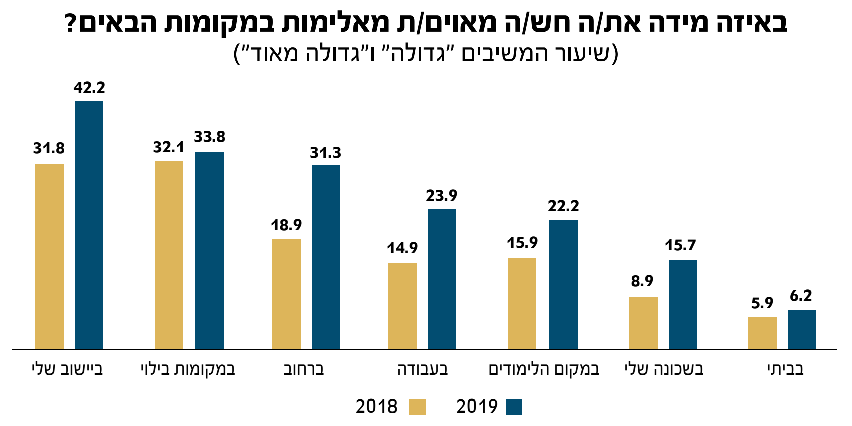

בדומה לשנת 2018, נראה כי גם בשנת 2019 האזרחים הערבים חווים מידה שונה של איום בשל תופעות אלימות בסביבות שונות. תחושת האיום החזקה ביותר היא ביישוביהם של הנשאלים: 42.2% מהנשאלים חשים איום גדול או גדול מאוד במרחבים אלה. מקומות בילוי, אשר בשנת 2018 נחשבו למרחב שבו חווים את תחושת האיום הגדולה ביותר, ניצבים במקום השני בשנת 2019 - 33.8% מהנשאלים חשים איום גדול או גדול מאוד במרחב זה. לעומת זאת, שני סוגי המרחבים שבהם תחושת האיום היא החלשה ביותר גם בשנת 2019 הם שכונת המגורים (15.7% מהנשאלים חשים איום גדול או גדול מאוד במרחב זה, עלייה ניכרת לעומת 2018) והבית (6.2% בלבד, בדומה לשנת 2018). תחושת הביטחון בבית ובשכונה מאותתת כי האזרח הערבי שואב ביטחון מבני ביתו, ולרוב שכניו הם גם קרובי משפחתו. גורמי אכיפת החוק, אשר אמורים לגונן על האזרח במרחב הציבורי, אינם מספקים פתרון הולם. תחושת האיום במרחבים האחרים בשל תופעות אלימות נעה בין 22.2% במקום הלימודים לבין 31.3% ברחוב.

מגמה נוספת המסתמנת מהנתונים מראה כי ברוב המרחבים גדלה תחושת האיום בין השנים, לעיתים במידה רבה. לשם המחשה, שיעור החשים איום ברחוב גדל בכ־12 נקודות אחוז, וביישוב - בכ־10 נקודות אחוז. עלייה מתונה יותר (של כ־6 נקודות אחוז) נרשמה בשיעור החשים איום במקום הלימודים.

תרשים 9.1:
עמדות כלפי איום של תופעות אלימות לפי מקום ואזור מגורים (אזרחים ערבים, 2019)

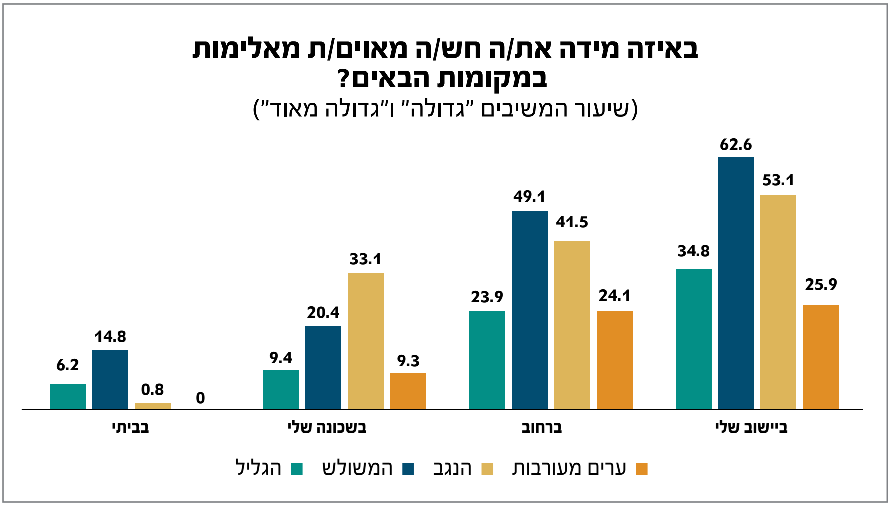

גם בנושא זה קיימים הבדלים איזוריים. השיעור הנמוך ביותר של החשים איום מתופעות האלימות בכל המרחבים שלגביהם נשאלו הוא בקרב תושבי הערים המעורבות. נראה כי נוכחות המשטרה המורגשת יותר בערים אלה משרה תחושת ביטחון מסוימת בקרב האזרחים הערבים, ועל כן שיעור תחושת האיום ביישוב, ברחוב ובשכונת המגורים נמוכה ביחס לשאר אזורי המגורים של האוכלוסייה הערבית, אף שמספר הקורבנות בערים אלה גבוה. איש מבין תושביהן לא ציין כי הוא חש איום רב או רב מאוד בביתו. לעומת זאת, השיעור הגבוה ביותר של הנשאלים החשים איום ביישוב (62.6%), ברחוב (49.1%) ובבית (14.8%) הוא בקרב תושבי המשולש. לבסוף, השיעור הגבוה ביותר של החשים איום בשכונת המגורים (33.1%) הוא בקרב תושבי הנגב.

תרשים 9.2:
עמדות כלפי איום של תופעות אלימות לפי מקום ואזור מגורים (אזרחים ערבים, 2019)

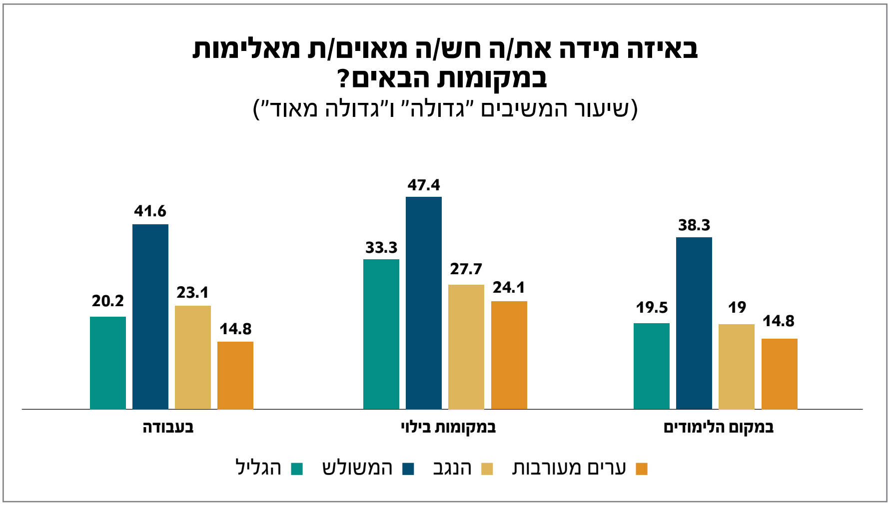

השיעור הגבוה ביותר של החשים איום רב מצד תופעות האלימות בכל אחד מהמרחבים האחרים הוא בקרב תושבי המשולש: כמעט בכל סוג של מרחב חשים תושבי המשולש מאוימים יותר ביחס לאוכלוסייה הערבית. לעומת זאת, השיעורים הנמוכים ביותר של החשים איום בכל אחת משלוש הסביבות המצוינות בתרשים הם בקרב תושבי הערים המעורבות. הסבר אפשרי לכך הוא, שמקומות הבילוי, מקום הלימודים והעבודה הם סביבות המשותפות ליהודים ולערבים בערים אלה. לכן הם זוכים לנוכחות רבה יותר של גורמי המשטרה והאכיפה הפועלים לשמירה על ביטחון האזרחים. עובדה זו עשויה להסביר את ההבדלים הניכרים בין תושבי הערים המעורבות לאזורים הגאוגרפיים האחרים שבהם חיים האזרחים הערבים.

תרשים 10:
שיעור הנפגעים מעבירת אלימות לפי שנה (אזרחים ערבים)

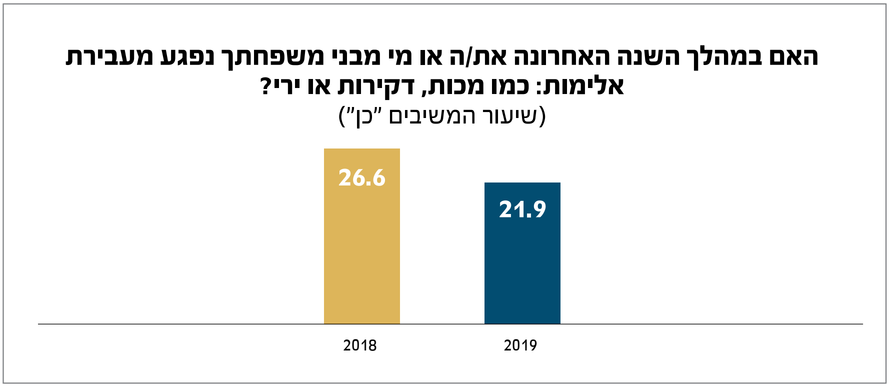

שאלה זו מיוחדת משום שאינה מבקשת תשובה בדבר עמדות המרואיין כלפי תופעות אלא מבקשת לציין עובדה: האם נפגעת במהלך השנה האחרונה מאלימות? מעט יותר מחמישית (21.9%) מהאזרחים הערבים או מי מבני משפחותיהם היו קורבנות לאלימות. חרף העובדה כי נתון זה נמוך יותר בהשוואה לשנת 2018, הוא מעורר דאגה, וניתן להסבירו באופיין של תופעות האלימות ושל הפגיעות. בחברה הערבית מתנהלות קטטות מרובות משתתפים ומספר הנפגעים בהן גבוה. ניתן לקוות כי מגמת הירידה שממצא זה מעיד עליה תימשך גם בשנים הבאות.

תרשים 11:
שיעור הנפגעים מאלימות לפי סוג האלימות, חברה ושנה (אזרחים ערבים ויהודים)

באיזה מידה את/ה או מישהו מבני משפחתך או מחבריך, נפגעת או היית קורבן, לכל אחת מתופעות האלימות הבאות במהלך השנה האחרונה?
(שיעור המשיבים "במידה רבה" ו"במידה רבה מאוד")

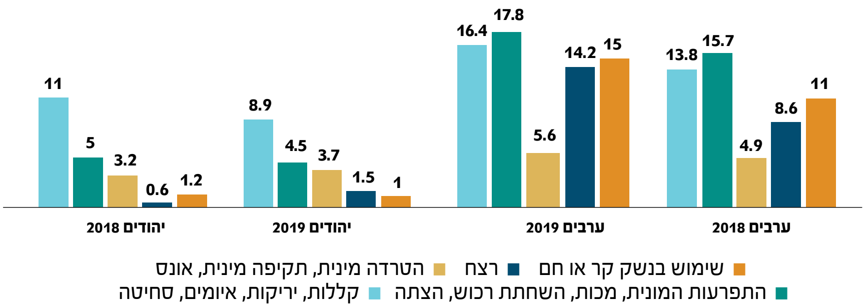

מהנתונים עולה כי מספר הקורבנות בכל סוגי העבירות שנכללו בשאלה היה גדול יותר בחברה הערבית בשנת 2019. עם זאת, הפערים בין הקבוצות משתנים מתופעה לתופעה במידת קיצוניותם. למשל, ההבדל בין הנשאלים בחברה היהודית לבין הנשאלים בחברה הערבית בשיעור הנפגעים מנשק קר או חם עומד על 14 נקודות אחוז (15% בקרב הנשאלים בחברה הערבית לעומת 1% בלבד בקרב הנשאלים בחברה היהודית), ואילו ההבדל בין החברות בשיעור הנפגעים מעבירות מין עומד על כ־2 נקודות אחוז בלבד (5.6% מהנשאלים בחברה הערבית לעומת 3.7% מהנשאלים בחברה היהודית).

מן הנתונים עולה גם כי שיעור הנפגעים מכל אחת מהעבירות בחברה הערבית גדל בין השנים, ואילו בחברה היהודית שיעור זה כמעט לא השתנה ואף ירד עבור חלק מהעבירות. למשל, שיעור הנפגעים בחברה הערבית מהתפרעות המונית, ממכות, מהשחתת רכוש או מהצתה עלה בכ־2 נקודות אחוז (מ־15.7% בשנת 2018 ל־17.8%), ואילו בחברה היהודית שיעור זה ירד מעט (מ־5% בשנת 2018 ל־4.5% בשנת 2019). מגמה דומה מסתמנת בשיעור הנפגעים מקללות, מיריקות, מאיומים או מסחיטה: שיעור הנפגעים מעבירות אלה בחברה הערבית גדל בכ־3 נקודות אחוז (מ־13.8% בשנת 2018 ל־16.4% בשנת 2019), ואילו בחברה היהודית הוא ירד בכ־2 נקודות אחוז (מ־11% בשנת 2018 ל־8.9% בשנת 2019).

עוד מראים הנתונים כי בפועל, תופעות האלימות השכיחות ביותר בחברה הערבית שונות מהתופעות השכיחות ביותר בחברה היהודית: השיעור הגדול ביותר של הנשאלים בחברה הערבית נפלו קורבן להתפרעות המונית, למכות, להשחתת רכוש ולהצתה - 17.8% מהם נפגעו או נפגעו מאוד מהתופעות בשנת 2019, ואילו התופעות שמהן נפגעו יותר מכול בחברה היהודית הן קללות, יריקות, איומים או סחיטה - 8.9% מהנשאלים. גם התופעות שמהן נפגעו פחות מכול שונות בין החברות. בחברה הערבית התופעה שממנה נפגעו פחות מכול היא עבירות מין: 5.6% בלבד מהנשאלים בחברה זו נפגעו מהן במידה רבה או רבה מאוד, ואילו בחברה היהודית ציינו 1% בלבד מקרב הנשאלים את השימוש בנשק חם או קר כתופעה שפגעה בהם בשנה האחרונה.

תרשים 11.1:
שיעור הנפגעים מאלימות לפי סוג האלימות ואזור מגורים (אזרחים ערבים, 2019)

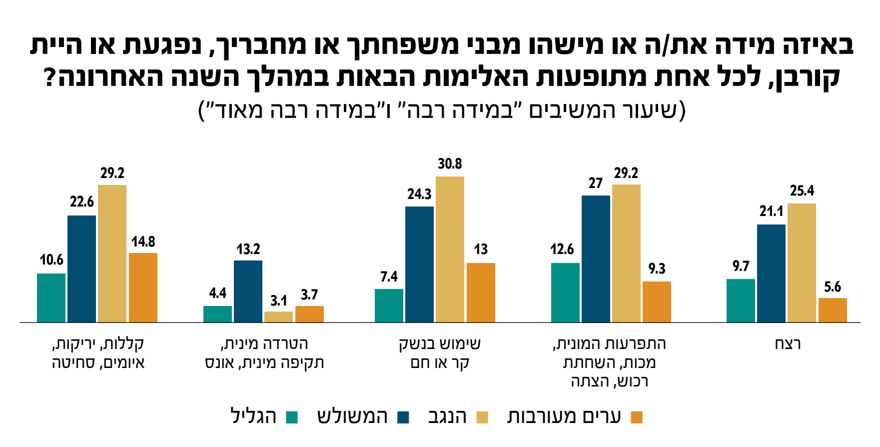

גם בנושא זה נמצאו הבדלים מובהקים בין האזורים. שיעור הנפגעים הגדול ביותר במידה רבה ובמידה רבה מאוד מכל התופעות (מלבד אלימות מינית) הוא בקרב תושבי הנגב. השיעור הגבוה ביותר של הנפגעים מאלימות מינית הוא בקרב תושבי המשולש (13.2%). השיעור הנמוך ביותר של הנפגעים מקללות, מיריקות, מאיומים ומסחיטה (10.6%) ומשימוש בנשק חם או קר (7.4%) הוא בקרב תושבי הגליל. השיעור הנמוך ביותר של הנפגעים מהתפרעויות, ממכות, מהשחתות רכוש ומהצתות (9.3%) וכן מרצח (5.6%) הוא בקרב תושבי הערים המעורבות. לבסוף, השיעור הנמוך ביותר של הנפגעים מאלימות מינית (3.1%) הוא בקרב תושבי הנגב.

תרשים 12:
הכרת התוקף או המאיים בתקיפה, לפי שנה (אזרחים ערבים)

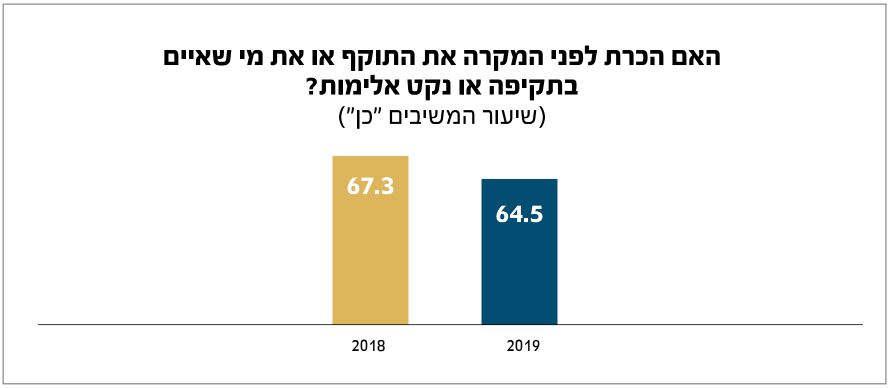

מתוך התרשים נובע כי גם בשנת 2019, כבשנה החולפת, רוב הנשאלים בחברה הערבית (כ־64.5%) אשר ציינו שהיו קורבנות לתקיפה הכירו באופן אישי את התוקף או את המאיים בתקיפה. הירידה בשלוש נקודת אחוז איננה משמעותית במקרה זה.

הממצא מעיד שהתוקפים ברובם מוכרים לנתקפים ולרוב הרקע לתקיפות ברור.

תרשים 13:
זהות התוקף או המאיים בתקיפה לפי שנה (אזרחים ערבים)

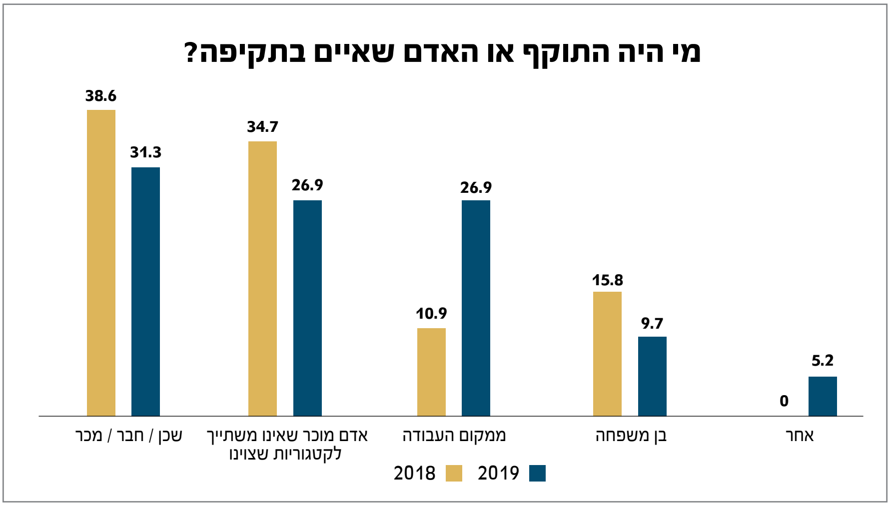

בהמשך למשתקף מהתרשים הקודם, מסתבר כי בשנת 2019 השתנו מעט הזהויות השכיחות של תוקפי האזרחים הערבים או של המאיימים עליהם בתקיפה. מבין הנשאלים שציינו כי הם הכירו את התוקף או את מי שאיים עליהם באלימות, הקטגוריה שכן/חבר/

מכר הוסיפה להיות השכיחה ביותר (31.3%) גם בשנת 2019. לעומת זאת, בקטגוריות האחרות חלו שינויים ניכרים: שיעור המשיבים כי בני משפחותיהם הם שתקפו אותם או איימו בתקיפה ירד מ־15.8% בשנת 2018 ל־9.7% בשנת 2019. בניגוד לכך, עלה במידה רבה שיעור המשיבים שציינו כי אדם ממקום העבודה תקף אותם או איים עליהם בתקיפה: מ־10.9% בשנת 2018 ל־26.9% בשנת 2019. שיעור המשיבים כי תקפו אותם או איימו עליהם בתקיפה הם אנשים מוכרים שאינם משתייכים לקטגוריות שצוינו קודם לכן ירד מ־34.7% בשנת 2018 ל־26.9% בשנת 2019. בנוסף, בולטת בנוכחותה קטגוריית "אחר", ושיעור המשיבים עליה השנה היה 5.2% (בשנת 2018 לא היו משיבים כלל בקטגוריה זו).

תרשים 14:
נכונות להשתתף במאבק באלימות ביישוב לפי מידת הנכונות ושנה (אזרחים ערבים)

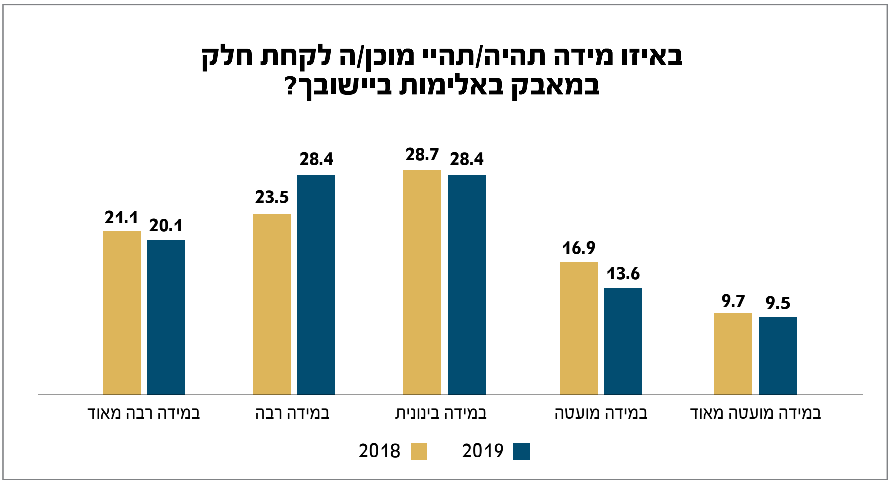

מהתרשים נובע כי לנוכח מספר הקורבנות והחששות הרבים מליפול קורבן לאלימות, הנשאלים בחברה הערבית מגלים מידה לא מועטה של נכונות להשתתף במאבק באלימות ביישוביהם. בסה"כ 48.5% מהנשאלים מוכנים להשתתף במאבק האמור במידה רבה או רבה מאוד (לעומת כ־44.6% בשנת 2018), כ־28% מהנשאלים מוכנים לכך במידה בינונית (שינוי מזערי בהשוואה לשנת 2018), ו־23.1% מהנשאלים נכונים לכך במידה מועטה או אף פחות מזה (לעומת 26.6% בשנת 2018). ממצאים אלה מלמדים שמחד גיסא רבים מהאזרחים הערבים חשים ייאוש גובר לנוכח תופעת האלימות עד כדי תפיסתה כגזירת גורל או כאסון טבע שאין טעם להילחם בו, וייתכן שתחושה זו מתעצמת גם בשל החשש והפחד הכבדים מפני התמודדות עם מחוללי האלימות והפשיעה ובייחוד עם ארגוני הפשיעה ביישובים הערביים; מאידך גיסא, שיעור לא מבוטל מקרב האזרחים הערבים מגלים נכונות להיאבק בתופעות אלה למרות הסוגיות שצוינו קודם לכן.

תרשים 14.1:
נכונות להשתתף במאבק באלימות ביישוב לפי מידת הנכונות ומגדר (אזרחים ערבים, 2019)

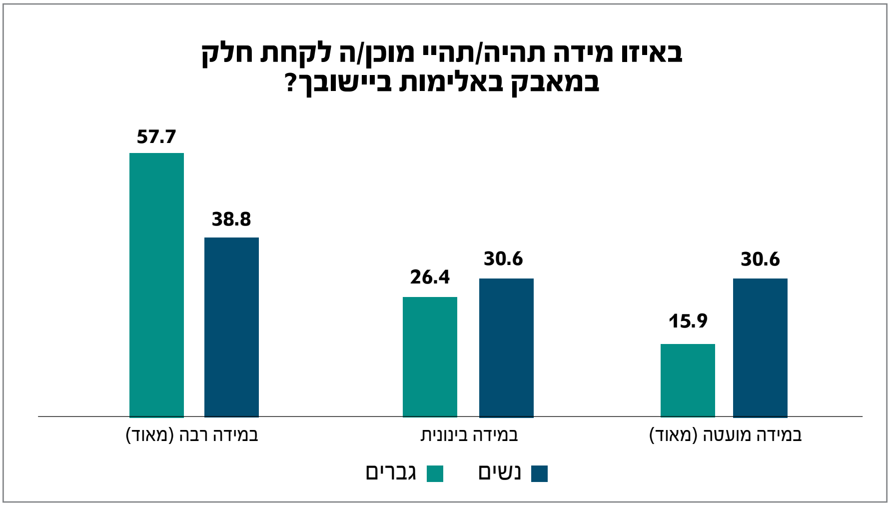

נמצאו הבדלים מובהקים בין המגדרים מבחינת הנכונות להשתתף במאבק באלימות ביישוב: גברים (57.7%) מגלים נכונות רבה יותר במידה רבה ביחס לנשים (38.8%), ייתכן משום שהרוב הגדול של הנפגעים מהאלימות הם גברים ועל כן הגברים נוטים יותר להיאבק בה. יתר על כן, המאבק באלימות נתפס בחברה הפטריאכלית כהתנהגות גברית מכיוון שהוא עלול לכלול עימותים פיזיים, מה שמפחית במידה רבה את רצונן של הנשים להשתתף בו (בעיקר בשל הנורמות של חברות אלה המכתיבות לנשים להימנע מהתנהגויות הטומנות בחובן סכנה, אלימות ושימוש בכוח פיזי).

2.2.3 עמדות כלפי מוסדות וגופים המטפלים באלימות בחברה הערבית

תרשים 15:
מידת שביעות הרצון מיעילות הטיפול לצמצום תופעת האלימות לפי סוג הגורם המטפל ושנה (אזרחים ערבים)

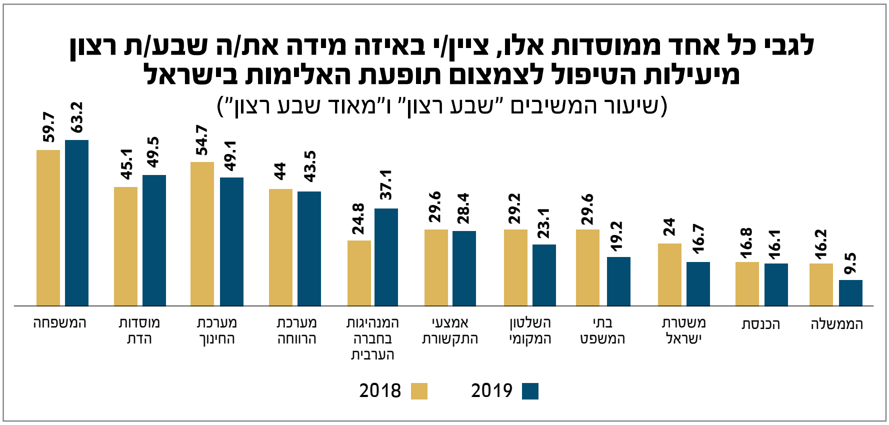

התבוננות בממצאים מלמדת שניתן לחלק את הממצאים על המוסדות לשתי קבוצות מרכזיות: הממצאים הקשורים למוסדות המדינה והממצאים הקשורים למוסדות החברה הערבית. התרשים מראה כי הגורמים הנתפסים כיעילים בטיפולם בצמצום האלימות גם בשנת 2019 הם המשפחה (63.2%), מוסדות הדת (49.5% מהנשאלים), ומערכת החינוך (49.1% מהנשאלים מרוצים או מרוצים מאוד מיעילותה בתחום זה).

למעלה מ־60% מהנשאלים שבעי רצון מטיפול המשפחה בתופעת האלימות: במקרים רבים הטיפול כולל פיוס משפחתי וסולחה - או דרכים אחרות, אלימות יותר, שנוקטות המשפחות בבואן "לטפל" באירועי אלימות ולהגיב עליהם.

את העלייה בשביעות הרצון של הציבור הערבי ממוסדותיו ניתן לזקוף לסיבות אלה: פעולות המחאה הנמרצת ברוב היישובים הערביים אשר ארגנה המנהיגות הערבית; פעולות מצד ועדת המעקב ומצד ועד ראשי הרשויות המקומיות הערביות כמו מינוי רכז למיגור האלימות מטעם השלטון המקומי הערבי; הוצאת חוברת מטעם ועדת המעקב לענייני האוכלוסייה הערבית המאגדת תוכניות אופרטיביות למיגור האלימות; והתגברות המודעות של הציבור הערבי לנושא זה.

מן העבר השני, המוסדות אשר זוכים לשביעות הרצון המועטה ביותר ואף נמוכה יותר מבשנת 2018, הם מוסדות המדינה: משטרת ישראל (16.7%), הכנסת (16.1%) והממשלה (9.5% בשנת 2019). את האכזבה מגורמים אלה ניתן לזקוף לעלייה החדה במספר ההרוגים והנרצחים מקרב האזרחים הערבים בין השנים 2019-2018 (71 הרוגים בשנת 2018 לעומת 89 הרוגים בשנת 2019) ולירידה בתחושת הביטחון באופן כללי.

יתר הגורמים דורגו ברמות שונות של שביעות רצון מיעילות הטיפול באלימות. חלה ירידה בשביעות הרצון מטיפולם של חלק מהמוסדות לצמצום תופעת האלימות: שביעות הרצון מהשלטון המקומי ירדה מ־29.2% בשנת 2018 ל־23.1% בשנת 2019, ושביעות הרצון מטיפולם של אמצעי התקשורת ירדה מ־29.6% בשנת 2018 ל־28.4% בשנת 2019. מנגד, שביעות הרצון מיעילותה של המנהיגות בחברה הערבית בנושא עלתה במידה ניכרת - מ־24.8% בשנת 2018 ל־37.1% בשנת 2019. שביעות הרצון מיעילות הטיפול של מערכת הרווחה לצמצום תופעת האלימות כמעט לא השתנתה בין 2018 ל־2019 (כ־43.5% מהנשאלים).

תרשים 15.1:
מידת שביעות הרצון מיעילות הטיפול לצמצום תופעת האלימות לפי סוג הגורם המטפל ואזור מגורים (אזרחים ערבים, 2019)

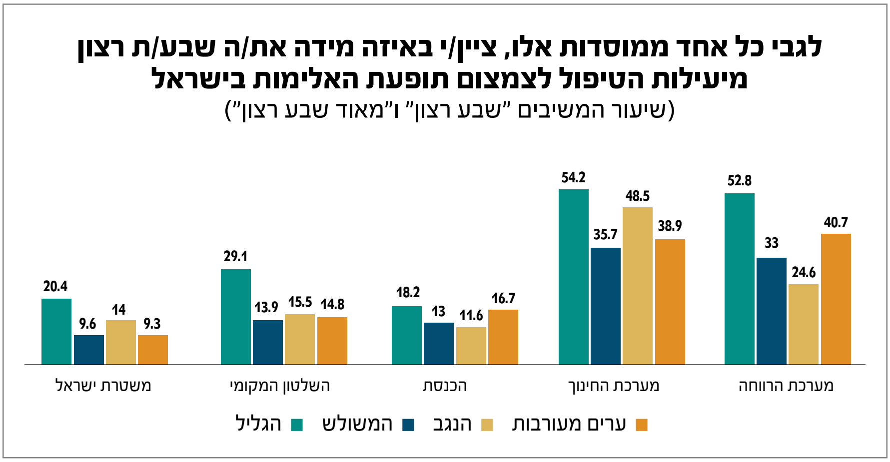

האזורים נבדלים זה מזה באופן מובהק בשביעות הרצון מיעילות המוסדות השונים בטיפולם לצמצום תופעת האלימות בישראל. השיעור הגבוה ביותר של שביעות הרצון מיעילות הטיפול של כל אחד מהמוסדות המצוינים בתרשים הוא בקרב תושבי הגליל. השיעורים הנמוכים ביותר של שביעות הרצון משתנים בהתאם למוסדות ולאזורים. השיעורים הנמוכים ביותר של שביעות הרצון מיעילות הטיפול של השלטון המקומי (13.9%) ושל מערכת החינוך (35.7%) נרשמו בקרב תושבי המשולש. השיעור הנמוך ביותר של שביעות הרצון מיעילות הטיפול של המשטרה (9.3%) נרשם בקרב תושבי הערים המעורבות. לבסוף, השיעורים הנמוכים ביותר של שביעות הרצון מיעילות הטיפול של מערכת הרווחה (24.6%) ושל הכנסת (11.6%) הם בקרב תושבי הנגב.

תרשים 15.2:
מידת שביעות הרצון מיעילות הטיפול לצמצום תופעת האלימות לפי סוג הגורם המטפל ואזור מגורים (אזרחים ערבים, 2019)

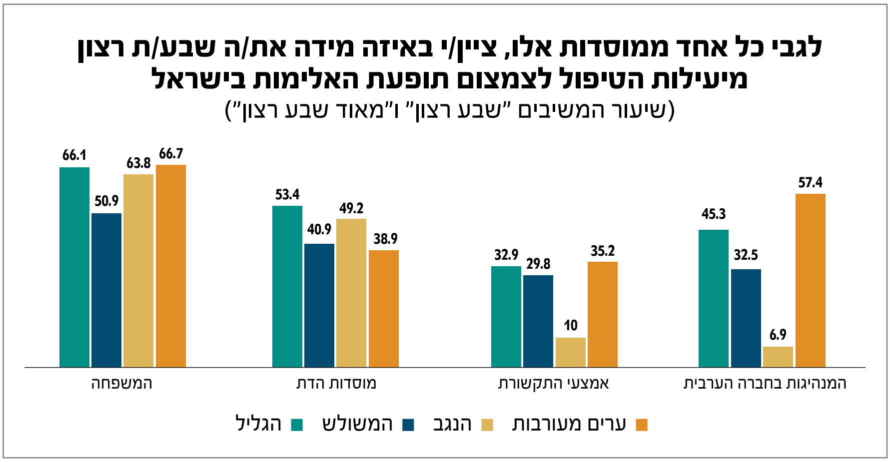

התרשים מצביע על הבדלים בין תושבי האזורים השונים גם בשיעות הרצון ביחס למוסדות האחרים. השיעורים הגבוהים ביותר של שביעות הרצון מיעילות טיפולם של המשפחה (66.7%), של המנהיגות בחברה הערבית (57.4%) ושל אמצעי התקשורת (35.2%) הם בקרב תושבי הערים המעורבות. השיעור הגבוה ביותר של שביעות הרצון מיעילות טיפולם של מוסדות הדת נרשם בקרב תושבי הגליל (53.4%).

לעומת זאת, השיעורים הנמוכים ביותר של שביעות הרצון מיעילות טיפולם של אמצעי התקשורת (10%) ושל המנהיגות בחברה הערבית (6.9%) הם בקרב תושבי הנגב. שביעות הרצון הנמוכה ביותר (50.9%) מיעילות הטיפול של המשפחה היא בקרב תושבי המשולש. לבסוף, השיעור הנמוך ביותר של שביעות הרצון מטיפולם של מוסדות הדת (38.9%) הוא בקרב תושבי הערים המעורבות.

תרשים 16:
הנכונות לפנות לגורמים לטיפול בשל פגיעה מאלימות או מאיום לפי סוג הגורם ושנה (אזרחים ערבים)

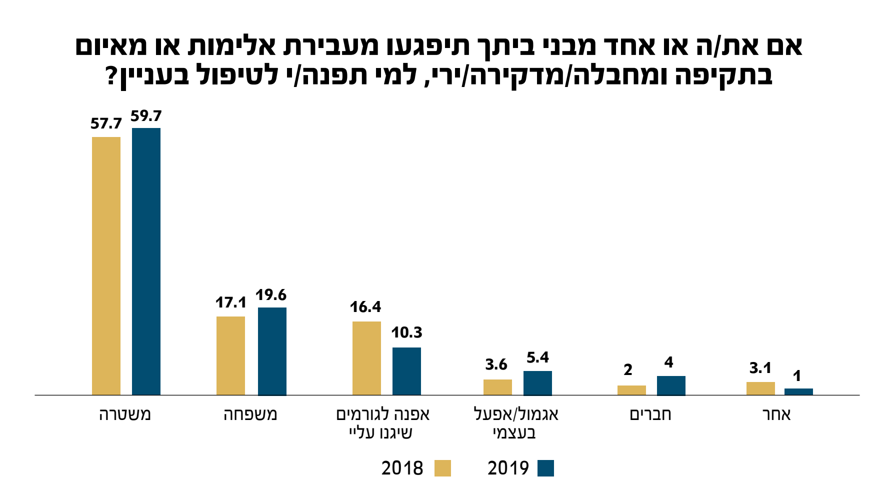

מהנתונים נובע כי אף שהאמון במשטרה אינו רב (ראו תרשים 23), היא הגורם העיקרי שאליו יפנו הנשאלים בחברה הערבית לטיפול באירוע אלימות ובאיום בתקיפה. 59.7% מהנשאלים בחברה זו יפנו אליה אם ייפגעו או אם ייפגע מי מבני ביתם, עלייה מתונה של 2 נקודות אחוז בהשוואה ל־2018.

הגורם השני שאליו יפנו הוא המשפחה (19.6% מהנשאלים ב־2019). בנוסף, בולט שיעור הנשאלים שיפנו לגורמים שיגנו עליהם (10.3% מהנשאלים), אולם יש לציין כי שיעור זה ירד במידה ניכרת לעומת השיעור בשנת 2018, שבה הוא עמד על 16.4%.

שיעור הנשאלים שציינו ב־2019 כי יפנו לחברים אם הם או מי מבני ביתם ייפגעו מעבירת אלימות או מאיום בתקיפה ומחבלה, מדקירה או מירי עמד על 4% לעומת 2% מהנשאלים ב־2018.

בנוסף, 5.4% מהנשאלים השיבו כי במקרה כזה הם יגמלו לתוקף בעצמם, עלייה מ־3.6% בשנת 2018. נראה כי היעדר האמון בגורמי אכיפת החוק מוביל חלק מהאזרחים הערבים לפעול בעצמם או באמצעות מוסדות בלתי פורמליים.

תרשים 16.1:
הנכונות לפנות לגורמים לטיפול בשל פגיעה מאלימות או מאיום לפי סוג הגורם ואזור מגורים (אזרחים ערבים, 2019)

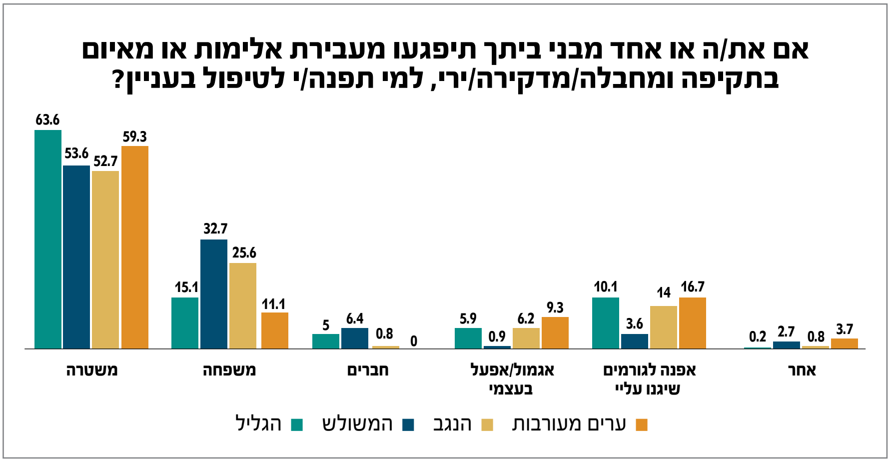

פילוח הממצאים לפי אזורים מראה כי שיעור הנכונות הגבוה ביותר לפנות למשטרה (63.6%) הוא בקרב תושבי הגליל. השיעור הגבוה ביותר של הנכונים לפנות למשפחה (32.7%) או לחברים (6.4%) הוא בקרב תושבי המשולש. השיעור הגבוה ביותר של הנכונים לפנות לגורמים שיגנו עליהם (16.7%), לגמול בעצמם (9.3%) ולפנות לגורמים אחרים (3.7%) הוא בקרב תושבי הערים המעורבות.

2.2.4 נשק חם בחברה הערבית

תרשים 17:
עמדות כלפי הגורמים המשפיעים על תפוצת הנשק ועל השימוש בו לצורכי אלימות ופשיעה לפי גורם ושנה (אזרחים ערבים)

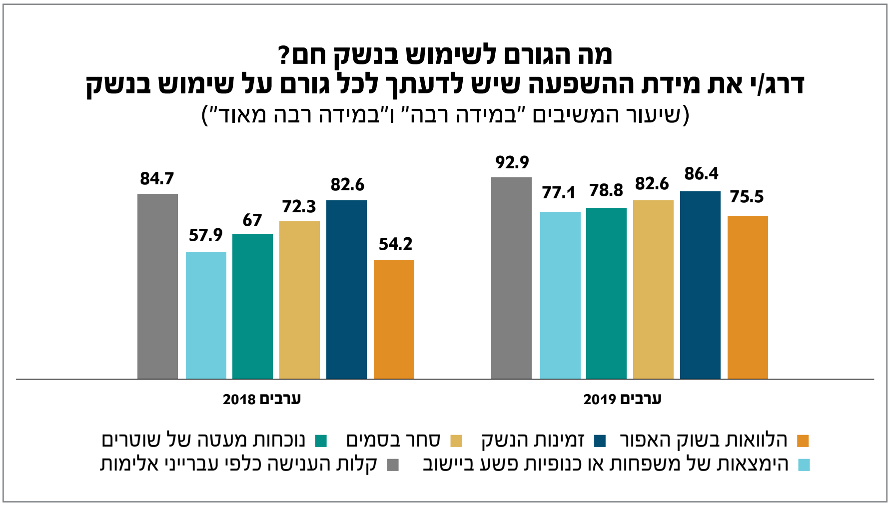

תרשים 18:
עמדות בנוגע לגורמים המשפיעים על תפוצת נשק ועל השימוש בו לצורכי אלימות ופשיעה לפי גורם ושנה (אזרחים יהודים)

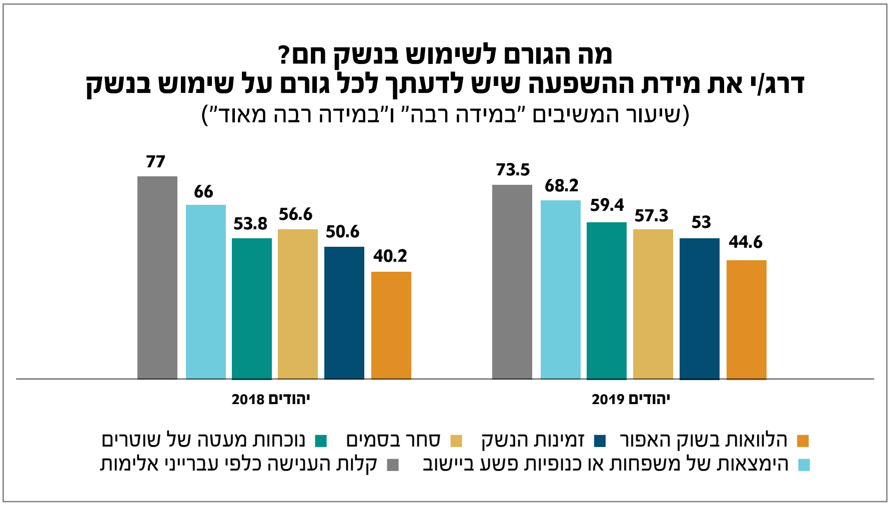

תרשימים מס' 17 ו־18 מצביעים על כמה ממצאים:

ראשית, שיעור הנשאלים הערבים הסבורים שכל אחד מהגורמים שהוצגו משפיע על תופעת הנשק גבוה מזה שבקרב הנשאלים היהודים.

שנית, גם בשנת 2019, כבשנת 2018, ניכרת הסכמה בשתי החברות בדבר הגורם המשפיע ביותר על השימוש האלים בנשק, והוא העונשים הקלים המושתים על עבריינים. עם זאת, בחברה הערבית חלה עלייה של כ־8 נקודות אחוז בשיעור הסבורים כי גורם זה בעל השפעה רבה עד רבה מאוד על השימוש בנשק החם, ולעומת זאת בחברה היהודית שיעור זה פחת ב־3.5 נקודות אחוז. בנוסף, ניכרת הסכמה בין שתי החברות גם ביחס לגורם בעל ההשפעה המועטה ביותר מבין הגורמים המוצגים - הלוואות בשוק החוץ־בנקאי ("האפור"): בשנת 2019, 75.5% מהנשאלים בחברה הערבית סבורים כי גורם זה משפיע מאוד על השימוש בנשק, וכך סבורים גם 44.6% מהנשאלים בחברה היהודית.

שלישית, בדומה לממצאים בתרשימים הקודמים המשווים בין החברות, ההבדל בין הנשאלים בחברה הערבית לבין הנשאלים בחברה היהודית בהערכת השפעתם של הגורמים הוא בקיצוניות. למשל, הפער בין הערכת ההשפעה של הימצאותן של משפחות או כנופיות פשע ביישוב עומד על כ־9 נקודות אחוז בלבד, וההבדל בין החברות בהערכת ההשפעה של גורם זמינות הנשק עומד על כ־33 נקודות אחוז - 86.4% מהנשאלים בחברה הערבית סבורים כי גורם זה הוא בעל השפעה רבה עד רבה מאוד על השימוש האלים בנשק, אולם רק 53% מהנשאלים בחברה היהודית סבורים כך.

פרק 3:
יחסי החברה הערבית והמשטרה

3.1 רקע

הספרות התאורטית העוסקת במשטרה מונה כמה מטרות כלליות שהמשטרה אמורה להשיג: אכיפת החוק, שמירת הסדר הציבורי ומתן שירותים לציבור הרחב. הגדרות רחבות אלה מותירות לרשות המבצעת ולמשטרה מרחב תמרון רב ושיקול דעת לגבי סדר העדיפות הרצוי ולגבי דרך הביצוע של תפקידי המשטרה. עם זאת, ככל שהחברה דמוקרטית יותר, המגבלות המוטלות על המשטרה רבות יותר, והמשטרה נעשית בעלת אוריינטציה שירותית יותר, מאיימת פחות ונתונה לביקורת במידה רבה יותר.

המשטרה בכל מדינה היא הגוף האמון על אכיפת החוק והחוק מקנה לה סמכות להשתמש בכוח כדי לבצע את תפקידה. עם זאת, מכיוון שהמשטרה פועלת בקרב אזרחים, עליה להשתמש בסמכותה בזהירות בלא להפעיל כוח מעבר לנדרש. הפעלה בלתי מידתית של כוח היא גורם מרכזי בהיווצרות חוסר אמון במשטרה ובמוסדות המדינה באופן כללי; לפיכך על המשטרה ליצור מנגנונים שימנעו שימוש מופרז בכוח ולנקוט אמצעים נגד שוטרים המשתמשים בכוח לא מידתי. בדרך כלל הנפגעים העיקריים מאלימות המשטרה הם בני אוכלוסיות מיעוט, וזאת בשל שלל גורמים המניעים שוטרים לנקוט אלימות כלפי קבוצות אלה כגון דעות קדומות, חשש ופחד של השוטרים מפני אוכלוסיות אלה ומשטרה המאפשרת "התרת רסן" בקשר עימן (אמיר, 1998).

יחסי המשטרה עם קבוצות בחברה משקפים במידה רבה את המעמד של אותן קבוצות. ידוע כי מערכת היחסים בין קבוצות מיעוט לאומי ואתני לבין המשטרה במדינות דמוקרטיות רוויה מתחים (Rattner, Yagil & Pedahzur; 2001; Hasisi, 2008). יחסים אלה מאופיינים בשכיחות גבוהה של עימותים אלימים, בייצוג־יתר של קבוצת המיעוט בבתי המעצר, בעמדות שליליות של המיעוט כלפי המשטרה ובביקורת על התנהלותה הבלתי־שוויונית של המשטרה בטיפולה בקהילת המיעוט. ככל שגדל המתח בין קבוצת המיעוט לבין קבוצת הרוב, גובר המתח בין קבוצת המיעוט למשטרה (חמאיסי, 2005).

ספרות המחקר מדווחת עוד כי בין המשטרה לקהילות מיעוטים (גזעיים, לאומיים, מגדריים, אתניים או דתיים) שורר מתח במידה זו או אחרת ברוב רובן של החברות, אולם מטבע הדברים השפעתו רבה בחברות מרובות־תרבויות כמו ארצות־הברית, למשל. מחקרים הראו כי רבים הסיכויים שאזרח אמריקני שחור יעוכב, ייעצר, ייבדק או תופעל נגדו אלימות מצד המשטרה בהשוואה לאזרח אמריקני לבן (Blauner & Blauner, 1972; Holmes, 2000; Feagin, 1991; Jackson, 1989; Turk, 1969; Walker, Spohn & Delone, 2012).

בנוסף, מחקרים רבים מייחסים למוצא האתני השפעה על העמדות כלפי המשטרה (סמית, 2005; נחשון-שמחה, 2018). ברוב המחקרים שנערכו בארה"ב ובאנגליה נמצא כי מיעוטים אתניים מבטאים עמדות חיוביות כלפי המשטרה פחות משמבטאת קבוצת הרוב (הלבנים). עם זאת, השפעות המוצא האתני על התפיסות מושפעות ממשתני הסביבה המוניציפלית

וממשתני השכונה. הסיבה לעמדות השליליות כלפי המשטרה אינה ברורה; יש הטוענים כי העמדות מושפעות ממגע שלילי עם המשטרה, אחרים מייחסים השפעה לתנאים בשכונה (סנטו ועלי, 2005).

ליחסים בין המשטרה לבין החברה הערבית בישראל מאפיינים דומים ליחסים בין משטרות רבות ברחבי העולם ובין אוכלוסיות מיעוט. מצד המשטרה בא הדבר לידי ביטוי בהקצאה לא־שוויונית של משאבי שיטור, בשיטור חסר ובשיטור יתר, באלימות מופרזת של שוטרים כלפי האזרחים הערבים ובאכיפה לא שוויונית. החברה הערבית מצידה רוחשת אי־אמון למשטרה, אינה מוכנה לקבלה כגוף אוכף חוק ובמקרים לא מעטים אף נמנעת מלפנות אליה ולדרוש את שירותיה.

עוינות הציבור הערבי כלפי הגוף האמון על אכיפת חוקי המדינה נובעת מהריחוק ומהזרות השוררים בין המשטרה לבין התושבים ביישובים הערביים. מצב זה נוצר עקב הנוכחות המוגבלת של אוכפי החוק ביישובים אלה בשל הקצאה לא מספקת של שוטרים לתחנות המשטרה המשרתות תושבים ערבים. בנוסף, מגע השוטרים עם ערבי אזרח ישראל מצומצם יחסית לעומת המגע בין השוטרים לאזרח יהודי (חמאיסי, 2005).

מנהיגי החברה הערבית, ראשי הרשויות ובעיקר האזרחים מן השורה מצפים כי המשטרה תפעל למיגור האלימות לנוכח גל האלימות והפשיעה הגואה בחברה הערבית, אולם ציפייתם אינה מתממשת. תוכניות נבנות, באות והולכות, אך כפי שעולה מהממצאים - התוצאות אינן משביעות רצון, והחברה הערבית איננה חשה שהיא מקבלת את השירות הראוי.

3.2 ממצאי הסקר בנוגע לעמדות האזרחים הערבים כלפי המשטרה

תרשים 19:
שיעור האזרחים שהגישו תלונה במשטרה מקרב האזרחים שחוו איום באלימות או אלימות מילולית, לפי שנה (אזרחים ערבים)

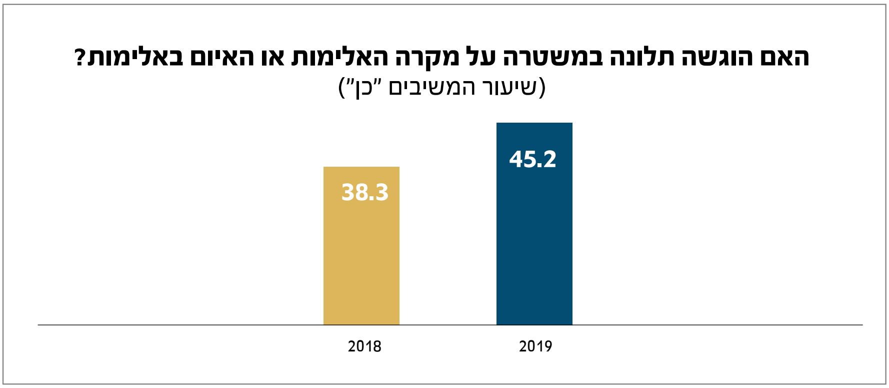

הנתונים מראים כי 45.2% מהנשאלים שחוו סוג כלשהו של אלימות בחברה הערבית בשנת 2019 הגישו על כך תלונה במשטרה. אף ששיעור זה גבוה יותר בהשוואה לשנת 2018 (שבה 38.3% השיבו כי הגישו תלונה במשטרה), ניתן לראות שאזרחים רבים אינם רואים לנכון להגיש תלונה במשטרה, ומן הסתם מחפשים חלופות לרשויות החוק לצורך פתרון הבעיה.

תרשים 20:
עמדות ביחס לאיכות הטיפול מצד המשטרה לפי חברה ושנה (אזרחים ערבים ויהודים)

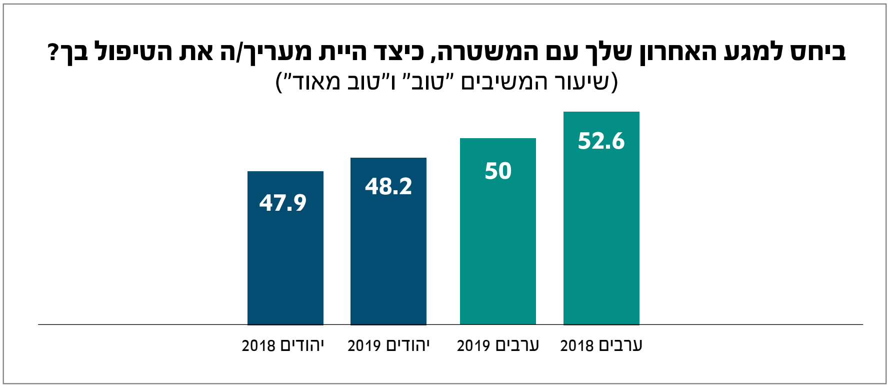

שיעור האזרחים הערבים שהשיבו כי הם מעריכים כי הטיפול של המשטרה בהם היה טוב או טוב מאוד לאחר שהיה להם מגע עם המשטרה בשנת 2019 עמד על 50% (לעומת 52.6% ב־2018), בהשוואה ל־48.2% מהאזרחים היהודים המעריכים כך את טיפול המשטרה בהם (השיעור נותר כמעט ללא שינוי).

תרשים 20.1:
עמדות ביחס לאיכות הטיפול מצד המשטרה לפי אזור מגורים (אזרחים ערבים, 2019)

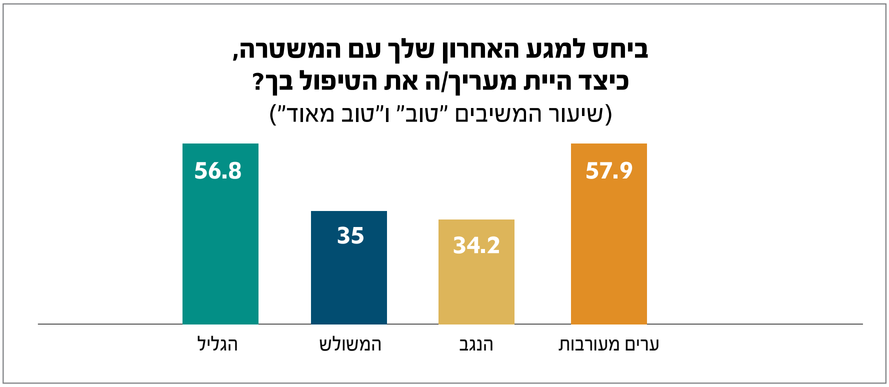

האזורים נבדלים במובהק בהערכת תושביהם ביחס לאיכות הטיפול של המשטרה. השיעור הגבוה ביותר של המעריכים את הטיפול כטוב או כטוב מאוד הוא בקרב תושבי הגליל (56.8%). ממצא זה מתיישב עם הנתונים אשר הוצגו עד כה ויוצגו בהמשך הדו"ח. לעומת זאת, רק 34.2% מהנשאלים תושבי הנגב העריכו את טיפול המשטרה בהם כטוב או כטוב מאוד.

תרשים 21:
עמדות ביחס לתפקוד המשטרה בחברה הערבית לפי תחום הפעילות ושנה (אזרחים ערבים)

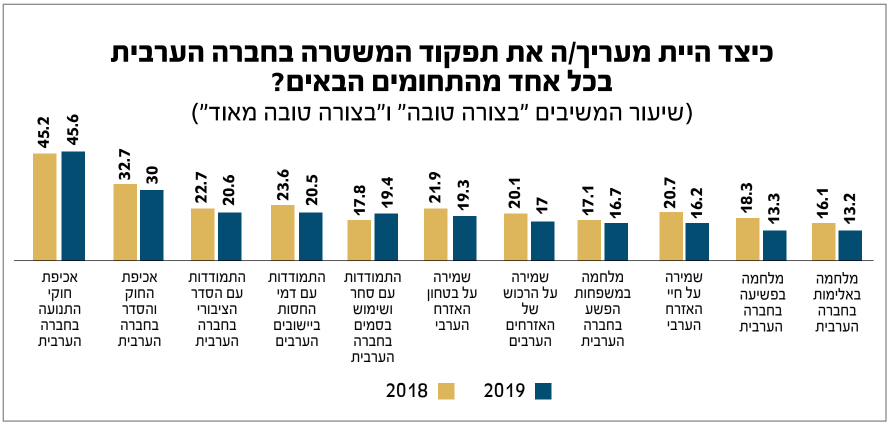

מהממצאים עולה כי הנשאלים בחברה הערבית סבורים שהמשטרה מתפקדת היטב בתחומים אשר קשורים לאכיפת החוק: 45.6% (נתון דומה לזה של שנת 2018) מהנשאלים ציינו כי תפקוד המשטרה באכיפת חוקי התנועה הוא טוב או טוב מאוד, ו־30% מהנשאלים ציינו כי תפקוד המשטרה באכיפת החוק והסדר בחברה הערבית הוא טוב או טוב מאוד (ירידה קלה לעומת שנת 2018). הנושא שזכה גם בשנת 2019 להערכה הנמוכה ביותר הוא המלחמה באלימות בחברה הערבית: 13.2% בלבד מהנשאלים ציינו כי תפקוד המשטרה בתחום זה הוא טוב או טוב מאוד (לעומת 16.1% בשנת 2018).

יתר הנושאים זכו להערכות שונות. להערכה טובה יותר זכו בשנת 2019 אותם התחומים שזכו לכך ב־2018, אולם ברובם חלה ירידה בשיעור המעריכים את התפקוד כטוב או טוב מאוד. התחומים הם: ההתמודדות עם הסדר הציבורי בחברה הערבית (20.6% מהנשאלים ציינו כי תפקוד המשטרה בתחום זה היה טוב או טוב מאוד), התמודדות עם דמי חסות ביישובים הערביים (20.5% - ירידה של כ־3 נקודות אחוז לעומת שנת 2018), שמירה על ביטחון האזרח הערבי (19.3% בשנת 2019) ושמירה על רכושם של האזרחים הערבים (17% - ירידה של כ־3 נקודות אחוז לעומת שנת 2018). עם זאת, בתחום אחד עלה שיעור המעריכים את תפקוד המשטרה כטוב או טוב מאוד - ההתמודדות עם הסחר בסמים ועם השימוש בהם בחברה הערבית: 19.4% מהנשאלים ציינו כי תפקוד המשטרה בתחום זה הוא טוב או טוב מאוד - עלייה של כ־2 נקודות אחוז לעומת שנת 2018.

בכמה תחומים אחרים הייתה הערכת תפקוד המשטרה נמוכה מאוד: ביחס למלחמה במשפחות הפשע בחברה הערבית ציינו 16.7% מהנשאלים כי תפקוד המשטרה בתחום זה הוא טוב או טוב מאוד; 16.2% העריכו את תפקוד המשטרה כטוב או טוב מאוד בשמירה על חיי האזרח הערבי, ו־13.3% בלבד מהנשאלים ב־2019 שבעי רצון מתפקוד המשטרה במלחמתה בפשיעה.

תרשים 21.1:
עמדות ביחס לתפקוד המשטרה בחברה הערבית לפי תחום הפעילות ואזור מגורים (אזרחים ערבים, 2019)

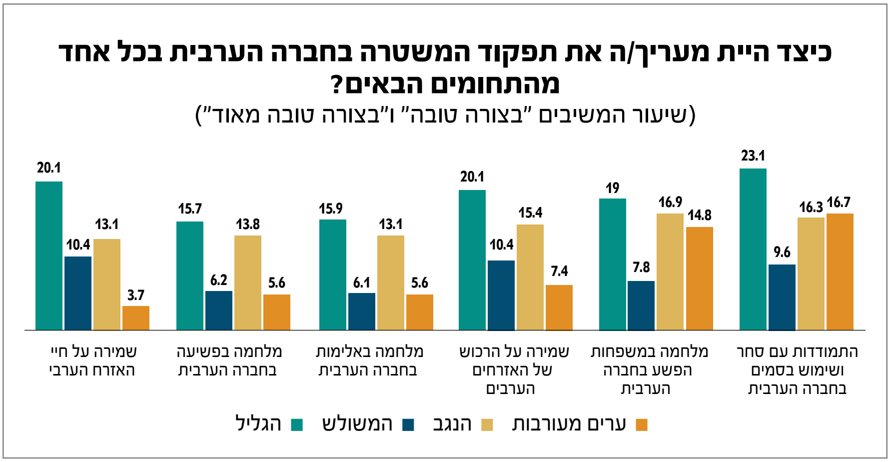

ניכרים הבדלים בהערכת תפקוד המשטרה באזורים הגאוגרפיים השונים. השיעור הגבוה ביותר של המעריכים את תפקוד המשטרה כטוב או כטוב מאוד בכל התחומים הוא בקרב תושבי הגליל. לעומת זאת, השיעורים הנמוכים ביותר תלויים בתחום ובאזור. למשל, הערכת תפקוד המשטרה בערים המעורבות בשמירה על רכושם של האזרחים הערבים נמוכה ביותר (7.4%) וכך גם מלחמתה באלימות בחברה הערבית ובפשיעה בה (5.6%) ותפקודה בשמירה על חיי האזרח הערבי (3.7%). לעומת זאת, השיעורים הנמוכים ביותר של הערכת תפקוד המשטרה כטוב וכטוב מאוד בהתמודדות עם הסחר בסמים ועם השימוש בהם בחברה הערבית (9.6%) ובמלחמה במשפחות הפשע בחברה הערבית (7.8%) הם בקרב תושבי המשולש.

תרשים 21.2:
עמדות ביחס לתפקוד המשטרה בחברה הערבית לפי תחום הפעילות ואזור מגורים (אזרחים ערבים, 2019)

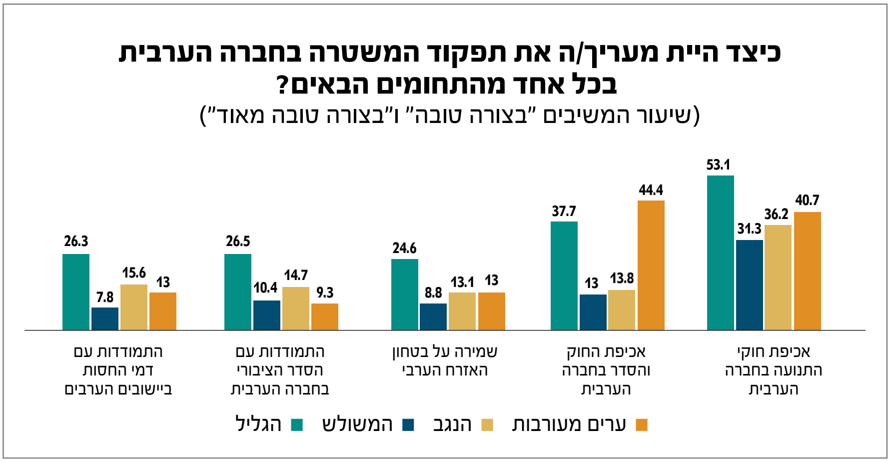

ניתן לראות כי ההבדלים בין האזורים בתחומים האחרים הם בעלי אופי אחר מעט. השיעורים הגבוהים ביותר של המעריכים את תפקוד המשטרה כטוב או כטוב מאוד באכיפת חוקי התנועה (53.1%), בהתמודדות עם הסדר הציבורי (26.5%), בהתמודדות עם דמי חסות ביישובים הערביים (26.3%) ובשמירה על ביטחון האזרח הערבי (24.6%) הם בקרב תושבי הגליל. השיעור הגבוה ביותר של המעריכים את תפקוד המשטרה כטוב או כטוב מאוד באכיפת החוק והסדר בחברה הערבית (44.4%) הוא בקרב תושבי הערים המעורבות.

השיעור הנמוך ביותר של הערכת תפקוד המשטרה כטוב או כטוב מאוד בהתמודדות עם הסדר הציבורי בחברה הערבית (9.3%) הוא בקרב תושבי הערים המעורבות. לעומת זאת, השיעורים הנמוכים ביותר של המעריכים את תפקוד המשטרה כטוב או כטוב מאוד באכיפת חוקי התנועה בחברה הערבית (31.3%), באכיפת החוק והסדר בחברה הערבית (13%), בשמירה על ביטחון האזרח הערבי (8.8%) ובהתמודדות עם דמי החסות (7.8%) הם בקרב תושבי המשולש.

תרשים 22:
נכונות להתלונן במשטרה כקורבן פגיעה לפי סוג הפגיעה ושנה (אזרחים ערבים)

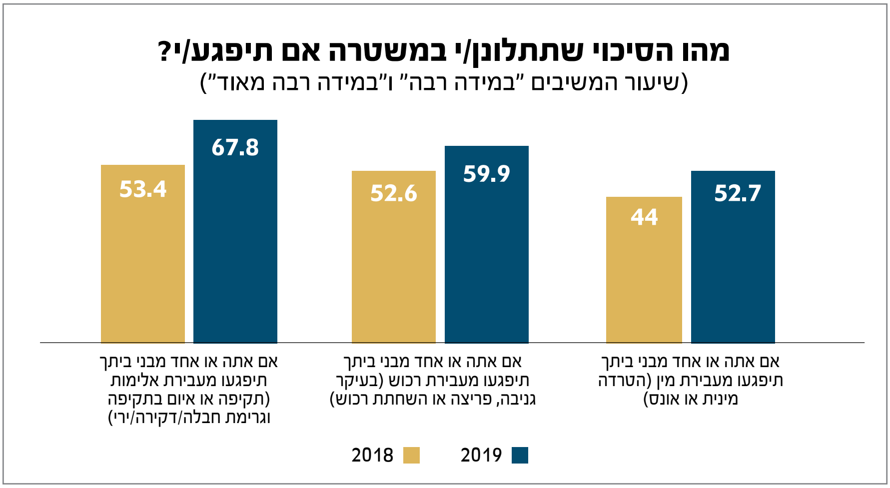

מהנתונים עולה כי הסיכוי שאזרח ערבי יתלונן במשטרה אם ייפגע בכל התרחישים שמנינו היה גבוה ב־2019 מזה שב־2018. בדומה לשנת 2018, התרחיש שבו סביר ביותר שאזרח ערבי יתלונן במשטרה הוא היפגעות של הנשאל או של מי מבני ביתו מעבירות אלימות (67.8%). שיעור זה עלה במידה ניכרת בהשוואה לשנת 2018, שבה הוא עמד על 53.4%. לעומת זאת, התרחיש שבגינו סביר פחות מכול שאזרח ערבי יתלונן במשטרה הוא היפגעות מעבירות מין - 52.7% מהנחקרים ציינו כי סיכוי רב עד רב מאוד שיתלוננו למשטרה בגין עבירה זו. גם כאן נצפתה עלייה בהשוואה לשנת 2018, שבה שיעור זה עמד על 44%. לאחרונה חדרה לישראל תנועת Me Too העולמית ופעילותה הורגשה במרחב הציבורי והפרטי בחברה הערבית. פעילות התנועה ופעילות מתנועות פמיניסטיות ערביות החדירו לחברה הערבית את המודעות בכל הקשור להטרדות מיניות ולעבירות מין, ונראה שזו הסיבה העיקרית לעלייה זו.

בנוסף, נצפתה עלייה גם בשיעור הסבירות של פנייה למשטרה בגין עבירות רכוש, אשר עמד בשנת 2019 על 59.9% (לעומת 52.6% בשנת 2018).

תרשים 22.1:
נכונות להתלונן במשטרה כקורבן פגיעה לפי סוג הפגיעה ואזור מגורים (אזרחים ערבים, 2019)

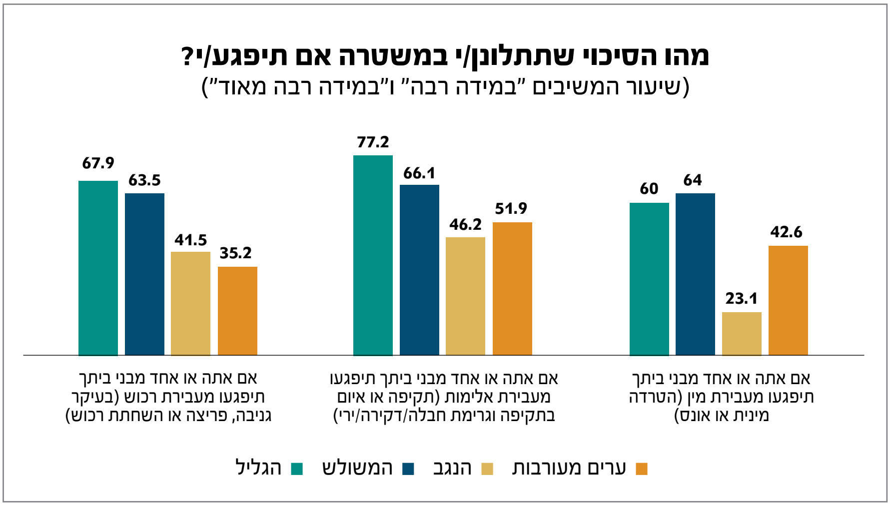

ניכרים הבדלים מובהקים בין תושבי האזורים השונים בסיכוי שיתלוננו במשטרה. השיעורים הגבוהים ביותר של הנכונים להתלונן בגין ההיפגעות מעבירת אלימות (77.2%) ומעבירת רכוש (67.9%) הם בקרב תושבי הגליל. השיעור הגבוה ביותר של הנכונות להתלונן במשטרה בגין ההיפגעות מעבירת מין (64%) הוא בקרב תושבי המשולש. לעומת זאת, השיעורים הנמוכים ביותר של הנכונות להתלונן במשטרה בגין ההיפגעות מעבירת אלימות (46.2%) ומעבירת מין (23.1%) הם בקרב תושבי הנגב. ניתן לייחס את היעדר הנכונות של תושבי הנגב להתלונן במשטרה בשל פגיעה מינית לפטריארכליות, לסגירות ולמסורתיות המאפיינות את הנגב יותר משהיא מאפיינת את האוכלוסייה הערבית הכללית בישראל. השיעור הנמוך ביותר של הנכונים להתלונן בגין היפגעות מעבירת רכוש (35.2%) הוא בקרב תושבי הערים המעורבות.

תרשים 23:
נכונות להעיד במשטרה על עבירה שלא כוונה נגדך לפי סוג העבירה ושנה (אזרחים ערבים)

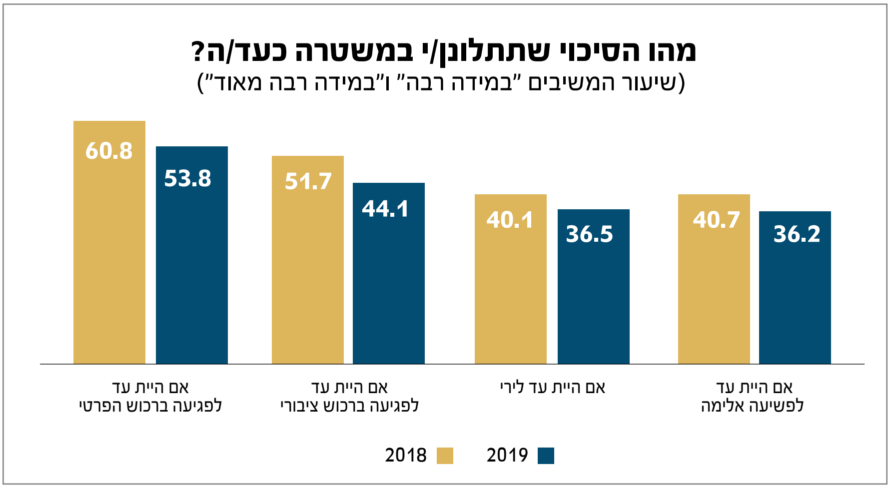

מהנתונים נובע כי בהשוואה לשנת 2018, בשנת 2019 מעטים הסיכויים שאזרח ערבי יעיד במשטרה על פשיעה בכל ארבעת התחומים אשר הוצגו. עם זאת, שיעורי הירידה שונים בין סוגי העבירות. שתי העבירות שהסיכוי שאזרח ערבי יעיד במשטרה בשנת 2019 גבוה ביותר הן כאשר היה עד לפגיעה ברכוש פרטי (53.8%, ירידה של כ־7 נקודות אחוז לעומת שנת 2018) וברכוש ציבורי (44.1%, ירידה של 7.6 נקודות אחוז לעומת 2018). ירידות מתונות יותר נרשמו במצבים שבהם הסיכוי שהנשאל יתלונן במשטרה הוא הנמוך ביותר: אם היה עד לירי (36.5%, ירידה של כ־3.5 נקודות אחוז לעומת שנת 2018), ולפשיעה אלימה (36.2%, ירידה של 4.5 נקודות אחוז לעומת שנת 2018).

נראה שהמתלונן הפוטנציאלי מחשב בקפידה את צעדיו. אדם הפוגע ברכוש אינו אלים בהכרח ולאו דווקא מאיים, ועל כן גבוהה יותר הסבירות שהנשאלים יתלוננו על מעשיו אם יהיו עדים לכך. לעומת זאת, אם התוקף אלים ואף משתמש בנשק חם או קר, המתלונן הפוטנציאלי יחשוש להעיד נגדו. נראה כי המתלוננים אינם סומכים על הגנת המשטרה מפני העבריין אם יעידו על מעשהו.

תרשים 23.1:
נכונות להעיד במשטרה על עבירה שלא כוונה נגדך לפי סוג העבירה ואזור מגורים (אזרחים ערבים, 2019)

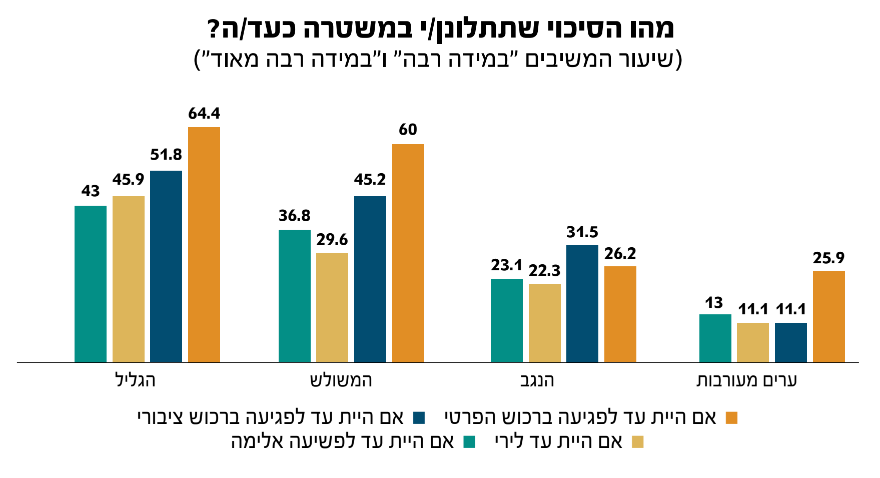

בחינת הממצאים על פי פילוח גאוגרפי מראה כי השיעור הגבוה ביותר של הנכונות להעיד במשטרה על התרחשות של כל אחת מהעבירות המצוינות הוא בקרב תושבי הגליל. לעומת זאת, השיעור הנמוך ביותר הוא בקרב תושבי הערים המעורבות.

תרשים 24:
מידת האמון במשטרת ישראל לפי חברה ושנה (אזרחים ערבים ויהודים)

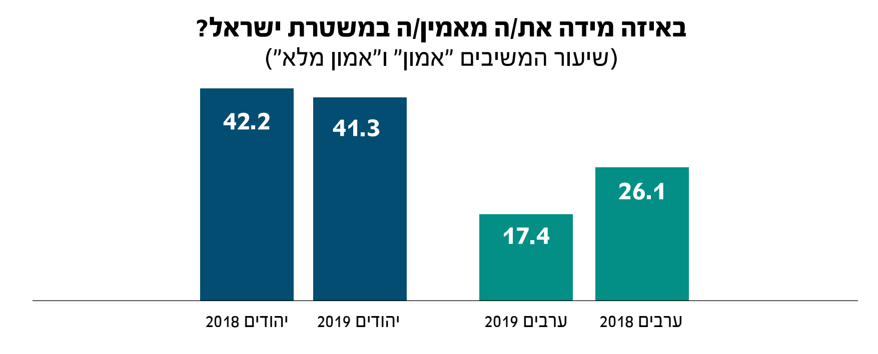

שיעור האמון הכללי במשטרה נמוך מ־50% הן בקרב היהודים והן בקרב הערבים, אולם הנתונים מראים כי החברה היהודית רוחשת למשטרה אמון בשיעור גבוה במידה ניכרת מזה שבחברה הערבית: 41.3% מהנשאלים היהודים הביעו אמון או אמון מלא במשטרה (ירידה מתונה לעומת 2018), אולם רק 17.4% מהנשאלים בחברה הערבית הביעו את אותן

רמות אמון במשטרה. יש לציין כי הירידה באמון מצד הנשאלים הערבים הייתה קיצונית יותר, מ־26.1% בשנת 2018.

הירידה באמון האזרחים במשטרה משקפת את המצב העגום בחברה הערבית. רוב הציבור הערבי בישראל מייחס למשטרה ולאוזלת ידה סיבה מרכזית לאלימות ולפשיעה הגואות וכן לגידול המדאיג במספר הנרצחים בחברה זו, ועל כן הוא אינו רוחש לה אמון.

תרשים 24.1:
מידת האמון במשטרת ישראל לפי אזור מגורים (אזרחים ערבים, 2019)

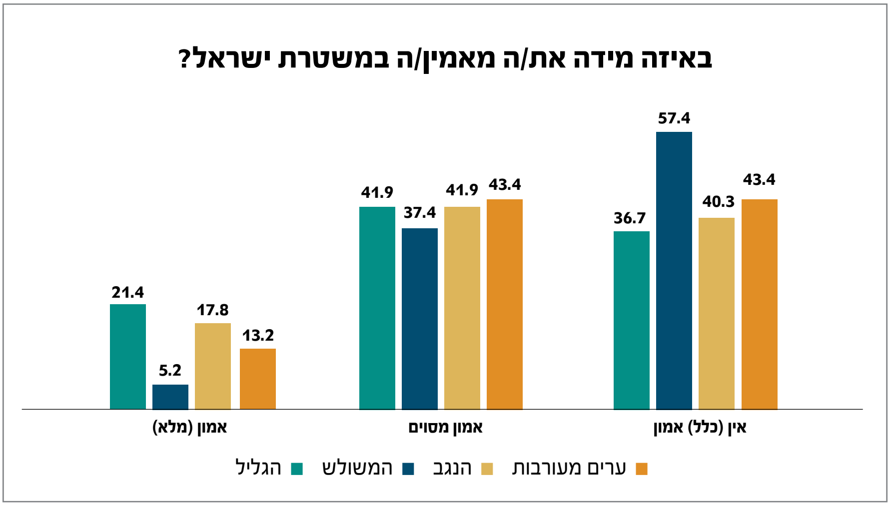

גם במידת האמון במשטרה ניכרים הבדלים מובהקים בין האזורים. בהתאמה לנתונים המוצגים לעיל, תושבי הגליל נותנים במשטרה אמון רב יותר משנותנים תושבי האזורים האחרים: 21.4% ביטאו אמון רב או רב מאוד בה. לעומת זאת, שיעור האמון הנמוך ביותר הוא בקרב תושבי המשולש (5.2%); יתר על כן, ל־57.4% מהם אין או אין כלל אמון במשטרה.

לסיכום:

ממצאי הסקר לשנת 2019 מצביעים על שינוי לרעה בתחושת הביטחון האישי בקרב האזרחים הערבים בין השנים 2018-2019. שיעור האזרחים הערבים שחשו היעדר ביטחון ביישוב מגוריהם בשנת 2019 עמד על 60.5% בהשוואה ל־35.8% בשנת 2018.

תופעות האלימות והפשיעה מוסיפות להדאיג את האזרחים הערבים יותר מסוגיות פוליטיות ומדיניות. מבין התופעות של אלימות ופשיעה, מדאיגים במיוחד הם השימוש בנשק, עבירות רכוש ואלימות כלפי נשים. ממצא זה אינו מפתיע: מהסקר עולה שהאזרחים הערבים נפגעו בשנת 2019 מתופעות של שימוש בנשק, הטרדה מינית, התפרעות המונית, קללות ואיומים יותר משנפגעו מהן האזרחים היהודים.

השוואה בין 2018 ל־2019 מראה כי חלה עלייה בשביעות הרצון של האזרחים הערבים מטיפול הגורמים הפנים־חברתיים בתופעת האלימות, ואילו שביעות הרצון מטיפולם של גורמי הממסד בתופעה (החינוך והרווחה, השלטון המקומי, בתי המשפט, המשטרה, הכנסת והממשלה) פחתה בתקופה זו.

האכזבה מהמדינה ומהמשטרה באה לידי ביטוי גם בירידה של שיעור האזרחים הערבים אשר ציינו כי הם נותנים אמון במשטרת ישראל (מ־26.1% בשנת 2018 ל־17.4% בשנת 2019). נתון זה מדאיג במיוחד מאחר שאמון של האזרחים במשטרה הוא תנאי לתפקודה היעיל.

בחינה גאוגרפית של הממצאים מראה ששיעור נמוך יחסית מהאזרחים הערבים תושבי הגליל (49.3%) חשו היעדר ביטחון ביישוב מגוריהם בהשוואה לתושבים בשאר האזורים. שיעור נמוך (24.4%) מקרב תושבי הגליל גם ציינו כי איימו עליהם באלימות או הופעלה כלפיהם אלימות מילולית בשנת 2019, ושיעור תושבי המשולש שחוו איום כזה עמד על 45%. ככלל, מהסקר עולה כי שביעות הרצון של תושבי הגליל ממוסדות המדינה ומהמשטרה והאמון בהם גבוהים יותר מהאמון של שאר האזרחים הערבים, ותושבי המשולש מאופיינים בקיצוניות הנגדית - הם חוששים יותר מתופעות האלימות ושבעי רצון פחות מתפקוד המשטרה ומתפקוד מוסדות המדינה ביחס לתופעות אלה.

לצד זאת, הסקר של שנת 2019 כולל כמה ממצאים מעודדים:

- נראה כי השפל שחוותה החברה הערבית ביחס לביטחון האישי הגדיל בין 2018 ל־2019 את שיעור האזרחים הערבים הנכונים להשתתף במאבק באלימות ביישוב מגוריהם;
- חלה עלייה בשיעור הערבים אשר השיבו כי הגישו תלונה במשטרה על האלימות או על האיום באלימות שחוו (מ־38.3% ל־45.2%);
- שיעור גבוה יותר של אזרחים ערבים ציינו כי יתלוננו במשטרה אם ייפגעו מעבירת רכוש, מעבירת מין או מעבירת אלימות בשנת 2019 בהשוואה ל־2018.

לפי ממצאים אלה, טיפול יעיל ומיטיב של המשטרה בתלונות האזרחים לצד רתימת החברה הערבית לשינוי מתוכה בהובלת ההנהגה הערבית, עשוי להיות המפתח למיגור תופעות האלימות והפשיעה.

3.3 מעקב אחר המבצע למסירת נשק מרצון

בחודש נובמבר 2019 ערך המשרד לביטחון הפנים ביישובים הערביים מבצע למסירת נשק בלתי מורשה בתמורה לאי־הפללה. לפי אתר האינטרנט של המשרד לביטחון הפנים, המבצע נועד לייצר פלטפורמה להחזרת כלי נשק בלתי מורשים כדי להשרות ביטחון ביישובים. במסגרת המבצע הוזמנו מחזיקי הנשק והתחמושת למסור את הנשק אשר ברשותם ב־50 נקודות מסירה, ולפי פרסומי המשרד לביטחון הפנים הם לא נדרשו להזדהות ולא ננקטו נגדם הליכים פליליים בגין עבירה של החזקה בלתי חוקית של נשק. המבצע תוכנן להימשך שבועיים (מלבד ימים שישי ושבת), אך בתומם הוא הוארך בשבוע נוסף.

יצוין כי בשנת 2017 ערך המשרד לביטחון הפנים מבצע דומה, אך נמסרו במהלכו כלי נשק מעטים בלבד. הלקחים המתאימים הופקו והם באו לידי ביטוי במבצע האחרון בדרכים אלה:

1. המבצע נערך בשיתוף פעולה עם הרשויות המקומיות הערביות, והרשויות הן שבחרו את נקודות המסירה והקצו אותן.
2. הודגש המסר כי מוסרי הנשק לא יידרשו להזדהות וכי הם לא ייענשו על החזקה בלתי חוקית של נשק.
3. המבצע פורסם בהרחבה הן באתר האינטרנט של המשרד לביטחון הפנים והן בשלטי חוצות בחלק מהיישובים הערביים.

עמותת **יוזמות אברהם** תומכת בכל מאמץ לניקוי היישובים הערביים והערים המשותפות מהנשק המוחזק באופן בלתי חוקי, ולכן גם במבצעים מסוג זה - עם ההודעה של המשרד לביטחון הפנים על השקת המבצע - שיגרה העמותה למשרד לביטחון הפנים את המלצותיה להגדלת הצלחתו, ובהן:

1. **הצורך בביטחון** - החזקת נשק בידי אזרחים נורמטיביים היא תולדה של תחושת אי־ביטחון ושל חיים בהוויה של "אם אין אני לי - מי לי". לפיכך טבעי לצפות שאנשים ייפרדו מהנשק רק אם יחושו ביטחון בזכות המשטרה.
2. **המשכיות המבצעים** - עריכת מבצעים להחזרת נשק מדי פעם בפעם היא טעות. יש לערוך אותם לאורך זמן, במסגרות זמן קבועות וידועות מראש (למשל היום הראשון או השבוע הראשון בכל חודש).
3. **בניית אמון** - יש להבין כי החזרת הנשק תתחיל כ"טפטוף" איטי שילך ויגבר ככל שייבנה אמונם של האזרחים. כאשר ייווכחו מחזיקי הנשק שאכן מוסרי הנשק לא הופללו, וכאשר מוסרי הנשק יצדיקו בעצמם את הצעד שנקטו, תיווצר לגיטימציה רבה יותר למסירה מרצון והטפטוף עשוי להפוך לזרם.
4. **קיום המבצע במקומות רבים בו זמנית** - יש לקבוע אתרי מסירה רבים כדי להקל על מוסרי הנשק.
5. **אנונימיות מוחלטת** - אזרחים לא ימסרו נשק אם לא תובטח להם אנונימיות מוחלטת. אם המדינה מעוניינת לעודד מסירת מידע על הימצאות של כלי נשק

במקומות מסוימים, הכרחי להבטיח כי מוסר המידע ייוותר אנונימי. יתר על כן, יש לאפשר החזרת נשק במקומות "ניטרליים" שאינם מזוהים עם משטרת ישראל, ואדם יוכל למסור את הנשק בלא לחשוש שסביבתו תדע על כך.

במהלך המבצע בדקה עמותת **יוזמות אברהם** 39 (78%) מתוך 50 האתרים המיועדים למסירת נשק ביישובים הערביים שאליהם הפנה המשרד לביטחון הפנים בפרסומיו. בכל אחת מהנקודות בדקנו אם המיקום תואם את המיקום שפורסם באתר האינטרנט של המשרד, שילוט, נוכחות מאבטחים, הימצאות מיכל להנחת הנשק ואפשרות למסירה אנונימית של הנשק.

ממצאי הבדיקה:

	שם היישוב	מיקום הנקודה כפי שמופיע באתר	מיקום הנקודה בפועל	סטטוס הנקודה
1	אבו גוש	בכביש המוביל לשמורת עין חמד	אין נקודה	- מיקום הנקודה אינו תואם את הפרסום - אין שילוט בנקודה - לא נכחו מאבטחים במקום - לא הוצב מיכל להנחת הנשק - לא מתאפשרת מסירה אנונימית **הנקודה לא פעלה**
2	איבטין, ראס עלי, ח'וואלד	חניית מבנה מועדון "דורות" במתחם המועצה	חניית מבנה מועדון "דורות" במתחם המועצה	- מיקום הנקודה תואם את הפרסום - יש שילוט בנקודה - נכחו מאבטחים במקום - הוצב מיכל להנחת הנשק - מתאפשרת מסירה אנונימית **הנקודה פעלה באופן תקין**
3	באקה אל־גרביה	אריון המועצה	תוקן בהמשך באתר האינטרנט לארכיון המועצה	- מיקום הנקודה אינו תואם את הפרסום ולכן לא ניתן לדעת אם הנקודה פעלה וכיצד.
4	בועיינה נוג'ידאת, עילבון, מג'אר	מועצה אזורית מג'אר	במגרש הכדורגל	- מיקום הנקודה אינו תואם את הפרסום - יש שילוט בנקודה - נכחו מאבטחים במקום - הוצב מיכל להנחת הנשק - מתאפשרת מסירה אנונימית

	שם היישוב	מיקום הנקודה כפי שמופיע באתר	מיקום הנקודה בפועל	סטטוס הנקודה
5	בוקעתא, מג'דל שמס, מסעדה, עין קיניה	מגרש כדורגל מסעדה - מחסן ציוד	מגרש כדורגל מסעדה - מחסן ציוד	- מיקום הנקודה תואם את הפרסום - יש שילוט בנקודה - לא נכחו מאבטחים במקום - לא הוצב מיכל להנחת הנשק - לא מתאפשרת מסירה אנונימית **הנקודה לא פעלה**
6	בסמת טבעון	מתנ"ס בסמת טבעון	מתנ"ס בסמת טבעון	- מיקום הנקודה תואם את הפרסום - יש שילוט בנקודה - נכחו מאבטחים במקום - הוצב מיכל להנחת הנשק - לא מתאפשרת מסירה אנונימית (המקום סמוך מאוד לנקודת שיטור קהילתי)
7	בענה	רחבת בית הקברות	אין נקודה	- מיקום הנקודה אינו תואם את הפרסום - אין שילוט בנקודה - לא נכחו מאבטחים במקום - לא הוצב מיכל להנחת הנשק - לא מתאפשרת מסירה אנונימית **הנקודה לא פעלה**
8	ברטעה	מגרש כדורסל	מגרש כדורסל	- מיקום הנקודה תואם את הפרסום - יש שילוט בנקודה - לא נכחו מאבטחים במקום - לא הוצב מיכל להנחת הנשק - לא מתאפשרת מסירה אנונימית **הנקודה לא פעלה**
9	ג'לג'וליה	מתנ"ס (נקודת מש"ק החדש), מקום חלופי - רחבת המועצה	אין נקודה	- מיקום הנקודה אינו תואם את הפרסום - אין שילוט בנקודה - לא נכחו מאבטחים במקום - לא הוצב מיכל להנחת הנשק - לא מתאפשרת מסירה אנונימית **הנקודה לא פעלה**
10	ג'ת	מתנ"ס	מתנ"ס	- מיקום הנקודה תואם את הפרסום - יש שילוט בנקודה - נכחו מאבטחים במקום - הוצב מיכל להנחת הנשק - מתאפשרת מסירה אנונימית **הנקודה פעלה באופן תקין**

	שם היישוב	מיקום הנקודה כפי שמופיע באתר	מיקום הנקודה בפועל	סטטוס הנקודה
11	דיר אל אסד	רחבת בית הקברות	אין נקודה	- מיקום הנקודה אינו תואם את הפרסום - אין שילוט בנקודה - לא נכחו מאבטחים במקום - לא הוצב מיכל להנחת הנשק - לא מתאפשרת מסירה אנונימית **הנקודה לא פעלה**
12	זמר	חניון אמפי הסמוך למועצה	חניון אמפי הסמוך למועצה	- מיקום הנקודה תואם את הפרסום - יש שילוט בנקודה - לא נכחו מאבטחים במקום - לא הוצב מיכל להנחת הנשק - לא מתאפשרת מסירה אנונימית **הנקודה לא פעלה בזמן הבדיקה. נאמר לנו שהיא פעלה רק בחלק מימות המבצע**
13	זרזיר, כעביה	מול בניין המועצה - מבנה נפרד	מול בניין המועצה - מבנה נפרד	- מיקום הנקודה תואם את הפרסום - יש שילוט בנקודה - נכחו מאבטחים במקום - הוצב מיכל להנחת הנשק - מתאפשרת מסירה אנונימית **הנקודה פעלה באופן תקין**
14	טורעאן, אל בטוף, רומת אל הייב	מתנ"ס טורעאן שכונה מערבית	אולם ספורט ליד בית ספר יסודי	- מיקום הנקודה אינו תואם את הפרסום - יש שילוט בנקודה - נכחו מאבטחים במקום - הוצב מיכל להנחת הנשק - מתאפשרת מסירה אנונימית
15	טייבה	חניית עפר מאחורי עיריית טייבה	חניית עפר מאחורי עיריית טייבה	- מיקום הנקודה תואם את הפרסום - יש שילוט בנקודה - לא נכחו מאבטחים במקום - לא הוצב מיכל להנחת הנשק - לא מתאפשרת מסירה אנונימית **הנקודה לא הייתה פעילה ונאמר לנו שהיא פעילה שעתיים-שלוש בכל יום**

	שם היישוב	מיקום הנקודה כפי שמופיע באתר	מיקום הנקודה בפועל	סטטוס הנקודה
16	טירה	היכל ספורט אלזהרא	אין נקודה	- מיקום הנקודה אינו תואם את הפרסום - אין שילוט בנקודה - לא נכחו מאבטחים במקום - לא הוצב מיכל להנחת הנשק - לא מתאפשרת מסירה אנונימית **הנקודה לא פעלה**
17	טמרה, כבול, שעב	מגרש כדורגל	מגרש כדורגל	- קושי לאתר את הנקודה משום שיש כמה מגרשי כדורגל בטמרה - יש שילוט בנקודה - נכחו מאבטחים במקום - הוצב מיכל להנחת הנשק - מתאפשרת מסירה אנונימית
18	יפיע	מחסני מל"ח	מחסני מל"ח	- מיקום הנקודה תואם את הפרסום - יש שילוט בנקודה - נכחו מאבטחים במקום - הוצב מיכל להנחת הנשק - מתאפשרת מסירה אנונימית **הנקודה פעלה באופן תקין**
19	כסייפה	בניין מועצת כסייפה במשרד הקב"ט	בניין מועצת כסייפה במשרד הקב"ט	- מיקום הנקודה תואם את הפרסום - יש שילוט בנקודה - נכחו מאבטחים במקום - הוצב מיכל להנחת הנשק - לא מתאפשרת מסירה אנונימית (בשל המיקום במשרד הקב"ט)
20	כפר ברא	סמוך למתנ"ס	סמוך למתנ"ס	- מיקום הנקודה תואם את הפרסום - יש שילוט בנקודה - נכחו מאבטחים במקום - הוצב מיכל להנחת הנשק - מתאפשרת מסירה אנונימית **הנקודה פעלה באופן תקין**
21	כפר קאסם	רחבת בניין העירייה כפר קאסם	רחבת בניין העירייה כפר קאסם	- מיקום הנקודה תואם את הפרסום - יש שילוט בנקודה - נכחו מאבטחים במקום - הוצב מיכל להנחת הנשק - מתאפשרת מסירה אנונימית **הנקודה פעלה באופן תקין**

	שם היישוב	מיקום הנקודה כפי שמופיע באתר	מיקום הנקודה בפועל	סטטוס הנקודה
22	לוד	בית הפיס לנוער, סמוך לבית ספר יסמין	בית הפיס לנוער, סמוך לבית ספר יסמין	- מיקום הנקודה תואם את הפרסום - יש שילוט בנקודה - לא נכחו מאבטחים במקום - לא הוצב מיכל להנחת הנשק - לא מתאפשרת מסירה אנונימית **הנקודה לא פעילה**
23	לקיה	מועצת לקיה בבניין המש"ק	מועצת לקיה בבניין המש"ק	- מיקום הנקודה תואם את הפרסום - יש שילוט בנקודה - נכחו מאבטחים במקום - הוצב מיכל להנחת הנשק - מתאפשרת מסירה אנונימית **הנקודה פעלה באופן תקין**
24	מג'ד אל כרום	רחבת בית הקברות	בית הקברות	- מיקום הנקודה תואם את הפרסום - יש שילוט בנקודה - נכחו מאבטחים במקום - הוצב מיכל להנחת הנשק - מתאפשרת מסירה אנונימית **הנקודה פעלה באופן תקין**
25	מועצה אזורית מנשה	מבנה הסמוך למשרד קב"ט המועצה	מבנה הסמוך למשרד קב"ט המועצה	- מיקום הנקודה תואם את הפרסום אך מסובך למצוא אותו - יש שילוט בנקודה - נכחו מאבטחים במקום - הוצב מיכל להנחת הנשק - לא מתאפשרת מסירה אנונימית (בשל מיקום הסמוך לנקודת שיטור קהילתי של מג"ב)
26	נחף	רחבת בית הקברות	אין נקודה	- מיקום הנקודה אינו תואם את הפרסום - אין שילוט בנקודה - לא נכחו מאבטחים במקום - לא הוצב מיכל להנחת הנשק - לא מתאפשרת מסירה אנונימית **הנקודה לא פעלה**

	שם היישוב	מיקום הנקודה כפי שמופיע באתר	מיקום הנקודה בפועל	סטטוס הנקודה
27	נצרת	הר הקפיצה	אין נקודה	- מיקום הנקודה אינו תואם את הפרסום - אין שילוט בנקודה - לא נכחו מאבטחים במקום - לא הוצב מיכל להנחת הנשק - לא מתאפשרת מסירה אנונימית **הנקודה לא פעלה**
28	סח'נין, ערב אל נעים	מגרש דוחא שער 16	מגרש דוחא שער 16	- מיקום הנקודה תואם את הפרסום - יש שילוט בנקודה - נכחו מאבטחים במקום - הוצב מיכל להנחת הנשק - מתאפשרת מסירה אנונימית **הנקודה פעלה באופן תקין**
29	עילוט	מבנה ג'ברי, אזור תעשייה	מגרש כדורגל	- מיקום הנקודה אינו תואם את הפרסום - ישנו שילוט בנקודה - נכחו מאבטחים במקום - הוצב מיכל להנחת הנשק - מתאפשרת מסירה אנונימית
30	עין מאהל	מגרש כדורגל ישן מול הכניסה לכפר	אין נקודה	- מיקום הנקודה אינו תואם את הפרסום - אין שילוט בנקודה - לא נכחו מאבטחים במקום - לא הוצב מיכל להנחת הנשק - לא מתאפשרת מסירה אנונימית **הנקודה לא פעלה**
31	עראבה, חוסינה, דיר חנא	רחבת בית קברות - דיר חנא	רחבת בית קברות - דיר חנא	- מיקום הנקודה תואם את הפרסום - יש שילוט בנקודה - נכחו מאבטחים במקום - הוצב מיכל להנחת הנשק - מתאפשרת מסירה אנונימית **הנקודה פעלה באופן תקין**
32	עארה ערערה במשולש	הכניסה הדרומית ליישוב	אין נקודה	- מיקום הנקודה אינו תואם את הפרסום - אין שילוט בנקודה - לא נכחו מאבטחים במקום - לא הוצב מיכל להנחת הנשק - לא מתאפשרת מסירה אנונימית **הנקודה לא פעלה**

	שם היישוב	מיקום הנקודה כפי שמופיע באתר	מיקום הנקודה בפועל	סטטוס הנקודה
33	ערערה בנגב	מחסן במועצה	מחסן במועצה	- מיקום הנקודה תואם את הפרסום - יש שילוט בנקודה - נכחו מאבטחים במקום - הוצב מיכל להנחת הנשק - מתאפשרת מסירה אנונימית **הנקודה פעלה באופן תקין**
34	קלנסווה	מגרש כדורגל מגודר באזור הצפוני של העיר	מגרש כדורגל מגודר באזור הצפוני של העיר	- מיקום הנקודה תואם את הפרסום - יש שילוט בנקודה - נכחו מאבטחים במקום - הוצב מיכל להנחת הנשק - מתאפשרת מסירה אנונימית **הנקודה פעלה באופן תקין**
35	ראמה, סאג'ור, בין ג'אן, כאמנה	מגרש כדורגל ראמה - חדר אורחים	מגרש כדורגל ראמה	- מיקום הנקודה תואם את הפרסום - יש שילוט בנקודה - נכחו מאבטחים במקום - הוצב מיכל להנחת הנשק - מתאפשרת מסירה אנונימית **הנקודה פעלה באופן תקין**
36	רהט	אולם הספורט החדש מול מתחם 3	אולם הספורט החדש מול מתחם 3	- מיקום הנקודה תואם את הפרסום - יש שילוט בנקודה - נכחו מאבטחים במקום - הוצב מיכל להנחת הנשק - מתאפשרת מסירה אנונימית **הנקודה פעלה באופן תקין**
37	שגב שלום	בניין מועצת היישוב, סמוך למבנה השומר	בניין מועצת היישוב, סמוך למבנה השומר	- מיקום הנקודה תואם את הפרסום - יש שילוט בנקודה - נכחו מאבטחים במקום - הוצב מיכל להנחת הנשק - מתאפשרת מסירה אנונימית **הנקודה פעלה באופן תקין**

	שם היישוב	מיקום הנקודה כפי שמופיע באתר	מיקום הנקודה בפועל	סטטוס הנקודה
38	שפרעם, אעבלין, ביר אל מכסור	ליד המתנ"ס ומגרש סינטטי	ליד המתנ"ס ומגרש סינטטי	- מיקום הנקודה תואם את הפרסום - יש שילוט בנקודה - לא נכחו מאבטחים במקום (הם סיימו לעבוד בשעה 17:00, בניגוד לאמור בפרסום) - לא הוצב מיכל להנחת הנשק בזמן הבדיקה - לא התאפשרה מסירה אנונימית בזמן הבדיקה
39	תל שבע	בניין מועצת היישוב במשרד הקב"ט	בניין מועצת היישוב במשרד הקב"ט	- מיקום הנקודה תואם את הפרסום - יש שילוט בנקודה - נכחו מאבטחים במקום - הוצב מיכל להנחת הנשק - מתאפשרת מסירה אנונימית **הנקודה פעלה באופן תקין**

סיכום הממצאים:

1. שש־עשרה נקודות (40% מהנקודות שבדקנו) פעלו באופן תקין. בנקודות הללו תאם המיקום את הכתוב באתר האינטרנט, נשמרה האנונימיות, המקום היה משולט ובשעות שבהן ביקרנו במקום נכחו מאבטחים והוצב מיכל לאיסוף הנשק.
2. שש־עשרה מהנקודות (40% מהנקודות שבדקנו) לא פעלו בעת הביקורת (10:00-18:00 בימות השבוע). בחלק מהנקודות היה שלט שציין כי זוהי נקודה למסירת כלי ירייה; שלוש נקודות פעלו חלקית - בחלק מימות המבצע או רק בחלק מהשעות שבהן נערך המבצע, וזאת מבלי שהפעלה החלקית של הנקודות הללו צוינה באתר האינטרנט של המשרד לביטחון הפנים.

   בזמר, למשל, החל המבצע באיחור של כמה ימים והנקודה לא פעלה בתקופת הארכת המבצע (בשבוע השלישי).
3. בשבע מהנקודות שנבדקו (17.5%) היה מיקום הנקודה שונה מהמצוין באתר או היה לא ברור. למשל, באתר האינטרנט כתוב שהנקודה בבאקה אל־גרביה ממוקמת ב"ארכיון המועצה", מקום שאינו מוכר לקהל הרחב.

   דוגמה נוספת לתיאור בעייתי של המיקום היא "מגרש כדורגל" בעיר טמרה, אשר יש בה כמה מגרשי כדורגל. כדי לאתר את המקום הנכון שאלנו עוברי אורח ועובדים/ות של הרשות המקומית, אולם סביר שאדם אשר בא למסור כלי נשק לא ישאל אנשים ביישוב היכן ניתן למסור אותו והוא לא יצליח להגיע למקום הנכון.
4. שלוש מהנקודות מוקמו במשרד הקב"ט או בסמיכות לגורם משטרתי. אתרים אלה

מצולמים ואינם מאפשרים אנונימיות. בנוסף, ניידות משטרה ששהו בקרבת מקום הן גורם העשוי להרתיע מוסרים פוטנציאליים של כלי נשק.

5. בחלק מהנקודות הוצבו מאבטחים בני היישוב העלולים לזהות את מוסרי הנשק וכך לפגוע באנונימיות.

לפי המשרד לביטחון הפנים, במסגרת המבצע הוחזרו 86 רובים ואקדחים, 40 רימוני יד, 140 מחסניות, 8 חלקי נשק, 232 חומרי נפץ וחבלה ואלפי כדורים ותחמושת מסוגים שונים (חדשות 12).

אמנם מדובר במספר זעום של כלי נשק ביחס למספר כלי הנשק החם הבלתי מורשים בחברה הערבית, אך בהשוואה למבצע הקודם שנערך בשנת 2017, אשר במהלכו הוחזרו כלי נשק מעטים בלבד, מדובר בעלייה ניכרת המעידה על חשיבותה של ההתמדה במבצעי מסירת נשק מרצון.

לסיכום:

הנשק החם בחברה הערבית גובה מחיר כבד של חיי אזרחים ופוגע באיכות החיים ביישובים הערביים.

לכן נדרש מאבק בלתי מתפשר בתופעה זו, אם באמצעות מבצעים יזומים של משטרת ישראל לתפיסת אמצעי לחימה ואם במבצעים למסירת נשק בלתי מורשה מרצון בתמורה לאי־הפללה, בדומה למבצע שנערך ביוזמת המשרד לביטחון הפנים בנובמבר-דצמבר 2019.

כפי שמראה המעקב של **יוזמות אברהם**, במבצע זה נפלו פגמים רבים אשר עשויים היו להיות חסם בפני אזרחים שרצו להחזיר כלי נשק.

התמדה בקיום מבצעים למסירת נשק לא-חוקי מרצון, תוך פרסום נרחב באמצעי התקשורת בחברה הערבית וקביעת המבצעים במועדים קבועים הידועים מראש יובילו לכך ש"טפטוף" כלי הנשק שראינו במבצעים שהתקיימו עד כה - יהפוך לזרם.

לצד זאת, תנאי הכרחי להצלחת המבצעים הוא הקנית תחושת ביטחון לאזרחים הערבים אשר תייתר את הצורך בהתחמשות בנשק מתוך תחושה ש"אם אין אני לי - מי לי".

וכמובן, חשובה מאוד הבטחת האנונימיות. אזרחים לא ימסרו נשק אם יקנן בהם החשד, ולו הקטן ביותר, שהחזרת הנשק מצולמת ומתועדת או שהמאבטחים במקום מזהים אותם. לכן חשובה גם ההקפדה על אתרי מסירה ניטרליים, הרחק מתחנת משטרה או ממקומות אחרים הקשורים לביטחון.

3.4 מעקב אחר יישום החלטת ממשלה 1402

שיפור רמת הביטחון האישי במגזר הערבי וחיזוק הביטחון בירושלים

נוסח ההחלטה:

להטיל על משרד האוצר ועל המשרד לביטחון הפנים לפעול לקידום תוכנית פעולה רב שנתית לשנים 2020-2016 לטובת שיפור רמת הביטחון האישי במגזר הערבי ולטובת חיזוק הביטחון במחוז ירושלים (להלן: התכנית הרב־שנתית) אשר תכלול הקמת תחנות משטרה חדשות, חיזוק תחנות משטרה קיימות, חיזוק מערכים מבצעיים נוספים וחיזוק מערכי תמיכה במשטרה בהיקפים של 2600 תקנים חדשים בעלות של 2 מיליארד ש"ח אשר 1 מיליארד ש"ח מתוכם יהיו בבסיס התקציב. אישור התכנית הרב־שנתית יהיה בהתאם למפורט להלן: שלב א' - בשנת 2016 יקצה משרד האוצר 500 תקני כוח אדם למשטרת ישראל. לטובת ביצוע שלב זה יקצה המשרד לביטחון הפנים מתקציבו 100 מיליון ש"ח בבסיס התקציב. יתר הסכום שיידרש לשלב א' של התכנית יוקצה ע"י משרד האוצר כסכום חד פעמי של עד 100 מיליון ש"ח, וזאת אם יידרש ובשים לב לקצב הביצוע של תקציב המשרד לביטחון הפנים בשנת 2016 ובאופן שלא יפגע בפעילות המשרד לביטחון הפנים.

תקצוב 200 תקנים מתוך 500 התקנים האמורים לשנת 2017 ואילך, ידון במסגרת דיוני התקציב של שנת 2017, וככל שלא יימצא מקור במסגרת התקציב המתוכנן של המשרד לשנים 2019-2017, יוקטן הגיוס העתידי במשטרה בשנת 2017 בהתאמה לעלות התקנים האמורים. פתיחת תחנות המשטרה החדשות וחיזוק תחנות המשטרה הקיימות יקבעו בשיתוף משרד האוצר. כמו כן, יקבעו מדדים ויעדים מפורטים ליישום שלב א'. שלב ב' - במסגרת דיוני התקציב של שנת 2017 יגבשו יחד המשרד לביטחון הפנים ומשרד האוצר מתווה ליישום התכנית הרב־שנתית בשנים 2020-2017, לרבות בחינת קצב יישום התוכנית ומציאות מקורות התקציב התוספתיים הנדרשים ליישום התכנית הרב־שנתית בשנים אלה. אין בהחלטה זו כדי להוות אישור לשלב ב' של התכנית הרב שנתית, אשר מותנה במציאת מקורות התקציב הנדרשים לשנים 2020-2017.

מרכיבי ההחלטה המרכזיים ותמונת המצב של יישומם

א. **הגדלת מספר השוטרים ביישובים ערביים**

1. אחד האמצעים להגברת האמון כלפי המשטרה ביישובים הערביים הוא שילוב של שוטרים ערבים רבים בשורות המשטרה.

לפי נתוני המִנהלת לשיפור שירותי המשטרה ביישובים הערביים, מיום הקמתה הוגדל מספרם של השוטרים המוסלמים במשטרת ישראל. משנת 2016 ועד סוף 2019 גויסו לשורות המשטרה 642 שוטרים ערבים, ו־92 מהם גויסו בשנת 2019 (225 מהם הצטרפו למשטרה בשנת 2018). לפי המִנְהלת, רוב השוטרים הערבים אשר גויסו בשנת 2019 הם מוסלמים.

מתוך שוטרים אלה הצטרפו למשטרה בשנים הללו 89 שוטרות ערביות, ו־10 מהן גויסו בשנת 2019. לשוטרות הללו נודעת חשיבות רבה משום שהן

מקנות לגיטימציה להצטרפות למשטרה בקרב החברה הערבית. יתר על כן, נוכחות של נשים ערביות בקרב השוטרות מעצימה במידה רבה את היכולת של המשטרה להעניק מענה רגיש והולם לנשים ערביות הסובלות מאלימות במשפחה, משום שהנפגעות ירגישו נוח לפנות לשוטרת, בפרט ערבייה, יותר משירגישו נוח לפנות לשוטר או לשוטרת יהודים.

2. תגבור תקני כוח אדם בתחנות ובמערכים תומכים של החברה הערבית: כפי שמפורט בסקירה של מרכז המחקר והמידע של הכנסת מאפריל 2020, במסגרת החלטת הממשלה 1402 נקבע כי יינתן למשטרת ישראל תקציב הולם לצורך יישום ההחלטה. הקצאת התקציב לגיוס כוח אדם הוגדרה מראש רק עבור שנת 2016 ולא עבור 2020-2017. כמו כן הוחלט שההקצאה להקמת תחנות משטרה או לחיזוק תחנות קיימות תיקבע בעת דיוני תקציב עתידיים (משנת 2017 ואילך). בפועל, במהלך השנים 2019-2016 היו התוספות לבסיס התקציב קטנות מהמתוכנן, והסכום המצטבר שהתווסף לבסיס התקציב בשנים אלה עמד על 1,164 מיליון ש"ח (15% פחות מהסכום המתוכנן, 1,376 מיליון ש"ח).

3. המִנְהלת לשיפור שירותי המשטרה ביישובים הערביים מפעילה מערכת תמיכה רחבה המותאמת לצרכים הייחודיים של כל מועמד לגיוס כדי לסייע לשיפור סיכויי הצלחתו בתהליך המיון למשטרת ישראל. במהלך השנים 2019-2016 נפתחו 155 כיתות הכנה; 33 מהן נפתחו בשנת 2019 ו־48 מהן נפתחו בשנת 2018. בכיתות הללו למדו 2,381 מועמדים לאורך 2019-2016, מהם 561 בשנת 2019 ו־710 למדו בהן ב־2018.

   בשנת 2019 נערכו 25 סדנאות הכנה למבחן הקבלה המעשי ("גיבושון"), ובין השנים 2019-2016 נערכו 106 סדנאות (בשנת 2018 נערכו 31 סדנאות).

4. במהלך השנים 2019-2016 הגישו למשטרת ישראל קורות חיים כ־6,700 מועמדים לגיוס למשטרה; 1,000 מהם הגישו קורות חיים בשנת 2019 ו־1,700 מהם עשו זאת בשנת 2018. הפרסום של משטרת ישראל לגיוס שוטרים חדשים מופיע באמצעי תקשורת רבים: בפייסבוק בערבית, באתר לשכת הגיוס של המשטרה, במכללות, באוניברסיטאות, בלשכות התעסוקה, במועצות מקומיות, באמצעות משוחררי הארגון, בתנועות הנוער ובלשכות להכוונת חיילים משוחררים. שיטה נוספת לפרסום הגיוס היא "חבר מביא חבר".

ב. מעטפת ההכשרות לשוטרים ביישובים הערביים ולשוטרים ערבים

המִנהלת לשיפור שירותי המשטרה ביישובים הערביים מפעילה מערכת התומכת הן בשוטרים הערבים והן בשוטרים שאינם ערבים המשרתים בתחנות המשטרה ביישובים הערביים.

הכשרתם של השוטרים הערבים מותאמת לאתגרים שעימם הם מתמודדים לנוכח הניכור והיעדר האמון בין החברה הערבית למשטרה. לצורך ההכשרה פיתחה המנִהלת

חומרים כתובים המתארים את האתגרים הללו ואת הדרכים להתמודד עימם. שוטרים ערבים חדשים הלומדים במכללה הלאומית לשוטרים משתתפים בסדנאות אשר מסייעות להם להתמודד עם עולם התוכן ועם האתגרים הצפויים להם במהלך הקורסים. זאת לאור העובדה שלרבים מהם רקע שונה מזה של השוטר היהודי (למשל, הם לא שירתו בצבא). בנוסף עורכת המִנְהלת הכשרות לסגלי ההדרכה של השוטרים הערבים כדי להעמידם על האתגרים הללו ולהקנות לשוטרים החדשים כלים שיסייעו להם בהתמודדות מורכבת זו.

המִנהלת פיתחה הכשרות נוספות המיועדות לשוטרים העובדים בתחנות המשטרה ביישובים הערביים. ההכשרות נעשות ביישוב עצמו והן מיועדות להעמיק את הידע של השוטרים על החברה הערבית; הן כוללות תכנים הנוגעים לדת האסלאם, לחגים, למנהגים, למאפייני החברה (חברה מסורתית, מעמדם של הגברים ושל הנשים) ועוד.

בשנת 2019 הורחבה תוכנית ההכשרות לשבעה יישובים נוספים, מהם יישובים ערביים ועיר מעורבת (נוף הגליל).

נוסף על הקניית ידע משמשות ההכשרות הללו כפלטפורמה שבה השוטרים יכולים לשתף את חבריהם בדילמות שבהן הם נתקלים, אשר לעיתים הן ייחודיות לעבודה בחברה הערבית.

בשנת 2018 הופעל פרויקט חדש - פרויקט העתודה הפיקודית של משטרת ישראל לשוטרים ערבים. הפרויקט נועד להגדיל את ייצוגם של השוטרים הערבים בשדרת הפיקוד של המשטרה ולשפר את סיכויי ההשתלבות של השוטרים הערבים בקורס הקצינים של המשטרה. בכל שנה נבחרים כעשרים שוטרים בעלי פוטנציאל השתלבות בקורס זה. בשנת 2019 הסתיים המחזור השני של העתודה; בשנים 2019-2018 סיימו את הקורס 35 בוגרים, וחלקם כבר שרוי בתהליך שלקראת היציאה לקורס.

לנוכח הצרכים היחודיים של צעירים בדואים תושבי הנגב, פיתחה המִנְהלת בשנת 2019 תוכנית לצעירים בני אוכלוסייה זו, "צעירים לעתיד בטוח". התוכנית נמשכת 10 חודשים ומטרתה לסייע להם להתקבל למשטרה, לרשות הכבאות וההצלה או לשירות בתי הסוהר. התוכנית כוללת לימודי עברית, שיפור יכולות הלימוד והמיומנויות הרלוונטיות לארגונים אלה, הכרה מעמיקה של החברה הישראלית וחיזוק הזהות הערבית.

ג. הקמת תחנות משטרה חדשות ביישובים ערביים

- על פי תוכניתו של המשרד לביטחון הפנים, עד 2020 אמורות לקום תחנות משטרה חדשות ביישובים אלה: סח'נין, איכסאל, מע'אר, כפר כנא, טמרה, מג'ד אל־כרום, ג'סר אלזרקא, באקה אל־גרבייה, עכו, קלנסווה, כפר קאסם, אום אל־פחם, טובא זנגריה, ערערה בנגב וכפר יאסיף.
- עד כה, בין השנים 2019-2016, הוקמו תחנות משטרה חדשות בשמונה יישובים:
  - בשנת 2017 נחנכו תחנות משטרה חדשות בג'סר אל־זרקא ובכפר כנא (התחנה בג'סר אל־זרקא מוגדרת כתחנה מוקטנת ואינה פעילה לאורך כל שעות היממה);

  - בשנת 2018 נחנכו תחנות משטרה במג'ד אל־כרום, בערערה בנגב, בכפר קאסם, בכפר יאסיף ובבאקה אל־גרביה.
  - בשנת 2019 נחנכה תחנת טמרה.
- השפעת התחנות החדשות: המשרד לביטחון הפנים סבור כי התחנות שנפתחו מאפשרות לכוחות המשטרה לפעול ביעילות בזכות קיצור זמני ההגעה לאירועים. עם זאת, נראה כי אין בידי המשרד והמשטרה די מידע על השפעת התחנות החדשות על היקפי הפשיעה והאלימות ביישובים. נראה כי נדרשת מדידה אמפירית אובייקטיבית של נושא זה, בין השאר מכיוון שגורמים רבים בחברה הערבית מבססים את התנגדותם להקמת תחנות משטרה ביישובים על הדעה כי התחנות שהוקמו לא זו בלבד שלא הביאו לידי צמצום הפשיעה, אלא אף גרמו להתגברותה.

לסיכום:

החלטת ממשלה 1402 מ־2016 היא ציון דרך חשוב במדיניות הממשלה לשיפור הביטחון האישי בחברה הערבית. ההחלטה מבטאת הבנה כי נדרשת הרחבה של שירותי המשטרה ביישובים הערביים כדי לאפשר להם להתפתח בתחום הכלכלי.

במסגרת יישום ההחלטה נמשכה ב־2019 מגמת הגיוס של שוטרים מוסלמים למשטרה וכן של הכשרות ייעודיות לשוטרים אלה לצד הכשרות לשוטרים העובדים ביישובים הערביים.

עם זאת, ב־2019 הוקמה תחנת משטרה חדשה אחת בלבד ביישובים הערביים, בעיר טמרה, ונראה כי המשרד לביטחון הפנים רחוק מלהשיג את היעד שנקבע להקמת תחנות משטרה חדשות ביישובים אלה עד סוף שנת 2020.

הקיצוצים בתקציב המשרד לביטחון הפנים פוגעים שנה אחר שנה בעיקר בתחנות המשטרה שהיו אמורות לקום ביישובים הערביים והם אף מנוגדים לאמור בהחלטת הממשלה.

בנוסף, יותר משחשוב היכן תוקם תחנת משטרה ואם יהיה השוטר דרוזי, מוסלמי או יהודי, חשוב מתן שירות נאות לאזרחים, ועל המשטרה להשקיע מאמצים בפענוח פשעים ובהתמודדות עם התופעות הטורדות את חייהם.

לכן, לצד הקמת תחנות המשטרה שטרם הוקמו, יש להמשיך ולהשקיע במתן שירותי משטרה מיטיבים ושוויוניים לאזרחים הערבים.

פרק 4:

מעקב אחר הרוגים ונרצחים עקב אלימות בחברה הערבית ב־2019

במהלך 2019 קיפחו את חייהם כתוצאה מאלימות 89 אזרחיות ואזרחים ערבים: 10 נשים ו־79 גברים, מספר שיא של נרצחים בחברה הערבית בישראל בשנה אחת.

המבוגרת בנרצחים היא זינאב מחאמיד, בת 83 מאום אל־פאחם. הצעירים ביותר הם עאדל חטיב משפרעם ועלי עמאש מג'סר אל־זרקא, שניהם בני 17 במותם. האחרון, עלי עמאש, נורה במהלך ויכוח בשנת 2017, ולאחר שנתיים של מאבק על חייו נפטר בחודש יולי 2019.

73 מהקורבנות ב־2019, שהם 82% מכלל האזרחים הערבים שנרצחו בשנה זו, נרצחו בנשק חם, ואמצעי הרג זה הוא השכיח ביותר. דקירות סכין היו אמצעי הרצח השני בשכיחותו ב־2019, ובאמצעותו נרצחו 11 נפשות (12%). שאר הקורבנות קיפחו את חייהם בדריסה, בחנק או הוכו למוות.

לוח 1:

קורבנות רצח והריגה בחברה הערבית בשנת 2019

	שם הקורבן	יישוב המגורים	הגיל	מגדר הקורבן	תאריך האירוע
1	סאהר חאלד מחאמיד	אום אל־פאחם	19	ז	12.1.19
2	עודי עבדאלחי	טירה	27	ז	15.1.19
3	אשרף פדילי	טירה	43	ז	15.1.19
4	נאסר אלולידי	ואדי אלנעם	50	ז	25.1.19
5	רמזי מגדי חמאד	תל אביב־יפו	23	ז	28.1.19
6	חסיב מוסא	נצרת	60	ז	28.1.19
7	סואר קבלאוי	אום אל־פאחם	20	נ	6.2.19
8	תאבת אלבאז	לוד	28	ז	8.2.19
9	מחמד אבו זינה	אום אל־פאחם	29	ז	11.2.19
10	עלי טאהא	כפר קאסם	55	ז	12.2.19
11	שאדי נאסר	טירה	42	ז	23.2.19
12	דיאנא אבו קטיפאן	לוד	18	נ	13.3.19

	שם הקורבן	יישוב המגורים	הגיל	מגדר הקורבן	תאריך האירוע
13	גאנם חינאוי	לוד	32	ז	15.3.19
14	איהאב זידאן	כפר מנדא	19	ז	20.6.16
15	דיאב אבו רקייק	רמלה	23	ז	24.3.19
16	סוזאן ותד	באקה אל־גרביה	39	נ	26.3.19
17	סאלם אלפכיר	לוד	21	ז	11.4.19
18	ע׳סאן עווקל	שפרעם	50	ז	12.4.19
19	חאמד אלעתאיקה	רהט	31	ז	21.4.19
20	נג׳לאא עמורי	לוד	19	נ	29.4.19
21	תאופיק זאהר	נצרת	57	ז	6.5.19
22	ויסאם יאסין	טמרה	44	ז	18.5.19
23	אחמד דראגמה	באקה אל־גרביה	35	ז	20.5.19
24	דניאל חלבי	דאלית אל־כרמל	18	ז	25.5.19
25	אינתיסאר אל־עיסאווי	רמלה	48	נ	25.5.19
26	סאהר אגבריה	אום אל־פאחם	23	ז	26.5.19
27	עמיד אלג׳שי	עארה ערערה	25	ז	29.5.19
28	חוסני אל-רובאעי	עכו	40	ז	30.5.19
29	גבי סהאוני	רמלה	42	ז	8.6.19
30	וסים אבו שולדום	חורה	18	ז	17.6.19
31	ראאד וחש	שפרעם	40	ז	28.6.19
32	מרוואן אל עיסאווי	לוד	34	ז	אפריל 2019
33	אחמד אבו ג׳אבר	כפר קאסם	62	ז	1.7.19
34	עלי עמאש	ג׳סר אל־זרקא	17	ז	27.3.17
35	עבד אלסלאם ג׳אבר	טייבה	55	ז	9.7.19
36	עבד אלבדוי	לוד	26	ז	10.7.19
37	הייתם אבריק	אבו סנאן	25	ז	19.7.19
38	סעיד חג׳יראת	שפרעם	23	ז	19.7.19
39	עאטף אבו עאדרה	רהט	30	ז	27.7.19
40	בשאר חכרוש	כפר כנא	19	ז	28.7.19
41	זינאב מחאמיד	אום אל־פאחם	83	נ	28.7.19
42	סלימאן אלרבידי	לקיה	37	ז	31.7.19

	שם הקורבן	יישוב המגורים	הגיל	מגדר הקורבן	תאריך האירוע
43	עזיזה אלרבידי	לקיה	37	נ	31.7.19
44	אחמד ערבאס	ג׳לג׳וליה	66	ז	6.8.19
45	מחמוד מוגרבי	רמלה	48	ז	6.8.19
46	חוסין מחאמיד	ערב אל עראמשה	19	ז	11.8.19
47	עבד אלרחמן ג׳רושי	אלטייבה אלזועבייה	39	ז	13.8.19
48	מועתז שמאלי	רמלה	23	ז	14.8.19
49	סעיד אלשמאלי	רמלה	20	ז	15.8.19
50	אמינה פרחאת יאסין	ג׳דיידה מכר	35	נ	17.8.19
51	יוסף ערביד (גאווי)	כפר קרע	47	ז	20.8.19
52	סבריה אבו סייף	תל אביב-יפו	60	נ	25.8.19
53	אחמד רמזי סלאמה	קלנסווה	24	ז	6.9.19
54	עבד אל-לטיף תאיה	קלנסווה	32	ז	6.9.19
55	ג׳יהאד אבו ג׳אבר	כפר קאסם	26	ז	9.9.19
56	באסל מוסטפא עאסי	כפר ברא	46	ז	13.9.19
57	מוחמד אבו חוסיין	באקה אל־גרביה	26	ז	14.9.19
58	מוראד עמאש	ג׳סר אל־זרקא	19	ז	18.9.19
59	איאד חמזה בדיר	אום אל־פאחם	36	ז	20.9.19
60	אדיב דיראווי	כפר יאסיף	38	ז	20.9.19
61	ביאן בושקאר	בסמת טבעון	30	נ	20.9.19
62	איברהים כמאל סעדי	בסמת טבעון	30	ז	20.9.19
63	ענאן לואבנה	נצרת	44	ז	23.9.19
64	מוחמד טבראני	עכו	22	ז	23.9.19
65	אברהים מחאמיד	אום אל פאחם	23	ז	26.9.19
66	אחמד מנאע	מג׳ד אל־כרום	36	ז	1.10.19
67	חליל מנאע	מג׳ד אל־כרום	23	ז	1.10.19

	שם הקורבן	יישוב המגורים	הגיל	מגדר הקורבן	תאריך האירוע
68	מוחמד יונס סבע	מג'ד אל־כרום	26	ז	1.10.19
69	בהא עראר	ג'לג'וליה	36	ז	8.10.19
70	מוחמד עדנאן חמדאן (דעיף)	עארה ערערה	21	ז	12.10.19
71	מחמוד מופיד אגבריה	אום אל־פאחם	35	ז	15.10.19
72	תייסיר סאלם אלפאר	עכו	35	ז	24.10.19
73	קאסם גאוי	כפר קרע	36	ז	26.10.19
74	סולימאן מסרי	כפר קרע	48	ז	29.10.19
75	חוסיין חוואלד	ח'וואלד	47	ז	1.11.19
76	פאלח דחלה	טורעאן	36	ז	1.11.19
77	מוחמד אבו טהא	תל שבע	34	ז	4.11.19
78	ג'לאל אבו טהא	תל שבע	33	ז	4.11.19
79	פואד מרעי	חיפה	27	ז	12.11.19
80	מוראד אבו קישאק	ג'לג'וליה	46	ז	12.11.19
81	עזמי אבו סהיבאן	רהט	35	ז	21.11.19
82	מוחמד בקר	תל אביב-יפו	51	ז	30.11.19
83	סמארה סמארה	טירה	33	ז	4.12.19
84	עאדל חטיב	שפרעם	17	ז	5.12.19
85	איברהים חסארמה	בענה	61	ז	20.11.19
86	ג'והר אבו ג'אבר	כפר קאסם	30	ז	14.12.19
87	ג'מאל חסארמה	בענה	60	ז	27.12.19
88	מוחמד כמאל סעדי	בסמת טבעון	39	ז	30.12.19
89	סראג' ג'רבאן	תל אביב-יפו	23	ז	30.12.19

* ב-4.12.2019 עקל דעאס, תושב טירה, נורה למוות על-ידי שוטר. זאת לאחר שדעאס ירה למוות בסמארה סמארה, בעל עסק בעיר. שוטר שהבחין בירי פתח במרדף אחרי היורה ובמהלך המרדף - ירה בו למוות.

לוח 2:

קורבנות רצח והריגה בחברה הערבית בשנים 2019-2018 לפי קבוצות גיל

קבוצת גיל	מספר הקורבנות ב־2019	מין הקורבנות ב־2019	מספר הקורבנות ב־2018
20 ומטה	13	נ - 3 | ז - 10	11
21 עד 30	26	נ - 1 | ז - 25	27
31 עד 40	25	נ - 3 | ז - 22	17
41 עד 50	14	נ - 1 | ז - 13	8
51 ומעלה	11	נ - 2 | ז - 9	8

קבוצות הגיל שבהן מספר הקורבנות הגבוה ביותר הן 30-21 ו־40-31: 51 מקורבנות הרצח וההריגה בחברה הערבית בשנת 2019 משתייכים לקבוצות גיל אלה (57%). ממצא זה ממשיך את אשר אירע בשנת 2018, שבמהלכה השתייכו 62% מהנרצחים לקבוצות גיל אלה. עובדה זו מחזקת את הסברה כי צעירים בשנות העשרים לחייהם מועדים יותר לסכסוכים אלימים ולעבריינות אשר סופה באלימות חמורה ורצח. כמו כן, במקרים רבים, סכסוכים שתחילתם בשנות העשרה והעשרים - מסתיימים בקורבנות בנפש בעתיד.

לוח 3:

קורבנות רצח והריגה בחברה הערבית ב־2019 לפי יישוב המגורים של הקורבנות

לוח 3 מציג בסדר יורד את 37 היישובים אשר בהם התגוררו קורבנות של הריגה או רצח בחברה הערבית בשנת 2019. בשונה מ־2018, שבמהלכה תל אביב־יפו עמדה במקום הראשון במספר הקורבנות - 10 הרוגים, ב־2019 עמדו במקום הראשון הערים אום אל־פאחם ולוד; בכל אחת נהרגו 8 מתושביה עקב אלימות ואחריהן רמלה שבה היו 6 הרוגים, וטירה, שפרעם ותל אביב־יפו - 4 הרוגים בכל אחת.

בערים המעורבות - לוד, רמלה, תל אביב־יפו ועכו - נהרגו 21 מהקורבנות ב־2019, שהם 24% מכלל ההרוגים עקב אלימות בחברה הערבית בשנה זו.

	היישוב	מספר הקורבנות שנהרגו ביישוב	מספר הקורבנות שנהרגו מחוץ ליישוב	המגדר	סה"כ
1	אום אל־פאחם	5	3	ז - 6 | נ - 2	8
2	לוד	7	1	ז - 6 | נ - 2	8
3	רמלה	6	0	ז - 5 | נ - 1	6
4	טירה	4	0	ז - 4	4
5	שפרעם	4	0	ז - 4	4

	היישוב	מספר הקורבנות שנהרגו ביישוב	מספר הקורבנות שנהרגו מחוץ ליישוב	המגדר	סה"כ
6	תל אביב־יפו	4	0	ז - 3 | נ - 1	4
7	באקה אל־גרביה	3	0	ז - 2 | נ - 1	3
8	בסמת טבעון	3	0	ז - 2 | נ - 1	3
9	ג'לג'וליה	3	0	ז - 3	3
10	כפר קאסם	3	0	ז - 3	3
11	כפר קרע	3	0	ז - 3	3
12	מג'ד אל־כרום	3	0	ז - 3	3
13	נצרת	2	1	ז - 3	3
14	עכו	3	0	ז - 3	3
15	רהט	3	0	ז - 3	3
16	בענה	1	1	ז - 2	2
17	ג'סר אל־זרקא	2	0	ז - 2	2
18	לקיה	2	0	ז - 1 | נ - 1	2
19	עארה ערערה	2	0	ז - 2	2
20	קלנסווה	1	1	ז - 2	2
21	תל שבע	2	0	ז - 2	2
22	אלטייבה אלזועבייה	1	0	ז - 1	1
23	אבו סנאן	1	0	ז - 1	1
24	ג'דיידה מכר	1	0	נ - 1	1
25	דאלית אל־כרמל	1	0	ז - 1	1
26	ואדי אלנעם	0	1	ז - 1	1
27	ח'וואלד	0	1	ז - 1	1
28	חורה	1	0	ז - 1	1
29	חיפה	1	0	ז - 1	1

	היישוב	מספר הקורבנות שנהרגו ביישוב	מספר הקורבנות שנהרגו מחוץ ליישוב	המגדר	סה"כ
30	טורעאן	1	0	ז - 1	1
31	טייבה	1	0	ז - 1	1
32	טמרה	1	0	ז - 1	1
33	כפר ברא	1	0	ז - 1	1
34	כפר יאסיף	1	0	ז - 1	1
35	כפר כנא	0	1	ז - 1	1
36	כפר מנדא	1	0	ז - 1	1
37	ערב אל־עראמשה	0	1	ז - 1	1

לוח 4:
קורבנות רצח והריגה בחברה הערבית, 2019-2018, לפי אזור גאוגרפי

לוח זה מבוסס על החלוקה הגאוגרפית המקובלת בחברה הערבית: הגליל, המשולש, הערים המעורבות והנגב. חשוב לציין כי במדינת ישראל יש 7 ערים המוגדרות כערים מעורבות - ערים שבהן רוב יהודי ושיעור התושבים הערבים בהן עולה על 10%. ערים אלה הן מעלות־תרשיחא, נוף הגליל, עכו, חיפה, רמלה, לוד ותל אביב־יפו.

בנוסף, לצורך פילוח זה נכלל היישוב ג'סר אל־זרקא כיישוב באזור המשולש אף שאינו חלק מאזור זה באופן פורמלי.

האזור	מספר הקורבנות ב־2019	מספר הקורבנות ב־2018
הגליל	26	14
המשולש	33	29
הערים המעורבות	21	19
הנגב	9	9

הנתונים בלוח זה מראים שמספר הקורבנות בנגב נותר זהה בין 2018 ל־2019, אולם בכל האזורים האחרים חלה עלייה במספר הקורבנות. העלייה המדאיגה ביותר חלה באזור הגליל - מספר קורבנות הרצח וההריגה בו כמעט הוכפל בין 2018 ל־2019, מ־14 קורבנות בשנת 2018 ל־26 קורבנות ב־2019.

לוח 5:

קורבנות רצח והריגה בחברה הערבית בשנים 2019-2018, לפי המחוזות של משטרת ישראל

המחוז הגאוגרפי	מספר הקורבנות ב־2019	מספר הקורבנות ב־2018
צפון	18	13
חוף	30	14
מרכז	28	25
תל אביב	4	10
דרום	9	9

מחוז חוף, אשר שיעור קורבנות הרצח וההריגה מקרב האזרחים הערבים בו ב־2018 עמד על קרוב ל־20% מכלל הקורבנות באותה שנה, חווה עליה תלולה ב־2019 עם 30 קורבנות רצח והריגה שהם 33% מכלל הקורבנות בחברה הערבית.

במחוז תל אביב, לעומת זאת, אשר חולש בעיקר על תל אביב־יפו, שיעור הנרצחים בחברה הערבית ירד משמעותית בין 2018 ל־2019: מ־10 נרצחים ב־2018 (14% מכלל הנרצחים) ל־4 נרצחים והרוגים כתוצאה מאלימות בשנת 2019 (4%).

לוח 6:

מספר קורבנות רצח והריגה בחברה הערבית - תמונה רב־שנתית

השנה	המספר הכולל של הנרצחים בישראל	מספר הנרצחים הערבים	שיעור הנרצחים הערבים מכלל הנרצחים בישראל	מספר הנשים מכלל הנרצחים בחברה הערבית
2019	137	89	65%	10
2018	116	71	61%	15
2017	122	67	55%	9
2016	102	64	62%	10
2015	111	58	52%	14
2014	118	61	51%	8
2013	114	56	49%	15
2012	120	68	56%	9
2011	150	62	41%	9
2010	140	73	52%	** אין מידע

תרשים 25:

קורבנות רצח והריגה בחברה הערבית לעומת כלל הקורבנות בישראל בשנים 2010-2019

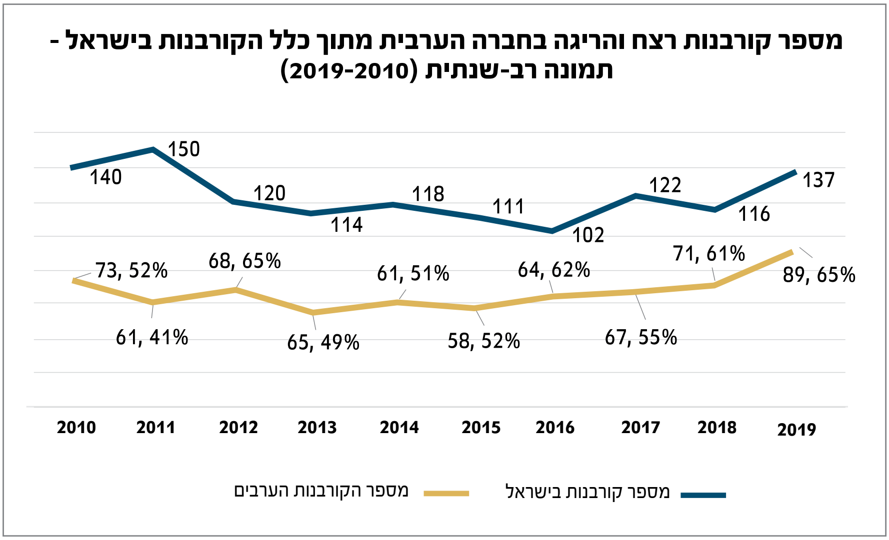

נתוני הרצח הארציים מבוססים על הדו"חות השנתיים של משטרת ישראל. נתוני החברה הערבית מבוססים על המידע שבידי **יוזמות אברהם** ו**משטרת ישראל**.

פרק 5:

המלצות

המלצותינו לשיפור הביטחון האישי בחברה הערבית מתמקדות בשני תחומים: המלצות הנוגעות לפעילות המשטרה למען החברה הערבית והמלצות להתמודדות עם גורמי העומק לפשיעה ולאלימות. זאת לאור ההכרה שמיגור תופעות האלימות והפשיעה מחייב טיפול בגורמי העומק להן, אך עם זאת המשטרה וגורמי האכיפה נושאים באחריות הספציפית לטיפול בתופעות אלה.

המלצות הנוגעות לפעילות המשטרה וגורמי האכיפה למען החברה הערבית

1. **נוכחות קבועה ומיטיבה של המשטרה ביישובים הערביים** - בהקמת תחנות משטרה ביישובים הערביים כשלעצמה אין ערובה לשיפור רמת הביטחון של התושבים. על התחנות לפעול כמרכזי שירות מזמינים וקשובים, להגיב במהירות לפניות, ולוודא שהן מתוקננות ומאוישות במלואן לאורך כל שעות היממה ושצוותיהן קיבלו הכשרה ייעודית למגעים עם חברה הערבית.

2. **מדידת עבודתן של תחנות המשטרה ביישובים הערביים** - בשל היעדר האמון של האזרחים הערבים במשטרה, יש למדוד את עבודת המשטרה ביישובים הערביים באמצעות גוף חיצוני.

3. **מיגור ארגוני הפשיעה בחברה הערבית** - על המשטרה להילחם בארגוני הפשיעה הפועלים בחברה הערבית ולהעמיד לדין את ראשי הארגונים ואת החברים בהם. ארגונים אלה פוגעים ישירות בביטחון האישי של האזרחים.

4. **דיאלוג ממוסד בין המשטרה לקהילה** - הקמת מנגנוני דיאלוג קבועים בין דרג הפיקוד בתחנות המשטרה לבין הרשויות המקומיות והציבור. מנגנונים אלה יאפשרו שקיפות ודיווחיות מצד המשטרה כלפי התושבים, תיאום בין הגורמים המטפלים וקביעה משותפת של סדרי העדיפויות.

5. **הרחבת השימוש באמצעים טכנולוגיים לצורך אכיפת עבירות בחברה הערבית** - אמצעים טכנולוגיים, כגון חיישנים המזהים ירי לפי עוצמת הקול; מצלמות באתרים ציבוריים ביישובים המחוברות ל'מוקד רואה' המאויש 24 שעות ביממה, ואמצעים טכנולוגיים נוספים יאפשרו איתור, מניעה, טיפול ותחקור של אירועי אלימות ופשיעה במרחב הציבורי.

6. **החרפת המאבק בנשק המוחזק באופן בלתי חוקי** - יש למסד את המבצעים למסירת הנשק מרצון תוך הבטחת אנונימיות וחסינות מפני העמדה לדין. בה בעת יש להגביר את הפעילות המבצעית לתפיסת הנשק וכן להחמיר את העונשים על עבירות נשק.

7. **הפסקת מתן הגנה לסייענים ('משת"פים') המעורבים בפעילות עבריינית אשר מוסרים מידע לגורמי הביטחון.**

המלצות להתמודדות עם גורמי העומק לאלימות ולפשיעה

8. **נוכחות מוסדות המדינה ביישובים הערביים** - נוכחות זו תקנה לתושבים תחושת שייכות ואכפתיות מצד המדינה וישתמע ממנה כי החוק והסדר חלים גם עליהם.

9. **פתרון בעיות התכנון והבנייה בחברה הערבית** - הגדלת ההיצע המוגבל של הקרקעות ואישור תוכניות המתאר ביישובים הערביים חיוניים להפחתת הסכסוכים האלימים הנובעים ממצוקת הבנייה והדיור בחברה הערבית.

10. **הקמת "מתחמי שירותי חירום" ביישובים הערביים** - במתחמים אלה ימוקמו תחנת המשטרה, תחנת כיבוי אש והצלה, מרכזי עזרה ראשונה ו"חדר מצב" יישובי. מתחמים אלה מוצדקים מבחינה מבצעית וכלכלית, והם יגבירו את הלגיטימציה כלפי המשטרה כשירות מציל חיים.

11. **העמקת הידע של האזרחים הערבים על שירותי המדינה הקשורים לביטחון האישי** - על מוסדות המדינה, בהם משטרה, כבאות והצלה, מטה 105 להגנה על קטינים ברשת ומוקדי חירום נוספים - לפרסם את שירותיהם בשפה הערבית באמצעי תקשורת הרלוונטיים לחברה הערבית. כמו כן יש להקפיד כי עובדים ערבים יאיישו את המוקדים ויספקו הדרכה על השירותים ביישובים הערביים.

12. **חינוך נגד אלימות** - יש לפתח ולהטמיע תוכניות לחינוך נגד אלימות במסגרות החינוך הפורמליות והבלתי פורמליות ביישובים הערביים ובערים המעורבות. יש להתאים את התוכניות הללו למאפייני החברה הערבית.

13. **טיפול במשפחות המועדות לעוני ולאלימות** - יש להרחיב את תוכנית הטיפול במשפחות במצוקה ואת הסיוע הניתן להן. כן יש לפתח תוכניות עבור בני נוער שנדחקו לשוליים ולהקצות תקנים למטפלים ולעו"סים בהתאם למדד העוני והאלימות ביישובים.

14. **התמודדות עם תופעת האלימות כלפי נשים** - במסגרת מיגור תופעת האלימות כלפי נשים יש להרחיב את ההגדרה החוקית של אלימות במשפחה ולכלול בה את סוגי האלימות השונים במשפחה ולא רק אלימות בין בני זוג. יש להרחיב את תוכנית עו"ס משטרה ביישובים הערביים כדי לספק פתרון הולם לנשים הסובלות מאלימות מצד בני זוגן. כמו כן ליישם בהקדם את המלצות הוועדה הבין־משרדית למניעה ולטיפול בתופעת האלימות במשפחה ולהקצות תקציב ליישום ההמלצות.

נספחים

נספח א': שאלות הסקר לשנת 2019 לנשאלים הערבים עם הממצאים (באחוזים)

מדד הביטחון האישי והקהילתי

סקר עמדות - ערבים

שמי ______________________ ואני מראיין מ - ______________

אנו עורכים סקר מדעי עבור מחקר בנושא אלימות, פשיעה וביטחון אישי. ההשתתפות בסקר תאפשר לך לבטא את דעתך בנושא ולתרום לקבלת תמונה אמיתית של דעת הקהל במדינה בנושא המחקר. לצורך מחקר זה נבחרת באופן מקרי. תשובותיך לא תימסרנה לאיש ותשמשנה למטרות סטטיסטיות בלבד. לשאלות שיוצגו לך אין תשובות נכונות או לא נכונות. אנו מודים לך מראש על השתתפותך שהיא חיונית להצלחת המחקר.

אקריא לך מספר משפטים על תופעות בחברה הישראלית. לגבי כל תופעה, ציין אם אתה: מודאג מאוד, מודאג, לא מודאג או כלל לא מודאג.

		מודאג/מודאג מאוד	מודאג במידה מסויימת	לא מודאג/כלל לא מודאג
1. אבטלה	2018	55.1	27.8	17.1
	2019	56.8	26.8	16.4
2. תאונות דרכים	2018	69.7	23.8	6.4
	2019	69.9	25.5	4.6
3. אלימות	2018	80.3	15.3	4.4
	2019	83.7	13.7	2.5
4. פשיעה	2018	73.5	19.6	6.9
	2019	83.9	14.2	2
5. עבירות רכוש	2018	57.5	31.7	10.8
	2019	70.2	21.4	8.4
6. סמים	2018	56.5	24.6	18.9
	2019	60.9	26.2	12.9
7. דמי חסות	2018	46.4	18.9	34.6
	2019	52.0	23.2	24.8
8. אלימות נגד נשים	2018	62.0	23.1	14.9
	2019	62.9	21.7	15.4
9. ירי ושימוש בנשק	2018	77.0	17.5	5.5
	2019	82.1	14.1	3.7

10. אלימות במשפחה	**2018**	47.0	24.2	28.8
	2019	52.9	21.2	25.9
11. מצב הדמוקרטיה בישראל	**2018**	50.3	27.7	22.0
	2019	51.1	28.3	20.5
12. חקיקה גזענית בכנסת	**2018**	58.5	28.1	13.4
	2019	58.6	27.6	13.8
13. אי שוויון בין ערבים ליהודים במדינה	**2018**	55.2	30.3	14.5
	2019	55.0	30.9	14.1
14. קיפאון בתהליך השלום בין ישראל לפלסטינים	**2018**	39.8	25.5	34.6
	2019	40.0	28.7	31.3
15. אחר:__________	**2018**	61.2	24.7	14.2
	2019	28.1	6.2	65.7

פילוח מגדרי

			מודאג/מודאג מאוד	**מודאג במידה מסוימת**	**לא מודאג/ כלל לא מודאג**
אלימות נגד נשים	גברים	**2018**	53.0	25.5	21.5
		2019	55.7	24.7	19.5
	נשים	**2018**	70.8	20.9	8.3
		2019	70.4	18.5	11.1
אלימות במשפחה	גברים	**2018**	45.1	22.3	32.7
		2019	52.5	21.3	26.2
	נשים	**2018**	48.7	26.1	25.2
		2019	53.4	21.1	25.5

באיזו מידה אתה חושש שאתה או אחד מבני ביתך תיפגעו מכל אחת מתופעות אלו?

		חושש/ חושש מאוד	**חושש במידה מסוימת**	**לא חושש/ כלל לא חושש**
61. מעבירות רכוש	**2018**	51.8	34.7	13.5
	2019	65.6	25.9	8.5

17.מעבירות אלימות (תקיפה או איום בתקיפה וגרימת חבלה/ דקירה/ירי)	**2018**	59.3	28.6	12.1
	2019	73.1	20.3	6.7
18. פשעי שנאה	**2018**	42.2	38.1	19.6
	2019	56.8	28.8	14.4
19. מעבירות מין (אונס או הטרדה מינית)	**2018**	35.9	27.4	36.7
	2019	46.0	26.4	27.6

פילוח מגדרי

			חושש/ חושש מאוד	**חושש במידה מסוימת**	**לא חושש/ כלל לא חושש**
עבירות מין	גברים	**2018**	33.8	24.9	41.3
		2019	42.8	25.8	31.3
	נשים	**2018**	38.1	29.5	32.4
		2019	49.2	27.1	23.6

20. האם אתה באופן אישי מרגיש בחוסר ביטחון אישי בגלל האלימות ביישובים הערביים?

	2019	**2018**
במידה רבה/רבה מאוד	60.5	35.8
במידה מועטה/מועטה מאוד/כלל לא	39.4	64.3

21. רמת האלימות ביישוב שלי גורמת לי לשקול להגר ל:

	2019	**2018**
יישוב ערבי אחר	7.8	4.0
יישוב ייהודי	9.6	2.4
יישוב מעורב	3.3	4.6
לא משנה ערבי או יהודי, העיקר בטוח	9.8	13.0
מחוץ לארץ	9.1	8.4
לא שוקל להגר כלל	60.4	67.6

22. לאור האלימות הגואה ביישוב שלי, אני מעדיף לעשות את הקניות שלי ביישוב יהודי

	2019	2018
כן	6.9	4.4
לעיתים	24.6	19
לא	42.7	45.7
לא אכפת לי	25.5	30.5
אחר	0.3	0.1

מבין המקומות הבאים, היכן תחושת האיום שלך מול תופעות של אלימות גדולה יותר? בין 1-5 כאשר 5 הרבה מאוד, 1 כלל לא.

		גדולה/גדולה מאוד	גדולה במידה מסוימת	לא גדולה/ בכלל לא גדולה
23. בביתי	2018	5.9	3.4	90.7
	2019	6.2	4.4	89.4
24. בשכונה שלי	2018	8.9	16.8	74.3
	2019	15.7	15.9	68.5
25. ברחוב	2018	18.9	35.2	45.9
	2019	31.3	34.8	33.9
26. ביישוב שלי	2018	31.8	29.5	38.7
	2019	42.2	32.4	25.3
27. בעבודה	2018	14.9	21.1	64.1
	2019	23.9	21.6	54.5
28. במקומות בילוי	2018	32.1	24.4	43.6
	2019	33.8	29.2	37.0
29. במקום הלימודים	2018	15.9	24.5	59.6
	2019	22.2	26.7	51.1

האם את/ה או מישהו מבני משפחתך או מחבריך, נפגעת או היית קורבן, לכל אחת מתופעות האלימות הבאות במהלך השנה האחרונה? כתוב את מידת התדירות מ־1-5

		במידה רבה/ רבה מאוד	במידה בינונית	במידה מעטה/ מעטה מאוד
30. קללות, יריקות, איומים, סחיטה	2018	13.8	17.7	68.4
	2019	16.4	17.3	66.3
31. הטרדה מינית, תקיפה מינית, אונס	2018	4.9	6.9	88.2
	2019	5.6	6.4	87.9
32. שימוש בנשק	2018	11.0	11.3	77.8
	2019	15.0	8.7	76.3
33. התפרעות המונית (קטטה), מכות, השחתת רכוש, הצתות	2018	15.7	13.1	71.3
	2019	17.8	13.8	68.3
34. רצח	2018	8.6	4.6	86.7
	2019	14.2	7.3	78.5
35. אחר:______________	2018	27.1	17.6	55.3
	2019	15.9	7.4	76.7

36. האם בחודשיים האחרונים רמת האלימות ביישוב שלך עלתה, ירדה או נשארה כמו שהיא?

	2019	2018
עלייה/עלייה גדולה	74.6	70.9
ירידה/ירידה גדולה	7.6	7.3
לא חל שינוי	17.8	21.8

37. האם בשנה האחרונה רמת האלימות ביישוב שלך עלתה, ירדה או נשארה כמו שהיא?

	2019	2018
עלייה/עלייה גדולה	80.4	61.4
ירידה/ירידה גדולה	4.1	7.8
לא חל שינוי	15.6	30.8

38. האם במהלך השנה האחרונה אתה או מי מבני משפחתך נפגע מעבירת אלימות: כמו מכות, דקירות או ירי?

	2019	2018
כן	21.9	26.6
לא	78.1	73.4

39. האם במהלך השנה האחרונה איימו עליך או על מי מבני משפחתך באלימות, או שהופעלה כלפיכם אלימות מילולית?

	2019	2018
כן	29.0	23.5
לא	71.0	76.4

(שאלות 40־42 רק למי שהשיב בחיוב לפחות באחת משתי השאלות 38 ו־39)

40. האם הוגשה תלונה במשטרה על מקרה האלימות או האיום באלימות?

	2019	2018
כן	45.2	38.3
לא	54.8	61.7

41. האם הייתה היכרות לפני המקרה עם התוקף או עם מי שאיים בתקיפה או נקט באלימות?

	2019	2018
כן	64.5	67.3
לא	35.5	32.7

42. האם התוקף או מי שאיים בתקיפה או נקט באלימות היה:

	2019	2018
ממקום העבודה	26.9	10.9
שכן / חבר / מכר	31.3	38.6
בן משפחה	9.7	15.8
אדם זר	26.9	34.7
אחר	5.2	---

חלק גדול ממקרי הרצח שאירעו בשנה האחרונה התבצעו בכלי נשק חם. ציין אם אתה: לא מסכים, נוטה לא להסכים, נוטה להסכים, או מסכים. ציין את מידת הסכמתך מ־1־5 לגבי המשפטים הבאים

		מסכים/ מסכים (מאוד)	לא מסכים/ לא מסכים בכלל
43. בישראל ניתן להשיג נשק חם בקלות	2018	9.1	90.8
	2019	9.5	90.5
44. בשנים האחרונות גובר השימוש בנשק חם באזור מגורי	2018	6.9	93.1
	2019	4.0	96.0

אקריא לך מספר גורמים שעשויים להשפיע על השימוש האלים בנשק. דרג בין 1-5 את מידת ההשפעה שיש לדעתך לכל גורם על שימוש אלים בנשק [1=כלל לא משפיע, 5= משפיע במידה רבה]

		במידה רבה/ במידה רבה מאוד	במידה בינונית	במידה מעטה/ במידה מעטה מאוד
45. זמינות הנשק	2018	82.6	10.5	6.8
	2019	86.4	6.2	7.3
46. סחר בסמים	2018	72.3	20.5	7.2
	2019	82.6	7.6	9.7
47. נוכחות מעטה של שוטרים	2018	67.0	20.4	12.7
	2019	78.8	11.5	9.7
48. קלות הענישה כלפי עברייני אלימות	2018	84.7	11.0	4.3
	2019	92.9	4.7	2.5
49. הלוואות בשוק האפור	2018	54.2	28.7	17.1
	2019	75.5	15.9	8.6
50. הימצאות של משפחות או כנופיות פשע ביישוב	2018	57.9	25.8	16.3
	2019	77.1	15.4	7.5

51. אחר:___________	**2018**	68.1	20.3	11.6
	2019	38.8	4.7	56.5

אקריא לך מספר פעולות שיכולות להתבצע ע"י המדינה כדי לצמצם את עבירות האלימות. דרג בין 1-5 את מידת החשיבות של כל אחת מהן לצמצום עבירות האלימות [1=כלל לא חשוב 5= חשוב מאוד]

		חשוב במידה רבה/ במידה רבה מאוד	**חשוב במידה מסויימת**	**חשוב במידה לא רבה/במידה לא רבה בכלל**
52. החמרה במתן היתרים לאחזקת נשק	**2018**	74.7	19.8	5.6
	2019	85.9	9.3	4.8
53. פעילות לצמצום השימוש והסחר בסמים	**2018**	75.1	19.1	5.9
	2019	83.1	12.3	4.7
54. הגדלת מספר השוטרים המטפלים בעבירות אלימות	**2018**	73.4	17.2	9.5
	2019	81.9	12.9	5.3
55. החמרה בענישה כלפי עברייני אלימות	**2018**	89.7	8.3	2.0
	2019	94.1	4.9	0.9
56. מלחמת חורמה של הקהילה במשפחות הפשע	**2018**	66.6	26.2	7.1
	2019	86.7	9.6	3.7
57. מבצעים תכופים לאיסוף ולהחרמת הנשק הבלתי חוקי	**2018**	72.3	19.8	7.8
	2019	87.4	9.9	2.7
58. שיפור מערכת היחסים הרעועה בין המשטרה לחברה הערבית	**2018**	54.3	32.4	13.3
	2019	64.8	23.9	11.3
59. תוכניות ופעילויות חינוכיות לצמצום האלימות והפשיעה	**2018**	66.6	22.7	10.6
	2019	75.9	17.4	6.7

60. באיזו מידה אתה תהיה מוכן לקחת חלק במאבק באלימות ביישובך?

	2019	2018
במידה רבה/רבה מאוד	48.5	44.6
במידה בינונית	28.4	28.7
במידה מועטה/מועטה מאוד/כלל לא	23.1	26.6

61. אם בני (או אחי הצעיר) מתלונן על אלימות מצד עמיתיו בבית הספר, אני מייעץ לו

	2019	2018
לפנות להנהלת בית הספר או למחנך	68.8	76.1
לפנות לאחד מהחברים שלו בבית הספר לבקש עזרה	6.2	5.3
לפנות לבני המשפחה שלומדים בבית הספר לבקש עזרה	12.3	6.7
להחזיר באותה המטבע, להרביץ בחזרה	2.4	2.3
לדבר בנועם עם התוקף ולהעמיד אותו על חומרת המעשה	10.2	9.5

לגבי כל אחד ממוסדות אלו, ציין באיזו מידה את/ה שבע רצון מיעילות הטיפול לצמצום תופעת האלימות בישראל

		שבע רצון/ מאוד שבע רצון	שבע רצון במידה מסוימת	לא שבע רצון/ בכלל לא שבע רצון
62. משטרת ישראל	**2018**	24.0	33.9	42.2
	2019	16.7	23.6	59.7
63. בתי המשפט	**2018**	29.6	36.5	33.8
	2019	19.2	31.0	49.8
64. הממשלה	**2018**	16.2	34.5	49.2
	2019	9.5	20.7	69.9
65. השלטון המקומי	**2018**	29.2	36.8	34.0
	2019	23.1	34.9	42.0
66. הכנסת	**2018**	16.8	32.2	51.0
	2019	16.1	22.8	61.1
67. מערכת החינוך	**2018**	54.7	31.3	14.1
	2019	49.1	34.7	16.2

68. מערכת הרווחה	**2018**	44.0	34.4	21.6
	2019	43.5	38.0	18.5
69. המשפחה	**2018**	59.7	23.3	16.9
	2019	63.2	24.3	12.4
70. מוסדות הדת	**2018**	45.1	41.0	13.9
	2019	49.5	32.8	17.7
71. אמצעי התקשורת	**2018**	29.6	40.7	29.7
	2019	28.4	38.6	33.0
72. המנהיגות בחברה הערבית	**2018**	24.8	37.1	38.1
	2019	37.1	34.6	28.3
73. גורם אחר לפי דעתך:___________	**2018**	54.3	29.6	16.0
	2019	18.6	12.2	69.2

74. ביחס למגע האחרון שלך עם המשטרה, כיצד היית מעריך את הטיפול בך?

	2019	2018
טוב/טוב מאוד	50.0	52.6
רע/רע מאוד	50.0	47.4

כיצד היית מעריך את התנהגות המשטרה כלפי הציבור הערבי?

		במידה רבה/ רבה מאוד	במידה בינונית	במידה מעטה/ מעטה מאוד
75. התנהגות הוגנת	**2018**	16.5	44.5	38.9
	2019	15.9	28.8	55.3
76. התנהגות שוויונית	**2018**	16.7	38.8	44.4
	2019	13.7	29.2	57.0
77. התנהגות מפלה	**2018**	33.2	30.7	36.0
	2019	43.5	30.2	26.3
78. התנהגות עויינת	**2018**	27.4	34.3	38.4
	2019	40.8	29.8	29.4

79. התנהגות אלימה	2018	28.4	32.9	38.7
	2019	40.5	33.4	26.1
80. התנהגות אדישה	2018	39.6	31.9	28.4
	2019	54.6	22.6	22.8

כיצד היית מעריך את תפקוד המשטרה בחברה הערבית בכל אחד מהתחומים הבאים?

		בצורה טובה/טובה מאוד	בצורה סבירה	בצורה לא טובה/לא טובה בכלל
81. שמירה על חיי האזרח הערבי	2018	20.7	37.6	41.7
	2019	16.2	19.7	64.0
82.מלחמה בפשיעה בחברה הערבית	2018	18.3	24.5	57.2
	2019	13.3	16.1	70.6
83.מלחמה באלימות בחב־רה הערבית	2018	16.1	24.8	59.0
	2019	13.2	17.3	69.4
84. שמירה על הרכוש של האזרחים הערבים	2018	20.1	38.3	41.7
	2019	17.0	19.6	63.4
85. מלחמה במשפחות הפשע בחברה הערבית	2018	17.1	26.5	56.3
	2019	16.7	14.4	68.9
86. התמודדות עם סחר ובשימוש בסמים בחברה הערבית	2018	17.8	28.1	54.1
	2019	19.4	13.7	66.9
87. התמודדות עם דמי החסות ביישובים הערבים	2018	23.6	25.2	51.3
	2019	20.5	18.4	61.1
88. התמודדות עם הסדר הציבורי בחברה הערבית	2018	22.7	40.7	36.6
	2019	20.6	26.9	52.5
89. שמירה על ביטחון האז־רח הערבי	2018	21.9	36.1	42.0
	2019	19.3	20.1	60.6
90. אכיפת החוק והסדר בחברה הערבית	2018	32.7	38.6	28.7
	2019	30.0	28.6	41.5

91. אכיפת חוקי התנועה בחברה הערבית	**2018**	45.2	33.2	21.5
	2019	45.6	27.3	27.1

ענה בבקשה על השאלות הבאות: מהו הסיכוי שתתלונן במשטרה... [1=אין סיכוי, 5=סיכוי גבוה]

		במידה רבה/ במידה רבה מאוד	במידה בינונית	במידה מועטה/מועטה מאוד
92. אם אתה או אחד מבני ביתך תיפגעו מעבירת רכוש (בעיקר גניבה, פריצה או השחתת רכוש)	**2018**	52.6	20.6	26.7
	2019	59.9	18.3	21.7
93. אם אתה או אחד מבני ביתך תיפגעו מעבירת אלימות (תקיפה או איום בתקיפה וגרימת חבלה / דקירה / ירי)	**2018**	53.4	18.6	27.9
	2019	67.8	13.7	18.4
94. אתה או אחד מבני ביתך תיפגעו מעבירת מין (הטרדה מינית או אונס)	**2018**	44.0	16.4	39.6
	2019	52.7	17.8	29.5

ענה בבקשה על השאלות הבאות: מהו הסיכוי שתתלונן במשטרה... [1=אין סיכוי, 5=סיכוי גבוה]

		במידה רבה/ במידה רבה מאוד	במידה בינונית	במידה מועטה/ מעטה מאוד
95. אם היית עד לפשיעה אלימה	**2018**	40.7	29.4	29.9
	2019	36.2	24.6	39.1
96. אם היית עד לירי	**2018**	40.1	24.2	35.7
	2019	36.5	23.3	40.3
97. אם היית עד לפגיעה ברכוש ציבורי	**2018**	51.7	27.5	20.8
	2019	44.1	24.6	31.4

98. אם היית עד לפגיעה ברכוש הפרטי	**2018**	60.8	21.9	17.3
	2019	53.8	19.4	26.8

99. אם אתה או אחד מבני ביתך תיפגעו מעבירת אלימות או איום בתקיפה וגרימת חבלה/דקירה/ירי - למי תפנה?

	2019	**2018**
משטרה	59.7	57.7
משפחה	19.6	17.1
חברים	4.0	2.0
אגמול/אפעל בעצמי	5.4	3.6
אפנה לגורמים שיגנו עליי	10.3	16.4
אחר	1.0	3.1

100. באיזו מידה יש לך אמון במשטרת ישראל?

	2019	**2018**
אמון ואמון מלא	17.4	26.1
אמון מסוים	41.3	44.6
אין אמון/כלל אין אמון	41.3	29.2

וכעת מסיימים בשאלות עליך:

(חלק זה מיועד לנתוני רקע אודות מגדר, גיל, מצב משפחתי, השכלה, מצב סוציו־אקונומי, דת, מידת דתיות, יישוב מגורים, אזור מגורים)

נספח ב׳: שאלות הסקר לשנת 2019 לנשאלים היהודים עם הממצאים
מדד הביטחון האישי והקהילתי
סקר עמדות - יהודים

באיזו מידה אתה חושש שאתה או אחד מבני ביתך תיפגעו מכל אחת מתופעות אלה?

		במידה רבה/רבה מאוד	במידה בינונית	במידה מועטה/ מועטה מאוד
1. מעבירות רכוש	2018	38.7	25.9	34.9
	2019	17.8	30.3	51.9
2. מעבירות אלימות	2018	19.6	30.4	50.0
	2019	19.3	25.3	55.5
3. מעבירות מין	2018	27.6	21.4	51.0
	2019	21.6	26.5	51.9

4. **האם בשנה האחרונה רמת האלימות ביישוב שלך עלתה, ירדה או נשארה כמו שהיא?**

	2019	2018
עלייה/עלייה גדולה	17.9	22.0
ירידה/ירידה גדולה	16.3	14.4
לא חל שינוי	65.9	63.6

5. **האם במהלך השנה האחרונה אתה או מי מבני משפחתך נפגע מעבירת אלימות כמו מכות, דקירות או ירי?**

	2019	2018
כן	11.3	12.5
לא	88.7	87.5

6. **האם במהלך השנה האחרונה איימו עליך או על מי מבני משפחתך באלימות, או שהופעלה כלפיכם אלימות מילולית?**

	2019	2018
כן	18.3	20.4
לא	81.7	79.6

ציין אם אתה: לא מסכים, נוטה לא להסכים, נוטה להסכים, או מסכים. **ציין את מידת הסכמתך מ־1-5 לגבי המשפטים הבאים**

	שנה	מסכים נוטה להסכים	נוטה לא להסכים לא מסכים
7. בישראל ניתן להשיג נשק חם בקלות	2018	33.8	66.2
	2019	37.4	62.5
8. בשנים האחרונות גובר השי־מוש בנשק חם באזור מגורי	2018	22.2	77.8
	2019	21.8	78.2

אקריא לך מספר גורמים שעשויים להשפיע על השימוש האלים בנשק. דרג בין 1־5 את מידת ההשפעה שיש לדעתך לכל גורם על שימוש אלים בנשק [1=כלל לא משפיע 5= משפיע במידה רבה]

		במידה רבה/רבה מאוד	במידה בינונית	במידה מועטה/ מועטה מאוד
9. זמינות הנשק	2018	50.6	24.0	25.4
	2019	53.0	22.2	24.7
10. סחר בסמים	2018	56.6	23.8	19.6
	2019	57.3	20.1	22.6
11. נוכחות מעטה של שוטרים	2018	53.8	27.8	18.4
	2019	59.4	24.3	16.3
12. קלות העני־שה כלפי עברייני אלימות	2018	77.0	9.8	13.2
	2019	73.5	16.1	10.4
13. הלוואות בשוק האפור	2018	40.7	32.8	26.1
	2019	44.6	36.8	18.6
14. הימצאות של משפחות או כנופיות פשע ביישוב	2018	66.0	18.2	15.8
	2019	68.2	18.2	13.5

15. באיזו מידה אתה חש באופן אישי חוסר ביטחון בגלל האלימות שיש בסביבתך או ביישוב שבו אתה גר?

	2019	**2018**
במידה רבה/רבה מאוד	12.8	12.8
במידה בינונית	21.4	29.4
במידה מועטה/מועטה מאוד/כלל לא	65.8	57.8

באיזו מידה היית אתה או אחד מבני ביתך או אחד מחבריך קורבן לאחת מתופעות האלימות הבאות בשנה האחרונה?

		במידה רבה/ רבה מאוד	**במידה בינונית**	**במידה מועטה/מועטה מאוד**
16. קללות, יריקות, איומים, סחיטה	2018	11.0	11.4	77.6
	2019	8.9	11.9	79.1
17. הטרדה מינית, תקיפה מינית, אונס	2018	3.2	7.0	89.8
	2019	3.7	6.0	90.4
18. שימוש בנשק קר או חם	2018	1.2	3.0	95.8
	2019	1.0	3.0	96.0
19. התפרעות המונית, מכות, השחתת רכוש, הצתה	2018	5.0	9.9	85.2
	2019	4.5	7.5	88.1
20. רצח	2018	0.6	4	95.4
	2019	1.5	0.9	97.7

21. ביחס למגע האחרון שלך עם המשטרה, כיצד היית מעריך את הטיפול בך?

	2019	**2018**
טוב/טוב מאוד	49.2	49.7
רע/רע מאוד	51.8	52.0

כיצד היית מעריך את התנהגות המשטרה כלפי הציבור היהודי:

	שנה	נוטה להסכים/ מסכים	נוטה לא להסכים/ לא מסכים
22. התנהגות הוגנת	2018	57.4	42.6
	2019	55.7	44.3
23. התנהגות שוויונית	2018	42.6	57.4
	2019	41.5	58.5
24. התנהגות מפלה	2018	46.6	53.4
	2019	55.1	45.0
25. התנהגות עוינת	2018	36.8	63.2
	2019	41.7	58.3
26. התנהגות אלימה	2018	40.2	59.8
	2019	48.6	51.4

27. באיזו מידה יש לך אמון במשטרת ישראל?

	2019	2018
אמון ואמון מלא	41.3	42.2
אמון מסוים	34.8	38.4
אין אמון/כלל אין אמון	23.9	19.4

וכעת מסיימים בשאלות עליך:

(חלק זה מיועד לנתוני רקע אודות מגדר, גיל, מצב משפחתי, השכלה, מצב סוציו־אקונומי, דת, מידת דתיות, יישוב מגורים, אזור מגורים)

ביבליוגרפיה

- אבו־עסבה, ח'אלד, מוחמד אבו נסרה, דיויד גדרון, רות וינשטוק־ונר ובאסם כנאענה, 2013. **מוכנות היישובים הערביים לחירום.** ירושלים: יוזמות קרן אברהם.
- אלחאג', מאג'ד, 1997. "זהות ואוריינטציה בקרב הערבים בישראל: מצב של פריפריה כפולה". **מדינה, ממשל ויחסים בינלאומיים**, 41-42, עמ' 104-122.
- אמיר, מנחם, 1998. **כח בפיקוח: התנהגות אלימה של שוטרים - אנשים, מצבים וארגון.** ירושלים: מדינת ישראל, המשרד לביטחון הפנים, לשכת המדען הראשי.
- בשן, ענת, 2014. "מדד אלימות לאומי". **ביטחון לאומי**, מאי, 2014.
- גאנם, אסעד, 1996. "המיעוט הפלסטיני בישראל: האתגר של המדינה היהודית והשלכותיו", **עיונים בתקומת ישראל** 9, עמ' 420-443.
- ועדת אור, 2003. **ועדת חקירה ממלכתית לבירור התנגשויות בין כוחות הביטחון לבין אזרחים ישראלים בחודש אוקטובר 2000.** ירושלים.
- זוסמן, נועם, יונתן וודברדיג' וסאמי מיעארי, 2016. **ממדי הפשיעה בישראל בשנים 1990-2010, תוך התמקדות בחברה הערבית.** ירושלים, המכון הישראלי לדמוקרטיה.
- חאג'־יחיא, מוחמד, 1994. המשפחה הערבית בישראל: ערכיה התרבותיים וזיקתם לעבודה סוציאלית. **חברה ורווחה**, 249-264 (3-4), עמ' 14.
- ח'מאייסי, ראסם, 2005. "עיור והתעיירות ביישובים הערבים בישראל". **אופקים בגאוגרפיה**, 64-65, עמ' 293-310.
- ח'מאייסי, ראסם, 2012. "הטרנספורמציה מכפריות לעירוניות בקרב היישובים הערבים בישראל". **אופקים בגאוגרפיה**, 81-82, עמ' 122-142.
- חסייסי, באדי, 2014. **שותפות ודיווחיות ביחסים בין משטרת ישראל לבין החברה הערבית.** ירושלים, יוזמות קרן אברהם.
- יוזמות קרן אברהם, 2009. **החברה הערבית בישראל: אוגדן מידע.** ירושלים: **יוזמות אברהם.**
- לוי, ענת. 2015. **תיאור וניתוח ממדי העוני והאי־שוויון בישראל ובמדינות המפותחות ציון יום העוני בכנסת.** מוגש לוועדת העבודה, הרווחה והבריאות. ירושלים: הכנסת, מרכז המחקר והמידע.
- מיעארי, סאמי, 2015. **דו"ח העוני הערבי.** ירושלים: המכון הישראלי לדמוקרטיה, https://www.idi.org.il/articles/2784
- מנאע, עאדל, 2008. **ספר החברה הערבית בישראל (2) : אוכלוסייה, חברה, כלכלה.** ירושלים: מכון ון ליר והקיבוץ המאוחד.
- מרכז המחקר והמידע של הכנסת, 2016. **אלימות משטרתית כלפי קבוצות שונות באוכלוסייה.** ירושלים: כנסת ישראל.
- מרכז המחקר והמידע של הכנסת, **נתונים על פשיעה בחברה הערבית: סקירה**, 1 באפריל 2020, ירושלים: כנסת ישראל.
- נתנאל, נחשון שמחה, 2018. **משטרת ישראל והמגזר הערבי: אמון ואכיפה.** ירושלים:

המכון לאסטרטגיה ציונית.

- סמוחה, סמי, 2012. **לא שוברים את הכלים: מדד יחסי ערבים־יהודים בישראל 2012**. חיפה וירושלים: אוניברסיטת חיפה והמכון הישראלי לדמוקרטיה.
- סמית, רפי, וקרן שרביט, 2005. **הערכות ועמדות הציבור כלפי משטרת ישראל 2004**, סמית: יעוץ ומחקר בע"מ, מחקר עבור המשרד לביטחון הפנים.
- סנטו, יואב ועלי נוהאד, 2008. **עמדות והערכות ציבור הערבים אזרחי ישראל כלפי משטרת ישראל**. ירושלים: דיאלוג ולשכת המדען הראשי במשרד לביטחון הפנים.
- סעדה, רסול, עדי שטיין ונוהאד עלי, 2018. **מדד הביטחון האישי: אלימות, פשיעה ושיטור ביישובים הערבים - דו"ח 2017**. ירושלים: יוזמות אברהם.
- עלי, נוהאד. 2020. **חוסן חברתי בחברה הערבית: תודעה, התאמה תרבותית ועקרונות פעולה**. חיפה: מוסד שמואל נאמן למחקר מדיניות לאומית.
- עלי, נוהאד ורות לוין־חן, 2019. **אלימות, פשיעה ושיטור ביישובים הערבים: דו"ח הביטחון האישי והקהילתי - 2018**. יוזמות אברהם ומוסד שמואל נאמן למחקר מדיניות לאומית.
- עלי, נוהאד, 1998. **התנועה האסלאמית בישראל: אידיאולוגיה, מטרות ומאפיינים מיוחדים**. חיפה: אוניברסיטת חיפה (עמ' 18-32).
- עלי, נוהאד, 2009. "שינויים בזהות ותמורות בעמדות בקרב תומכי התנועה האסלאמית בישראל ומתנגדיה". בתוך: ראסם ח'מאיסי (עורך), **ספר החברה הערבית בישראל (3): אוכלוסייה, חברה, כלכלה** (עמ' 304-324). ירושלים: מכון ון ליר והקיבוץ המאוחד.
- עלי, נוהאד, 2014. **אלימות ופשיעה בחברה הערבית בישראל: קונספירציה ממסדית או פשיעה תרבותית**. חיפה: אוניברסיטת חיפה, המרכז היהודי ערבי ומרכז אמאן.
- רכס, אלי, ואריק רודינצקי, 2009. **החברה הערבית בישראל: אוגדן מידע**. ירושלים: יוזמות אברהם.

- Adalah, 2011. *The Inequality Report. The Palestinian Arab Minority in Israel*. Haifa: Adalah – The Legal Center for Arab Minority Rights in Israel.
- Al-Atawneh, Muhamad, and Ali, Nohad, 2018. *Islam in Israel: Muslim Communities in Non-*
- *Muslim States*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Ali, Nohad, 2004. "Political Islam in an Ethnic Jewish State: Its Historical Evolution and Contemporary Challenges". *Holy Land Studies*, 3/1, pp. 69-92.
- Ali, Nohad. 2016. "Arab-Palestinian in Israel: Sociological Profile". In M.Haj-Yahia; I. Levav and O. Nakash (eds.), *Mental Health among Palestinians in Israel*. Indiana: Indiana University Press.
- Ben-Porat, G., and Yuval, F., 2019. *Policing Citizens: Minority Policy in*

Israel. Cambridge University Press.

- Blauner, R., and Blauner, R., 1972. *Racial oppression in America* . New York: Harper & Row.
- Feagin, J. R., 1991. "The Continuing Significance of Race: Antiblack Discrimination in Public Places". *American sociological Review*, 56(1), pp. 101-116.
- Golan-Agnon, D., 2006. "Separate but not Equal: Discrimination against Palestinian Arab Students in Israel". *American Behavioral Scientist*, 49(8), pp. 1075-1084.
- Hasisi, B., 2008. "Police, Politics, and Culture in a Deeply Divided Society. *The Journal of Criminal Law and Criminology*, 98(3), pp. 1119-1145.
- Holmes, M. D., 2000. "Minority Threat and Police Brutality: Determinants of Civil Rights Criminal Complaints in US Municipalities. *Criminology*, 38(2), pp. 343-368.
- Jackson, P. I., 1989. *Minority Group Threat, Crime, and Policing: Social Context and Social Control*. Greenwood Publishing Group.
- Khattab, Nabeel and Miaari, Sammy, 2013. *Palestinians in the Israeli Labor Market: A Multi-disciplinary Approach*. Palgrave Macmillan.
- Landau, J. M., 2015. *The Arabs in Israel: A Political Study*. New York: Routledge.
- Rattner, A., Yagil, D., and Pedahzur, A., 2001. "Not Bound by the Law: Legal Disobedience in Israeli Society. *Behavioral Sciences & The Law*, 19(2), pp. 265-283.
- Turk, A. T., 1969. *Criminality and Legal Order*. Rand McNally.
- Walker, S., Spohn, C., and DeLone, M., 2012. *The Color of Justice: Race, Ethnicity, and Crime in America*. Cengage Learning.
- Weber, L., 2013. *Policing Non-citizens*. New York:Routledge.

مبادرات إبراهيم هي جمعيّةٌ يهوديّة - عربيّة لتطوير الدمج والمساواة لمواطني إسرائيل العرب- الفلسطينيين من خلال مشاريع واسعة النطاق مُعدّة لتمثيل سياسات جماهيرية مرغوبة وتطويرها.

أقيمت الجمعية عام 1989 وعملت كصندوقٍ لدعم المؤسسات والنّشاطات التي تُقرّب بين العرب واليهود. وخلال السنوات تغيّرت الجمعيّة وتطورت إلى مؤسسةٍ تقود مبادرات ميدانيةً واسعة، وهي إحدى الجمعيات الكبيرة والمؤثرة في الحقل اليهوديّ - العربيّ في إسرائيل.

تعمل الجمعية على ضوء رؤيا تطوير الدمج والمساواة بين اليهود والعرب مواطني الدولة، من أجل مجتمع مزدهر، وآمن وعادل، ضمن تحقيق الوعد الذي نصّ عليه في وثيقة الاستقلال بالمساواة في الحقوق الاجتماعيّة والسياسيّة الكاملة لجميع مواطنيها، دون تفرقةٍ على أساس الدين، أو العرق، أو الجنس وترسيخ "المواطنة الكاملة والمتكافئة" لليهود والعرب، في الدولة، لتكون البيت القوميّ للشعب اليهوديّ وبيت مواطنيها العرب. تؤمن الجمعية بأن إقامة دولة فلَسطينيّة إلى جانب دولة إسرائيل، هي خطوة ضروريّة لبناء مجتمعٍ مشترك ومتساوٍ لليهود والعرب الفلسطينيين في إسرائيل.

تعمل "**مبادرات إبراهيم**" منذ حوالي 15 عاماً على بناء الثقة بين الشرطة والمجتمع العربي. بعد نشر توصيات لجنة "أور" بما يتعلق بأحداث أكتوبر 2000، عملت الجمعية على تعميق معرفة أفراد الشرطة بالمجتمع العربيّ وميّزاته بهدف تطوير خدمات شرطيّة متساوية للمواطنين العرب. وذلك على ضوء الأزمة العميقة وعدم الثقة الشديدة بين الشرطة والجمهور العربيّ، التي وصلت آنذاك إلى ذروتها. بالإضافة الى ذلك، ركّزت الجمعية معلومات من مراكز شرطة في كافة أنحاء العالم حول عمل الشرطة مع مجتمع الأقليات من أجل تعزيز وسائل ناجحة لتطبيقها في شرطة إسرائيل.

مشروع "مجتمع آمن" التابع **لمبادرات إبراهيم** هو أحد أركان أنشطتها اليوم. يتطرَّقُ المشروع إلى تطوير خدمات تطبيق القانون وتقديم خدمات شرطية عادلة وناجعة للمواطنين العرب من خلال تغييرٍ جذريٍّ لخدمات الشرطة المقدَّمة لهم، والحصول على الثّقة والشرعية من جهتهم وزيادة استعدادهم للتّعاون، وتطوير مبادرات داخلية-اجتماعية لمكافحة العنف المنتشر في المجتمع العربيّ، ضمن التعاون مع القيادة ومع مؤسسات إضافية من المجتمع المدنيّ. كل هذه الأمور جاءت لمحاربة العنف في المجتمع العربيّ ولزيادة الأمن الشّخصي للمواطنين العرب في بلداتهم.

عنوان الجمعية: شارع هملآخاه 5، المنطقة الصناعية الشمالية، اللد 7152011

هاتف: 02-3733000، فاكس: 02-3733001

بريد الكتروني: info@abrahaminitiatives.org.il

www.abrahaminitiatives.org.il

מוסד שמואל נאמן
למחקר מדיניות לאומית

مؤسسة شموئيل نأمان: أقيمت عام 1978 في التخنيون بمبادرة من السيد شموئيل (سام) نأمان، وتعمل على غرس رؤيتها لتطوير دولة إسرائيل من الناحية العلميّة-التكنولوجيّة، والاقتصاديّة والاجتماعيّة.

مؤسسة شموئيل نـأمان هي معهد أبحــاث يركّز على صياغة سياسة قوميّة حول مواضيع العلوم والتكنولوجيا، والصناعة والتربية والتعليم العالي، والبنية التحتيّة، والبيئة والطاقة ومواضيع إضافية ذات أهمية للقوة القوميّة لإسرائيل. تقدّم المؤسسة مساهمةً خاصة في هذه المجالات.

يتمُّ في المؤسسة إجراء أبحاث سياسات واستبيانات، وتستخدم نتائجها وتوصياتها من قبل صنّاع القرار في الاقتصاد على كافة مستوياته. ويتم إجراء أبحاث السياسات على يد طواقم مختارة من الأكاديمية، والتخنيون، ومؤسسات إضافية، ومن مجال الصناعة. ويتم اختيار الأشخاص الملائمين للطواقم، وأصحاب قدرات ومهارات في مجالهم. وعلى الأغلب، يتمّ العمل من خلال تعاون مع وزارات حكومية، وأحياناً تأتي المبادرة من معهد شموئيل نأمان دون تعاونٍ مباشر مع وزارة حكوميّة. ويعتبر معهد شموئيل نأمان معهداً رائداً في إسرائيل لأبحاث السياسات في مواضيع صياغة سياسةٍ قوميّةٍ تهتمُّ في العلوم التكنولوجيّة والتعليم العالي.

تمَّ حتى اليوم إجراء مئاتِ أبحاث السياسات والاستطلاعات في معهد شموئيل نأمان، تخدمُ متخذي القرارات وأصحابَ المهن في الاقتصاد والسياسة. مسح المشاريع المختلفة التي أجريت في المعهد، معروضةٌ في موقع الإنترنت التابع للمعهد. بالإضافة إلى ذلك، يساهم معهد شموئيل نأمان في مشاريع قومّية مثل مجموعات وزارة الصناعة والتجارة ومركز أبحاث وتطوير تكنولوجيّ في المجالات التالية: التقنياتُ النانويّة، والإعلام، وعلم البصريّات، والطب، والكيمياء، والطاقة، وجودة البيئة، ومشاريع إضافيّة ذات أهمية اجتماعيّة - قومية. وينظّم معهد شموئيل نأمان أياماً دراسيّة شاملة في المجالات التي يعمل بها.

رئيس معهد شموئيل نأمان هو بروفيسور زئيف تدمور، والمدير العام هو البروفيسور موشيه سيدي.

عنوان المؤسسة: معهد شموئيل نأمان، كريات التخنيون، حيفا 3200003

هاتف: 04-8292329، فاكس: 04-8231889

بريد إلكتروني: info@neaman.org.il

www.neaman.org.il

محتويات

كلمة شكر 114
افتتاحية 115
مُلخّص 119
مقدِّمة 126
فصل 1: المجتمع العربيّ في إسرائيل 133
فصل 2: استطلاع الأمن الشخصيّ والجماهيريّ 2019 138
2.1 خلفيّة ومنهجيّة 138
2.2 نتائج استطلاع الأمن الشّخصيّ والمجتمعيّ 2019 139
2.2.1 مشاعر تجاه الأمن الشخصيّ والجماهيريّ وأنواع العُنف 140
2.2.2 الخوفُ من التعرُّض للعنف، وهويّة المعتدي والاستعداد للمشاركة في محاربة العُنف 149
2.2.3 مواقف تجاه مؤسسات وهيئات تعالج العُنف في المجتمع العربيّ 163
2.2.4 السُّلاح النَّاريُّ في المجتمع العربيِّ 169

فصل 3: علاقة المجتمع العربيّ والشّرطة 171
3.1 خلفية 171
3.2 نتائج الاستطلاع حول مواقف المواطنين العرب تجاه الشّرطة للعام 2019 173
3.3 فحص أماكن تسليم السّلاح ضمن حملة وزارة الأمنِ الداخليِّ للعام 2019 185
3.4 مراقبة تنفيذ قرار الحكومة 1402 198

فصل 4: متابعة القتلى جرّاء العنف في المجتمع العربي 2019 203

فصل5: تـوصيات 214

ملاحق
مُلحق أ: أسئلة الاستطلاع للعام 2019 للعرب مع إرفاق النتائج 217
مُلحق ب: أسئلة الاستطلاع للعام 2019 لليهود مع إرفاق النتائج 232

مصادر 236

رسومات بيانية:
رسم بياني 1: مشاعر الأمن الشخصيّ في منطقة السّكن حسب المجتمع والسّنة 140
رسم بياني 1.1: مشاعر الأمن الشخصيّ في منطقة السّكن حسب منطقة السكن (مواطنون عرب) 141
رسم بياني 2: مواقف تجاه العنف والجريمة حول الظواهر والتهديدات الإضافيّة حسبَ نوع الظاهرة والسّنة (مواطنون عرب) 142
رسم بياني 3: مواقف تجاه العنف والجريمة حسب نوع الظاهرة والسّنة (مواطنون عرب) 142
رسم بياني 4: مواقف تجاه العنف ضدَّ النّساء حسبَ الجندر ومستوى القلق والسّنة (مواطنون عرب) 144

رسم بياني 5: مواقف تجاه العنف في العائلة حسبَ الجندر ومستوى القلق والسّنة (مواطنون عرب) 146

رسم بياني 6: نسبة المُهدَّدينَ بالعنف أو المُتضرِّرين من العنف الكلاميّ حسب السّنة (مواطنون عرب) 147

رسم بياني 6.1: نسبة المُهدَّدين بالعنف أو المُتضرِّرين من العنف الكلاميّ حسب مكان السّكن (مواطنون عرب، 2019) 148

رسم بياني7: مواقف تجاه احتمال التضرُّر من العنف والجريمة، حسبَ المجتمع ونوع الظاهرة والسّنة (مواطنون عرب ويهود) 149

رسم بياني 8: مواقف تجاه احتمال التضرُّر من الجرائم الجنسيّة، حسبَ الجندر ومستوى القلق والسّنة (مواطنون عرب) 151

رسم بياني 9 : مواقف تجاه التّهديد لظواهر العنف حسب المكان والسَّنة (مواطنون عرب) 152

رسم بياني 9.1: مواقف تجاه التهديد لظواهر العنف حسبَ المكان ومنطقة السّكن (مواطنون عرب، 2019) 153

رسم بياني 9.2: مواقف تجاه التهديد لظواهر العنف حسب المكان ومنطقة السّكن (مواطنون عرب، 2019) 154

رسم بياني 10: نسبة المُتضرِّرين من جرائم العنف حسب السّنة (مواطنون عرب) 155

رسم بياني 11: نسبة المُتضرِّرين من العنف حسب نوع العنف، والمجتمع والسّنة (مواطنون عرب ويهود) 156

رسم بياني 11.1: نسبة المتضررين من العنف حسب نوع العنف، ومنطقة السّكن (مواطنون عرب، 2019) 158

رسم بياني 12: معرفة المعتدي أو المُهدِّدُ بالاعتداء حسب السّنة (مواطنون عرب) 159

رسم بياني 13: هوية المعتدي أو المُهدِّدُ بالاعتداء حسب السّنة (مواطنون عرب) 160

رسم بياني 14: استعدادٌ للمشاركة في مكافحة العنف في البلدة حسب مدى الاستعداد والسّنة (مواطنون عرب) 161

رسم بياني 14.1: استعدادُ للمشاركة في مكافحة العنف في البلدة حسب مدى الاستعداد والجندر (مواطنون عرب، 2019) 162

رسم بياني 15: درجة الرضا من نجاعة العلاج في تقليص ظاهرة العنف حسب نوع العوامل المعالجة والسّنة (مواطنون عرب) 163

رسم بياني 15.1: درجة الرضا من نجاعة العلاج في تقليص ظاهرة العنف حسب نوع العوامل المعالجة ومنطقة السّكن (مواطنون عرب، 2019) 165

رسم بياني 15.2: درجة الرضا من نجاعة العلاج في تقليص ظاهرة العنف حسب نوع العوامل المعالجة ومنطقة السّكن (مواطنون عرب، 2019) 166

رسم بياني16: استعداد التّوجه إلى العوامل المعالجة بسبب ضرر من عنفٍ أو من تهديد، حسب نوع العوامل والسّنة (مواطنون عرب) 167

رسم بياني16.1: استعداد التّوجه إلى العوامل المعالجة بسبب ضرر من عنف حسب نوع العوامل ومنطقة السّكن (مواطنون عرب2019) 168

رسم بياني 17: مواقف فيما يتعلق بالعوامل المؤثرة على انتشار السلاح وعلى استخدامه بهدف العنف والجريمة، حسب العوامل والسنة (مواطنون عرب) 169

رسم بياني 18: مواقف فيما يتعلق بالعوامل المؤثرة على انتشار السِّلاح وعلى استخدامه بهدف العنف والجريمة، حسب العوامل والسّنة (مواطنون يهود) 169

رسم بياني 19: نسبة المواطنين الذين قدموا بلاغاً في الشرطة من بين المواطنين الذين تعرَّضوا لتهديدٍ بالعنف أو العنف الكلاميّ حسب السّنة (مواطنين عرب) 173

رسم بياني 20: مواقف بالنسبة لجودة خدمة الشرطة، حسب المجتمع والسّنة (مواطنون عرب ويهود) 174

رسم بياني 20.1 : مواقف بالنسبة لجودة خدمة الشرطة، حسب منطقة السّكن (مواطنون عرب، 2019) 174

رسم بياني 21: مواقف بالنسبة لعمل الشرطة في المجتمع العربيّ، حسب مجال النشاطات والسّنة (مواطنون عرب) 175

رسم بياني21.1: مواقف بالنسبة لعمل الشرطة في المجتمع العربيّ، حسب مجال النشاطات ومنطقة السكن (مواطنون عرب، 2019) 176
رسم بياني21.2: مواقف بالنسبة لعمل الشرطة في المجتمع العربيّ، حسب مجال النشاطات ومنطقة السّكن (مواطنون عرب، 2019) 177
رسم بياني 22: استعداد لتقديم شكوى في الشرطة كضحيّة، حسب نوع الإصابة والسنة (مواطنون عرب) 178
رسم بياني 22.1: استعداد لتقديم شكوى في الشرطة كضحيّة، حسب نوع الإصابة ومكان السّكن (مواطنون عرب، 2019) 179
رسم بياني 23: استعداد لتقديم شهادةٍ في الشرطة على جريمة لم تكن موجهَّة ضدَّك، حسب نوع الجريمة والسّنة (مواطنون عرب) 180
رسم بياني 23.1: استعداد لتقديم شهادةٍ في الشرطة على جريمة لم تكن موجهَّة ضدّك، حسب نوع الجريمة ومكان السّكن (مواطنون عرب، 2010) 181
رسم بياني 24: مستوى الثقة في شرطة إسرائيل، حسب المجتمع والسّنة (مواطنون عرب ويهود) 182
رسم بياني24.1: مستوى الثِّقة في شرطة إسرائيل، حسب مكان السّكن (مواطنون عرب، 2019) 183
رسم بياني 25: ضحايا القتل والقتل المتعمَّد في المجتمع العربيّ أمام كافَّة الضحايا في إسرائيل بين السّنوات 2010-2019 213

لوائح

لائحة 1: ضحايا القتل والقتل المتعمَّد في المجتمع العربيّ، عام 2019 203
لائحة 2: ضحايا القتل والقتل المتعمَّد في المجتمع العربيّ، عام 2018-2019،حسب مجموعات الجيل 208
لائحة 3: ضحايا القتل والقتل المتعمَّد في المجتمع العربيّ، عام 2019،حسب منطقة السّكن للضحايا 208
لائحة 4: ضحايا القتل والقتل المتعمَّد في المجتمع العربيّ، عام 2018-2019 ،حسب المنطقة الجغرافيّة 211
لائحة 5: ضحايا القتل والقتل المتعمَّد في المجتمع العربيّ، 2018 – 2019، حسب اللِّواء الجغرافيّ (وفق تقسيم الألوية لشرطة إسرائيل) 211
لائحة 6: عدد ضحايا القتل والقتل المتعمَّد في المجتمع العربيّ: صورةٌ متعدِّدة السنوات 212

مُلخص باللغة الانجليزية Abstract in English 249

كلمة شكر

تمَّت كتابة هذا المستند، مؤشر الأمن الشخصيّ والجماهيريّ للعام 2019، بفضل الزملاء والباحثينَ، الشريكات وشركاءِ الدرب.

نودُّ أن نشكرَ الدكتور دنيس روزنبرغ والدكتورة رماء دعّاس والدكتور عيدو ليبرمان على مرافقتنا في الاستشارة بشأن الإحصائيات والملاحظات الهامّة حول تحليل النتائج، وإلى الطاقم المهنيّ والأمين من الباحثين والباحثات الذين قاموا بإجراء المقابلات بصورة دقيقة، وإلى معهد الأبحاث "مسكار" الذي نفّذ المقابلات في المجتمع اليهوديّ، وإلى مساعد ومساعدة البحث، رنا وأمير، اللذان ساهما كثيراً في نجاح البحث. شكرٌ خاصٌّ نقدِّمه إلى الدكتور رؤبين غال، باحث زميل كبير في مؤسسة شموئيل نأمان في التخنيون، على المرافقة، وعلى الدعم وقراءة المسودةَّ والملاحظات المفيدة.

شكرُ خاص نقدِّمه إلى أمنون بئيري سوليتسيانو والدكتور ثابت أبو راس، المديران العامان الشريكان في "**مبادرات إبراهيم**"، والبروفيسور موشيه سيدي، مدير عام مؤسسة شموئيل نأمان في التخنيون، على دعمهم وتشجيعهم، وعلى الملاحظات الهامّة والمرافقة المهنيّة وعلى الاستعداد للاستثمار الماديّ والروحانيّ في هذا البحث.

لجميعهم ولآخرين نقدمُ شكرنا.

نهاد وروت وعلا

افتتاحية

مؤشر الأمن الشخصيّ للعام 2019 هو التقرير الثالث حول موضوع "العنف والجريمة وتواجد الشرطة في المجتمع العربيّ".

تنشر جمعية "**مبادرات إبراهيم**" التقارير سنوياً، لمنح القرّاء صورةً وضعٍ حول مواقف المواطنين العرب بما يتعلق بتواجد الشرطة والعنف. كما وتراقب التقاريرُ عملَ الشرطة في المجتمع العربيّ وتطبيق قرار الحكومة 1402 لزيادة الأمن الشخصيّ في البلدات العربيّة.

انبثق المؤشر من الواقع الدامي في المجتمع العربيّ، والذي وصل في السنوات الأخيرة إلى ذروات جديدةٍ مؤلمة. حيث نرى في كلّ عامٍ ارتفاعاً إضافياً في حالات العنف والجريمة في المجتمع العربيّ: في عام 2018 لقيَ 71 مواطناً ومواطنة عرباً حتفهم، بنسبة 61% من بين كافة القتلى في إسرائيل، وما يعادل ثلاثة أضعافٍ من نسبة المجتمع العربي في الدولة. وفي عام 2019، وصلَ عدد القتلى نتيجة العنف والجريمة من بين المواطنين العرب إلى 89 شخصاً، أي أكثرُ من أيِّ عام مضى منذ قيام الدولة. وقد وصلت نسبة القتلى العرب من بين كافة ضحايا القتل في الدولة إلى 65% في تلك السنة.

لم تنشأ ظاهرة العنف في المجتمع العربيّ من عبث. فأسبابها كثيرة، والمركزيةُ منها: التواجد غير الكافي للشرطة في البلدات العربيّة، الحالة الاجتماعيّة-الاقتصاديّة للمجتمع العربيّ – حيث تُعرّف نصف العائلات العربيّة باعتبارها فقيرةً ويعيش ما يقارب ثلثي الأطفال العرب تحت خط الفقر، بالإضافة لبطالةٍ واسعة – خصوصاً عند فئة الشباب والشابات، والتغيرّات في وظيفة العائلة في المجتمع العربيّ والانتقال إلى مجتمعٍ أكثر انفراديةً، حيث لم تعد العائلة مصدراً للأمن وتطبيق القانون كما كانت عليه سابقاً، والسلطات لا تقوم أيضاً بهذه الوظيفة بصورة كافية لحياة المواطنين العرب، ومن بين الأسباب كذلك عدم المساواة في الخدمات المقدّمة للمواطنين العرب، والتي تتمثّلُ بتواجد قليلٍ للمؤسسات الحكوميّة في البلدات العربيّة وما شابه.

قد يكونُ قرارُ الحكومة رقم 922، والذي تمّت المصادقة عليه في كانون الأول 2015 وكانت أهم بنوده تخصيصُ ميزانيات غير مسبوقة للنهوض بالتطوير الاقتصاديّ للبلدات العربيّة، نقطةَ تحولٍّ في مكانة المجتمع الفلسطينيّ في إسرائيل وفي رغبة الدولة في تطوير هذا المجتمع، ولكن سرعان ما بدأ الإدراك بأنّه لا يمكن حدوث التطوير الاقتصادي في البلدات التي تعاني من الجريمة ليلاً ونهاراً. وقد أدى هذا الأمر إلى قرار الحكومة رقم 1402، والذي يهدفُ إلى

تحسين الأمن الشخصيّ في المجتمع العربيّ وفي القدس. وقد تمّت الإشارة إلى أهداف موّحدةٍ ومنها إقامة مديرية جديدة لتحسين خدمات الشرطة في البلدات العربيّة، وتجنيد آلاف أفراد الشرطة ومن ضمنهم من المجتمع العربيّ، وإقامة محطاتٍ شرطة جديدة في البلدات العربيّة وتعزيز محطات الشرطة الموجودة.

وبالرغم من هذه القرارات الحكوميّة الهامّة، ما زال المجتمع العربيّ يعاني من عدم تواجد كافٍ للشرطة في البلدات العربيّة وفي الأحياء العربيّة في البلدات المختلطة من جهة، ومن شرطة معادية لهم حين يلقونهم من جهة ثانية. إذ يسود في أساس العلاقات بين الشرطة والمجتمع العربيّ عدم الثّقة بين المواطنين العرب بالشرطة الإسرائيليّة، لأنها لا تنجحُ في القضاء على العنف والجريمة في بلداتهم. مع بداية تشرين الأول 2019 نشب احتجاجٌ مدنيٌ واسعٌ للمواطنين العرب، وذلك بعد مقتل ثلاثة شبان عرب في مجد الكروم الجليليّة، على خلفية صراعٍ تجاريّ. حدثت عملية القتل المأساويّة في وضح النَّهار، وأثارت صدمةً كبيرة للبلدة التي اعتبرت حتى هذه اللحظة هادئة نسبياً. حقيقةُ حدوثُ عمليةِ القتل بعد مرور عامٍ على إقامة محطة الشرطة في البلدة أثارت إحباطاً وغضباً لدى السّكان تجاه الشرطة لعدم نجاحها في فرض القانون والنّظام خلال عامها الأول هناك.

ومن المهم الإشارة إلى أنَّ إقامة هذه المحطة كانت مصحوبةً منذ البداية بالتخوُّف وبعدمِ استجابةٍ من بعض الأطراف داخل مجلس البلدة المحليّ، ولذلك فقد أثارت هذه الحادثة سخطَ السّكان وغضبهم وأدت إلى الاحتجاج، الذي تمَّ التعبير عنه من خلال المظاهرات الواسعة في البلدات العربيّة ضدٍّ محطات الشرطة بمشاركةِ قيادة المجتمع العربيّ على المستوى المحليّ والقطريّ. وقد طالب المواطنون العرب الشرطةَ من خلال هذه المظاهرات بالقيام بواجبها على أحسن وجهٍ في محاربة منظمات الإجرام الذين يستخدمون السّلاح والاموال والسّموم التي بحوزتهم للقيام بأحداثٍ تعّكر أجواء المواطنين العرب. وقد عبرّ عشرات آلاف المواطنين العرب الذين شاركوا في الاحتجاج، عن مطالبهم من الدولة بشكل عام ومن الشرطة على وجه الخصوص، بالعمل على تأمين أمنهم. وتمَّ التعبير عن هذا الاحتجاج والصحو الجماهيري الواسع الذي صدر عنه، من خلال أجوبة بعض أفراد المجتمع العربي في الاستطلاع.

يستندُ مؤشر الأمن الشخصيّ والجماهيريّ للعام 2019 على استطلاع ركّز على أربعة مجالات: (1) مشاعر ومواقف المواطنين العرب تجاه حجم العنف والجريمة في بلداتهم وتجاه ظاهرة العنف في بلدة سكنهم. (2) حجمُ تعرُّضِ المواطنين العرب لظواهر العنف والجريمة، سواءً بصورة مباشرة أو من خلال الأصدقاء أو الاقارب الذين تعرَّضوا لهذه الظواهر. (3) استعداد المواطنين العرب

للتجنُّد لمكافحة العنف. (4) مواقف المواطنين العرب تجاه الشّرطة ومشاعرهم بما يتعلق بسلوكها تجاههم.

تم إجراء الاستطلاع بين عيّنة تمثيلية من المجتمع العربيّ بأكمله. كما تمَّ في نفس الوقت إجراء استطلاع قطريٍّ بين عيّنة تمثيلية من المجتمع اليهوديّ من أجل مقارنة النتائج. نظراً لوجود استطلاع مشابه من ناحية تكوين الأسئلة تم إجراءه في العام 2018، فإنّ هذا التقرير يشمل أيضاً مقارنة بين نتائج 2018 و2019، بالإضافة إلى المقارنة بين المجتمع العربيّ واليهوديّ. وتسمح هذه المقارنة بإيجاد الاتجاهات والتغييرات، وسوف نضيف ونتابع في كل عام. كما يشمل التقرير الحاليّ أيضاً تصنيف الإجابات حسب منطقة السّكن لدى جزء من النتائج. ويساعدُ هذا التصنيف في فهم مواقف المواطنين العرب بصورةٍ أفضل بالملائمة لمكان سكنهم. علماً أنَّه تم تقسيم مناطق السكن وفق التقسيم المتعارف عليه في المجتمع العربي – الجليل، المثلث، النَّقب والبلدات المختلطة.

تشير نتائج استطلاع 2019 إلى نقصٍ في خدمات الشرطة في المجتمع العربيّ، ومن خلال تصريحات العرب المستطلعة آراؤهم تظهر صورة قاتمة بالنسبة لظواهر العنف والجريمة، ولتأثيرهما على حياة المواطنين العرب، ومنها استخدام السلاح النَّاريّ، والمتاجرة بالمُخدِّرات، وجرائم الأملاك والعنف الجسديّ والتهديدات.

تعطي جمعية "**مبادرات إبراهيم**" أهمية كبيرة لمحاربة العنف والجريمة في المجتمع العربيّ، ولذلك أقامت مشروع "مجتمع آمن" الذي يعمل على تطوير مفاهيم لخدمات شرطة ناجعةٍ للمواطنين العرب، وإنشاء آليات حوار بين الشرطة والمجتمع، واستيعاب مشاريع تربويّة ضدَّ العنف في المدارس وإنشاء خدمات منقذةٍ للحياة في البلدات العربيّة. يخصِّص التقرير جزءاً للمتابعة التي تنفِّذها "**مبادرات إبراهيم**" وراء حملة وزارة الأمن الداخليّ لتشجيع تسليم السلاح طوعاً مقابل عدم التعرُّض للقضاء وذلك بسبب الدّور المركزيّ الذي يلعبه هذا السلاح في واقع الحياة الدامية للمواطنين العرب.

تطالبُ الجمعيَّةُ في السنوات الأخيرة بتشكيل طاقم مكوّنٍ من وزارات متعددة للقضاء على العنف والجريمة في المجتمع العربيّ من خلال مواجهة العوامل العميقة لهذه الظواهر. وفي شهر تشرين الأول 2019، وفي خضمِّ الاحتجاجات المدنيّة في المجتمع العربيّ، أعلن رئيس الحكومة بنيامين نتانياهو عن تشكيل الطاقم في مكتب رئيس الحكومة بمشاركة المدراء العامّين للوزارات الحكوميّة المختصة، بهدف بلورة خطةٍ شاملة للقضاء على ظواهر العنف والجريمة في المجتمع العربيّ. وخلال نصف السنة الماضية، ومنذ قرار رئيس الحكومة وحتى نشر هذا التقرير، تأخذ جمعية "**مبادرات إبراهيم**" دوراً فعَّالاً في جزءٍ من الجلسات التي تقام بقيادة مكتب رئيس الحكومة، وتمّ تقديم توصيات

الجمعيّـة، المبنيّـة عـلى أسـاس خبرتهـا متعـدِّدة السّـنوات في علاقـات الشرطـة والمجتمـع العـربيّ، إلى اللّجنـة خـلال عملهـا.

لا يتطـرق مـشروع "مجتمـع آمـن" - وهـذا التقريـر أيضـاً - إلى عمـل الشرطـة في شرقـيّ القـدس أو إلى خدمـات الشرطـة المقدّمـة للسـكان غـير المواطنـين، وذلـك بنـاءً عـلى هـدف "**مبـادرات إبراهيـم**" في تعزيـز الدمـج والمسـاواة بـين مواطنـي إسرائيـل العـرب واليهـود.

نـوّد تقديـم شـكرنا إلى مـن شـارك في كتابـة هـذا التقريـر، عـلا نجمـي يوسـف، وروت لفين-حـين، والدكتـور نهـاد عـلي، عـلى الكتابـة وعـلى الاسـتثمار في التحضـير.

د. ثابت أبو راس   أمنون بئيري سوليتسيانو

مديران عامان شريكان، جمعية "مبادرات إبراهيم"

بروفيسور موشيه سيدي

مدير عام مؤسسة شموئيل نأمان في التخنيون

مُلخَّص

فيما يلي نتائج الاستطلاع المركزيّة المنشورة في هذا التقرير:

- وصلت نسبةُ المواطنينَ العرب الذين شعروا بانعدام الأمنِ الشخصيِّ في بلدةِ سكنهم في العام 2019 إلى 60.5%، وذلك مقارنةً مع 12.8% من المستطلعة آراؤهم في المجتمعِ اليهوديّ. ارتفعتْ نسبةُ المواطنين العرب الذين لا يشعرونَ بالأمن الشخصيّ في بلدة سكنهم بصورةٍ كبيرةٍ من العام 2018، والتي كانت آنذاك 35.8%، بينما نسبةُ المواطنين اليهود الذين يشعرون بهذا الأمر بقيتْ على حالها ولم تتغيرّ من استطلاع عام 2018 (12.8%).
- الظواهرُ الأكثرُ قلقاً للمواطنين العرب هي العنفُ والجريمة، ونسبةُ القلقينَ منها في العام 2019 وصلت إلى 83.9% (قلقٌ من الجريمة) و83.7% (قلقٌ من العنف). هذه الظواهرُ تُقلقُ المواطنين العربَ أكثرَ من مواضيعَ تتعلقُ بمكانتهم المدنيّة مثل: تشريعُ القوانين العنصريّة، عدمُ المساواة بينَ العرب واليهود في الدولة وتجميد عمليّة السّلام. أمّا بما يتعلق بظواهر العنف والجريمة المختلفة، 82.1% من العرب المستطلعة آراؤهم قلقون أو قلقون جداً من إطلاق النّار واستخدام السّلاح، و 70.2% من الذين تمَّ سؤالهم قلقون أو قلقون جداً من جرائم الأملاك. طرأ ارتفاعٌ بين السنوات 2018-2019 على نسبة القلقين بسبب هذه الظواهر لدى المواطنين العرب.
- العنفُ ضدّ النّساء يقلقُ المواطنات والمواطنين العرب: النِّساء قلقاتٌ أكثرَ من الرّجال – 70.4% منهنَّ قلقاتٌ أو قلقاتٌ جداً من هذه الظاهرة (نسبةٌ مشابهةٌ تقريباً للعام 2018) مقارنةً مع 55.7% من الرّجال (53% في العام 2018).
- ظاهرةُ العنف في العائلة، والتي تشمل عنفَ الأهلِ تجاهَ أبنائهم أيضاً، تُقلق المجتمع العربيّ بنسبةٍ أقلّ: 53.4% من النّساء و 52.5% من الرّجال قلقون أو قلقون جداً من هذه الظاهرة، ارتفاعٌ بـ 7-5 نقاطٍ مئويّة لكل فئة.
- الخوفُ من التعرُّض لظواهر العنفِ والجريمة المختلفة في المجتمع العربيّ أكبرُ من تلك في المجتمع اليهوديّ، 19.3% فقط من المواطنين اليهود قلقون بأن يتعرّضوا هم أو أحد أفراد عائلتهم لجريمة عنف، مقارنةً مع 73.1% من المواطنين العرب. جرائم الأملاك أيضاً تقلق المجتمع العربي

أكثرَ بكثيرٍ من المجتمع اليهوديّ – 65.6% من العرب المستطلعة آراؤهم مقارنةً مع 17.8% من اليهود. نسبةُ القلقِ من الجرائم الجنسيّة أكثرُ في المجتمعين، وتصل إلى 46% عند المواطنين العرب و 21.6% عند اليهود. ارتفعتْ نسبةُ القلقينَ في المُجتمعِ العربيِّ من التعرُّض لجميع ظواهر العنف والجريمة المذكورة سابقاً بين السنوات 2019-2018، بينما طرأ انخفاضٌ في المجتمع اليهوديّ.

- بالنِّسبة للأماكنِ التي يشعرُ بها المواطنونَ العربُ بانعدامٍ في أمنِهم الشخصيّ، فقد تمَّت الإشارة إلى بلدة سكنهم كأكثر الأماكن التي تشكل تهديداً على الشعور بالأمن الشخصي، (حيث أشار 42.2% بأنَّ الشعورَ بالتهديدِ في بلدةِ سكنِهم هو كبيرٌ أو كبيرٌ جداً) والمكانُ الذي يليهِ هو أماكن الترفيه (33.8%). بالرغم من ذلك، وشبيهاً للعام 2018، فإنَّ البيتَ هو الأكثر أمناً (6.2% فقط من العرب يشعرون بالتّهديد على أمنهم الشخصيّ داخلَ بيتهم). يدلُّ هذا المعطى على أنَّ بيت المواطنين العرب أصبح في السنوات الأخيرة معقلاً لهم، ويُنظر إليه باعتباره المكانَ الوحيدَ الذي يمكنه حمايتهم من العنفِ والجريمة.
- مقارنةً معَ المجتمع اليهوديّ، فإنَّ نسبةَ العرب الذين تعرَّضوا، هم أو أحد أفراد عائلتهم أو أصدقائهم، لحالات العنف المختلفة، أعلى بكثيرٍ في كلِّ الظواهر من المجتمع اليهوديّ. على سبيل المثال: 15% من العرب الذين استطلعت آراؤهم أشاروا إلى أنهم، هم أو أحد معارفهم، تضرَّروا بسبب استخدام السّلاح الأبيض أو الناريّ (ارتفاع من 11% في العام 2018)، بالمقارنة مع 1% فقط من اليهود (بدون أي تغييرٍ ملحوظٍ من العام 2018).
- في العام 2019، أشار 64.5% من الذين تعرَّضوا لعنفٍ أو تهديدٍ بالعنف إلى أنَّ الشّخص المعتديَ أو الذي هدَّدهم كان معروفاً لهم. نسبةُ الذين عرفوا المعتدي وشهدوا أنَّه كان جاراً أو صديقاً أو معروفاً لهم وصلت إلى 31.3%. في 26.9% من الحالات، كان المعتدي من مكان العمل، وأشار 9.7% إلى أنَّ المعتديَ كان أحد أفراد العائلة. أشار 26.9% من الذين تعرَّضوا لعنفٍ أو تهديدٍ بالعنف إلى أنَّ الشخص المعتديَ أو الذي هدَّدهم كان معروفاً لهم، ولكنّهُ لا ينتمي إلى أيٍّ مما ذُكر أعلاه.
- بالنّسبة إلى المواقف تجاه الشّرطة، أجاب 45.2% من المواطنين العرب الذين تعرَّضوا للعنف أو التهديد ضدَّهم في العام 2019، أنَّهم قدّموا بلاغاً في الشرطة. ويعكس هذا المُعطى ربما انعدام الثّقة الواضح في الشرطة، والذي يدفع العديد من المواطنين للبحث عن بدائل غير القانون. ومع ذلك، فقد طرأ ارتفاعٌ في هذا المجال. في الاستطلاع الذي

أُجريَ في العام 2018 كانت نسبة الذين قدَّموا بلاغاً في الشرطة 38.3%.

- 50% من المواطنين العرب يقيّمون خدمات الشرطة لهم في العام 2019 بعد تواصلهم الأخير معها، كخدمة جيدةٍ أو جيدةٍ جدّاً، (انخفاضٌ من 52.6% في العام 2018) مقارنةً مع 48.2% من المجتمع اليهوديّ (تقريباً دون تغيير بالمقارنة مع 2018).
- يرى المواطنون العرب أنَّ أداء الشرطة جيدٌ بالنِّسبة للمواضيع المتعلقة بتطبيق القانون والنّظام. وأشار 45.6% إلى أنّ أداء الشرطة جيّدٌ أو جيّدٌ جدّاً، فيما يتعلق بتطبيق قوانين السّير في المجتمع العربيّ. و30% يشعرون بالرضا عن أداء الشرطة في كلِّ ما يتعلق بتطبيق القانون والنِّظام في هذا المجتمع. مع ذلك، تقلُّ نسبة الرضا في مجالات إضافية - الحفاظ على أمن المواطن العربيّ، ومحاربةُ الجريمة في المجتمع العربيّ، ومحاربةُ عائلات الإجرام في المجتمع العربيّ، ومحاربةُ العنف في المجتمع العربيّ. وفيما يخصُّ النّقطة الأخيرة، يعتقد 13.2% من المواطنين العرب فقط أنَّ أداء الشرطة جّيدٌ أو جيٌّد جدّاً. في الغالبية العظمى لهذه المجالات، انخفض تقييم عمل الشرطة لدى المستطلعة آراؤهم من العرب بين السنوات 2018 – 2019.
- بما يتعلق بالسّلاح النّاري، فإنَّ العامل الأكثر تأثيراً على توافر استخدام السلاح هو العقوبة غير الرادعة ضدَّ مرتكبي العنف: 92.2% من المستطلعين العرب يعتقدون أنَّ هذا العامل يؤثر جدّاً، و73.5% من المستطلعين اليهود. إضافة إلى أنَّ العديد من المستطلعين العرب (86.4%) يعتقدون أنّ لتوافر السلاح تأثيراً كبيراً على استخدامه العنيف، وذلك مقارنة بـ 53% من المجتمع اليهوديّ. في هذا السياق، تجدر الإشارة إلى أنَّ التّواجد المحدود للشرطة يؤثر على الاستخدام العنيف للسِّلاح (78.8% من المستطلعين العرب و59.4% من المستطلعين اليهود).
- 48.5% من المواطنين العرب على استعدادٍ للمشاركةِ في محاربة العنف في بلداتهم بشكل كبيرٍ أو بشكل كبير جدّاً، و 28.4% من العرب على استعدادٍ للمشاركة بمستوى متوسط. تدلُّ هذه النتيجة على نسبةٍ ليست بقليلة، وتصل إلى 76.9% من المواطنين العرب المستعدِّين للمساهمة في محاربة العنف، وعلى الشعور باليأس، الذي يؤدّي بربع المواطنين العرب إلى التّشكيك في قدرتهم على تغيير الواقع الصعب.
- إجابةً على السؤال حول نجاعة العوامل المختلفة في مكافحة العنف، أجاب معظم المستطلعة آراؤهم بأنّ العائلة هي العامل الأكثر نجاعةً في تقليص العنف في إسرائيل (63.2% أشاروا إلى أنَّهم راضون أو راضون جدّاً عن نجاعة معالجتها للموضوع). يرى ما يقارب نصف المواطنين

العرب (49.5%) بأنّ المؤسسات الدينية تملك نجاعةً عاليةً في محاربة العنف، وفي هذا المجال طرأ ارتفاع من العام 2018 (حيث أشار آنذاك 45.1% بأنّهم راضون أو راضون جداً من نجاعة معالجتها في تقليص ظاهرة العنف). وحظيَ جهاز التّربية في العام 2019 برضا كبير نسبيّاً: 49.1%، ولكن في هذا المجال طرأ انخفاضٌ في النسبة مقابل العام 2018، حيث كانت نسبة الرضا 54.7%. ارتفعت مكانة القيادة العربيّة بصورةٍ كبيرة بين السنوات 2018-2019، ونسبة الراضين من نجاعة القيادة في تقليص ظاهرة العنف في الدولة ارتفعت من 24.8% إلى 37.1% في العام 2019. بالرغم من ذلك، يُنظر إلى شرطة إسرائيل والكنيست والحكومة كعواملٍ نجاعتها قليلةٌ في تقليص العنف في إسرائيل: 16.7% فقط من المواطنين العرب راضون عن عمل الشرطة، 16.1% عن عمل الكنيست و 9.5% راضون عن عمل الحكومة.

- بشكل عام، مستوى ثقة المواطنين العرب في شرطة إسرائيل منخفضٌ جداً، ويصل إلى 17.4% (مقارنة مع 41.3% من المجتمع اليهودي). إضافة إلى ذلك، طرأ انخفاض على مستوى ثقة المواطنين العرب في شرطة إسرائيل، حيث كانت النّسبة 26.1% في العام 2018.
- مع ذلك، ورغم مستوى الثّقة المنخفض، حافظت الشرطة في العام 2019 أيضاً، على كونها العامل المركزيّ الذي يتوجّه إليه المستطلعة آراؤهم في المجتمع العربيّ في حالة تعرّضهم أو تعرّض أيّ شخص من أفراد عائلتهم لجريمة عنف أو تهديد بالاعتداء والتسبُّب بالعنف: أشار 59.7% إلى أنّهم سيتوجهون إلى الشرطة، (ارتفاع من 57.7% من العام 2018)، كما وقد أجاب 19.6% بأنّهم سيتوجهون إلى العائلة، و أشار 10.3% إلى أنّهم سيتوجهون لعوامل إضافيّة بهدف طلب حمايتهم.

فيما يتعلق بضحايا العنف، فقد لقي 89 مواطناً ومواطنة عرباً حتفهم خلال العام 2019، منهم 79 رجلاً و10 نساء.

ضمن تحسين خدمات شرطة إسرائيل في المجتمع العربيّ، تمّ افتتاح مراكز شرطة جديدة في العام 2019 في طمرة وعرعرة النقب (محطة عروعر). تدّعي شرطة إسرائيل بأنّ نسبة تقديم لوائح الاتهام في حالات القتل في المجتمع العربيّ في السنوات الأخيرة مشابهةٌ لتلك التي تُقدَّمُ في المجتمع اليهوديّ، وذلك رغم الصّعوبة في إيجاد الأدلة والشاهدين في المجتمع العربيّ. بالإضافة إلى ذلك، يديرُ ضبّاط الشرطة في السنوات الأخيرة حواراً مع قياديي المجتمع العربيّ المُنتخبين ومع منظمات المجتمع المدنيّ، مثل المنتدى الذي أقامه رئيس قسم التحقيقات والاستخبارات في شرطة إسرائيل الضابط جادي سيسو في شهر شباط 2019، للشراكة في محاربة العنف في المجتمع العربي.

تُظهرُ مراقبة تنفيذ القرارالحكوميّ رقم 1402 ما يلي: (أ) افتتحتْ محطة شرطةٍ واحدة في البلدات العربيّة خلال العام 2019، في مدينة طمرة. (ب) ازداد عدد عناصر الشرطة العرب في شرطة إسرائيل، ومنذ عام 2016 وحتى نهاية عام 2019 تمّ تجنيد 642 شرطيّاً عربيّاً: 92 منهم تجنَّدوا في صفوف الشرطة خلال عام 2019. ومنذ عام 2016 وحتى نهاية عام 2019، التحقت 89 شرطيةً عربيةً بالشرطة، 10 منهنّ في عام 2019. (ج) تشرفُ مديرية تحسين خدمات الشرطة في المجتمع العربيّ على نظامَ دعمٍ واسعِ النّطاق من أجل عناصر الشرطة العرب، يشمل تأهيلاً خاصّاً متلائماً مع التحديات التي يواجهونها. في العام 2019 ازداد عدد البلدات التي تقام فيها هذه التأهيلات. (د) تُجري المديرية تأهيلاً لطاقم المؤهلين لعناصر الشرطة العرب، وتأهيلاتٍ خاصةُ على مستوى البلدة لعناصر الشرطة، في محطات الشرطة في البلدات العربية بكلّ ما يتعلق بالحساسيّة الثقافيّة المطلوبة عند التّعامل مع المجتمع العربيّ.

هذه التوصيات الأساسيّة لتحسين الأمن الشخصي في البلدات العربية:

تركّز توصياتنا لتحسينِ الأمنِ الشخصيّ في المجتمع العربيّ على مجالينْ: توصياتٌ تتعلّق بنشاط الشرطة من أجل المجتمع العربيّ، وتوصيات لمواجهة العواملِ العميقةِ للعنف والجريمة. وذلك من خلال الاعتراف بحقيقةٍ مفادها أنّ محاربة ظاهرةِ العنف والجريمة يوجب معالجة عوامل العمق، ومع ذلك – تبقى الشرطة وعوامل تطبيق القانون هي المسؤولةُ عن معالجة هذه الظواهر.

التوصيات المتعلّقة بنشاط الشرطة وعوامل تطبيق القانون من أجل المجتمع العربيّ:

1. **تواجدٌ ثابت وجيّدٌ للشرطة في البلدات العربيّة:** لا تضمنُ إقامة مراكز شرطة في البلدات العربيّة بحدِّ ذاتها تحسينَ مستوى الأمن للسكّان. على الشرطة العملُ كمراكز خدماتٍ متاحة ومهتمَّةٍ بالإصغاء وبالاستجابة السريعة للمتوجهين، والتأكد من تواجد موظفين بشكل كليٍّ على مدار ساعات اليوم، وتحصلُ الطواقمُ العاملة فيها على تأهيل خاصٍّ حول المجتمع العربيّ.
2. **قياس عمل محطات الشرطة في البلدات العربية:** بسبب انعدام ثقة المواطنين العرب بالشرطة، يجبُ قياسُ عملها في البلدات العربية بواسطة مؤسَّسةٍ خارجيّة.
3. **محاربة منظّمات الإجرام في المجتمع العربي:** على الشرطة محاربةُ منظّمات الإجرام النّاشطة في المجتمع العربيّ، ومحاكمة رؤسائها وأعضائها. تمّس هذه المنظمات مباشرةً بالأمن الشخصيّ للمواطنين.
4. **حوارٌ مؤسس بين الشرطة والمجتمع:** إنشاء أنظمة حوار ثابتة بين

مستوى القيادة في مراكز الشرطة وبين السّلطات المحليّة والجمهور. تسمح هذه الأنظمة بالشفافيّة والتبليغ من جهة الشرطة تجاه المواطنين، وبالملائمة بين العوامل المعالِجة وبتحديدٍ مشتركٍ لسلّم الأولويات.

5. **توسيع استخدام الوسائل التكنولوجيّة بهدف تطبيق القانون في المجتمع العربيّ:** وسائل تكنولوجيّة مثل أجهزة الاستشعار التي تحدِّد إطلاق النار حسب قوة الصوت، وكاميرات في مواقع عامّة في البلدات المشبوكة مع "المركز المشاهد" الذي يعمل على مدار ساعات اليوم، ووسائل تكنولوجيّة إضافية تسمح بإيجاد ومنع ومعالجة والتحقيق في أحداث العنف والجريمة في الحيّز العام الجماهيريّ.

6. **زيادةُ محاربة قضيّة السّلاح غير المرخّص:** يجب تأسيس حملاتٍ لتسليم السلاح طوعاً من خلال التّعهد بالسريّة والحصانة من التقدُّم للقضاء. في الوقت ذاته، يجب زيادة حملات تطبيق القانون في هذا المجال والقبض على السلاح والتشديد في المعاقبة على جرائم السلاح.

7. **التوقف عن منح الحماية للمساعدين (المتعاونين) المتورطين في نشاطات إجرامية مقابل تقديم معلوماتٍ للجهات الأمنية.**

توصياتٌ لمواجهة عواملِ العمقِ للعنف والجريمة:

8. **زيادة تواجدِ مؤسَّسات الدّولة في البلدات العربية:** يمنحُ هذا التّواجد السكّان شعوراً بالتبعيّة والاهتمام من قبل الدّولة. ويعني أنّ القانون والنِّظام ينطبقان عليهم أيضاً.

9. **حلُّ مشكلةِ التخطيط والبناء في المجتمع العربيّ:** زيادة عدد الأراضي المحدود، والمصادقة على مشاريع بناءٍ في البلدات العربية، ضرورتان هامّتان للحدِّ من التوترات العنيفة والنّابعة من ضائقة البناءِ والسَّكن في المجتمع العربيّ.

10. **إقامة "مراكز خدمات طوارئ" في البلدات العربية:** إقامة مراكز تشملُ محطاتِ شرطة، ومحطات إطفاء وإنقاذ، ومركزاً للطوارئ أو الإسعاف الأوليّ و"غرفة طوارئ" محليّة. وهذه المراكز لها مصداقية من ناحية تنفيذيّة واقتصاديّة، وتزيد الشرعيّة تجاه الشرطة كخدماتٍ منقذة للحياة.

11. **تعميق معلومات المواطنين العرب بخدمات الدولة المتعلّقة بالأمن الشخصيّ:** على مؤسسات الدولة، بما في ذلك الشرطة، وخدمات

الإطفاء والإنقاذ، ومقر 105 لحماية الأطفال في الشبكة العنكبوتيّة ومراكز الطوارئ الإضافية، أن تنشَر معلوماتٍ حول خدماتها باللغة العربيّة في وسائل الإعلام المخصَّصة للمجتمع العربيّ. كما ويجب المحافظة بأن يكون هنالك موظفون عرب في هذه المراكز لتوفير الإرشاد حول الخدمات في البلدات العربيّة.

12. **التّربية ضدَّ العنف**: يتوجب تطويرُ وتنفيذ برامج للتّربية ضدّ العنف ضمن إطار التربية المنهجيّة واللامنهجيّة في البلدات العربيّة والبلدات المختلطة. ويجب ملاءمة هذه البرامج مع خصائص المجتمع العربيّ.

13. **معالجة العائلات المعرّضة للفقر والعنف**: يجب توسيع برامج المعالجة للعائلات التي تعاني من ضائقة، والمساعدة المقدمة لهم. ويجب تطوير برامج للشباب المهمَّشين، معَ تحديدِ وظائف لمعالجين وعاملين اجتماعيّين بما يتوافق مع مؤشر الفقر والعنف في البلدات.

14. **مواجهة ظاهرة العنف ضدَّ النّساء**: ضمنَ إطار القضاء على ظاهرة العنفِ ضدَّ النّساء، يجبُ توسيع التعريف القانونيّ للعنف العائليّ ليشمل أنواعَ العنف المختلفة في العائلة، وليس فقط العنفَ بين الزوجين. ويجب توسيعُ مشروع الأخصائيّين الاجتماعيّين والشرطة في البلدات العربية من أجل توفير حلٍّ مناسبٍ للنّساء اللواتي يعانينّ من عنف أزواجهنّ، والتطبيق الفوري لتوصيات اللّجنة المكونّة من الوزارات المتعددة، لمنع ظاهرة العنف داخل العائلة ومعالجتها وتخصيص ميزانياتٍ لتطبيقِ التّوصيات.

مقدمة

نشهد في السنوات الأخيرة جدلاً جماهيرياً واسعاً حول ازدياد ظاهرة العنف في إسرائيل. وتُظهرُ التغطية الإعلاميّة لحوادث العنف مدى انتشار الظاهرة في إسرائيل، وتشير إلى تأثيرها على المجالات المختلفة في حياة مواطني الدولة. إلى جانب ذلك، تُظهر المعطيات الموجودة لدى الهيئات العامة التي تعمل في هذا المجال صورةً معقدة.

يعتبر العنف من أكثر الظواهر الاجتماعية تعقيدًا وصعوبة. حيث يضر بصورة مباشرة أو غير مباشرة بالشخص نفسه، سواء كان يستهدف فرداً أو مجموعة معينة. كما يمكن للعنف أن يدمّر هياكل اجتماعية مهمّة مثل: وحدة الأسرة، الإطار التعليميّ، المجتمع المحليّ والمزيد. ويؤدي إلى تكوين عدم الثقة والشعور بانعدام الأمن الشخصيّ لدى الجمهور. كما يمكن لازدياد حالات العنف أن تؤذي المجتمع ككلّ، وأن تؤذي أنماط عمله وقدرته على خلق الضمان المتبادل، والحوار والتعاون. لذلك فإنّ مكافحة ظاهرة العنف هي هدف رئيسي لدى كل مجتمع ديموقراطيّ، متحضّر ومتعدِّد الثقافات. (בשן، 2014، صفحة 3).

أصبح العنف والجريمة جزءاً من الحياة اليومية في العالم بشكل عامّ، وفي إسرائيل ولدى المجتمع العربي بشكلٍ خاص. ويصعب اليوم وصف الأجندة العامة للمواطنين العرب في إسرائيل دون التطرُّق لحوادث العنف المتواصلة في بلداتهم. إذ يحطّم العنفُ والجريمة الأجندة العامة ويهددان أمنَ كلٍّ من المجتمع والفرد. العنفُ تجاه الفرد الذي ينتمي لمجموعة دينيّة، اجتماعيةٌ، عرقيّة- قوميّة، ثقافيّة أو جندريّة ليس بالظاهرة الجديدة، وهو موجود منذ الأزل. (עלי، 2014).

وبما أن العنف ظاهرة بشرية، فقد طوّر المجتمع آلياتٍ وقواعدَ لضبط هذه الظاهرة ولتعزيز الصفات الإيجابيّة لدى الإنسان والمجتمع. تشمل هذه الآليات قيماً ومعايير قائمة على الإدراك الأخلاقيّ، والرغبة في ضمان قيمة الحياة وكرامتها. في الوقت نفسه، طوّر المجتمع قواعد واتفاقياتٍ للتعامل مع مرتكبي أعمال العنف للقضاء على هذه الظاهرة أو على الأقل للحدّ منها. ويتطلب التعامل الجيّد والفعّال مع ظاهرة العنف في إسرائيل أن نفهم طبيعته، ونطاقه وخصائصه.

الهدف من بحث العنف كظاهرةٍ اجتماعية هو فهمُ نطاقه وأشكاله ومستوياته، وتأثيرهُ على الفرد وعلى الجماعة، وللعنفِ تأثيرٌ نظريٌّ وتطبيقيّ. ولفهم هذه الظاهرة، علينا أن نبحث التغييرات والتوجهات في تطوّرها ومسح أنواعها

حسب الفئة الاجتماعيّة، الموقع الجغرافيّ، وشكل البلدة وتوقيت العنف – وذلك لأنَّ العنف ظاهرةٌ ديناميكيّةٌ تتغيَّر بمرور الوقت والمكان، ووفقاً للمعايير الأخلاقية المتَّبعة في مجتمع معين. وتمنحُ المساهمةُ التطبيقيةُ من دراسة العنف المجتمعَ المقدرةَ على صياغة قواعد تَدَخُّل من أجل الحدّ من هذه الظاهرة للحفاظ على أمن الفرد والمجتمع، ومن أجل فرض النظام العام القائم على المعايير والقيم المرغوب بها والمتفق عليها في المجتمع. (עלי ולוין־חן, 2019, صفحة 17).

العنف هو مجموعةٌ متنوعةٌ من الأعمال الضارة، والتي يقوم بها شخص واحد أو أكثر، والتي تؤذي الآخر أو المجتمع، فقد تكون جسديّة، لفظيّة، اجتماعيّة، جنسيّة أو غير ذلك. تؤذي أو تنوي إيذاء البشر، الحيوانات، النباتات أو الجماد. ويُنظَر للعنف عادةً على أنه استعمال غير قانونيٍّ للقوة لإيذاء الضحية وممتلكاتها، ويؤثر العنف على الضحايا نفسيّاً وماديّاً على مرّ السنين.

العنف ظاهرةٌ عالميةٌ تتجاوز الدول والمجتمعات والثقافات والأديان، لكنَّ الفرق بين مجتمع وآخر يتمثَّلُ في مدى انتشار العنف، وفي مدى شرعية العنف في نظر الناس، وفي رغبة المجتمع في التعامل معه، وطرق تعامله مع العنف وتفسيره له. (עלי ולוין־חן, 2019).

ظاهرة العنف آخذة بالازدياد في إسرائيل، وبالأخص في المجتمع العربيّ. حيث يشكل الوضع الجغرافي- السياسيّ والنزاعات والانقسامات العرقيّة - القوميّة، والتوترات والصعوبات على الخلفية الاجتماعيّة - الاقتصاديةّ في إسرائيل أرضاً خصبةٌ لنمو العنف بأشكالهِ وأصنافهِ المختلفة. كما أنه يساهم بشكل مباشر أو غير مباشر في نموِّ العنف في البلدات العربية أيضاً. (סעדה, שטיין ועלי, 2018).

في الواقع، لا يمرُّ يومٌ في المجتمع العربي دون حوادث عنف، أو إطلاق نار، أو قتل، أو اعتداءٍ على أشخاص، أو تدمير ممتلكات أو سطوٍ مسلح. وأصبح العنفُ ظاهرةً يوميةً في قرى ومدن وأحياء هذا المجتمع، وتنتشر هذه الظاهرة بوتيرةٍ عالية، لدرجة أنها تعرّض الأمن الشخصي والجماعي للخطر، حتى أنها تؤدّي لإضعاف المجتمع وتفكيكه. علاوةً على ذلك، ووفقاً لباربارا وايطمن، في كتابها "الأشكال الثقافية للعنف"، فإن العنف يضعفُ استمرارية الحياة. كما تُعرِّفُ وايطمن العنف على أنه " تعبيرٌ أو فعلٌ مؤذٍ أو مُدمّرٌ يقوم به شخصٌ أو مجموعة ضد الآخرين". (חיידר, 2012).

تمسُّ جائحة العنف والجريمة كلَّ مجال من مجالات الحياة في المجتمع العربي تقريباً، فقد أدى انعدام رأس المال والائتمان الى إنشاء سوقٍ للقروض خارج البنوك بفوائد غير ممكنة. وتتمُّ جبايةُ الديون بواسطة تهديدات شديدة وبواسطة العنف، حيث يدفع أصحاب المصالح الذين يعملون في بيئة

غير محميّة "خاوة"، ويقعون ضحية صراعات القوة بين العصابات. تشحنُ الصراعات السياسية في واقع حكم محليٍّ عشائريّ - الذي يكافئ المقربين (على خلفية البطالة الصعبة ونقص الوظائف) - النُّظم الانتخابية للحكم المحلي بعنفٍ جسديٍّ صعبٍ وتعرّض ممثلي الجمهور للأذى، حيث أصبحت هذه الصراعات بين العائلات أو بين العشائر تنافسيةً منذ عقود، لتشمل عنفاً وثأراً متعدد الأجيال يهدِّدُ الآلاف من الناس من كلِّ جانب، والخطيئة الوحيدة للغالبية الساحقة هي انتمائهم العائلي. كما تعتبر ظاهرة قتل النساء والعنف ضد المرأة جرّاءَ صراعات عائلية ظاهرةً صعبةً، ولكنّها تعدّ ظاهرةً شرعية عند بعض الفئات، كما وأنَّ موضوع القيادة المتهورة، والجدال حول استخدام الشارع يتدهور سريعاً لأحداث عنف وأحياناً إلى شجارات متعددة المشاركين. و يتعرّض أيضاً موظفو السّلك التعليميّ بما في ذلك معلمو ومدراء المدارس للعنف اللفظيّ الصعب، وفي بعض الأحيان يتم الاعتداء عليهم من قبل الطلاب وعائلاتهم، وكذلك موظفو أقسام الرفاه الاجتماعي وموظفون آخرون من القطاع الخاص، كذلك يعتبر التخريب وتدمير الممتلكات في الحيِّز العام من الأمور الشائعة، كتعبيرٍ عن الاحتجاج، الملل أو السيطرة على الحيِّز العام. (עלי ולוין־חן, 2019, صفحة 18).

كلُّ هذه الأمور- إلى جانب نقصٍ في خدمات الشرطة وهو ما لا يفيد المجتمع العربي- تدفعُ الكثير من المواطنين العرب للتسلح بالأسلحة الناريَّة من أجل حماية أنفسهم وعائلاتهم. حيث يلعبُ هذا التسلح دوراً هاماً في أحداث العنف التي ذكرت سابقاً. وحسب التقديرات، فإن هناك عشرات الآلاف من الأسلحة الموجودة بحوزة المواطنين العرب دون ترخيص، ابتداءاً من الأسلحة البيضاء، والمسدسات، والعبوات الناسفة والأسلحة والذخيرة " المعتمدة" التي تشمل قنابل يدوية، وبندقيات هجومية وحتى صواريخ كتف.

حظيَ موضوع توافر السلاح في المجتمع العربي بذِكرٍ خاص في تقرير مراقب الدولة الذي تمّ نشرهُ في شهر آب 2018، في فصلٍ تحت عنوان "تعامل شرطة إسرائيل مع حيازة الأسلحة غير المشروعة وأحداث إطلاق النّار في البلدات العربيّة والبلدات المختلطة". إذ يشير التقرير إلى أنه بين السنوات 2014-2016 "كانت نسبة مخالفات إطلاق النار في بلدات المجتمع العربيّ أعلى بنسبة 17.5 مرة من معدل الجرائم المذكورة في المجتمع اليهوديّ"، وأنَّ نسبة المصابين في حوادث العنف التي تمَّ فيها استخدام الأسلحة بين السكان العرب أعلى بـ 2.5 مرة إلى 12 مرة من نسبة المصابين بأحداث مشابهة في الأوساط الأخرى في المجتمع الإسرائيلي[1].

1. تقرير مراقب الدولة، آب 2018 https://www.mevaker.gov.il/he/Reports/Report_640/47b736c1-4538-49ad-a5a0-799aa30902df/amlach.pdf

وهذه الأسباب الرئيسيَّة لظواهر العنف الشديدة:

1. **نقصٌ في خدمات الشرطة المتساوية والعادلة على مدى السنين**- عشرات السنوات من "النقص في خدمات الشرطة"، يتجلى ذلك مليّاً بإهمال معالجة الجريمة في المجتمع العربيّ من جانب الشرطة، وبضعف في تطبيق القانون، وباستجابة بطيئة للبلاغات، وبنسبة ضئيلة لفكّ ألغاز الجريمة وتخصيص وقتٍ غير كافٍ للنُصب الوظيفية ولموارد الشرطة لمعالجة العنف والجريمة في المجتمع العربيّ. وتتخذ الشرطة في الوقت نفسه "خدمات شرطية زائدة" والتي تتمثل في استخدام العنف المُفرط تجاه المواطنين العرب وممارسات شبه عسكرية تجاههم، سواء كانت خلفية هذه الأعمال إجراميةً أو نشاطاتٍ احتجاجية أو إخلالاً بالنظام العام (BenPorat, & Yuval, 2019; Weber, 2013). ويعتبر مصدر التوتر بين النّقص في خدمات الشرطة والخدمات الشرطية الزائدة، هو طريقة نظر الشرطة إلى مواطني إسرائيل العرب على مستويين: المستوى المدنيّ والذي يتوجب على الشرطة حسب إطاره توفير خدمات شرطيّة فعّالة، والمستوى الأمنيّ الذي ترى الشرطة من خلاله المواطنين العرب (أو البعض منهم) تهديداً محتملاً على السلطة وعلى النّظام العام. هذا التناقض بين المستويين من جانب الشرطة يؤدي إلى انعدام ثقةٍ عميق بين الطرفين، ويشكّل صعوبةً على الشرطة في خدمة المواطنين العرب ومكافحة الجريمة في بلداتهم.

2. **الفقر والبطالة** – العلاقةُ بين النقص والصعوبات الاقتصادية وبين ظاهرة العنف والجريمة معروفة عالمياً، وفي إسرائيل أيضاً. تُصَنَف نصف العائلات من إجمالي العائلات العربيّة في إسرائيل كعائلاتٍ فقيرة، وتقريباً يعيش ثُلثَا الأولاد العرب في أسفل خط الفقر (זוסמן, וודבריג' ומיעארי, Ali, 2019 ; Khattab2016 & Miaari, 2013) وتُدرَج البلدات العربية في أسفل السلم الاقتصاديّ - الاجتماعيّ ويعاني الكثير منهم من عدم تطورٍ ملحوظ، انتشارالبطالة، وأنظمة تعليم ورفاه ضعيفة ومن بنى تحتية سيئة.

3. **الصراع على الموارد: أراضي ووظائف**– يُعَمِّق الوضع الخاصُّ للأرض والعلاقة العاطفيّة بها بالإضافة للنقص الحاد المتعلق بها ونُدرَتها، الصراعاتِ بين العائلات وحتى بين العائلة ذاتها. وفي نفس الوقت، يزيد العرض الضئيل للمناصب والوظائف في البلدات العربية من التنافس على كل وظيفة، منافسةً قد تتحول لصراعٍ تتجنَّد له عائلات بأكملها. (עלי ולוין-חן, 2019). هذا أيضاً

سببٌ مركزيّ للصراعات الصعبة التي ترافق الانتخابات للسلطات المحليّة، صراعات على الأغلب ليس لها علاقة إطلاقاً بركيزة أيديولوجية أو للبلدة نفسها، إنما ترتبط بما يعتبر سيطرةً على كمية الوظائف، ومن حيث الغنائم المتوقع أن تكون من نصيب التابعين لمجموعة الفائز في الانتخابات.

4. **التّحولات والتّغيرات الداخليّة في الهياكل الاجتماعيّة** – يعتبر المجتمع العربيّ مجتمعاً تقليدياً، ولكنَّ التغيرات الاجتماعية العالمية، بما يشمل استعمال وسائل التواصل الاجتماعيّ الجديدة بشكل واسع النطاق مثل معظم الشبكات الاجتماعيّة، لا تتخطى هذا المجتمع. (ח'מאייסי, 2005; 2012). فالانتقال من ثقافة تقليديّة- متديّنة، قرويّة وجماعيّة، إلى ثقافة حديثة، مُنفتحة وأكثر فرديّة هو أمرٌ مرتبط بجدل شديد قد يتجلى أحياناً بالتهديد والعنف تجاه الذين يتحدَّون نمط الحياة التقليديّ – الأبويّ والفجوات بين الجنسين. الحوارُ الأيديولوجي المُهَدِد، والذي تعززه الشبكات الاجتماعية، منتشرٌ أيضاً في المستويات الأخرى وفي الخلافات السياسية والأيديولوجية. كما يعتبر تآكل سلطة العائلة مظهراً آخر لهذه التحولات، فالنزاعات التي تمّ حلها سابقاً من قبل مخاتيرأو كبار الشخصيات أو لجان الصلح، تتحوَّل اليوم في لمح البصر إلى شجارات متعدِّدة المشاركين. يطمحُ الفرد فيها إلى تحقيق ذاته حتى على حساب الانفصال عن المجموعة، وهكذا تفقد المجموعة وسائل الردع والإشراف تجاهه.

5. **التقاعس بين الشباب** – تصلُ نسبة المتقاعسين عن العمل، الذين لا يقومون بأيّ عملٍ ولا يدرسون في أي إطار بشكل منتظم لدى الشباب والشابات العرب، الذين تتراوح أعمارهم ما بين 18-22 عاماً، إلى 40% تقريباً. مقارنة مع أبناء جيلهم اليهود الذين يحظونَ بمسارٍ واضح ومحدّدٍ مسبقاً، يواجه خريجو الثانويّة العرب مستقبلاً غامضاً، حيث فرصُ العمل وأطُر التدريب المهني محدودة. كما أنهم غير جاهزين للدراسات الأكاديميّة (עלי ולוין-חן, 2019; עלי ודעאס, 2018). ويجب الإضافة على ذلك قلّة المراكز الجماهيريّة، والمنشآت الرياضية وإمكانيات الترفيه. ويشكّلُ هذا الواقع من الملل والعبث أرضاً خصبة لنمو سلوكيات ضدَّ المجتمع، وال تخريب والعنف.

6. **تواجدُ ضئيل للسلطات الحكوميُة**– ما يميُّزُ البلدات العربيّة هو نقص الخدمات الأساسيّة مثل المستشفيات، محطات الحافلات المركزيّة ومحطات القطار، ومراكز الإطفاء والإنقاذ ومحطات نجمة داوود الحمراء، كما أنَّ المكاتب الحكومية "المراكز الحكومية" أيضاً غير موجودة تقريباً في البلدات العربية. (סעדה, שטיין ועלי, 2018) ويثير هذا النقص شعوراً بانعدام القانون والفوضى، وإهمال الدولة للمواطنين العرب.

7. **إتاحةٌ محدودة لرأس المال والائتمان المصرفي**- يؤدي التطور الإيجابي للمبادرات، والتجارة والبناء في البلدات العربيّة إلى طلب لرأس المال والائتمان المصرفيّ غير المتوفرين بما يكفي في المجتمع العربيّ. لذلك يتوجه الكثير من المواطنين العرب للاستعانة بالقروض مع فوائد عالية، ويتمّ تحصيل الديون عن طريق استخدام العنف وابتزاز رسوم الحماية "خاوة". (סעדה, שטיין ועלי, 2018).

8. **الاحتجاج، الاغتراب واليأس**- إنّ التمثيل المُفرط للمواطنين العرب في الجريمة وظاهرة عصيان القانون ممكن أن يدلَّ في بعض الحالات على الاحتجاج ضدّ الدولة وسلطاتها، وتعريفها ونظامها الاجتماعيّ. وذلك بسبب الشعور باليأس وانعدام الأفق لدى المواطنين في الأقلية العربيّة (Ali, 2019; Golan-Agnon, 2006; Landau, 2015) ويعكس هذا الاحتجاج وجهة نظرٍ مفادها أنَّ السيادةَ في البلدات العربية متواجدة - أو يجبُ أن تتواجد - بأيدي عناصر من داخل المجتمع العربيّ وليس بأيدي سلطات الدولة.

9. **القضاء على الجريمة في المدن اليهوديّة**– التعامل الناجع من قبل سلطات تطبيق القانون مع الجريمة المنظمة في البلدات اليهودية لم يقضِ عليها نهائياً، إنّما دفع بها للبلدات العربيّة التي يعتبر تطبيق القانون فيها ضعيفاً وغير فعّالٍ (على سبيل المثال منطقة المثلث ووادي عارة). وهكذا أصبحت البلدات العربيّة والأحياء العربيّة في المدن المختلطة "مناطق مفضّلة" لنشاطات الإجرام.

أدرك المسؤولون الحكوميونَ في السنوات الأخيرة أنَّ تعامل الشرطة تجاه المواطنين العرب على مرِّ السنين لم يكن كافياً، ولم يكن متساوياً ولا مُنصِفاً. بالإضافة لذلك ودون التّعاون القائم على الثقة من جانب المجتمع العربيّ، فإنّ الشرطة ستواجه صعوبةً في مكافحة الجريمة بنجاعة. وفي الوقت ذاته، ترسّخت الفكرة في المجتمع العربي بأنّ العنف والجريمة يشكلان اليوم تهديداً استراتيجياً يضرُّ به بشدة. فقد أدّى عدد الضحايا، والعائلات المُدَمرة والتهديد

الكبير الذي يشعر به المواطنون في كل خطوةٍ إلى الاعتراف بأنه لا يمكن القضاء على هذه الظواهر دون وجود خدمة شرطية ناجعة، وأنّ القانون والنّظام هما من حقوق الإنسان والمواطن، ويستحقها السكّان العرب كحقٍّ وليس كصدقة.

سعى القرار الحكوميّ رقم 922 الذي تمّت المصادقة عليه في شهر كانون الثاني 2015 إلى دفع عجلة التنمية الاقتصادية في البلدات العربيّة وفي المجتمع العربيّ، وقد تمَّ تخصيص ميزانياتٍ غير مسبوقة في حجمها لاستثمارها في مجالات واسعة. بالإضافة لذلك حدّد قرار الحكومة آلياتِ تخصيص محسّنة والتي من شأنها تقليل الفجواتِ في المخصَّصات بين اليهود والعرب خلال السنوات القادمة. ومع ذلك، لا يمكن تحقيق التنمية الاقتصاديّة الحقيقيّة في البلدات العربيّة دون تكثيفِ النضال ضدَّ العنفِ والجريمة ودون زيادة الشعور بالأمن فيها.

يهدفُ القرار الحكوميّ رقم 1402 الصادر في شهر نيسان 2016 إلى تحسين مستوى الأمن الشخصيّ في المجتمع العربيّ وفي القدس، ويحمل بشرى هامة جداً. ويحدُّد القرار أهدافاً ملموسة بما في ذلك إنشاءُ مديرية جديدة لتحسين خدمات الشرطة في البلدات العربية، وتجنيد الآلاف من أفراد الشرطة بما في ذلك من المجتمع العربيّ، وإنشاء مراكز شرطة جديدة وتعزيز المراكز الموجودة. وخصَّص القرار الميزانيةَ اللازمة لتحقيق هذه الأهداف. وهذه الخطوات في الاتجاه الصحيح ويجب اتّخاذ المزيد منها لتعزيز الخدمات الشرطيّة – المجتمعيّة، التي تهتم بالمشاكل التي تقلق المواطنين العرب وحلّها بنجاعة.

فصل 1:

المجتمع العربيّ في إسرائيل

مـع قيـام دولـة إسرائيـل، تـرك جـزءٌ كبـيرٌ مـن النّخبـة السياسـيّة والثقافيّـة والاجتماعيّـة والاقتصاديّـة في المجتمـع العـربيّ، وكذلـك طبقـة المتعلمـين والطبقـة الوسـطى مـن العـرب وطنهـم أو طُـردوا منـه. وهكـذا أصبـح المجتمـع العـربيّ الفلسـطينيّ في إسرائيـل مجتمعـاً مبتـوراً، أغلبيتـه مـن القرويـين غـير المتعلمـين مـن الطبقـة الدنيـا. (אלחאג', 1997; עלי, 1998; Ali, 2004) وأصبـح العـرب في إسرائيـل- عددهـم في سـنة 1948 كان حـوالي 130.000 نسـمة - أقليـة نائيـة، مسـتضعفةً وفئـة مقصيّـة. وفي شـهر كانـون الأول سـنة 2019 بلـغ عـدد الأقليـة العـرب في إسرائيـل حـوالي 1,566,000 نسـمة (لا يشـمل شرقـي القـدس والجـولان). (دائـرة الإحصـاء المركزيـة).

حدثـت الكثـير مـن التغيـيرات في جميـع مجـالات الحيـاة في المجتمـع العـربيّ- الفلسـطينيّ في إسرائيـل، بمـا في ذلـك المبنـى الاجتماعـيّ والعائـليّ، والاقتصـاد والتربيـة، ومكانـة المـرأة والمزيـد (חאג'-יחיא, 1994). وبعـض هـذه التغيـيرات تـم فرضهـا عـلى المجتمـع- عـلى سـبيل المثـال التطـوّر الحضـاريّ- دون التنسـيق مـع قيـادة الأقليّـة الفلسـطينيّة ودون عمليـات انتقـال تدريجيـة مـن مجتمـع تقليـديٍ لمجتمـع معـاصر. (גאנם, 1996).

المواطنـون العـرب الفلسـطينيون في إسرائيـل هـم أقليـة عرقيّـة ودينيّـة ولغويّـة وثقافيّـة وقوميّـة منفصلـةٌ غـير مسـتوعبة (סמוחה, 2012). ومـع ذلـك، لا تُعـرَف هـذه الأقليـة، التـي بقيـت داخـل حـدود دولـة إسرائيـل، كأقليـة قوميّـة في القوانـين الأساسـيّة لدولـة إسرائيـل. وإنَّ تعريـف إسرائيـل كـ "دولـة يهوديّـة" أو "دولـة الشـعب اليهـوديّ" يجعـل عـدم المسـاواة واقعـاً عمليّـاً، سياسـيّاً وأيدولوجيـاً مـن وجهـة نظـر مواطنـي إسرائيـل الفلسـطينيين، الذيـن يعانـون مـن الإقصـاء والتمييـز مـن جانـب الدولـة بسـبب انتمائهـم القومـيّ، العرقـيّ والدينـيّ. وغالبـاً مـا تنظـر إليهـم مجموعـة الأغلبيـة عـلى أنهـم "الطابـور الخامـس"، وهـي رؤيـةٌ تسـتند عـلى هويتهـم الفلسـطينيّة وعـلى روابطهـم القوميّـة، والدينيّـة، والعرقيّـة والثقافيّـة مـع إخوانهـم الفلسـطينيين في الأراضي المحتلـة والـدول العربيّـة والإسـلاميّة المجـاورة، وهـذا التوجـه يـزداد قـوة، (Adalah, 2011). وقـد تعـزز هـذا التوجـه بعـد تشريـع قانـون القوميّـة في شـهر تمـوز 2018.

يعاني العرب الفلسطينيون في إسرائيل من التمييز الفرديّ والجماعيّ في أغلبية مجالات الحياة: حقوقهم في الأرض، والموارد التعليميّة، ومكانة اللغة العربيّة، والاندماج في عالم العمل، توفر رأس المال والائتمان المصرفي، ومكانة الثقافة العربيّة في الدولة، والاستثمار في البنى التحتية بشكل عامّ والمناطق العامة بشكل خاص، والحصول على الخدمات الصحيّة، والتمثيل السياسيّ، وإتاحة الحصول على المعلومات والمخصّصات والميزانيات. بشكل عامٍّ، يعتبر مستوى معيشة المجتمع العربيّ الفلسطينيّ في إسرائيل أدنى من المجتمع اليهوديّ في الدولة، (עלי, 2009; Ali, 2019). وهكذا، فإنّ مواصفات الأقليّة العربيّة في إسرائيل، وخاصة الاجتماعيّة – الديموغرافيّة، تؤثر على مستقبلها، وعلى أنماط اندماجها في المجتمع العامّ وعلى علاقاتها مع الأغلبية اليهوديّة، ومع الدولة ومؤسساتها وبطبيعة الحال على ظاهرة العنف.

الأقليّة الفلسطينيّة في إسرائيل غير متجانسة دينياً وطائفيّاً: أكثر من 83% منها هم من المسلمين، 8.7% من المسيحيين و- 8.3% من الدروز. وينتشر أفراد الأقليات في أربع مناطق سكنية: غالبية المواطنين العرب في إسرائيل يعيشون في منطقة الجليل (حوالي 56%) وفيهم مسلمون، ومسيحيون ودروز، وفي منطقة المثلث يوجد حوالي 23%، معظمهم من المسلمين، وفي منطقة النّقب يعيش حوالي 13% من المواطنين العرب في إسرائيل وهم أيضاً مسلمون. حيث يعيش حوالي ثلث سكان النقب في بلداتٍ تعترف بها دولة إسرائيل ولكنّها لم تطوّرها أو لم تعترف بمكانتهم البلديّة، وبالتالي فهم يتلقّون خدمات جزئيّةً فقط في التعليم أو الرفاه الاجتماعي والصحة. ولا يوجد لديهم بنية تحتيّة للماء، أو الكهرباء والاتصالات والطرق. المنطقة الرابعة التي يعيش بها العرب (حوالي 8%) هي المدن المختلطة، ويعيش معظم سكّانها العرب في أطراف المدن اليهوديّة الكبيرة وفي الأحياء الفقيرة. (دائرة الإحصاء المركزية، 2018، Ali،2019).

يعتقد العديد من الباحثين بأنّ المجتمع العربيّ في إسرائيل هو أقليّة عرقيّة فريدةٌ من نوعها في العالم بسبب مزيجٍ من خصائصها:

أ. شعبه (المجتمع العربيّ في إسرائيل) في صراع سياسي مع دولته – في رأي لانداو (في אלחאג', 1997)، يرتبط معظم هذا المجتمع بعلاقات قوميّة، وثقافيّة، ولغويّة، وإلى حد كبير دينيّة أيضاً. تشجعه هذه العلاقات على التماهي مع شعبه الذي يعيش خارج حدود دولة إسرائيل.

ب. تتمتّع الأقليّة العربيّة بالعديد من الحقوق المدنيّة على المستوى الفرديّ ولكن ليس على المستوى الجماعيّ. كمجموعة عرقيّة – قومية - تميّز الدولة بين المكونات الدينيّة للأقليّة القوميّة عند منحها الحقوق، وذلك

بهدف نشر النزاع بين الفئات المختلفة. على سبيل المثال، يتمتع المسيحيون والدروز بقدر كبير من الاستقلاليّة في إدارة شؤونهم الدينيّة وإدارة أراضيهم الوقفيّة، في حين أن المسلمين لا يتمتعون بالحكم الذاتيّ في هذا المجال على الإطلاق.

ت. الأقليّة العربيّة هي أقليّة كبيرة نسبياً – أي حوالي خُمس سكان الدولة- وتشعر بالتمكين في مجالات كثيرة وتبقى مستضعفةً في مجالات أخرى. ففي السنوات الأخيرة زاد تمكُّن هذه الأقلية في المجال السياسيّ، وحصل الكثير من المواطنين الفلسطينيين في إسرائيل على تعليم أكاديميّ، كما تواصل الطبقة الوسطى من العرب التّوسع باستمرار. من ناحية أخرى، لا تزال تعاني هذه الأقلية من الفقر، والبطالة، ومن الإهمال والإقصاء من اتّخاذ القرارات السياسيّة.

ث. تملك هذه الأقلية عقليّة الأغلبية. تشيرُ الأبحاث (على سبيل المثال Al-Atawnah & Ali, 2018) إلى أنّ العرب في إسرائيل لم يستوعبوا بعد توجهات الأقليّة وما زالوا يعيشون بشعور مجموعات الأغلبية. يبدو أن حقيقة أنّ العرب هم الأغلبية في الشرق الأوسط تزيد من قوة الأقليّة العربيّة في إسرائيل، وتشعرها من الناحية الثقافيّة بأنّها تنتمي للثقافة المحيطة التي هي عربيّةٌ بأغلبها.

ج. الأقلية العربيّة في إسرائيل هي أقليّة غير متجانسةٍ وتختلف المجموعات فيها من عدة نواحٍ: الدّين (مسلمون ومسيحيون ودروز)، نمط الحياة (المدنيّون والقرويّون والبدو)، والانتماء السياسي للأحزاب والحركات، المستوى التقليديّ للسكان ومستوى التّديُّن (מנאע, 2008). وتختلف التّجمعات الجغرافيّة الأربعة أيضاً في الثقافة وفي نمط الحياة.

ح. غالبًا ما يتم التعبير عن موقف هذه الأقليّة من الأحداث الطارئة في اللامبالاة والسلبيّة. منذ نكبة عام 1948، لم يتعرَّض المواطنون العرب في إسرائيل لتهديدات جسديةٍ لوجودهم أو لأحداث طوارئ جماعية (אבו-עסבה ואחרים, 2013) (باستثناء جائحة كورونا الهائجة في هذه الأيام والتي لم يدرس تأثيرها على تصرفات الأقلية العربيّة في إسرائيل). لذلك لم يطوروا وعياً للطوارئ أو لغةً طوارئ. بالإضافة إلى ذلك، تنعكسُ تقاليد هذه الأقليّة بعبارات القضاء والقدر بمفهومها السلبي- بعبارة "هذا لن يحدث لي" أو "الله يستر" مصحوباً بِسِمات الظاهرة –اللامبالاة، التقاعس والسلبيّة. يتجاهل هذا الجمهور حقيقة أنّ العنف والجريمة هما في الواقع تعبير عن حالة الطوارئ الشخصية والطوارئ الجماعيّة في المجتمع العربيّ في إسرائيل. (עלי، 2020).

خ. شهدت فئة النّساء والشباب في المجتمع العربيّ تغيّراً جوهريّاً في العقود الأخيرة: فقد ارتفعت مكانة هذه الفئة وتغيَّر وضعها على السلم الاجتماعيّ إلى الأفضل.

يتمتع الفلسطينيون العرب في إسرائيل بخصائص اجتماعيّة والتي قد يؤثر بعضها على أنماط السلوك بما في ذلك السلوك العنيف:

- التغيرات بهيكل العائلة والحمولة العربيّة: يعطي المجتمع العربيّ أهمية كبيرة للولاء بين الأفراد، والاحترام المتبادل كأساسٍ للعلاقات الإنسانية والاحترام والتقدير لشيوخ العائلة (חאג' יח״א, 1994). لذلك فإنَّ أهمية الأسرة وعلاقاتها تفوق أهمية المجتمع الذي يحيطها، وتتجلى هذه العلاقة بالدعم الاقتصاديّ، وبالعناية بالأطفال وما شابه ذلك، (Al-Haj, 1987; Barakat, 1985). وقد فقد هذا الهيكل من قيمته ووظيفته، لكنَّ هذه الوظائف لا يوجد لها بديل في المجتمع العربيّ.
- البطالة والعمل: ما زالت نسبة البطالة بين السكّان العرب الفلسطينيين أعلى بكثير من السكّان اليهود. ونسبة المشاركة في القوى العاملة بين النساء الفلسطينيات مواطنات إسرائيل حوالي 20%، وهي من أدنى المعدلات في العالم[2].
- الفقر: وفقاً للتقرير السنوي لمؤسسة التأمين الوطنيّ[3]، استمر النمو الاقتصاديّ في عام 2018، وارتفع النّاتج المحليّ بحوالي 3.1%، كما وارتفع معدل الأجور بحوالي 2%. بالإضافة إلى ذلك تشير المعطيات الواردة في التقرير أنّ نسبة العمل مرتفعة. كما تظهر نتائج فحص التغيرات بين فئات السكان المختلفة بأنه ووفقاً لاستطلاع المصروفات، فقد تمَّ تسجيل انخفاض بمعدل العمل لدى اليهود المتدينين والعائلات أحادية الوالديّة والأسر الكبيرة، بينما كان هناك ارتفاع بين الأسر العربية والأسر الشبابية (هناك تداخل بين الفئات)[4]. كما يعرض التقرير أبعاد الفقر والفروق الاجتماعية لعام 2018، مشيراً إلى اتجاهات إيجابية مقارنةً مع عام 2017- انخفضت نسبة الأسر الفقيرة التي تعيش في إسرائيل من 18.4% إلى 18.0%. وتم

2. حسب معطيات بنك إسرائيل تبلغ نسبة مشاركة المرأة العربية في سوق العمل 22% وهي من أدنى النسب في العالم. انظر: https://www.boi.org.il/deptdata/mehkar/papers/dp1205h.pdf

3. https://www.btl.gov.il/Publications/oni_report/Documents/oni2018.pdf

4. هناك، صفحة 36.

تسجيل تحسّنٍ بين الأسر الفقيرة العاملة، وفي عام 2018 انخفضت نسبتهم من 12.6% إلى 12.3%.علاوة على ذلك، انخفض في عام 2018 عمق الفقر بين السكان عامةً بنسبة 5.4% وانخفضت شدَّته بنسبة 7.9%. نقطة أمل صغيرة، من بين القلائل في التقرير، تشير إلى اندماج العرب في سوق العمل. بينما انخفضت نسبة العائلات الفقيرة بين كافة العائلات العربيّة في إسرائيل (بما في ذلك القدس الشرقيّة) من 49.2% إلى 47.1%، لكن من بين العائلات العربيّة ضمن حدود الخط الأخضر كان هناك ارتفاع في معدل الفقر في عام 2018 بنسبة 1.6%. ويمكن العثور على هذه الاختلافات بمعدل الفقر لدى الأطفال. حيث وجدت نظريات علم الاجتماع علاقةً مباشرةً ما بين الفقر وبين الجريمة والعنف. حيث أظهر خطاب وميعاري (Kha-tab&Miaari, 2013) أنّ الجريمة تنتشر بين المجتمعات الفقيرة أكثر بكثير منها بين الفئات غير الفقيرة (للتوسع في الموضوع: עלי, 2014; מיעארי, 2015).

- مجتمع شابٌّ: المجتمع العربيّ هو شابّ. حيث تبلغ نسبة الأطفال بجيل 14 عاماً وأقل 41.2% ونسبة الشبيبة بجيل 19 عاماً وأقل حوالي 49% من إجمالي السكّان العرب. يبلغ متوسط عمر هؤلاء السكان حوالي 19.4 عاماً (مقارنةً بـ 30 عاماً بين السكّان اليهود). أظهرت العديد من الدراسات انتشاراً كبيراً للجريمة بين الشباب (للتوسع انظروا עלי ולוין־חן, 2019).
- مجتمعٌ في مرحلة انتقاليّة: من ناحية اجتماعيّة فإنّ المجتمع العربيّ الفلسطينيّ هو مجتمع في مرحلة انتقاليّة: فهو ليس مجتمعاً تقليدياً وليس متحضّراً. لكنّه فقدَ بعض قيم ومعايير المجتمع التقليديّ التي كانت تميز سلوك الفرد، لكنّه ليس مجتمعاً متحضراً بالمعنى الكامل للكلمة، حيث القانون هو الأسمى.

فصل 2:

مؤشر الأمن الشخصيّ والجماهيري - 2019

2.1 خلفية ومنهجية

استطلاع الأمن الشخصي هو استطلاعٌ علميٌّ يتتبَّع مواقف المواطنين العرب تجاه ظاهرة العنف والجريمة وكذلك تجاه القضايا المركزية المتعلقة بهذه الظواهر، على سبيل المثال: ثقة المواطنين بالشرطة، والشعور بالأمن الشخصي والمجتمعي، ومدى التعرّض للعنف ومسح أسباب العنف كما يراها الجمهور. يتم إجراء الاستطلاع سنوياً، وبهذا فهو يعتبر بمثابة مؤشر سنويٍّ يساعد على معرفة الاتجاهات والمزاج في المجتمع الإسرائيلي بما يتعلق بهذه القضايا، وفي ذات الوقت يعكس أوجه الشبه والثغرات بين المجتمع اليهوديّ والمجتمع العربيّ في مواضيع الاستطلاع الرئيسية.

منهجيّة

أجرت جمعية "**مبادرات إبراهيم**" في أشهر تشرين الثاني- كانون الأول 2019 وبالتعاون مع **معهد شموئيل نأمان في التخنيون** استطلاع مواقف شاملٍ للمواطنين اليهود والعرب فيما يتعلق بأمنهم الشخصيّ والمجتمعي. حيث تمت مقابلة العرب وجهاً لوجه باللغة العربية، فيما تمّت مقابلة اليهود هاتفياً باللغة العبرية وبعضهم باللغة الروسيّة.

لم يكن الاستبيان متساوياً في الحجم أو في عدد المستطلعين للعرب واليهود. إذ تمت مقابلة 718 عربياً و500 يهودي. كما لم يكن طول الاستبيان متساوياً كذلك، فقد تضمّن استبيان العرب 111 سؤالاً (يشمل أسئلة عن الخلفية)، بينما تضمّن استبيان اليهود 34 سؤالاً.

شملت عيّنة البحث مواطني إسرائيل البالغين. وقد شمل المواطنين العرب الذين يعيشون داخل الخط الأخضر، بما في ذلك الدروز والبدو. ولم يشمل عرب شرقي القدس ودروز الجولان، لأن الغالبية العظمى منهم ليسوا من مواطني الدولة.

تم أخذ عيّنات من المستطلعين العرب على مرحلتين:

في المرحلة الأولى تمَّ أخذ عيناتٍ من 33 بلدةً، والتي تمثل شريحة متنوعةً من البلدات العربية من حيث المنطقة الجغرافيّة، والحجم، والمكانة البلدية، والكتلة (مستوى التطوير) والتركيبة الدينيّة والطائفيّة. وتمّ تحديد نسبةٍ معينة من المستطلعة آراؤهم في كل بلدة حسب حجمها. أما في المرحلة الثانية، فقد تمّ أخذ عينة عشوائيّة من المستطلعة آراؤهم من كل البلدات المُدرَجة في سِجلّ السكّان التّابع لوزارة الداخلية. وأجرى المقابلونَ العرب 718 مقابلةً وجهاً لوجه باللغة العربية في منازل المستطلعة آراؤهم. وكانت نسبة من رفض الإجابة من هؤلاء حوالي %21- معظمهم لأسباب تقنيّة، ونسبة صغيرة أخرى بسبب رفضهم المشاركة في الاستطلاع. تمّت إدارة الاستطلاع وتركيزه في نظامٍ خاص أنشىء لهذا الهدف في **معهد شموئيل نأمان في التخنيون.**

شمل الاستطلاع في المجتمع اليهوديّ 500 مستطلعٍ. حيث أخذت عيّنة المستطلَعين اليهود من خلال الهاتف الأرضيّ الذي يشمل جميع مناطق الاتصال، كما تمّ إجراء استطلاع آخر من خلال الإنترنت. المشاركون من خلال الإنترنت تمَّ اختيارهم من قاعدةٍ للمستطلعين الثابتين والمجزَّئين، حيث يقومون بالإجابة على الاستطلاعات بانتظام. وكان المجيبون من بين الآلاف الذين أجابوا على الاستطلاع، وهم يشكّلون عينة ممثّلةً للمجتمع اليهوديّ البالغ في إسرائيل، من حيث الجيل، والدين ومكان السكن. نسبة الخطأ في العيّنة في كلّ استطلاع ±3.7%. أجرى الاستطلاع لدى اليهود معهد **"مسكار" لخدمات الاستطلاعات والبحث.**

2.2 نتائج استطلاع الأمن الشخصيّ والجماهيريّ 2019

يعرض هذا الجزء نتائج الاستطلاع ويقارن غالبية إجاباته بالاستطلاع السّابق من عام 2018. تمّ عرض الأسئلة والنتائج بصيغة المذكر للراحة، ولكن يجدر الإشارة إلى أنَّ النتائج تشمل كلاً من النساء والرجال. أمّا بالنسبة لبعض القضايا التي تمّ فحصها - مثل المواقف المتعلقة بالعنف ضدَّ المرأة - فقد تمّ تقسيمها جندريّاً من أجل فهم الفروق بين النساء والرجال بما يتعلق بهذه الظواهر.

2.2.1 المشاعر حول الأمن الشخصيّ والمجتمعيّ وأنواع العنف

رسم بياني 1:
مشاعر الأمن الشخصيّ في منطقة السكن حسب المجتمع والسنة (مواطنون عرب ويهود)

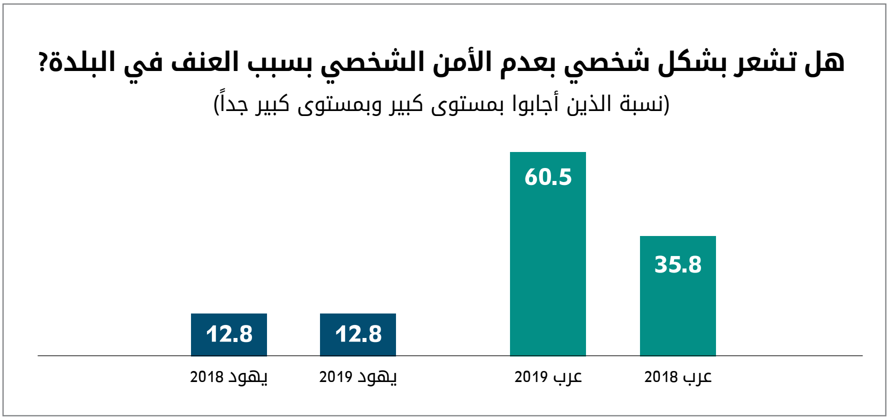

تظهر البيانات أن من تمّ استطلاع آرائهم في المجتمع العربي يشعرون بعدم الأمن في بلداتهم بسبب العنف بنسبة أعلى بكثير مقارنة مع من تمّ استطلاع آرائهم في المجتمع اليهوديّ، وأنّ الفجوة بين المجتمع اليهوديّ والمجتمع العربيّ في هذا السؤال تزداد. تماماً كما حصل في عام 2018. نسبة المستطلعين في المجتمع اليهوديّ الذين يشعرون بعدم الأمن بنسبة كبيرة وبنسبة كبيرة جداً تصل إلى 12.8%، في حين تصل النسبة بين المستطلعين العرب إلى 60.5% وقد ارتفعت مقارنة بالعام الماضي، حيث كانت 35.8%. والفجوات في الشعور بالأمن في أماكن السكن بين المواطن اليهوديّ والمواطن العربيّ كبيرة جداً. حقيقة أنّ أكثر من نصف المواطنين العرب لا يشعرون بالأمن في أماكن سكنهم تَضُرُّ بقدرتهم على الشعور بالانتماء تجاه مكان إقامتهم وتؤثر على العلاقات المتبادلة بينهم وبين محيطهم. فالشعور بعدم الأمن يؤدي للشعور بالاغتراب الذي يؤثر على العديد من مجالات حياة المواطن.

الزيادة الحادة في الشعور بعدم الأمن بين الجمهور العربيّ من عام 2018 إلى

عـام 2019 ليسـت مفاجئـة عـلى الإطـلاق، وذلـك بسـبب بعـض العوامـل المبـاشرة وغيرالمبـاشرة: كالزّيـادة الملحوظـة في عـدد ضحايـا العنـف والجريمـة في المجتمـع العربيّ في عـام 2019-89 ضحيـة مقارنـة بـ 71 ضحيـة في عـام 2018-، وزيـادة الوعـي الشـخصيّ والعـام بـين الجمهـور العـربيّ لظواهـر العنـف والجريمـة، والاحتجـاج الجماهـيريّ في المجتمـع العـربيّ عـام 2019 والمزيـد.

رسم بياني 1.1

مشـاعر الأمـن الشـخصيّ فـي منطـقــة السّـكن حسـب منطقـة السّـكن (مواطنـون عـرب)

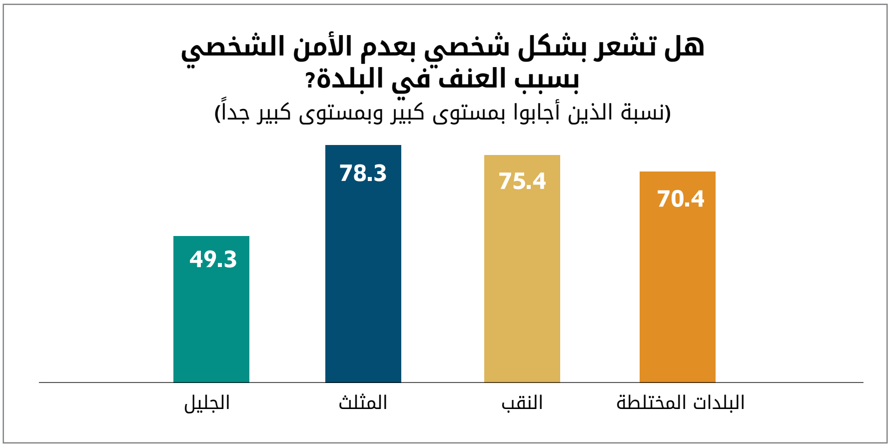

تـمّ العثـور عـلى اختلافـات واضحـة بـين المناطـق مـن حيـث الشـعور بعـدم الأمـن الشـخصيّ في مـكان السـكن. فقـد سـجّلت نسـبة معـدل أمـنٍ مرتفعـةٍ نسـبياً بـين سـكّان منطقـة الجليـل (49.3% شـعروا بعـدم الأمـن) وفي مناطـق أخـرى كانـت هـذه النسـبة أعـلى مـن 70%. المثلـث كان المنطقـة الجغرافيّـة التـي حظيـت بالنّسـبة الأعـلى مـن انعـدام الأمـن في البلـدة بسـبب العنـف – 78.3% مـن الأشـخاص الذيـن تـمّ اسـتطلاع آرائهـم كانـوا يشـعرون بذلـك بنسـبة عاليـة أو عاليـة جـداً. ويبـدو أنّ هنـاك علاقـة بـين هـذا الشـعور وحقيقـة أن نسـبة ضحايـا العنـف بـالأرواح في منطقـة المثلـث كانـت 37% (33 ضحيـة مـن 89)، عـلى الرغـم أن مـن يعيشـون في هـذه المنطقـة يشـكّلون أقـل مـن الرّبـع مـن نسـبة المواطنـين العـرب. وبالتـالي فـإنّ الشـعور بعـدم الأمـن الشـخصيّ لـدى سـكان المثلـث يعكـسُ تيـار الجريمـة.

رسم بياني 2:

مواقف تجاه العنف والجريمة حول الظواهر والتّهديدات الإضافيّة حسب نوع الظاهرة والسّنة (مواطنون عرب)

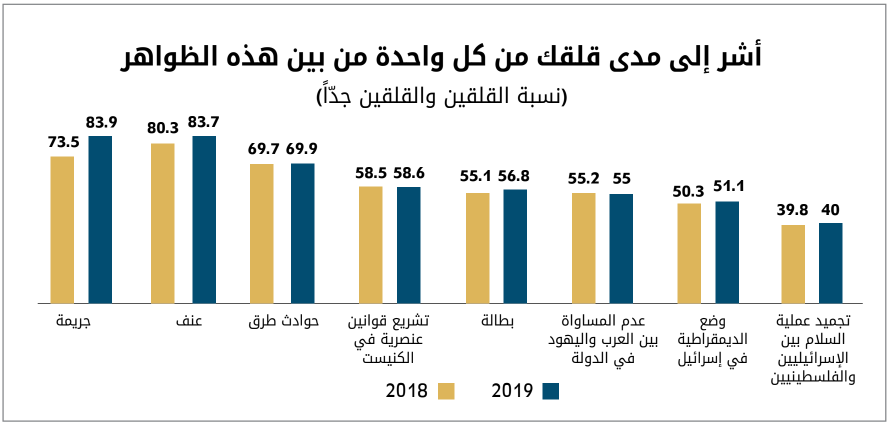

رسم بياني 3:

مواقف تجاه العنف والجريمة حسب نوع الظاهرة والسنة (مواطنون عرب)

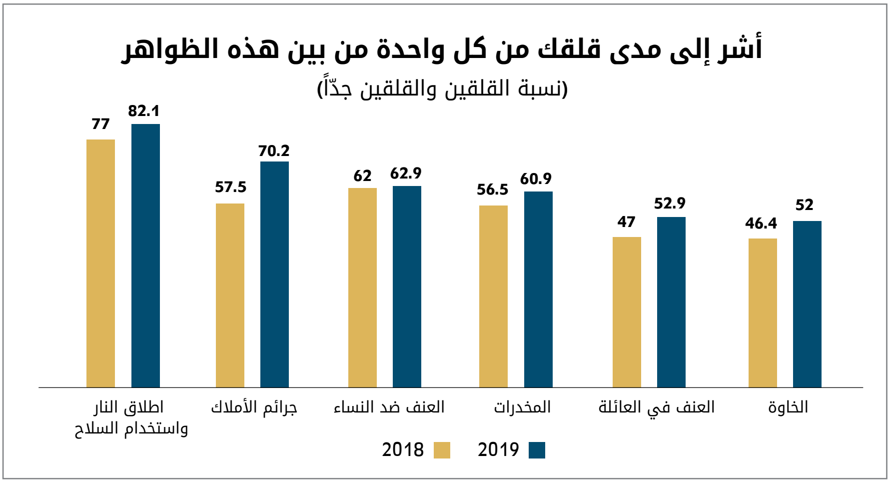

يشير الرسم البياني رقم 2 و3 أنّه وكما كان في عام 2018، فإنّ أكثر الظواهر المقلقة للمواطنين العرب عام 2019 كانت ظواهر **العنف والجريمة**. حوالي 83.9% من المستطلعين العرب قلقون أو قلقون جداً من الجريمة، كما ارتفع القلق من هذه الظاهرة في الاستطلاع، وفاق من حيث النسبة القلقَ من أيّة ظواهر أخرى. نسبة مماثلة من المستطلعين قلقة أو قلقة جداً من العنف، 83.7% مقارنة مع 80.3% في العام 2018.

من ناحية أخرى، تمّ تهميش القضايا ذات الأهمية مثل **وضع الديموقراطيّة**

في إسرائيـــل (51.5% مــن المســتطلعين قلقــون أو قلقــون جــداً مــن الموضــوع، ارتفــاع بمــا نســبته أقــل مــن 1% مقارنــة مــع عــام 2018) **وتجميــد عمليّــة السّــلام** بــين إسرائيــل والفلســطينيين (40%، مشــابه لعــام 2018) **التشريعــات العنصريــة في الكنيســت** فقــط (58.6%، تقريبــا نفــس نســبة عــام 2018)، **والبطالــة** (56.8%، ارتفــاع طفيــف مقارنــة مــع عــام 2018) **وعــدم المســاواة** بــين العــرب واليهــود في الدّولــة (55%، تقريبــاً نفــس نســبة عــام 2018) وهــي مــن بــين القضايــا ذات الأهميــة التــي تقلــق المواطنــين العــرب في إسرائيــل للغايــة.

وكانــت ظاهــرة حــوادث الطــرق مــن أكــثر الظواهــر المثــيرة للقلــق لــدى المواطنــين العــرب **غــير التابعــة** للعنــف والجريمــة، فــما نســبته 69.9% مــن المســتطلعين عــبروا عــن قلــق وقلــق كبــيرٍ تجــاه هــذه الظاهــرة (لا يوجــد تغيــير تقريبــاً مقارنــة مــع عــام 2018) وتفســير ذلــك يكمــن في أنّ حــوادث الطــرق تســبب خســائر فادحــة في المجتمــع العــربيّ، فهنــاك الكثــير مــن ضحايــا حــوادث الطــرق في إسرائيــل مــن المواطنــين العــرب.

يظهــر التركيــز عــلى ظواهــر معيّنــة مــن العنــف والإجــرام أنَّ 82.1% مــن المســتطلعين قلقــون جــداً مــن حــوادث إطــلاق النــار واســتخدامه، ومــع ذلــك فقــد بلغــت هــذه النســبة عــام 2018 مــا يقــارب 77%. بالإضافــة إلى ذلــك، 70.2% مــن المســتطلعين قلقــون أو قلقــون جــداً مــن جرائــم الأمــلاك (وقــد ارتفعــت مقارنــة مــع عــام 2018 حيــث كانــت نســبتها 57.5%). مــن ناحيــة أخــرى، تحظــى الظواهــر التــي مــن المحتمــل أن تحصــد أرواح عــدد مــن الضحايــا بدرجــة منخفضــة نســبيا مــن القلــق. إذ تقلــق ظاهــرة "الخــاوة" نســبة أقــل مــن المواطنــين العــرب، و52% مــن المســتطلعين قلقــون أو قلقــون جــداً مــن هــذه الظاهــرة (ارتفعــت بنســبة 6 نقــاط مقارنــة مــع عــام 2018).

في غضــون ذلــك، يبــدو أنّ المواطنــين العــرب قلقــون جــداً مــن ظواهــر أخــرى، كالعنــف في العائلــة (52.9 مقارنــة مــع 47% في عــام 2018)، ومــن المخــدِّرات (60.9% مقارنــة مــع 56.5% في عــام 2018) ومــن العنــف ضــدَّ المــرأة (62.9% مقارنــة مــع 62% عــام 2018).

تعكــس الزيــادة المثــيرة للانتبــاه في نســبة المســتطلعين القلقــين مــن العنــف، واســتخدام الأســلحة النّاريــة ومــن إطــلاق النّــار في المناطــق السّــكنية، المــزاج السّــائد في المجتمــع العــربيّ بســبب تيــار الإجــرام الفعــليّ، ونظــراً لزيــادة عــدد القتــلى عــام 2019.

ارتفــاع عــدد القتــلى وعجــز الشرطــة عــن القضــاء عــلى العنــف، أو الحــدُّ مــن حــالات القتــل عــلى الأقــل، تعطــي إشــارات غــير مريحــة وتزيــد مــن القلــق. حيــث تجــدر الإشــارة إلى أنّ القلــق مــن جرائــم الأمــلاك كان ملحوظــاً بشــكل خــاص. حتــى لــو لم يذكــر بــأن هــذا النــوع مــن الجرائــم ينبــع مــن توسّــع انتشــار عائــلات الإجــرام في البلــدات العربيــة، فــإن التأمــل في الواقــع والحيــاة اليوميّــة يــشرح هــذا القلــق.

رسم بياني 4:

مواقف تجاه العنف ضدّ النّساء حسب الجندر ومستوى القلق والسّنة (مواطنون عرب)

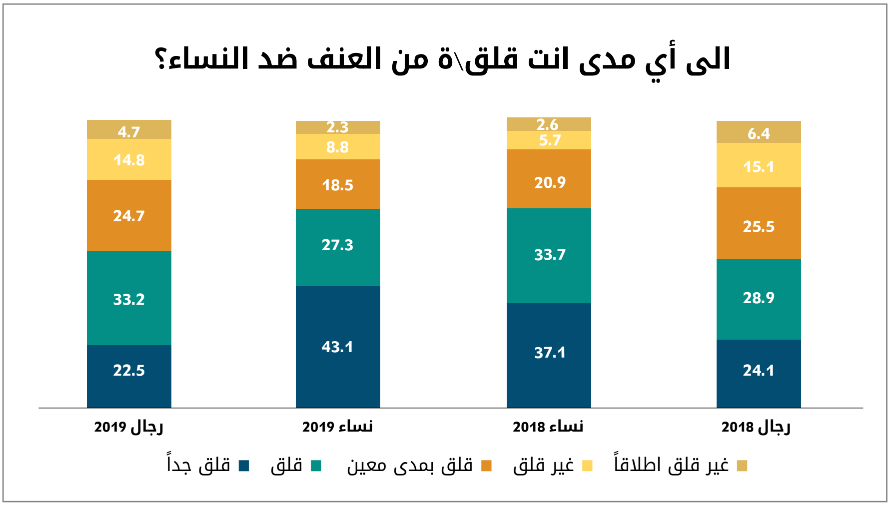

العنفُ ضدَّ النساء هو ظاهرة اجتماعيةٌ عالمية، قد تتمثلُ بعنف جسدي أو لفظيّ، أو إساءة نفسيّة، أو اعتداء جنسيّ أو بتحكمٍ في موارد العائلة الاقتصاديّة. في العقود الأخيرة، ونتيجة لتحسّن مكانة المرأة، أخذت هذه القضية مكانة مركزية في الجدل الاجتماعي في المجتمع. وأصبح موضوع مكافحة العنف جزءاً لا يتجزأ من الجدل الديموقراطيّ الليبيراليّ. وزادت حملة "me too" التي انطلقت من الغرب وانتشرت أيضاً في إسرائيل وفي المجتمع العربي، ومن انشغال الحركات النسائية في هذا الموضوع، من الوعي بما يخص العنف ضدّ المرأة لدى المجتمع العربيّ وخاصةً بين النساء. مع ذلك، وعلى الرغم من إحراز بعض التقدم في وضع المرأة وتشريع القوانين لحماية مكانتها، لا تزال الظاهرة تحصد كثيراً من الأرواح.

تشير النتائجُ إلى وجود نسبة مرتفعةٍ نسبياً من القلقين من هذه الظاهرة في المجتمع العربيّ، ولكنّ التصنيف الجندري يُظهر أن النساء قلقات من الموضوع أكثر من الرجال. 70.4% من النساء قلقات أو قلقات جداً من هذه الظاهرة (وهي نسبة مماثلة تقريباً لعام 2018) مقارنةً بـ55.7% من الرجال (مقارنة بـ 53% عام 2018). من الجدير بالذكر أنّ نسبة الرجال القلقين من هذه الظاهرة عام 2019 انخفضت قليلاً مقارنة مع عام 2018، ولكن النّسبة بالكاد تغيّرت بين النساء. كما وتجدر الإشارة إلى أنَّ نسبة الضحايا من النساء من إجمالي ضحايا جرائم القتل في المجتمع العربيّ لعام 2019 كانت (11.2%)، وقد انخفضت مقارنة بعام 2018 حيث كانت (21.2%)، وقد يكون ذلك جزءاً من تفسير سبب

استقرار نسبة النساء القلقات جداً.

جديرٌ بالذكر في هذا السياق أنّ الكثير من حالات العنف التي قد تصل لحدّ القتل ضد النساء، سواء على خلفية جندرية أوعائلية في المجتمع العربيّ، قد تأتي فعلياً من قبل أشخاص غير الزوج أو أحد أفراد الأسرة النواة، ومع ذلك يَنُص تعريف الشرطة لمصطلح "العنف داخل العائلة" على أنّه يتضمن جرائم عنف بين الزوجين فقط، وبالتالي لا تعتبر مثل هذه الحالات حالات "عنف داخل العائلة"، بينما تدَّعي شرطة إسرائيل بأنّ هناك انخفاضاً في عدد النساء اللواتي قتلن على خلفية العنف داخل العائلة، يدّعي المجتمع العربي ومنظمات المجتمع المدنيّ بأنّ هناك ارتفاعاً حاداً في عدد هذه الحالات، حتى ولو لم تتمّ جريمة القتل من قبل زوج المقتولة.

بالإضافة إلى ذلك، تجد الشرطة صعوبةً أيضاً في علاج الحالات التي تتلائم مع تعريفها "للعنف داخل العائلة"، وذلك بسبب العدد الضئيل من المحقِّقين والمحقّقات المؤهلين لذلك. هناك أهمية كبيرة بأن يتمَّ إجراء التحقيق في شكاوى ضحايا العنف من النّساء من قبل محققات عربيات (على عكس المحقّقين والمحقّقات المتحدثين باللغة العربيّة وليسوا عرباً). علماً أنه يوجد اليوم القليل من المحقّقات العربيّات اللواتي يتعاملن مع العنف داخل العائلة، وهنَّ غير قادراتٍ على التعامل مع الحالات العديدة في مجالهنّ.

رسم بياني5:

مواقـف تجـاه العنـف فـي العائلـة حسـب الجنـدر ومسـتوى القلـق والّسـنة (مواطنـون عـرب)

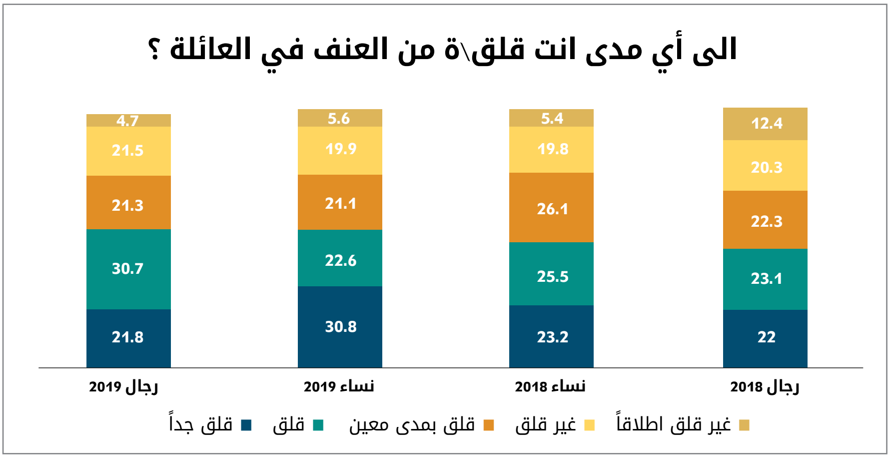

عـلى عكـس العنـف ضـدَّ المـرأة، فـإنّ مصطلـحَ "العنـف داخـل العائلـة" يشـيرُ غالبـاً إلى عنـف الرجـال ضـدَّ زوجاتهـم أو عنـف الوالديـن تجـاه أبنائهـم. ومـن الممكـن أن يكـون العنـف داخـل العائلـة جسـديّاً. أو نفسـيّاً، أو لفظيّـاً، أو اقتصاديّـاً أو جنسـيّاً.

تشـير نتائـج البحـث إلى أنّـه وعـلى عكـس النتائـج المتعلّقـة بالعنـف ضـدّ المـرأة، فـإنّ تجـزأة الشـعور بالقلـق جندريـاً حـول ظاهـرة العنف داخـل العائلـة في المجتمـع العـربيّ يظهـر اختلافـاً بسـيطاً بـين الجنسـين: 26.2% مـن الرجـال (مقارنـة مـع 32.7% في عـام 2018) و25.5% مـن النسـاء (نسـبة مماثلـة في عـام 2018) غـير قلقـين أو غـير قلقـين إطلاقـاً مـن الظاهـرة. الفـرق بـين النسـاء والرجـال بنسـبة القلقـين والقلقـين جـداً بمـا يتعلـق بالعنـف داخـل العائلـة منخفـض ويـكاد يكـون معدومـاً، 52.2% مـن الرجـال (مقارنـة مـع 45.1% عـام 2018) و53.4% مـن النسـاء (مقارنـة مـع 48.7% عـام 2018) يمكـن ملاحظـة أنّ معـدل القلقـين والقلقـين جـداً مـن الظاهـرة بـين الرجـال في العـام 2019 ارتفـع مقارنـة مـع النسـاء. وتشـيرُ هـذه النتائـج إلى أنّ العنـف داخـل العائلـة يقلـق الجنسـين بنفـس القـدر عـلى حـدٍ سـواء.

رسم بياني 6:

نسـبة المهدَّديـن بالعنـف أو المتضرّريـن مـن العنـف الكلامـيّ حسـب السّـنة (مواطنـون عـرب)

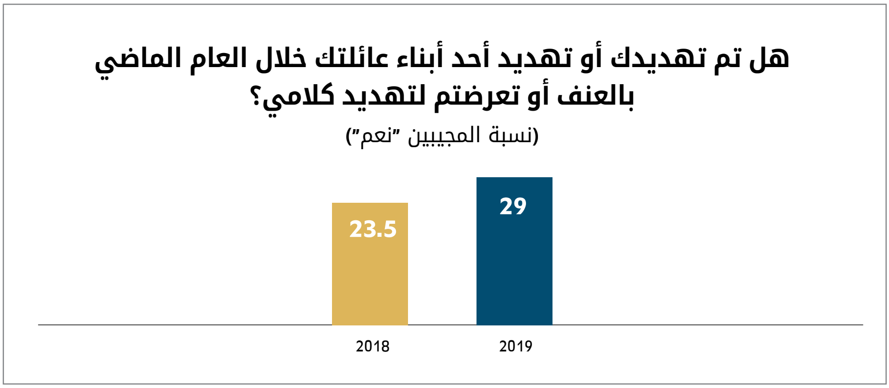

يظهـرُ مـن الرسـم البيـانيّ أنّـه في عـام 2019 كان هنـاك ارتفـاعٌ بنحـو 6 نقـاطٍ مئويـة في نسـبة المسـتطلعين الذيـن تـمّ تهديدهـم أو تهديـد أحـد أفـراد عائلاتهـم بالعنـف أو ممّـن قـد تعرضـوا للعنـف اللفظـيّ. وعـلى الرغـم مـن أنّ هـذه النسـبة تـدلُّ أنّ الغالبيـة العظمـى مـن المسـتطلعين لم يتعرضـوا للتهديـد أو للعنـف اللفظـيّ، فـإنّ 29% مـن أبنـاء المجتمـع تعرّضـوا عـام 2019 لأحـد أنـواع العنـف، وبذلـك أصبـح سـبب ارتفـاع نسـبة عـدم الأمـن الشـخصيّ والقلـق مـن بـين كل ظواهـر العنـف والجريمـة المختلفـة، واضحـاً ومفهومـاً.

رسم بياني 6.1:

نسبة المهدَّدين بالعنف أو المتضرِّرين من العنف الكلاميّ حسب مكان السّكن (مواطنون عرب، 2019)

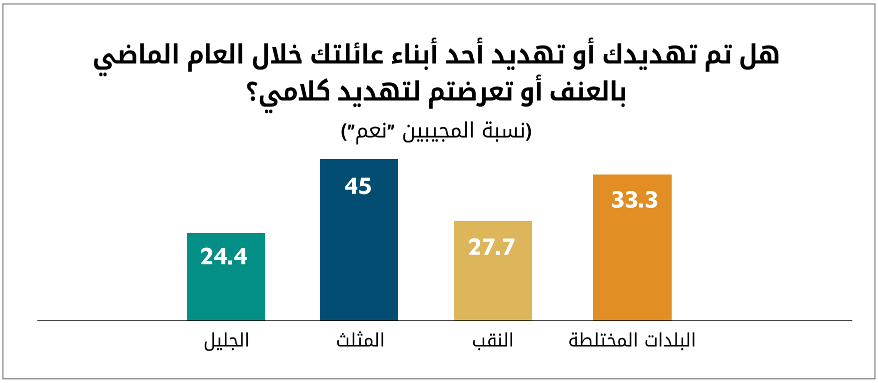

تمّ العثور على اختلافات واضحة بين مناطق السكن فيما يتعلق بالظاهرة المذكورة. وكانت أعلى نسبة من المستطلعين الذين تمّ تهديدهم أو تعرضوا للعنف اللفظيّ، من سكان المثلث (45%). في المقابل، تبيّن أنّ أدنى نسبة لحدوث هذه الظاهرة كانت بين سكان الجليل (24.4%). تُترجمُ هذه النتائج بشكل منطقيّ مع وجود أعلى نسبة للضحايا التي فقدت أرواحها في المثلث، وبين وجود أعلى نسبةٍ للقلقين من سكان المثلث فيما يتعلق بظواهر العنف والجريمة المختلفة.

2.2.2 الخوف من التعرّض للعنف، وهويّة المعتدي والاستعداد للمشاركة في مكافحة العنف

رسم بياني7:

مواقف تجاه احتمال التضرّر من العنف والجريمة، حسب المجتمع ونوع الظاهرة والسّنة (مواطنون عرب ويهود)

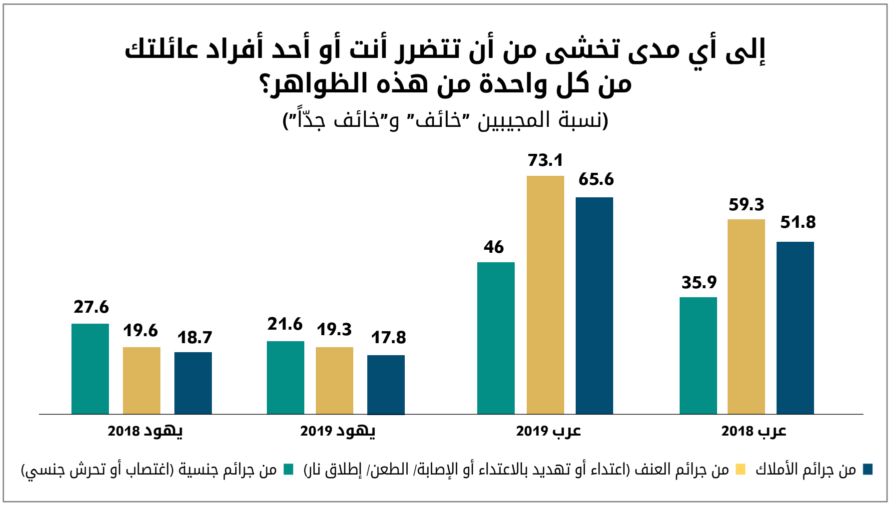

بحثَ هذا السؤال إلى أيّ مدى يخشى المواطنون العرب واليهود من التعرّض لعددٍ من ظواهر العنف. تشير البيانات أنّ الخوف من التعرّض لأذى من جميع الجرائم (الأملاك، والعنف، والجنس) كانت في المجتمع العربيّ أعلى بكثيرٍ مقارنة مع المجتمع اليهوديّ. ومع ذلك، فإنّ درجة الاختلاف في الفروقات بين المجتمعين تختلف من مجال لآخر. على سبيل المثال، بلغ الفرق بين المجموعتين من حيث نسبة الذين يخشون والذين يخشون جداً من التأذّي من جرائم العنف عام 2019 حوالي 54 نقطةً مئوية (73.1% بين المستطلعين في المجتمع العربيّ مقارنةً مع 19.3% بين المستطلعين في المجتمع اليهوديّ). وقد زاد هذا الفرق مقارنة مع عام 2018، حيث بلغ 40 نقطة مئوية. الفرق بين المجتمعين من حيث نسبة القلقين والقلقين جداً من التعرّض للاعتداءات الجنسيّة تصل إلى حوالي 24 نقطة مئوية (46% بين المستطلعين في المجتمع العربيّ مقارنة مع 21.6% بين المستطلعين في المجتمع اليهوديّ)، ولكنّ الفرق ارتفع أيضاً مقارنة مع عام 2018 حيث بلغ 8 نقاط مئوية فقط.

توجه آخر تمّ التعبير عنه من خلال المعطيات وهو أنّ نسبة القلق الأكبر في المجتمع العربيّ كانت من التعرّض لجرائم العنف. وكما ذكر، فإنَّ 73.1% من

المستطلعين يخشون أو يخشون جداً التضرر من الظاهرة. رغم ذلك، الموضوع الأكثر إثارة لقلق المجتمع اليهودي هو الجرائم الجنسيّة: 21.6% من المستطلعة آراؤهم في هذا المجتمع يخشون او يخشون جداً من التعرّض لهذا الظاهرة.

وتختلف الظواهر التي يخشى منها المجتمعان (العربيّ واليهودي) بنسبة أقل فيما بينهما. فنسبة الذين يخشون أو يخشون جداً من التعرّض للاعتداء الجنسيّ في المجتمع العربيّ تصل إلى 46%، وعلى العكس من ذلك فإنّ القضية التي تحظى باهتمامٍ أقلّ في المجتمع اليهودي – ألا وهي جرائم الأملاك - تجد أنّ (17.8% من المستطلعين اليهود يخشون أو يخشون جداً التضرّر من هذه الظاهرة). توضح أيضاً هذه النتائج الفجوة الكبيرة بين الشعور بعدم الأمن الامن لدى المواطن العربيّ (60.5%) مقارنة مع المواطن اليهودي (12.8%)، كما أظهرنا في الرسم البياني 1.

رسم بياني 8:

مواقـف تجـاه احتمـال التضـرّر مـن الجرائـم الجنسـيّة، حسـب الجنـدر ومسـتوى القلـق والسّـنة (مواطنـون عـرب)

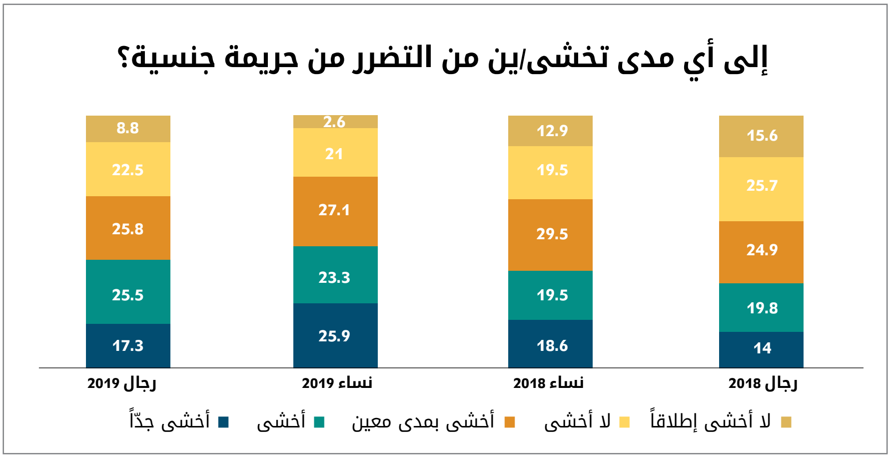

تشـيرُ البيانـات إلى أنّ الفـروق بـين الجنسـين في المجتمـع العـربيّ نفسـه فيـما يتعلـق بالخـوف مـن الاعتـداءات الجنسـيّة معتدلـة أيضـاً في عـام 2019: فـما نسـبته 31.3%مـن الرجـال و23.6% مـن النّسـاء لا يخشـون مـن هـذه الجرائـم إطلاقـاً. أمّـا في مسـتويات الخـوف العاليـة فكانـت الفروقـات أقـلّ وضوحـاً، فقـد أفـاد 42.8% مـن الرجـال و49.2% مـن النّسـاء بأنهـم يخشـون أو يخشـون جـداً مـن الجرائـم الجنسـيّة. ومـع ذلـك، فـإنّ الاتجـاه الواضـح مـن المعطيـات هـو ارتفـاع نسـبة القلقـين والقلقـين جـداً مـن هـذه الظاهـرة في كلا الجنسـين، مقارنـةً مـع عـام 2018.

رسم بياني 9 :

مواقف تجاه التهديد لظواهر العنف حسب المكان والسّنة (مواطنون عرب)

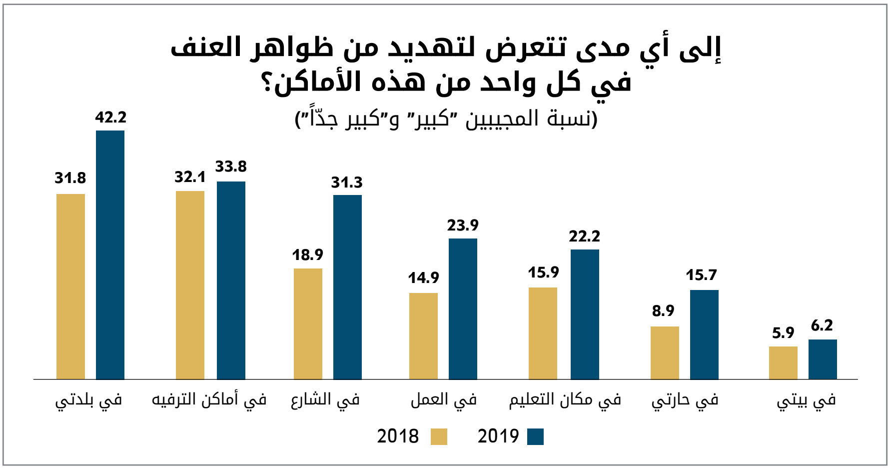

كما في عام 2018، يبدو أنّ المستطلعين العرب يعانون أيضاً في عام 2019 من التهديد بدرجةٍ مختلفة، بسبب ظواهر العنف في البيئات المتنوعة. حيث كانت بلدات المستطلعين هي المكان الأول الذي يشعرون به بأخطر تهديد: 42.2% من المستطلعين يشعرون بتهديد كبير أو كبير جداً في هذه الأماكن. وثانياً أماكن الترفيه، حيث كانت تُعَد في عام 2018 المنطقة الأولى التي يشعرون فيها بتهديدٍ كبير أو كبيرٍ جداً، وفي عام 2019 أصبحت هذه الأماكن في المركز الثاني (33.8% من المستطلعين يشعرون بتهديد أو تهديد كبير جداً في هذه المناطق. في المقابل، كانت المنطقتان اللتان يشعر فيهما المستطلعون بأقل تهديد هما: الحيّ السكنيّ (15.7% من المستطلعين يشعرون بتهديد كبير أو كبير جداً في هذه المنطقة، مع ارتفاع ملحوظ مقارنة بعام 2018) والمنزل (6.2% فقط، كما في عام 2018). يشيرالشعور بالأمن في المنزل وفي الحيّ إلى أنّ المواطن العربيّ يستمدُّ الأمن من منزله، وعلى الأغلب يكون جيرانه من الأقارب.

عناصر إنفاذ القانون، التي من المفترض أن تحميَ المواطن في المناطق العامّة، لا تقدّم حلولاً مناسبةً. كما تتراوح نسبة الشعور بالتهديد في المناطق الأخرى بسبب ظواهر العنف بين 22.2% في أماكن التعليم إلى 31.3% في الشوارع.

وبناءً على هذه البيانات، يظهر مؤشر آخر يدلُّ على ارتفاع معدل الشعور بالتهديد مع مرور السنوات، غالباً بمستوى كبير. على سبيل المثال، فقد ازدادت نسبة الذين يشعرون بالتهديد في الشارع بحواليّ 12 نقطةً مئوية. كما ارتفعت بحواليّ 10 نقاط مئوية في البلدات السكنية، بينما ظهر ارتفاع معتدل نسبياً بحوالي 6 نقاط مئوية لمن يشعرون بالتهديد في أماكن الدراسة.

رسم بياني 9.1:

مواقف تجاه التهديد لظواهر العنف حسب المكان ومنطقة السّكن (مواطنون عرب، 2019)

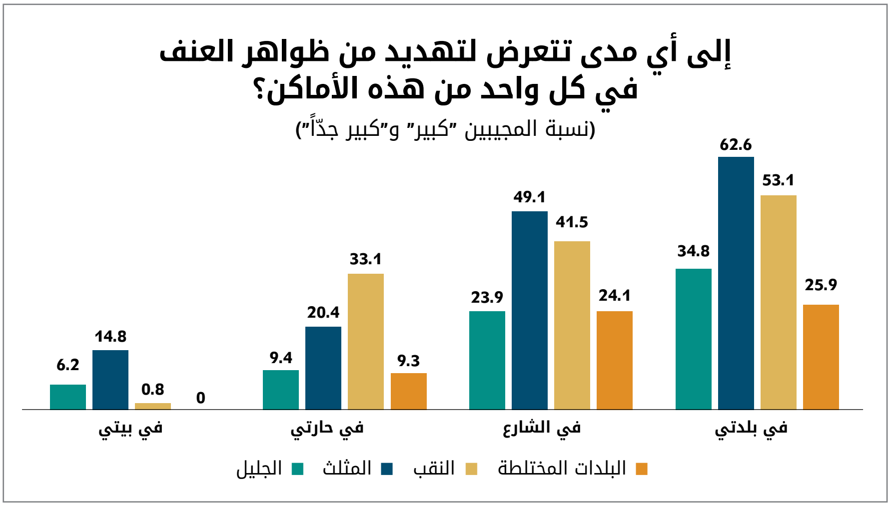

تختلفُ المناطق عن بعضها البعض في هذا المجال أيضاً. فقد كانت أقلّ نسبة للذين يشعرون بالتهديد من ظواهر العنف في جميعا لمناطق المستطلعة، عند سكان المدن المختلطة. ويبدو أنّ تواجد الشرطة الملحوظ في هذه المدن يضفي شعوراً معيناً بالأمان بين المواطنين العرب، لذلك فإنّ نسبة الشعور بالتهديد في البلدة، أوفي الشارع أوفي الحيّ السكني منخفضةٌ مقارنةً بالمناطق السكنيّة الأخرى للسّكان العرب، وعلى الرغم من أنّ عدد الضحايا مرتفعٌ في هذه البلدات. إلا أن أحداً من سكانها لم يذكر أنه يشعر بتهديدٍ شديدٍ أو شديد جداً في منزله. في المقابل، فإنَّ أعلى نسبة من المستطلعين الذين يشعرون بالتهديد في البلدة (62.6%)، أو في الشارع (49.1%) أوفي المنزل (14.8%) هي من بين سكان المثلث. إذ تشير هذه النتائج بأن الشعور بالتهديد في المناطق المختلفة في المثلث هي من النسب الأعلى. وأخيراً، فإنّ أعلى نسبة من الذين يشعرون بالتهديد في الحيّ السكنيّ (33.1%) هم من سكان النقب.

رسم بياني 9.2 :

مواقـف تجـاه التهديـد لظواهـر العنـف حسـب المـكان ومنطقـة السّـكن (مواطنـون عـرب، 2019)

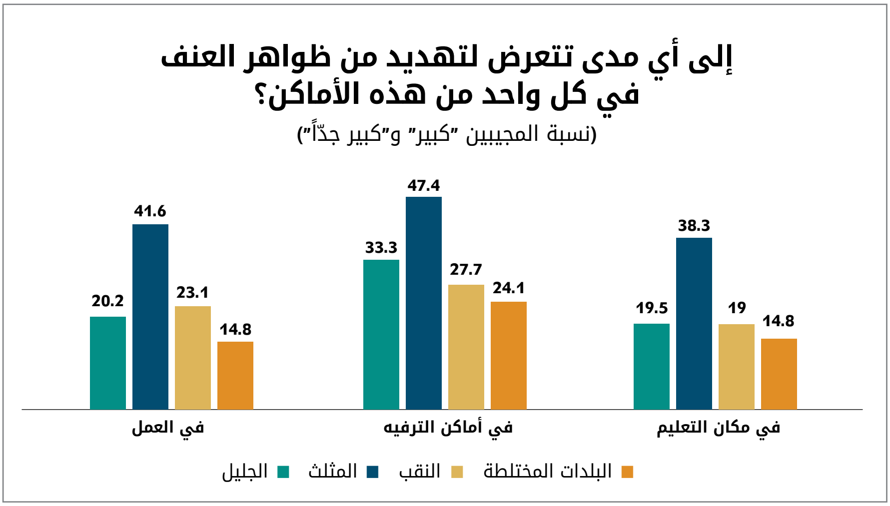

أعـلى نسـبةٍ للشـعور بالتهديـد مـن ظاهـرة العنـف بـين كل المناطـق الاخـرى كانـت عنـد سـكان منطقـة المثلـث. حيـث يشـعر سـكان المثلـث في كل مـكان تقريبـاً بالتهديـد أكـثر مـن باقـي السـكان العـرب. في المقابـل، فـإنّ أدنى نسـبة للذيـن يشـعرون بالتهديـد بـين كل المناطـق الأخـرى المشـار إليهـا في الرسـم البيـاني هـي عنـد سـكان المـدن المختلطـة. والتفسـير المحتمـل لذلـك هـو أنّ أماكـن الترفيـه والتعليـم والعمـل هـي بيئـات مشـتركة لليهـود والعـرب في هـذه المـدن. لذلـك فهـي تحظـى بتواجـدٍ كبـير لعنـاصر الشرطـة وإنفـاذ القانـون التـي تعمـل عـلى الحفـاظ عـلى أمـن المواطنـين. هـذه الحقيقـة قـد تفسـرّ الاختلافـات الملحوظـة بـين سـكان المـدن المختلطـة، وبـين المناطـق الجغرافيـة الأخـرى التـي يعيـش فيهـا مواطنـون عـرب.

رسم بياني 10:

نسبة المتضرّرين من جرائم العنف حسب السنة (مواطنون عرب)

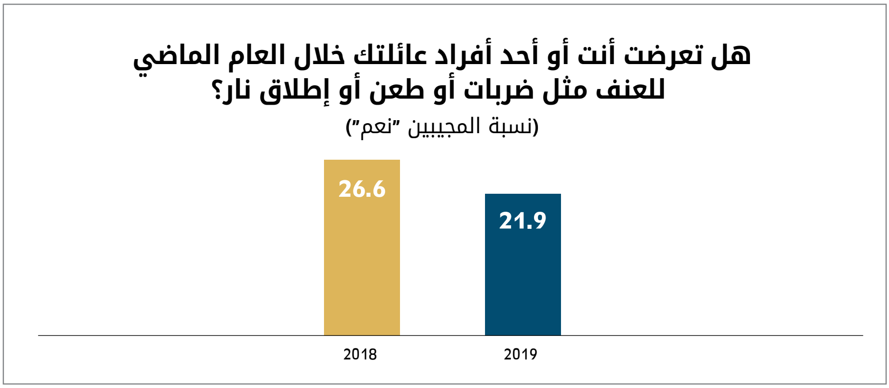

كان هـذا السـؤال مختلفـاً عـن بقيـة الأسـئلة، فهـو لا يطلـب إجابـةً تعـبرّ عـن موقـفٍ للمسـتطلعة آرائهـم، وإنمـا يطلـب ذكـر حقيقـة مـرّوا بهـا. والسـؤال يقـول: هـل تعرّضـت خـلال السـنة الاخـيرة للعنـف؟ وكانـت الإجابـة أنّ أكـثر مـن خُمـس المواطنـين العـرب أو أحـد أبنـاء عائلاتهـم (21.9%) كانـوا ضحايـا للعنـف. عـلى الرغـم مـن أنّ هـذه الأرقـام تعتـبر أقـلّ بكثـير مـن معطيـات وأرقـام عـام 2018، إلّا أنهـا لا زالـت تثـير القلـق، ويمكـن تفسـير هـذا القلـق بنـاءً عـلى طبيعـة العنـف والإصابـات. حيـث تندلـع في المجتمـع العـربيّ مشـاجراتٌ متعـددةٌ المشـاركين ويكـون عـدد المصابـين فيهـا مرتفعـاً. نأمـل أن يسـتمر مـؤشر هـذه الأرقـام والمعطيـات بالهبـوط خـلال السـنوات القادمـة أيضـاً.

رسم بياني 11:

نسبة المتضرّرين من العنف حسب نوع العنف، والمجتمع والسّنة (مواطنون عرب ويهود)

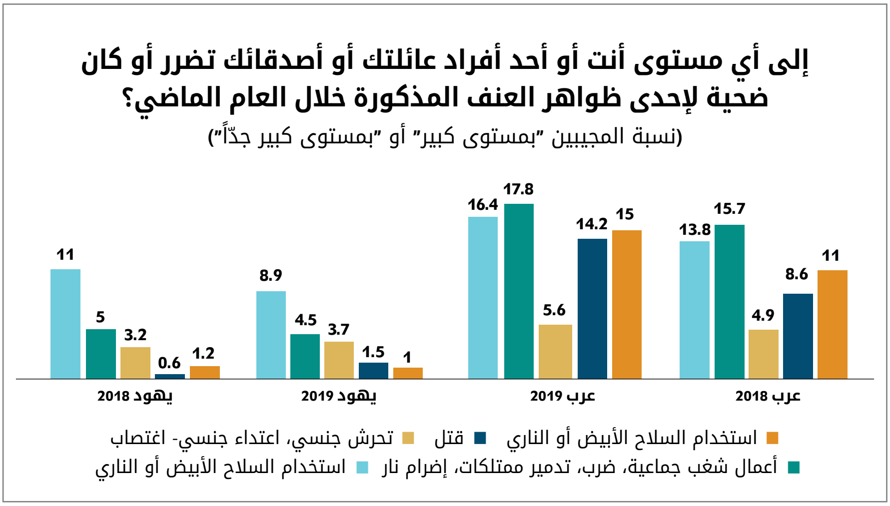

تشيرُ النتائج إلى أنّ عدد الضحايا العرب في جميع الجرائم التي تمّ السؤال عنها، كان أكبر بكثيرٍ في عام 2019. مع ذلك، فإنّ الفروقات بين الفئتين كانت تختلف من ظاهرة إلى أخرى، وبشكل كبير أحياناً. على سبيل المثال، الفرق بين المستطلعين في المجتمع اليهوديّ، والمستطلعين في المجتمع العربيّ من حيثُ نسبة المصابين من السلاح الأبيض أو الناريّ تصل إلى 14 نقطة مئوية (15% بين المستطلعين في المجتمع العربيّ مقارنةً مع 1% فقط بين المستطلعين في المجتمع اليهوديّ)، في حين أنّ الفرق بين المجتمعين بنسبة المصابين من الجرائم الجنسيّة تصل إلى حوالي نقطتين مئويتين فقط (5.6% من المستطلعين في المجتمع العربيّ مقارنةً مع 3.7% من المستطلعين في المجتمع اليهوديّ).

تشير المعطيات أيضاً إلى أنّ نسبة المصابين من كلِّ جريمة في المجتمع العربيّ آخذةٌ في الازدياد مع مرور السنوات، بينما لم تتغيّر هذه النسبة في المجتمع اليهوديّ، بل وانخفضت حتى في بعض الجرائم.

على سبيل المثال، ارتفعت نسبة المصابين في المجتمع العربيّ من أعمال الشغب الجماعيّة، والضرب، وتخريب الممتلكات أو الحرق المتعمّد بحوالي نقطتين مئويتين (من 15.7% عام 2018 إلى 17.8%)، بينما انخفضت هذه النسبة في المجتمع اليهودي قليلاً (من 5% عام 2018 إلى 4.5% عام 2019). وهناك توجه قريب لنسبة المصابين من الشتائم، والبصق، والتهديد أو الابتزاز،

حيث زادت نسبة المصابين من هذه الجرائم في المجتمع العربيّ بحوالي 3 نقاط مئوية (من %13.8عام 2018 إلى %16.4 عام 2019)، بينما انخفضت النسبة في المجتمع اليهوديّ بنقطتين مئويتين (من %11 عام 2018 إلى %8.9 عام 2019).

كما تشيرالبيانات أيضًا إلى أنّ ظواهر العنف الأكثر انتشارًا في المجتمع العربي، تختلف عمليّاً عن ظواهر العنف الأكثر انتشارًا في المجتمع اليهوديّ: فنسبةٌ كبيرةٌ من المستطلعين العرب في المجتمع العربيّ وقعوا ضحيةً لأعمال شغب جماعية، أو ضرب، أو تخريب ممتلكات أو حرق متعمّد، (%17.8) منهم تأذوا أو تأذوا جدا من الظواهر في عام 2019، في حين أنّ الظواهر التي تسبَّبت بأكثر نسبة أذى في المجتمع اليهوديّ كانت الشتائم، أو البصق، أو التهديد أو الابتزاز، (%8.9) من المستطلعين اليهود.

كذلك الظواهر التي تسبَّبت بأقلّ نسبة أذى تختلف بين المجتمعين. ففي المجتمع العربيّ، كانت الظاهرة الأقلُّ نسبةً في الأذى هي جرائم الجنس، (%5.6) فقط من المستطلعين العرب تأذّوا إلى درجة كبيرة أو كبيرة جداً. بينما في المجتمع اليهوديّ، أشار %1 فقط من بين المستطلعين الى أنّ الظاهرة التي تأذّوا منها في السنة الخيرة كانت باستعمال الأسلحة البيضاء أو النّارية.

رسم بياني 11.1:

نسبة المتضرّرين من العنف حسب نوع العنف، ومنطقة السّكن (مواطنون عرب، 9102)

إلى أي مستوى أنت أو أحد أفراد عائلتك أو أصدقائك تضرر أو كان ضحية لإحدى ظواهر العنف المذكورة خلال العام الماضي؟

(نسبة المجيبين "بمستوى كبير" أو "بمستوى كبير جدّاً")

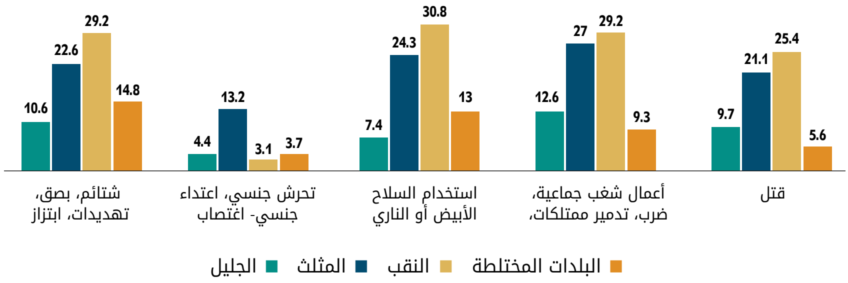

وفي هذه القضية، ظهرت اختلافات واضحة بين المناطق. فقد سُجّلت أعلى نسبة من المتأذين بدرجة كبيرة أو كبيرة جداً من كل الظواهر (عدا العنف الجنسيّ) بين سكان النقب. وكانت أعلى نسبة من المتأذين من العنف الجنسيّ بين سكان المثلث (13.2%). بينما كان المتأذّون من الشتائم، والبصق، والتهديد والابتزاز (10.6%) واستعمال الأسلحة النّارية والبيضاء (7.4%) في أدنى نسبة مسجّلة لها بين سكان الجليل. أمّا أدنى نسبة من المتأذين من أعمال الشغب، والضرب، وتدمير الممتلكات والحريق المتعمّد (9.3%) وأيضاً من القتل (5.6%) فكانت بين سكّان المدن المختلطة. وأخيراً، سجّلت النقب أدنى نسبةٍ أيضاً من المتأذين من العنف الجنسي(3.1%) .

رسم بياني 12:

معرفة المعتدي أو المُهدّد بالاعتداء حسب السّنة (مواطنون عرب)

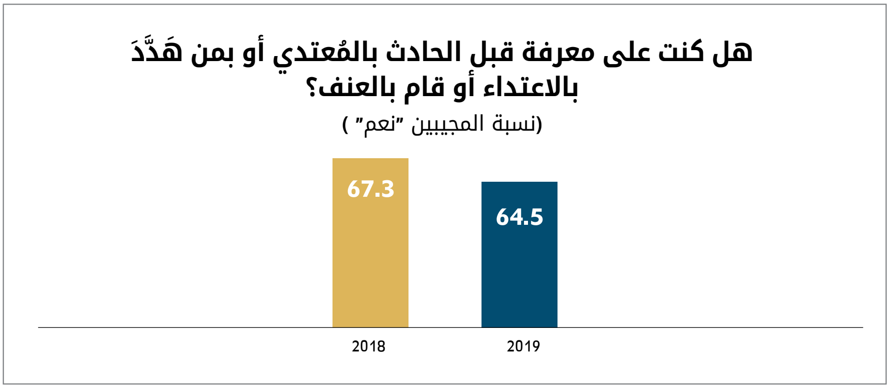

يتّضحُ من الرسم البياني أنّ غالبية المستطلعين من المجتمع العربيّ (حوالي 64.5%)، في عام 2019 ، وكما في العام الماضي، ذكروا بأنّهم كانوا على معرفة شخصيةٍ بالمعتدي أو بالذي هدَّدهم بالاعتداء وكانوا ضحيةً له فيما بعد. والانخفاض بثلاث نقاطٍ لم يكن كبيراً في هذه الحالة. تبينّ النتيجة بأنّ غالبية المُعتدين معروفون للمعتَدى عليهم، وأنّ خلفية الاعتداء واضحةٌ في الغالب.

رسم بياني 13:

هوية المعتدي أو المهدّد بالاعتداء حسب السّنة (مواطنون عرب)

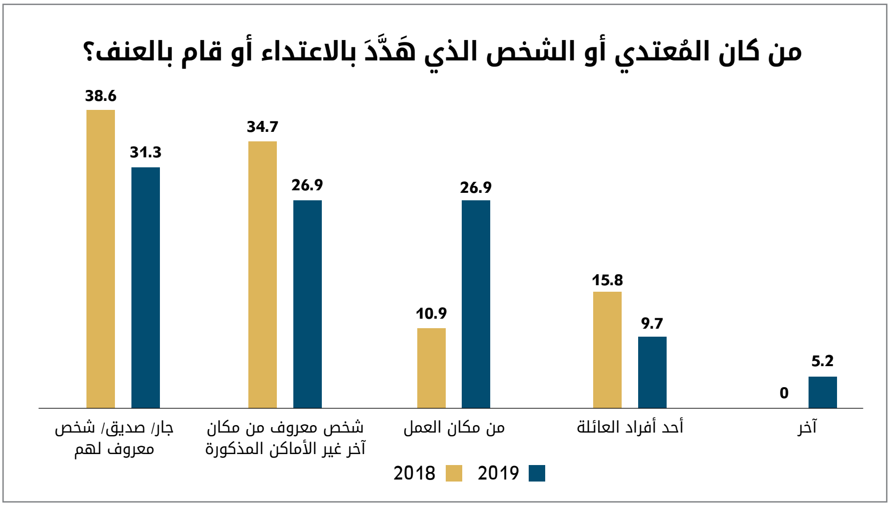

حسبما يُظهرُ الرسم البياني السابق، فقد اتّضح أنّه وفي عام 2019 طرأ تغيّرٌ بسيطٌ على هويات مهاجمي المواطنين العرب أو من يهدّدهم بالاعتداء. فنسبة المستطلعين الذين أشاروا إلى وجود معرفةٍ بينهم وبين المعتدي أو بين من يهدّدهم بالاعتداء (جار، صديق، معرفة) استمرت لتكون النّسبة الأعلى أيضاً (31.1%) في عام 2019. في المقابل، شهدت الفئات الأخرى تغيّرات جوهريّة: فقد انخفضت نسبة المجيبين بأن أبناء عائلاتهم هم الذين اعتدوا أو هدّدوا بالاعتداء عليهم من 15.8% عام 2018 إلى 9.7% عام 2019. وعلى عكس ذلك، ارتفعت بشكل ملحوظٍ نسبة المجيبين الذين أشاروا بأن شخصاً من مكان العمل اعتدى عليهم أو هدّد بالاعتداء عليهم من 10.9% عام 2018 إلى 26.9% عام 2019. أمّا نسبة المجيبين الذين أشاروا بأنّ الاعتداء عليهم أو تهديدهم بالاعتداء كان من قبل أشخاص معروفين ولكنّهم لا ينتمون للفئات المذكورة سابقاً انخفضت من 34.7% عام 2018 إلى 26.9% عام 2019. بالإضافة إلى ذلك، أجاب ما نسبته 5.2% من المستطلعين بإجابة حملت كلمة "آخر" (في عام 2018 لم يجيبوا إطلاقا على هذه الفئة).

رسم بياني 14:

استعداد للمشاركة في مكافحة العنف في البلدة حسب مدى الاستعداد والسّنة (مواطنون عرب)

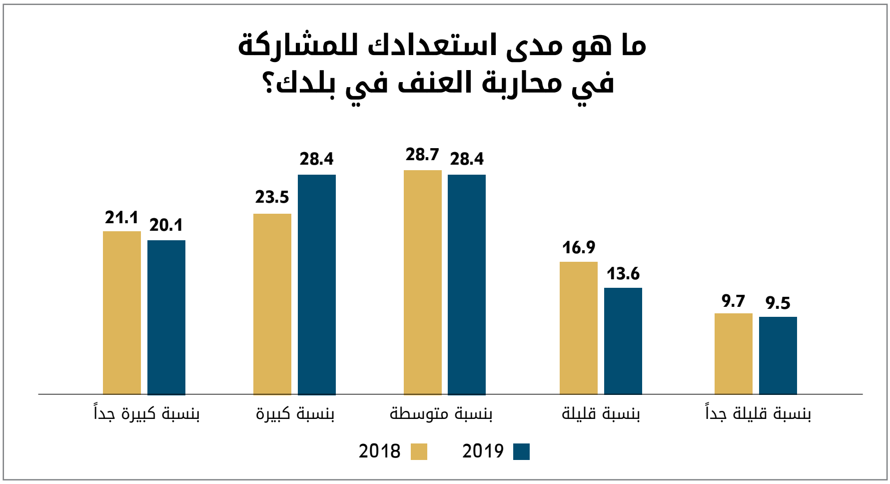

يُظهر الرسم البياني ، أن عدداً لا بأس به من المستطلعين العرب مستعدون للمشاركة في مكافحة العنف في بلداتهم، وذلك بناءً على عدد الضحايا ومخاوفهم من الوقوع ضحيةً للعنف. ما مجموعه 48.5% من المستطلعين مستعدون للمشاركة في الكفاح المذكور إلى حد كبير أو كبير جداً (مقارنة مع ما يقارب 44.6% عام 2018)، وما يقارب 28% من المستطلعين مستعدون لذلك إلى حد متوسط (بتغيير طفيف مقارنة مع عام 2018)، و23.1% من المستطلعين مستعدون لذلك إلى حد قليل أو حتى أقل من ذلك (مقارنة مع 26.6% عام 2018).

تشير هذه النتائج إلى أمر آخر، فمن ناحية، هناك العديد من المواطنين العرب الذين يشعرون باليأس المتزايد تجاه وجود ظاهرة العنف، لدرجة تعاملهم معها باعتبارها قدراً أو كارثة طبيعية من غير المجدي مكافحتها. وقد يزداد هذ الشعور نتيجة خوفهم الكبير من التعامل ومحاولة إيقاف مرتكبي العنف والجريمة، خاصةً من منظمات الإجرام في البلدات العربية. ومن ناحيةٍ أخرى، يبقى هناك نسبة لا بأس بها من المواطنين العرب الذين أبدوا استعدادهم لمكافحة ظاهرة العنف والجريمة بالرغم من كل القضايا التي ذكرناها سابقاً.

رسم بياني 14.1:

استعداد للمشاركة في مكافحة العنف في البلدة حسب مدى الاستعداد والجندر (مواطنون عرب، 2019)

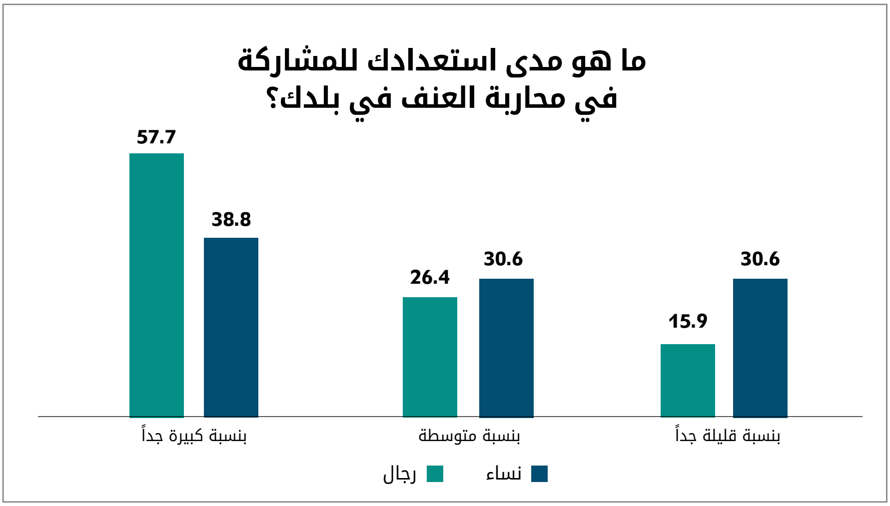

وُجدت اختلافات واضحة بين الجنيسن من حيثُ الاستعداد للاشتراك في مكافحة العنف في البلدة: الرجال (57.7%) يُبدون استعداداً كبيراً مقارنةً مع النّساء (38.8%)، وقد يكون السبب في ذلك بحكم أنّ الغالبية العظمى من المُتأذين من العنف هم من الرجال، وبالتالي فهم يميلون أكثر لمحاربته.

علاوةً على ذلك، يُنظَر إلى مكافحة العنف في المجتمع الأبوي على أنّهُ سلوك ذكوري، لأنّه قد يتضمن مواجهات بدنية، مما قد يقلّل من رغبة النساء إلى حدٍ كبيرٍ في مشاركتهنَّ فيه (بالأساس وبسبب معايير هذه المجتمعات التي تمُلي على النساء تجنب السلوكيات التي قد تعرّضهنَّ للخطر، كالعنف واستخدام القوة البدنية).

2.2.3 مواقف تجاه مؤسسات وهيئات تتعامل مع العنف في المجتمع العربيّ

رسم بياني 15:

درجة الرضا من نجاعة العلاج في تقليص ظاهرة العنف حسب نوع العوامل المعالجة والسّنة (مواطنون عرب)

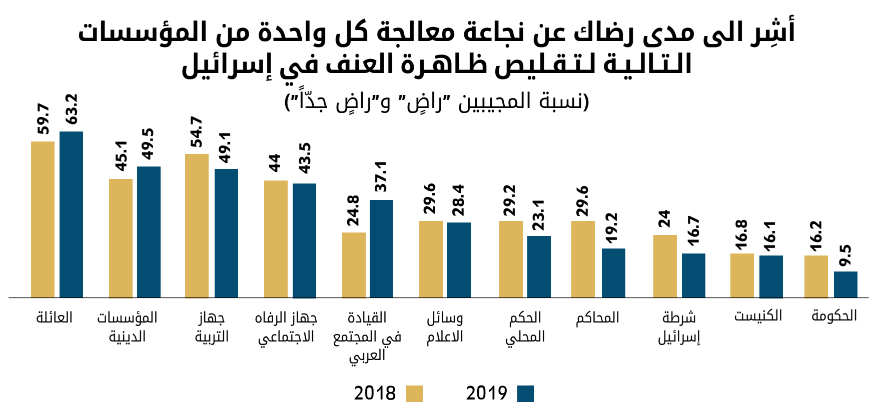

بعد التّمعُّنِ في هذه النتائج المتعلقة بالمؤسسات، يظهر أنّه يمكن تقسيمها إلى مجموعتين: نتائج متعلقة بمؤسسات الدولة، ونتائج متعلقة بمؤسسات المجتمع العربي. ويظهر الرسم البياني أنّ العوامل التي ينظر إليها على أنها ناجعة في الحدّ من العنف في عام 2019 أيضاً هي **العائلة** (63.2% من المستطلعين)، المؤسسات الدينيّة (49.5% من المستطلعين)، وجهاز التربية (49.1% من المستطلعين راضون أو راضون جداً من نجاعتها في هذا المجال).

أكثر من 60% من المستطلعين راضون عن علاج العائلة لظاهرة العنف. وفي كثير من الحالات تتّخذ العائلة طرقاً مثل المصالحة العائلية والصلح، - أو طرقاً أكثر عنفاً خلال محاولتها "معالجة" أحداث العنف والرد عليها.

ويمكن أن نربط سبب زيادة رضا الجمهور العربيّ عن مؤسساته بهذه الأسباب: أعمال الاحتجاج القويّة في معظم البلدات العربيّة التي نظّمتها القيادة العربيّة، إجراءات تتّخذها لجنة المتابعة أو لجنة رؤساء السلطات المحلية العربيّة مثل تعيين مُرَكِّز من قبل الحكم المحلي العربيّ للقضاء على العنف، أو نشر كُتَيِّب من قبل لجنة المتابعة لشؤون المجتمع العربيّ الذي يضمّ برامج عمليّة للقضاء على العنف، وزيادة الوعي لدى الجمهور العربيّ بهذه القضية.

من ناحية أخرى، كانت مؤسسات الدولة أقل من حظيَ برضا المجتمع العربيّ،

حيث كانت نسبة الرضا أقل من عام 2018،على النحو التالي: شرطة إسرائيل (16.7%)، الكنيست (16.1%) والحكومة (9.5% عام 2019). ونستطيع أن نُعزي سبب خيبة الأمل من هذه العوامل للارتفاع الحادّ في عدد القتلى بين المواطنين العرب بين السنوات 2019-2018 (71 قتيلاً في عام 2018 مقارنة مع 89 قتيلاً عام 2019) وانخفاض الشعور بالأمن بشكلٍ عامٍّ.

تمّ تصنيف بقية العوامل بمستويات مختلفةٍ من الرضا عن نجاعة علاج العنف. فكان هناك انخفاضٌ في الرضا عن علاج بعض المؤسسات للحدّ من ظاهرة العنف: انخفض الرضا عن السّلطات المحليّة من 29.2% عام 2018 إلى 23.1% عام 2019، كما انخفض الرضا عن علاج وسائل الإعلام من 29.6% عام 2018 إلى 28.4% عام 2019. من ناحية أخرى، ارتفعت نسبة الرضا عن نجاعة القيادة في المجتمع العربيّ بشكل ملحوظ من 24.8% عام 2018 إلى 37.1% عام 2019. وبالكاد لم يتغير الرضا عن نجاعة علاج جهاز الرفاه الاجتماعي للحدّ من ظاهرة العنف بين الأعوام 2018 -2019 (حوالي 43.5%).

رسم بياني 15.1:

درجة الرضا من نجاعة العلاج في تقليص ظاهرة العنف حسب نوع العوامل المعالجة ومنطقة السّكن (مواطنون عرب، 2019)

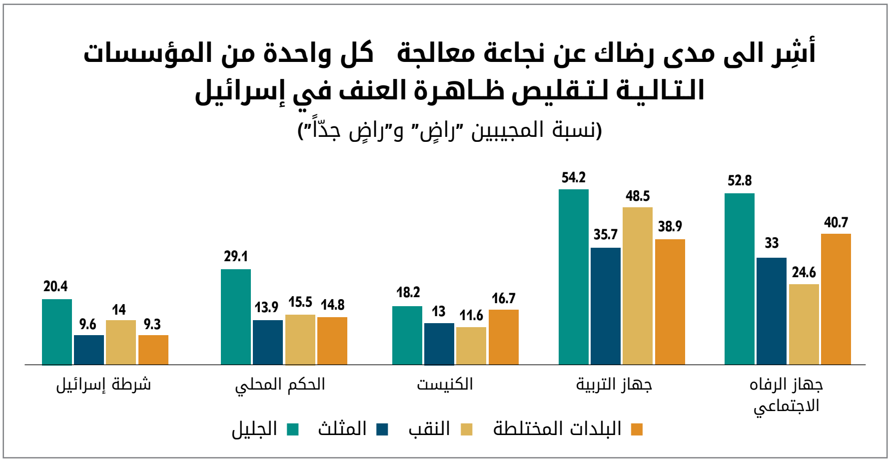

تختلفُ كلُّ منطقة عن الأخرى بشكل واضحٍ في نسبة الرضا عن نجاعة العلاج الذي تستخدمه المؤسسات المختلفة، للحدِّ من ظاهرة العنف في إسرائيل. النسبةُ الأعلى في الرضا عن نجاعة علاج كل واحدة من المؤسسات المذكورة في الرسم البيانيّ هي بين سكان الجليل. أمّا أدنى نسبة من الرضا تختلف حسب المؤسسات والمناطق. فالنسبة الأدنى من الرضا عن نجاعة معاملة الحكم المحليّ (13.9%) ونظام التعليم (35.7%) سُجلَت بين سكان المثلث. والنسبة الأدنى من الرضا عن نجاعة علاج الشرطة (9.3%) سُجِّلَت بين سكّان المدن المختلطة. وأخيراً، كانت النسبة الأدنى من الرضا عن نجاعة علاج جهاز الرَّفاه الاجتماعيّ (24.6%) وعن الكنيست (11.6%) بين سكّان النقب.

رسم بياني 15.2:

درجة الرضا من نجاعة العلاج في تقليص ظاهرة العنف حسب نوع العوامل المعالجة ومنطقة السّكن (مواطنون عرب، 2019)

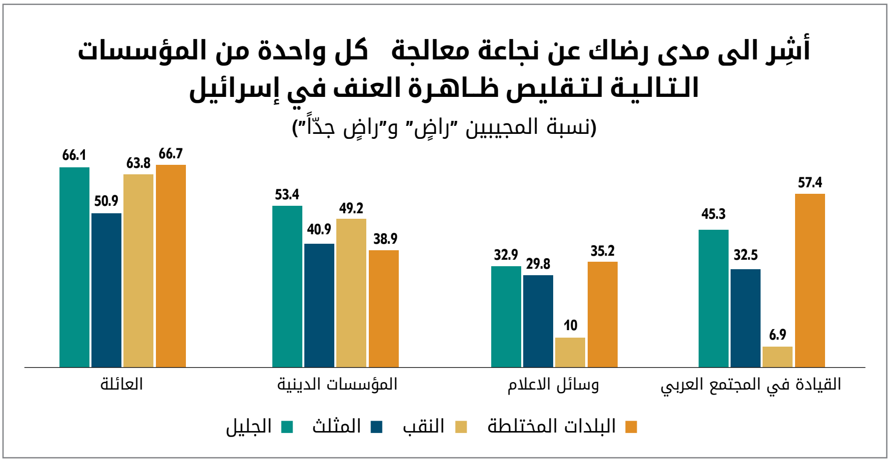

يشيرُ الرسمُ البيانيّ إلى الفروقات بين سكّان المناطق المختلفة، بما يتعلق بنسبة الرضا عن نجاعة علاج مؤسساتٍ أخرى. فأعلى نسبة رضا عن نجاعة علاج العائلة (66.7%)، وعن القيادة في المجتمع العربيّ (57.4%) وعن وسائل الإعلام (35.2%) كانت بين سكّان المدن المختلطة. وأمّا أعلى نسبة رضا عن نجاعة علاج المؤسَّسات الدينية فسُجِّلت بين سكان الجليل (53.4%).

في المقابل، فإنَّ أدنى نسبة رضا عن نجاعة علاج وسائل الإعلام (10%)، وعن القيادة في المجتمع العربيّ (6.9%) كانت بين سكّان النقب. وأدنى نسبة رضا (50.9%) عن علاج العائلة هي بين سكان المثلث. وأخيراً، سجّلت أدنى نسبةُ رضا عن نجاعة علاج المؤسسات الدينيّة (38.9%) بين سكّان المدن المختلطة.

رسم بياني 16:

استعداد التّوجه إلى العوامل المعالجة بسبب ضررٍ من عنف أو من تهديد، حسب نوع العوامل والسّنة (مواطنون عرب)

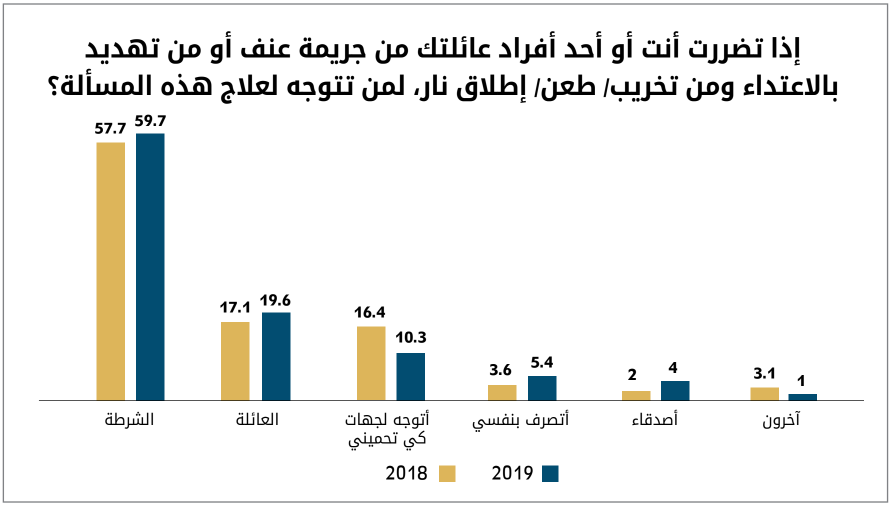

تدلُّ المعطيات أنّه وعلى الرغم من ثقة المجتمع العربيّ الضعيفة في الشرطة (أنظروا إلى الرسم البياني 23)، إلا إنّها كانت الجهة الرئيسيّة التي سيتوجَّه إليها المستطلعون العرب لعلاج حالات العنف أو التّهديد. فما نسبته (59.7%) من المستطلعين قالوا بأنّهم سيلجأون للشرطة في حال أصيبوا أو أصيب أحدٌ من أبناء عائلتهم، لتسجِّل هذه النسبةُ ارتفاعاً معتدلاً بنقطتين بالمئة مقارنة مع 2018.

أمّا الجهة الثانية التي سيتوجّهُ إليها المجتمع العربيّ، فهي العائلة (19.6% من المستطلعين عام 2019). بالإضافة إلى ذلك، برزت نسبة المستطلعين الذين سيتوجهون لجهات كي تحميهم (10.3% من المستطلعين)، ولكن تجدر الإشارة إلى أنّ هذه النسبة انخفضت بدرجةٍ ملحوظةٍ مقارنةً مع عام 2018، التي كانت النسبة فيها (16.4%).

كانت نسبة المستطلعين الذين أشاروا في عام 2019 إلى أنّهم سيتوجهون لأصدقاء في حال تعرّضهم أو تعرّض أحد أفراد عائلتهم لجرائم عنف أو تهديدٍ بالاعتداء والتخريب، أو الطعن أو من إطلاق النار (4%) مقارنة مع (2%) من المستطلعين عام 2018.

بالإضافة إلى ذلك، (5.4%) من المستطلعين أجابوا بأنّهم سينتقمون بأنفسهم من المعتدي في حال تعرّضهم أو تعرّض أحد أفراد عائلتهم للاعتداء. والنسبة هذا العام ارتفعت إذ كانت (3.6%) في عام 2018.

رسم بياني 16.1:

استعداد التّوجه إلى العوامل المعالجة بسبب ضررٍ من عنف حسب نوع العوامل ومنطقة السّكن (مواطنون عرب، 2019)

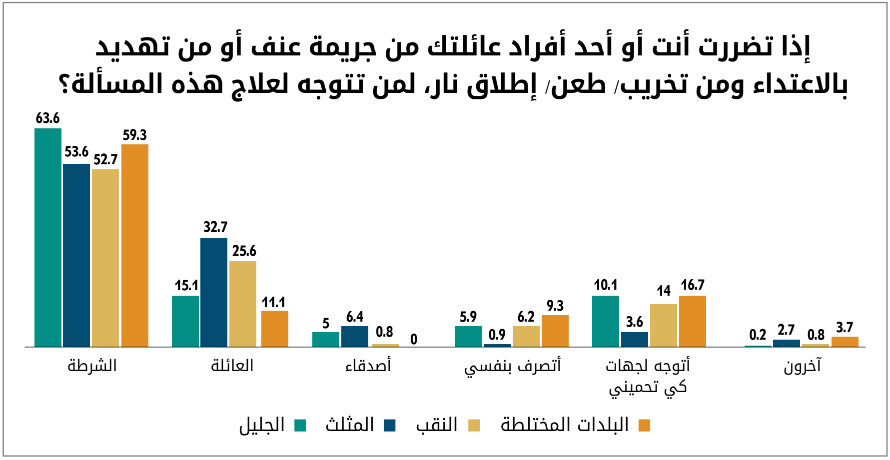

يشيرُ تقسيم المعطيات حسب المناطق بأنّ أعلى نسبة استعدادٍ للتّوجّه للشرطة وهي (63.6%) كانت بين سكّان الجليل. وأعلى نسبة استعدادٍ للتّوجّه للعائلة وهي (32.7%) أو للأصدقاء وهي (6.4%) كانت بين سكّان المثلث. بينما سُجّلت أعلى نسبة استعداد للتّوجّه لجهاتٍ كي تحميهم وهي (16.7%)، أو للانتقام بأنفسهم (9.3%) أوالتّوجّه لجهات أخرى (3.7%) بين سكان المدن المختلطة.

2.2.4 الأسلحةُ الناريّة في المجتمع العربيّ

رسم بياني 17:

مواقف فيما يتعلق بالعوامل المؤثرة على انتشار السلاح وعلى استخدامه بهدف العنف والجريمة، حسب العوامل والسّنة (مواطنون عرب)

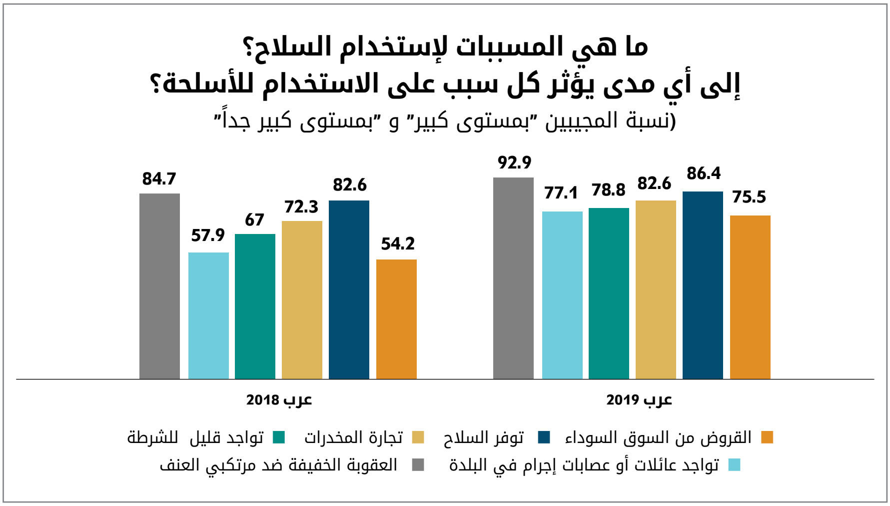

رسم بياني 18:

مواقف فيما يتعلق بالعوامل المؤثرة على انتشار السلاح وعلى استخدامه بهدف العنف والجريمة، حسب العوامل والسنة (مواطنون يهود)

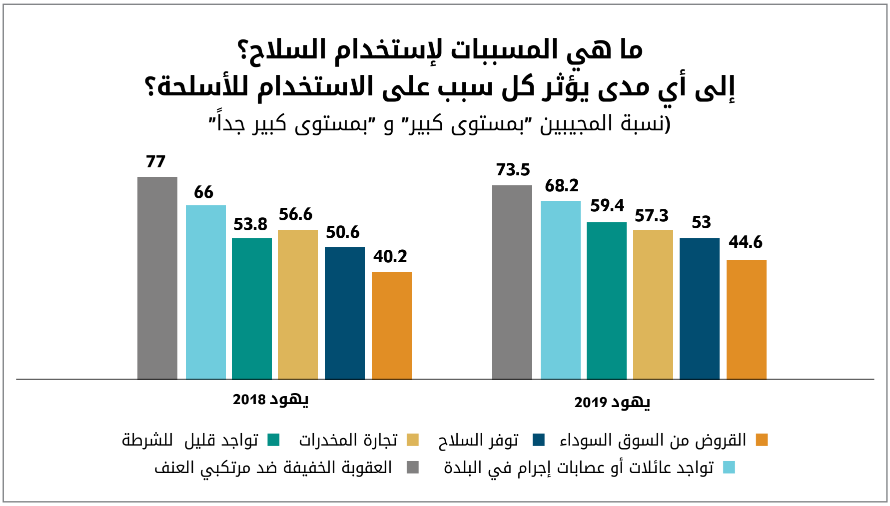

الرسوم البيانية رقم 17 و18 تشيرُ إلى عدة نتائج:

أولا: تعتقد نسبة المستطلعين العرب بأنّ كلَّ عاملٍ عُرِضَ في الرسم البيانيّ، يؤثر

عـلى ظاهـرة السـلاح بنسـبة أعـلى منها بـين المسـتطلعين اليهـود.

ثانيـاً: في عـام 2018 وكـما في عـام 2019، كان هنـاك إجـماعٌ في كلا المجتمعـين حـول العامـلِ الأكـثر تأثـيراً في الاسـتخدام العنيـف للأسـلحة، وهـو **العقوبـاتُ البسـيطةُ المفروضـة عـلى المجرمـين**. ومـع ذلـك، كان هنـاك ارتفـاع بنحـو 8 نقـاط مئويـة في المجتمـع العـربيّ بنسـبة الذيـن يعتقـدون بـأنّ هـذا العامـل لـه تأثـير كبـير إلى كبـير جـداً عـلى اسـتخدام الأسـلحة الناريـة. في المقابـل، انخفضـت هـذه النسـبة في المجتمـع اليهـودي بــ3.5 نقـاط مئويـة. بالإضافـة إلى ذلـك، هنـاك اتفـاق واضـح بـين المجتمعـين بمـا يتعلـق بأقـلّ العوامـل تأثـيراً عـلى ظاهـرة السـلاح - مـن بـين العوامـل المعروضـة- وهـو عامـل القـروض مـن الأسـواق خـارج البنـوك "السـوق السـوداء". في عـام 2019، تبـينّ أنّ 75.5% مــن المسـتطلعين العــرب يعتقــدون أنّ هـذا العامـل يؤثـر جـداً عـلى اسـتعمال الأسـلحة، وكذلـك يعتقـد 44.6% مـن المسـتطلعين في المجتمـع اليهـوديّ.

ثالثـاً: كـما في النتائـج مـن الرسـوم البيانيّـة السـابقة التـي تقـارن بـين المجتمعـين، فـإنّ الفـرق بـين المسـتطلعين في المجتمـع العـربيّ والمسـتطلعين في المجتمـع اليهـوديّ في تقييـم تأثـير العوامـل مختلـف بدرجـة كبـيرة. عـلى سـبيل المثـال، كان الفـرق بـين تقييـم تأثـير تواجـد عائـلات أو عصابـات الإجـرام في البلـدة يصـل إلى 9 نقـاط مئويـة فقـط. أمّـا الفـرق بـين المجتمعـين في تقييـم تأثـير توفّـر السّـلاح يصـل إلى 33 نقطـة مئويـة، (86.4%) مـن المسـتطلعين في المجتمـع العـربيّ يعتقـدون بـأنّ هـذا العامـل لـه تأثـير كبـير إلى كبـير جـداً عـلى الاسـتعمال العنيـف للأسـلحة، ولكـنّ (53%) فقـط مـن المسـتطلعين في المجتمـع اليهـوديّ يعتقـدون ذلـك.

فصل 3:

العلاقات بين المجتمع العربيّ والشّرطة

3.1 خلفية

حسب المراجع الأدبيّة المتعلقة بالشرطة، فهناك عدة أهدافٍ عامّة من المفترض أن تعمل الشرطة على تنفيذها: إنفاذُ القانون، المحافظة على النظام العام وتقديمُ الخدمات للجمهورِ عامةً. هذه التعريفات الواسعة تعطي للسّلطةِ التنفيذية وللشرطة مساحةً كبيرةً للمناورة وللتقييم والتقدير عند تحديد الأولوية المطلوبة وبما يتعلق بتنفيذ واجباتها. لكن، كلما كانً المجتمع أكثر ديمقراطيّةً، كلما كثُرت القيود المفروضة على الشرطة وأصبحَ توجُّهها متعسفاً أكثر، وأقل تهديداً، ويمكن انتقادها إلى حد كبير.

في كلّ دولة، تعتبرُ الشرطة هي الهيئة المكلّفة بتطبيق القانون، والذي يمنحها صلاحيةً لاستخدام القوة أثناء أداء وظيفتها. لكن وبما أنّ الشرطة تعمل بين المدنيّين، فيجب أن تمارس صلاحيَّاتها بحذرٍ ودون استعمال مُفرطٍ.

واستعمالُ القوَّةِ غير المناسبة هو السبب المركزيّ لتطوُّر شعور عدم الثقة في الشرطة وفي مؤسسات الدولة بشكلٍ عام. ووفقاً لهذا، يجبُ على الشرطة إيجادُ آلياتٍ لمنع الاستخدام المُفرط للعنف، واتخاذ التدابير ضد أفراد الشرطة الذين يستخدمون القوّة غير المناسبة. بشكلٍ عام، غالباً ما يكون أبناءُ الأقليّاتِ هم الضحايا الرئيسيون للعنف. وهذا بسبب عدة عوامل تدفع أفراد الشرطة للُّجوء إلى العنف ضد هذه المجموعات، مثل الأفكار المسبقة، أو خشية رجال الشرطة من هؤلاء السكان، أوالشرطة التي تسمح "بعدم القيود" في علاقتها معهم (אמיר, 1998).

تعكس علاقات الشرطة في المجتمع إلى حدٍ كبيرٍ وضع تلك المجموعات. فمن المعروف أنّ العلاقات بين مجموعات الأقليات القوميّة والعرقيّة وبين الشّرطة في الدول الديمقراطية متوترةٌ جداً (Rattner, Yagil & Pedahzur; 2001; Hasisi, 2008). وتتميُّز هذه العلاقات بانتشار المواجهات العنيفة. وبالتمثيل الزائد لمجموعات الأقليّات في مراكز الاعتقال. وبمواقف الأقليّات السلبيّة تجاه الشرطة. وبانتقاد سلوك الشرطة غير المنصف لمعالجتها أمور الأقليّة. وهكذا، كلما ازداد التَّوتُّر بين مجموعات الأقلّية والأغلبية، ازداد التَّوتُّر بين مجموعة

الأقليـة والشرطـة (חמאיסי، 2005).

يشـيرُ الأدب البحثـيّ أيضـا إلى أنّ قـدراً كبـيراً مـن التَّوتُّـر يسـود معظـم المجتمعـات مـا بـين الشرطـة، وبـين الأقليّـات القوميّـة (عرقيّـةً أو قوميّـةً أو جندريّـةً أو دينيّـة)، وبطبيعـة الحـال يكـونُ تأثـيره كبـيراً عـلى المجتمعـات متعـددة الثقافـات، مثـل: الولايـات المتحـدة، عـلى سـبيل المثـال.

كـما أظهـرت الأبحـاثُ بـأنّ هنـاك فرصـاً كبـيرةً ليتـمَّ اعتقـال مواطـن أمريـكي أسـود أو التحقيـق معـه، أو توقيفـه، أو اسـتخدام العنـف ضـدّه مـن قبـل الشرطـة مقارنـةً مـع مواطــن أمريــكي أبيــض (Blauner& Blauner, 1972;Holmes,2000; Feagin, 1991;Jackson, 1989;Turk,1969;Walker, Spohn &Delone,2012).

بالإضافـة إلى ذلـك، تعـزو العديـد مـن الدراسـات للمنشـأ العرقـيّ تأثـيراً عـلى المواقـف تجـاه الشرطـة (סמית,2005; נחשון-שמחה, 2018). في معظـم الدراسـات التّـي أجريـت في الولايـات المتحـدة وفي بريطانيـا، وُجِـدَ أن الأقليـاّت العرقيّـة تُعَـبرِّ عـن مواقـف إيجابيـة تجـاه الشرطـة بصـورةٍ أقـلّ مـن مجموعـة الأغلبيّـة (البيـض). ومـع ذلـك، فـإنّ تأثـيرات المنشـأ العرقـيّ عـلى التصـورات تتحـدَّدُ بمتغـيرّات البيئـة البلديّـة ومتغـيرّات الحـيّ. ويبقـى السـبب وراء المواقـف السـلبيّة تجـاه الشرطـة غـير معـروف، وهنـاك مـن يدَّعـي بـأنّ هـذه المواقـف تتأثـر بالاتّصـال السـلبيّ مـع الشّرطـة، بينـما يعـزو آخـرون السـبب لتأثـير الظـروف في الحـيّ (סנטו ועלי, 2005).

للعلاقـات بـين الشرطـة والمجتمـع العـربيّ في إسرائيـل صفـات متشـابهة، مـع علاقـات الكثـير مـن جهـات الشرطـة في أرجـاء العـالم مـع الأقليّـة. مـن جانـب الشرطـة يتمثّـل هـذا الجانـب بتخصيـص مـواردٍ شرطيـة غـيرِ منصفـة، وبتواجـد الشرطـة الضئيـل أو بتواجدهـا المكثّـف. أو العنـف المُفـرط مـن قبـل الشرطـة تجـاه المواطنـين العـرب، وبتطبيـق قانـونٍ غـير مُنصِـف. أمّـا المجتمـع العـربيّ، فهـو لا يثـق بالشرطـة. وهـو غـيرُ مسـتعدٍّ لتقبُّـل الشرطـة كهيئـةٍ تفـرض القانـونَ، بـل وحتـى يتجنَّـب التَّوجُّـه إليهـا لطلـب خدماتهـا.

عِـداء الجمهـور العـربيّ تجـاه الهيئـة المسـؤولةِ عـن تنفيـذ قوانـين الدولـة، ناتـجٌ عـن البعـد والاغـتراب السّـائد بـين الشرطـة والسـكّان في البلـدات العربيـة. نتجـت هـذه الحالـة مـن العـداء بسـبب التواجـد الضئيـل لمُنفـذي القانـون في هـذه البلـدات، وذلـك بسـبب توزيـعٍ غـير كافٍ لعنـاصر الشرطـة في محطاتهـا التـي تخـدم السـكّان العـرب. بالإضافـة إلى ذلـك، فـإنّ تواصـل الشرطـة مـع مواطـنٍ عـربيٍّ إسرائيـلي، محـدودٌ نسـبيّاً مقارنـةً مـع مواطـن يهـوديٍّ إسرائيـليّ. (חמאיסי, 2005).

ويتوقـعُ قـادةُ المجتمـع العـربيّ، ورؤسـاء السّـلطات المحليّـة والمواطنـون العاديـون خاصـةً، أن تعمـل الشرطـة عـلى القضـاء عـلى العنـف في ظـلّ موجـة العنـف والجريمـة المرتفعـةِ في المجتمـع العـربيّ، لكـنّ توقعاتهـم لا تتحقّـق. يتـم بنـاء خطـط، ذهابـاً

وإيابـاً، ولكـن وكـما تُظهِـر النتائـج، فهـي ليسـت مُرضِيـة، والمجتمـع العـربي لا يشـعر بأنـه يتلقَّـى الخدمـة المناسـبة.

3.2 نتائج الاستطلاع بالنّسبة لمواقف المواطنين العرب تجاه الشّرطة

رسم بياني 19:

نسبة المواطنين الذين قدَّموا بلاغاً في الشرطة من بين المواطنين الذين تعرَّضوا لتهديد بالعنف أو العنف الكلاميّ حسب السنة (مواطنون عرب)

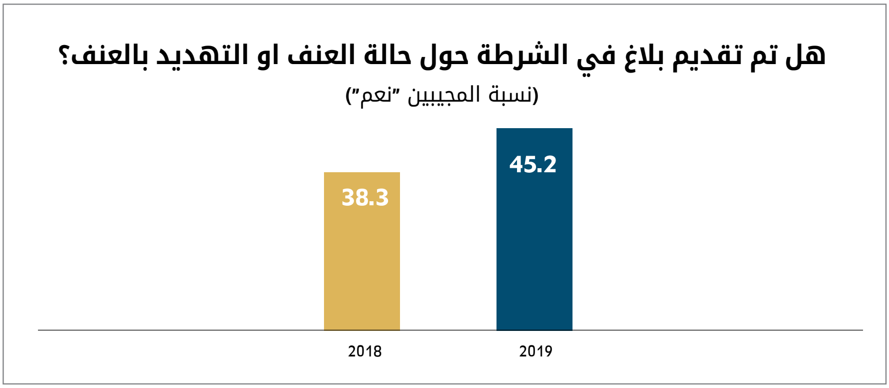

تشـير النتائـج إلى أنّ (45.2%) مـن المسـتطلعين الذيـن تعرّضـوا لنـوعٍ مـن أنـواعِ العنـف في المجتمـع العـربيّ عـام 2019، قدّمـوا شـكوى لـدى الشرطـة. وعـلى الرغـم مـن أنّ هـذه النّسـبةَ كانـت أعـلى مـن عـام 2018 (38.3%) أجابـوا بأنّهـم قدمـوا شـكوى في الشرطـة)، إلاّ أنّـه يمكـن ملاحظـة أنّ العديـد مـن المواطنـين لا يـرون أنّ المناسـب هـو تقديـمُ شـكوى للشرطـة، وربمـا يبحثـونَ عـن بدائـلَ للسّـلطات القانونيّـة مـن أجـلِ حـلّ المشـكلة.

رسم بياني 20:

مواقف بالنسبة لجودة خدمة الشرطة، حسب المجتمع والسّنة (مواطنون عرب ويهود)

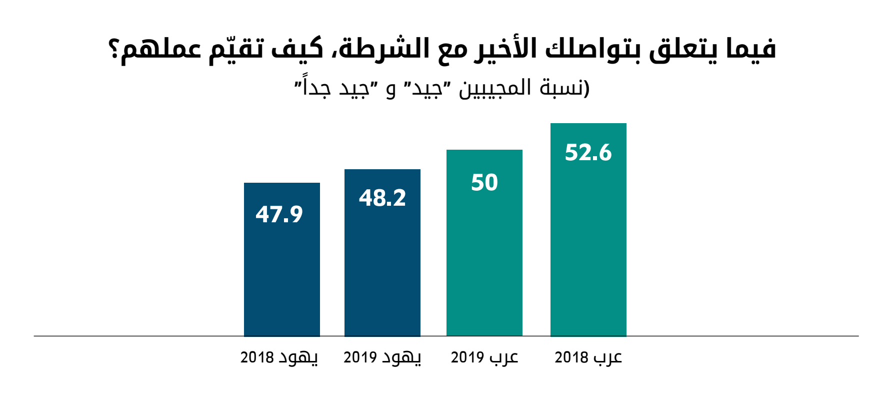

50% مـن المواطنـين العـرب أجابـوا بأنّهـم يعتقـدون بـأنّ تعامـل الشّرطـة معهـم كان جيّـداً أو جيّـداً جـداً خـلال تواصلهـم معهـم عـام 2019،(مقارنـة بـ52.6% عـام 2018)، ومقارنـةً مـع 48.2% مـن المواطنـين اليهـود الذيـن يعتقـدون ذلـك. (نسـبة مشـابهة تقريبـاً للعـام 2018).

رسم بياني 20.1 :

مواقف بالنسبة لجودة خدمة الشرطة، حسب منطقة السكن (مواطنون عرب، 2019)

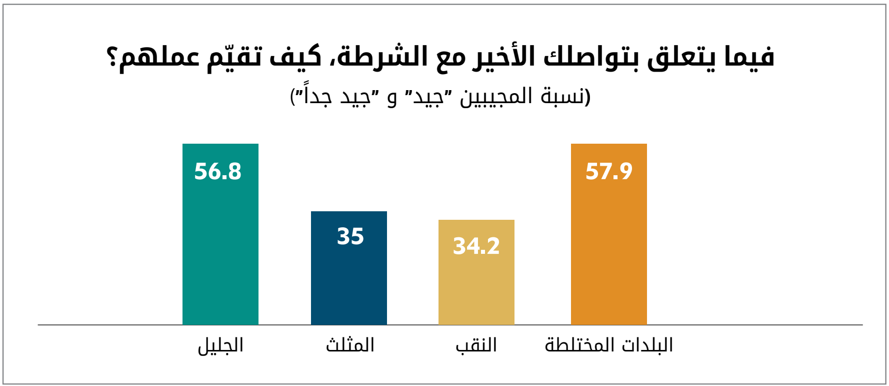

تختلـفُ الإجابـات بشـكل واضـح بـين المناطـق الأربعـة حـول تقييـم سـكانها لجـودة تعامـل الشّرطـة. حيـث سـجّل سـكّان الجليـل أعـلى نسـبة للذيـن يقيّمـون التَّعامـل عـلى أنـه جيّـدٌ أو جيّـدٌ جـداً (56.8%). وتتوافـق هـذه النَّتيجـة مـع المعطيـاتِ التـي

عُرِضت حتى الآن والتي ستُعرَض لاحقاً في التقرير. في المقابل، (34.2%) فقط من المستطلعين من سكان النقب قيّموا تعامل الشرطة معهم بجيّد أو جيّدٍ جداً.

رسم بياني 21:

مواقف بالنسبة لعمل الشرطة في المجتمع العربيّ، حسب مجال النشاطات والسّنة (مواطنون عرب)

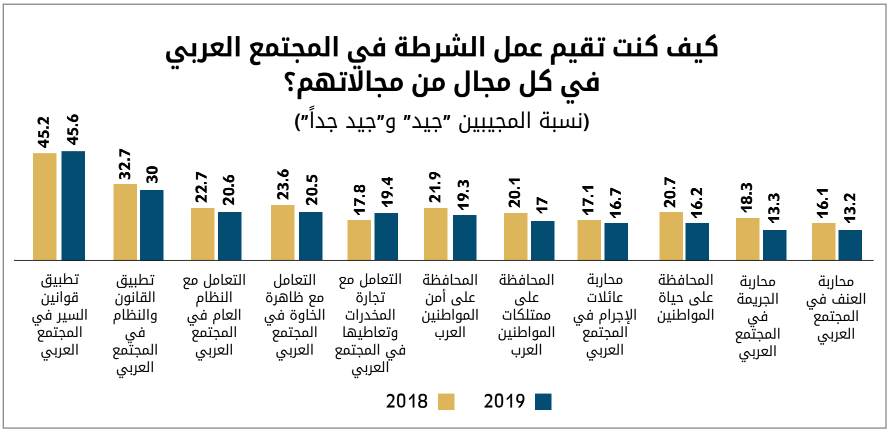

تشيرُ المعطيات إلى أنّ المستطلعة آراؤهم في المجتمع العربيّ، يعتقدون أنّ أداء الشّرطة جيّد في المجالات التي لها علاقةٌ بتطبيق القانون. (45.6%، نسبةٌ مشابهه للعام 2018) من المستطلعة آراؤهم أشاروا إلى أنّ أداء الشرطة في تطبيق القانون كان جيّداً أو جيّداً جداً. و (30%) من المستطلعة آراؤهم أشاروا إلى أنّ أداء الشرطة في تطبيق القانون والنّظام في المجتمع العربيّ جيّد أو جيّداً (انخفاضٌ بسيط مقارنة مع عام 2018). الموضوع الذي حظِيَ أيضاً في عام 2019 بأدنى تقييم هو محاربة العنف في المجتمع العربيّ: (13.2% فقط من المستطلعين) أشاروا إلى أنّ أداء الشرطة في هذا المجال هو جيّد أو جيّد جداً (مقارنة مع 16.1% عام 2018).

أمّا بقية المواضيع فقد حصلت على تقييماتٍ مختلفة. وذاتُ المجالات التي حظيت على أفضل تقييمٍ عام 2019 حظيت أيضاً في عام 2018، ومع ذلك، كان هناك انخفاضٌ ملحوظٌ في معظم المجالات، في نسبة الذين يقيّمون الأداء على أنه جيّد أو جيّد جداً. والمجالات هي: التّعامل مع النّظام العامّ في المجتمع العربيّ (20.6% من المستطلعين أشاروا إلى أنّ أداء الشرطة في هذا المجال كان جيداً أو جيّداً جداً)، **التعامل مع ظاهرة "الخاوة" في البلدات العربيّة** (20.5%- انخفاضٌ بحوالي 3 نقاط في المئة مقارنة مع عام 2018)، **الحفاظ على أمن المواطن العربيّ** (19.3% عام 2019)، والحفاظ على ممتلكات المواطنين العرب

(17% وانخفـاضٌ بحـوالي 3 نقـاط في المئـة مقارنـة مـع عـام 2018). ومـع ذلـك، ارتفعـت نسـبةُ الذيـن يقيّمـون أداء الشرطـة عـلى أنّـه جيّـد أو جيّـد جـداً في مجـال واحـد، التعامـل مع تجـارة المُخـدِّرات وتعاطيهـا في المجتمـع العـربيّ، (19.4%) مـن المسـتطلعين أشـاروا إلى أنّ أداء الشرطـة في هـذا المجـال هـو جيـدٌ أو جّيـد جـداً (ارتفـاع بحـوالي درجتـين في المئـة مقارنـة مـع عـام 2018).

وكان تقييـم أداء الشرطـة متدنّيـاً جـداً في بعـض المجـالات الأخـرى، فقـد أشـار (16.7%) مـن المسـتطلعين إلى أنّ أداء الشرطـة في محاربـة عائـلات الإجـرام في المجتمـع العـربيّ كان جيّـداً أو جيّـداً جـداً. بينـما قيّـم (16.2%) أداء الشرطـة عـلى أنـه جيّـد أو جيّـد جـداً في الحفـاظ عـلى حيـاة المواطـن العـربيّ، و(13.3%) فقـط مـن المسـتطلعين في عـام 2019 كانـوا يشـعرون بالرضـا عـن أداء الشرطـة في محاربتهـا للجريمـة.

رسم بياني21.1:

مواقـف بالنسـبة لعمـل الشـرطة فـي المجتمـع العربـيّ، حسـب مجـال النشـاطات ومنطقـة السّـكن (مواطنـون عـرب، 2019)

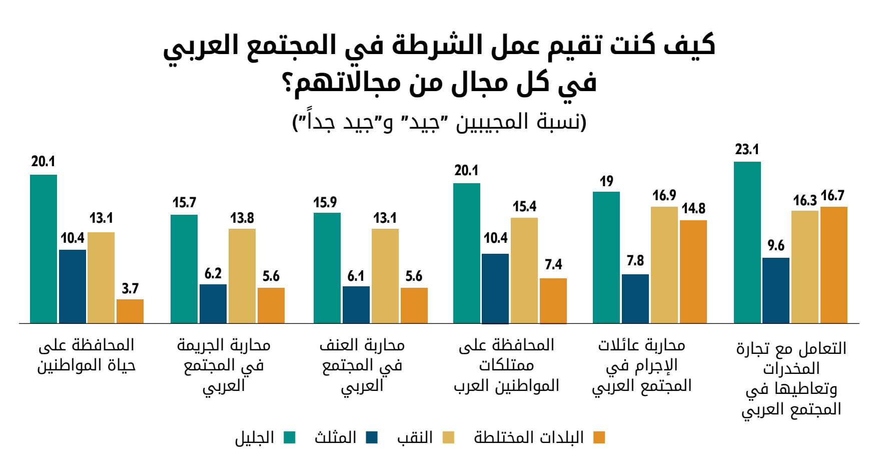

هنـاك اختلافـات كبـيرةً في تقييـم أداء الشرطـة في المناطـق الجغرافيّـة المختلفـة. فأعـلى نسـبة مـن الذيـن يقيّمـون أداء الشرطـة عـلى أنـه جيّـد أو جيّـد جـداً في جميـع المجـالات هـي بـين سـكان الجليـل. في المقابـل، تعتمـد أدنى النسـب عـلى المجـال والمنطقـة. عـلى سـبيل المثـال، تقييـم أداء الشرطـة في المـدن المختلطـة في مجـال الحفـاظ عـلى أمـلاك المواطنـين العـرب متـدنٍ جـداً (7.4%) وكذلـك محاربتهـا للعنـف والإجـرام في المجتمـع العـربيّ (3.7%). وعـلى النقيـض، كانـت أدنى النسـب في تقييـم أداء الشرطـة عـلى أنـه جيّـد أو جيّـد جـداً في التعامـل مـع

تجارة المخدّرات وتعاطيها في المجتمع العربيّ (9.6%) ومحاربة عائلات الإجرام في المجتمع العربي (7.8%) هي بين سكّان المثلث.

رسم بياني 21.2:

مواقف بالنسبة لعمل الشرطة في المجتمع العربي، حسب مجال النشاطات ومنطقة السكن (مواطنون عرب، 2019)

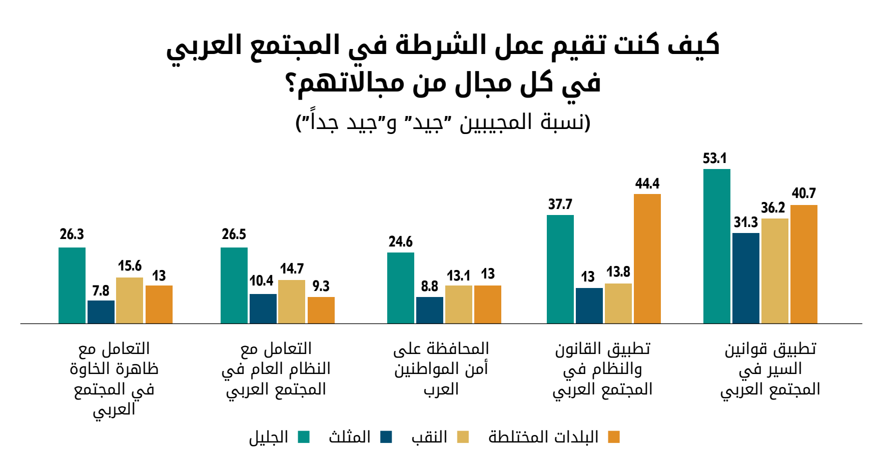

يمكنُ الملاحظة أنّ الاختلافات بين المناطق الأربعة في المجالات الأخرى ذات أطباع مختلفةٌ. فقد سُجّلت أعلى نسبة تُقيّم أداء الشرطة على أنه جيّدٌ أو جيّد جداً في تطبيق قوانين السير (53.1%)، والتّعامل مع النّظام العام (26.5%)، والتّعامل مع ظاهرة "الخاوة" في البلدات العربية (26.3%) والحفاظ على أمن المواطن العربيّ (24.6%) بين سكان الجليل. وكانت أعلى نسبة من الذين يقيّمون أداء الشرطة على أنّه جيّد أو جيّد جداً في تطبيق القانون والنّظام في المجتمع العربي (44.4%) هي بين سكّان المدن المختلطة.

أدنى نسبة لتقييم أداء الشرطة على أنه جيّد أو جيد جداً في التعامل مع النّظام العام في المجتمع العربيّ (9.3%) كانت بين سكّان المدن المختلطة. في المقابل، سجّلت أدنى نسب لتقييم أداء الشرطة على أنه جيّد أو جيد جداً في تطبيق قوانين السّير في المجتمع العربيّ (31.3%)، وفي تطبيق القانون والنّظام في المجتمع العربيّ (13%)، وفي الحفاظ على أمن المواطن العربيّ (8.8%) وفي التعامل مع ظاهرة "الخاوة" (7.8%) بين سكّان المثلث.

رسم بياني 22:

استعداد لتقديم شكوى في الشرطة كضحيّة، حسب نوع الإصابة والسّنة (مواطنون عرب)

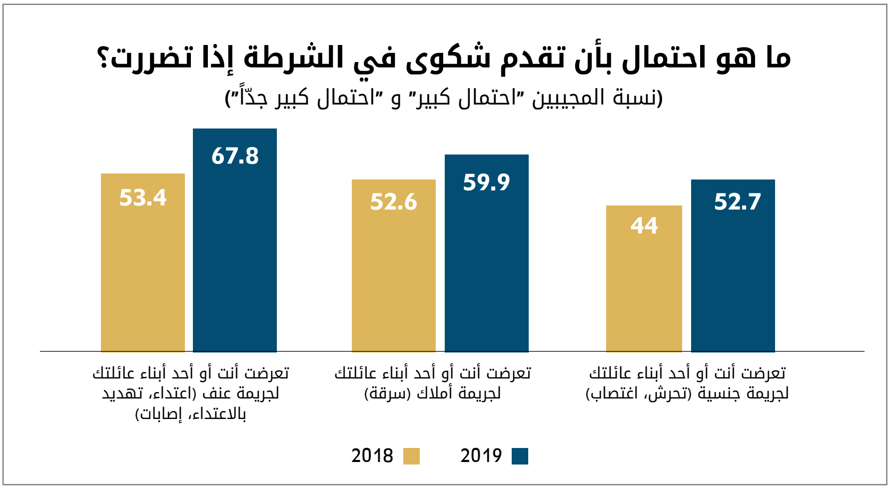

تشيرالمعطيات إلى أنّ فرصة المواطن العربي في تقديم شكوى للشرطة إذا تعرّض للأذى في جميع السيناريوهات كانت في عام 2019 أعلى مما كانت عليه عام 2018. كما هو الحال في عام 2018، السيناريو الذي من المُرَجَّح أن يقدّم فيه مواطن عربيّ شكوى في الشرطة هو عندما يتضرّر المستطلع أو أحد أبناء بيته من جرائم عنف (67.8%). وقد ارتفع هذا المعدل إلى حد كبير مقارنة مع عام 2018، والتي كان بها المعدل 53.4%. من ناحية أخرى، فإنّ السيناريو الأقل احتمالاً بأن يقدّم مواطن عربيّ شكوى في الشرطة هو التضرّر من جرائم جنسيّة- 52.7% من المستطلعين أشاروا بأنّ هناك احتمالا كبيراً الى كبير جداً بأن يقدموا شكوى في الشرطة ضدّ هذه الجرائم. وهنا أيضاً نلاحظ ارتفاعاً مقارنة مع عام 2018، حيث كان المعدل 44%. مؤخراً دخلت حركة "Me Too" العالمية إلى إسرائيل، وكانت أنشطتها حاضرة في الأماكن العامة والخاصّة في المجتمع العربيّ. غرست أنشطة الحركة والحركات النسائيّة العربيّة في المجتمع العربيّ الوعيَ في كلّ ما يتعلق بالتحرش الجنسيّ وجرائم الجنس، ويبدو أنّ هذا هو السبب الرئيسي لهذا الارتفاع.

بالإضافة لذلك، لوحظ أيضاً ارتفاعٌ في احتماليّة التوجه للشرطة بشأن جرائم الأملاك، التي بلغت عام 2019- 59.9% (مقارنة مع 52.6% عام 2018).

رسم بياني 22.1:

استعداد لتقديم شكوى في الشرطة كضحيّة، حسب نوع الإصابة ومكان السكن (مواطنون عرب، 2019)

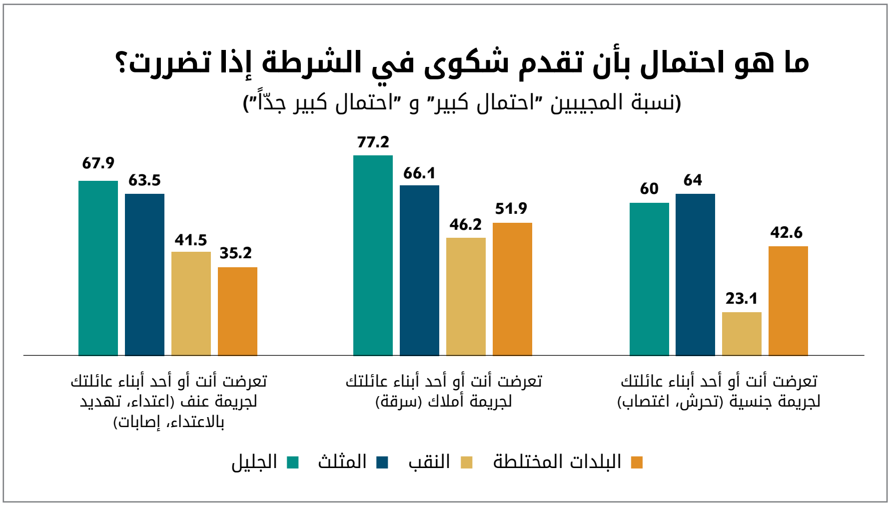

هناك فروقٌ واضحةٌ بين سكّان المناطقِ الأربعة، حول احتماليّة تقديمِ شكوى للشرطة. النسبُ الأعلى للذين كانوا على استعدادٍ لتقديم شكوى ضدّ الإصابة من جرائم العنف (77.2%) وجرائم الأملاك (67.9%) هي بين سكّان الجليل. والنّسبةُ الأعلى من الذين كانوا على استعداد لتقديم شكوى في الشرطة ضدّ الإصابة من جرائم الجنس (64%) هو بين سكان المثلث. في المقابل، أدنى نسبة من الذين كانوا على استعداد لتقديم شكوى في الشرطة ضدّ الإصابة من جرائم العنف (46.2%) ومن جرائم الجنس (23.1%) هو بين سكّان النّقب. ومن الممكنِ أن نعزو عدم استعداد سكّان النّقب لتقديم شكوى في الشرطة بسبب جريمة جنسية إلى الانغلاق والعادات والتقاليد التي تميّزُ النقب عن بقية المجتمع العربيّ في إسرائيل. أمّا أدنى نسبة من الذين كانوا على استعداد لتقديم شكوى ضدّ التضرر من جريمة ملكيّة (35.2%) كانت بين سكّان المدن المختلطة.

رسم بياني 23:

استعداد لتقديم شهادة في الشرطة على جريمة لم تكن موجّهة ضدّك، حسب نوع الجريمة والسّنة (مواطنون عرب)

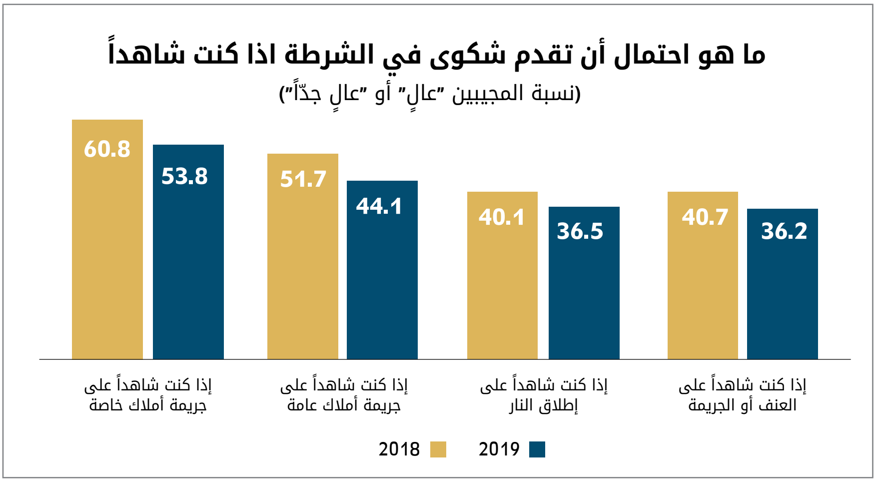

تشيرُ المعطيات إلى أنّ احتمالات أن يشهد مواطنٌ عربيٌ في الشّرطة ضدَّ جريمة من الحالات الأربعة التي ذُكرت سابقاً، هي احتمالاتٌ قليلة في عام 2019 مقارنةً مع عام 2018. ومع ذلك، فإنَّ نسب الانخفاض تختلف بين الجرائم. فالجريمتان اللتان تكون فيهما احتماليَّة شهادة مواطن عربيّ للشرطة في عام 2019 عاليةً للغاية، هي في حال شهادته على ضرر في الممتلكات الخاصَّة (53.8%، انخفاضٌ بـ 7 نقاط في المئة مقارنة مع عام 2018) وبالممتلكات العامة (44.1%، انخفاض بـ 7.6 نقاط في المئة مقارنة مع عام 2018).

تمَّ تسجيلُ انخفاضاتٍ أكثر اعتدالاً في المواقف التي تقلُّ فيها احتمالات أن يقدم المستطلع شكوى للشّرطة: إذا كان شاهداً على عملية إطلاق نار (36.5%، انخفاض بـ 3.5 نقاط في المئة مقارنة مع عام 2018)، أو على جريمة عنف (36.2%، انخفاض بـ 4.5 نقاط في المئة مقارنة مع عام 2018).

يبدو أنَّ المشتكي المُحتمل يحسبُ خُطواتهِ بعناية. فالشخص الذي يَضُرُّ بالممتلكات ليس بالضرورة أن يكون عنيفاً أو مُهَدِداً، وبالتالي فإنَّ الاحتمال بأن يشتكيَ عليهم المستطلعون أعلى إن كانوا شاهدين على ذلك. وبالعكس تماماً، إذا كان المهاجمُ عنيفاً، أو يستخدم حتى الأسلحة النّارية أو البيضاء، سيخشى المشتكي المُحتمل من الشهادة ضدّه بطبيعة الحال. ويبدو من ذلك أنّ المشتكين لا يثقون في حماية الشرطة ضدّ المجرم فيما لو شهدوا ضدّ جريمته.

رسم بياني 23.1:

استعداد لتقديم شهادة في الشرطة على جريمة لم تكن موجّهة ضدّك، حسب نوع الجريمة ومكان السّكن (مواطنون عرب، 2010)

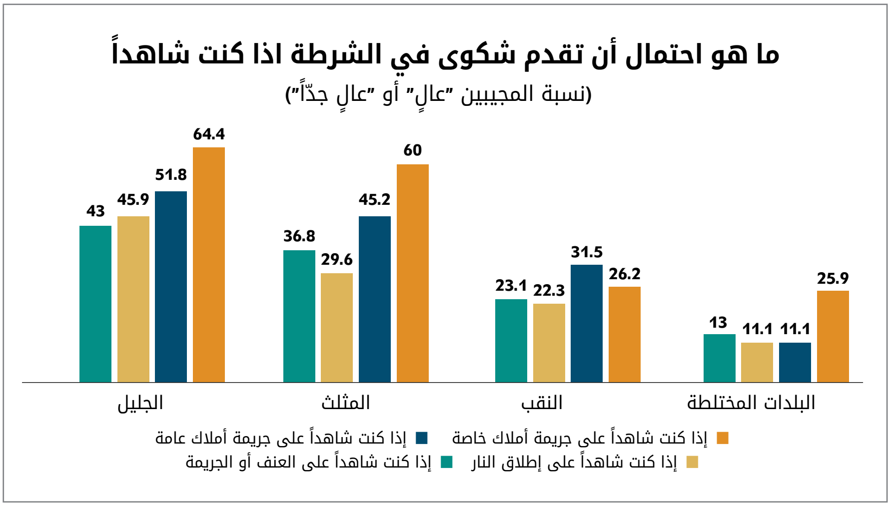

تُظهرُ المعطيات حسب التّقسيم الجغرافي أنّ أعلى نسبة استعدادٍ للشّهادة في الشرطة، حول وقوع أيٍّ من الجرائم المذكورة هي بين سكّان الجليل. في المقابل، كانت النسبةُ الأدنى بين سكّان المدن المختلطة.

رسم بياني 24:

مستوى الثقة في شرطة إسرائيل، حسب المجتمع والسّنة (مواطنون عرب ويهود)

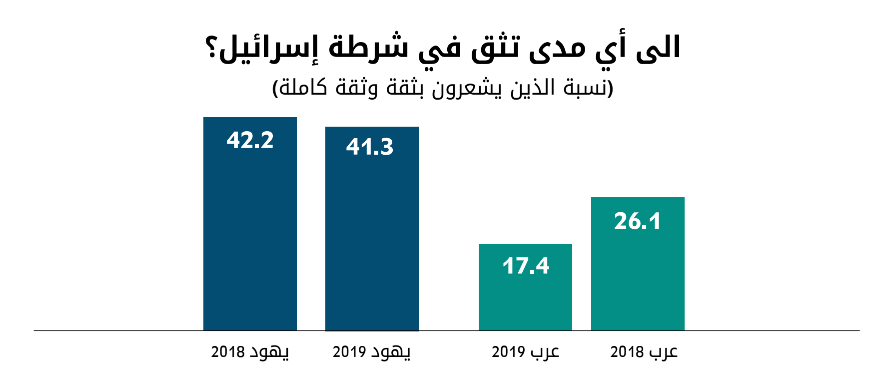

نسبةُ الثّقة العامّة في الشّرطة أقلّ من 50% وهي بين اليهود والعرب. ولكن تظهر المعطيات أنَّ المجتمع اليهوديّ لديه ثقة أعلى بكثير في الشرطة من المجتمع العربيّ، (41.3%) من المستطلعين اليهود أعربوا عن ثقةٍ أو ثقةٍ كاملة في الشرطة (بانخفاضٍ معتدل مقارنة مع عام 2018)، لكنّ (17.4%) فقط من المستطلعين في المجتمع العربيّ أعربوا عن نفس مستويات الثقّة في الشرطة. وتجدر الإشارة إلى أنّ تراجع الثقة بين المستطلعين العرب كان أكثر وضوحاً (حيث انخفض من 26.1% في عام 2018).

ويعكسُ تراجع ثقة المواطنين بالشرطة الوضعَ المُزري في المجتمع العربيّ. حيث تعزو غالبيّة جمهور هذا المجتمع السّبب المركزي لتصاعد العنف والجريمة في إسرائيل، إلى عجز الشّرطة، وبالتالي في الزيادة المقلقة في عدد القتلى بين العرب، وبناءً عليه فهو لا يثقُ بها.

رسم بياني 24.1:

مستوى الثقة في شرطة إسرائيل، حسب مكان السّكن (مواطنون عرب، 2019)

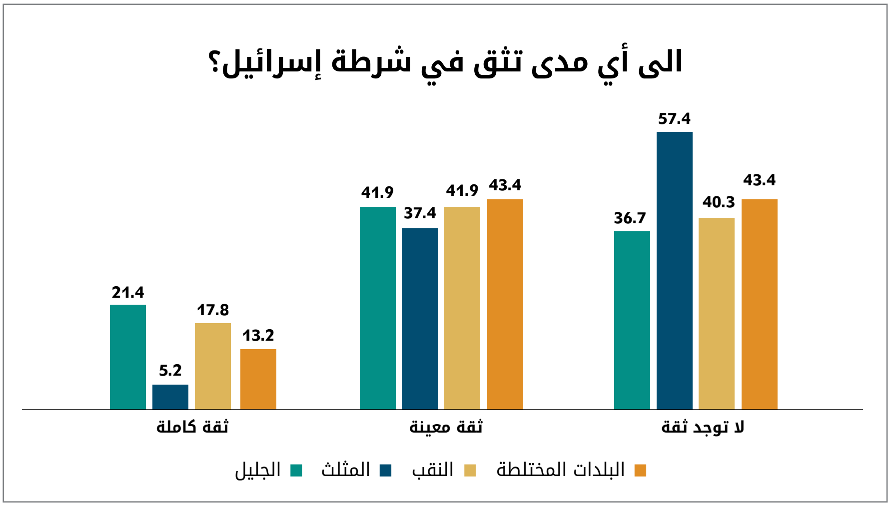

وهنــاك اختــلافٌ واضــحٌ أيضــاً بدرجــة الثقــة في الشرطــة بــين المناطــق. ووفقــاً للمعطيــات أعــلاه، فــإنّ ســكان الجليــل يمنحــونَ الشّرطــة ثقــةً كبــيرةً وأكــثر مــن التــي يمنحهــا ســكانُ المناطــق الأخــرى: (21:4%) عــبرّوا عــن ثقــة كبــيرةٍ أو كبــيرة جــداً فيهــا. في المقابــل، كانــت أدنى نســبة ثقــة في الشّرطــة بــين ســكّان المثلــث (5.2%)، بينــما كان (57.4%) مــن المســتطلعين بــين ســكان المثلــث لا يثقــون بالشرطــة أو لا يثقــون بهــا إطلاقــاً.

للتلخيص

تشير معطيات الاستطلاع للعام 2019 الى تغييرات للأسوأ في موضوع الشعور بالأمن الشخصي لدى المواطنين العرب بين السنوات 2019-2018. نسبة المواطنين العرب الذين شعروا بانعدام الأمن في بلدة سكنهم في العام 2019 كانت 60.5% بالمقارنة مع 35.8% في العام 2018.

تستمر ظواهر العنف والجريمة في إثارة قلق المواطنين العرب أكثر من القضايا السياسية. وأكثر ظواهر العنف والجريمة قلقاً هي استخدام السلاح وجرائم الأملاك والعنف ضد النساء. هذا المعطى غير مفاجئ: يظهر من الاستطلاع بأن المواطنين العرب تعرضوا في العام 2019 لظواهر استخدام السلاح، والتحرّش الجنسي وأعمال الشغب الجماعية والشتائم والتهديدات أكثر من المواطنين اليهود.

أظهرت المقارنة بين الأعوام 2019-2018 بأنه طرأ ارتفاعاً على مستوى رضا المواطنين العرب من معالجة العوامل الداخلية-الاجتماعية لظاهرة العنف، بينما انخفض مستوى الرضا خلال هذه الفترة من معالجة عوامل المؤسسات الحكومية للظاهرة (التربية والرفاه، الحكم المحلي، المحاكم، الشرطة، الكنيست والحكومة)

تم التعبيرعن خيبة الأمل من الدولة والشرطة من خلال الانخفاض في نسبة المواطنين العرب الذين أشاروا بأنهم يثقون بشرطة إسرائيل (من 26.1% في العام 2018 الى 17.4% في العام 2019). هذه النتيجة مقلقة لان ثقة المواطنين في الشرطة هوشرطاً لنجاعة عملها.

يظهر فحص النتائج على المستوى الجغرافي بأن نسبة قليلة من المواطنين العرب سكان الجليل (49.3%) شعرت بانعدام الأمن في منطقة سكنهم بالمقارنة مع سكان باقي المناطق. أشارت نسبة قليلة (24.4%) من سكان الجليل بأنها تعرّضت للتهديد بالعنف أو للعنف الكلامي خلال العام 2019، ووصلت نسبة سكان المثلث الذين تعرضوا لهذا التهديد وصل الى 45%. بشكل عام، رضا سكان الجليل من مؤسسات الدولة والشرطة والثقة بهم، أعلى بكثير من سائر المواطنين، وسكان المثلث متواجدين في الجهة الثانية – يخشون أكثر من ظواهر العنف وراضين أقل عن عمل الشرطة وعمل مءسسات الدولة بالنسبة لهذه الظواهر.

الى جانب ذلك، يشمل الاستطلاع للعام 2019 معطيات مشجّعة:

- يبدو أن الحضيض الذي وصل اليه المجتمع العربي بما بتعلق في أمنهم الشخصي، زاد نسبة العرب بين الأعوام لعام 2018 الى 2019 نسبة الذين أبدوا استعداداً للمشاركة في محاربة العنف في بلدة سكنهم
- طرأ ارتفاعاً على نسبة العرب الذين أجابوا بأنهم قدّموا بلاغاً في الشرطة بسب العنف او التهديد بالعنف (من-38.3% لـ-45.2%);
- نسبة أعلى من المواطنين العرب أشارت بأنها ستقدم بلاغاً في الشرطة اذا تضررت من جرائم الأملاك أو جرائم جنسية أو عنف في العام 2019 مقارنةً مع 2018.

وفق هذه المعطيات، معالجة ناجعة للشرطة لبلاغات المواطنين الى جانب تسخير المجتمع العربي للتغيير الداخلي بقيادة القادة العرب، يمكنه أن يكون المفتاح لمكافحة العنف والجريمة.

3.3 متابعةُ حملةِ التّسليم الطّوعي للأسلحة

في شهر تشرين الثاني من عام 2019، قامت وزارة الأمن الداخليّ في البلدات العربيّة بحملة لتسليم الأسلحة مقابلَ عدم التجريم. وفقاً لموقع وزارة الأمن الداخلي على الانترنت، كان الهدفُ من الحملة هو إعطاء منصّةٍ لتسليم الأسلحة غير المرخّصةِ لغرس الثقة في البلدات. وفي إطار هذه الحملة، تمَّت دعوة حاملي الأسلحة والذخيرة لتسليم ما بحوزتهم في 50 نقطة تسليم مختلفة، وبحسب منشورات وزارة الأمن الداخلي، لم يكن مطلوباً منهم التعريف عن أنفسهم، ولم يتم اتخاذ أيَّة إجراءات جنائية ضدهم لحيازتهم أسلحةً بشكل غير قانونيّ. وكان من المقرَّر أن تستمرَ الحملةُ لمدَّة أسبوعين (باستثناء الجمعة والسبت)، ولكن تم تمديدها لمدة أسبوعٍ آخر.

تجدر الإشارة إلى أنّ وزارة الأمن الداخلي قامت بحملة مشابهة عام 2017، ولكن تمَّ تسليم عددٍ قليل جداً من الأسلحة حينها. ولكن، تم استيعاب العبر وأخذ العبر منها في الحملة الأخيرة من خلال النقاط التالية:

1. تمَّ تنفيذ الحملة بالتعاون مع السّلطات المحليّة العربيّة، حيث قامت هي باختيار نقاط التسليم وتعيينها.
2. تمّ التأكيد في الرسالة بأنّه لن يُطلَب من مسلمي الأسلحة إعطاء بياناتهم الشخصيّة، وبأنّهم لن يعاقبوا على حيازتهم غير القانونيّة للأسلحة.
3. تم نشر الإعلان عن الحملة على نطاق واسع، على كلٍّ من موقع الانترنت التابع لوزارة الأمن الداخليّ، واللّوحات الإعلانيّة في جزءٍ من البلدات العربيّة.

تدعم جمعية "**مبادرات إبراهيم**" كلَّ جهدٍ لتنظيف البلدات العربيّة والمدن المشتركة من حيازة الأسلحة غير القانونيّة، لذلك، حتى في مثل هذه الحملات- مع إعلان وزارة الأمن الداخلي انطلاق هذه الحملة- أبرَقَت الجمعيةُ لوزارة الأمن الداخليّ توصياتها لزيادة نجاحها، ومن ذلك:

1. **الحاجة للأمن**: حيازة السلاح من قبل المواطنين العاديّين هو نتيجة الشعور بعدم الأمن والعيش بمبدأ " إذا لم أكن سنداً وعوناً لنفسي فمن سيكون لي". وبالتالي فمن الطبيعيّ التوّقع أن يتخلّى المواطنون عن الأسلحة فقط إذا شعروا بالأمن بفضل الشرطة.
2. **استمرارية الحملات**: القيام بحملاتٍ من حينٍ لأخر لتسليم الأسلحة هو أمرٌ غير صائب. إذ يجب القيام بهذه الحملات في أُطُر زمنية ثابتة ومعروفة مُسبقاً (على سبيل المثال اليوم الأول أو الأسبوع الأول من كلِّ شهر).

3. **بنـاء الثقـة**: يجـب أن يكـون مفهومـاً أن تسـليم الأسـلحة سـيبدأ بشـكلٍ تدريجـيٍّ بطـيء، وسـيزداد كلـما ازدادت ثقـة المواطنـين. وعندمـا يُثبَـت عـدم تجريـم حامـلي الأسـلحة، وعندمـا يُبرَر مسـلّمو الأسـلحة لأنفسـهم الخطـوة التـي اتخذوهـا، سـتكون الشرعيـة أكـبر لتسـليم الأسـلحة طوعـاً وقـد يصبـح الوضـع التدريجـيّ البطـيء سريعـاً كالتيّـار في تسـليمها.
4. **تنفيـذ الحملـة في عـدة أماكـن في نفـس الوقـت**: يجـبُ تحديـد نقـاطِ تسـليمٍ كثـيرة للتّسـهيل عـلى مُسَـلِّمي السـلاح.
5. **السريّـة التامّـة**: لـن يُسَـلِّم المواطنـونَ الأسـلحةَ مـا لم يتـم ضـمان عـدم الكشـف عـن هويَّتهـم كاملـة. وإذا كانـت الدولـة معنيـةً بتشـجيعهم لـلإدلاء بمعلومـاتٍ حـول وجـود الأسـلحة في أماكـن مُعَيَّنـة، فمـن الـضروريّ التأكـد مـن أنَّ هويّـة الشـخص الـذي سيعطي المعلومـات، سـوف تبقـى مجهولـة. عـلاوةً عـلى ذلـك، ينبغـي السّـماح بإرجـاع الأسـلحة في أماكـن "محايـدة" والتـي لا تنتمـي لشرطـة إسرائيـل، حيـث يمكـن للشـخص أن يُسَـلِّم الأسـلحة دون الخـوف مـن معرفـة محيطـه بذلـك.

فحصـت "**مبـادرات ابراهيـم**" خـلال الحملـة 39 موقعـاً مـن أصـل 50 موقـعٍ مخصـصٍ لتسـليم الأسـلحة في البلـدات العربيّـة (مـا يعـادل 78% مـن المواقـع)، والتـي أشـارت إليهـا وزارة الأمـن الداخـليّ في إعلانهـا. فقـد قمنـا بفحـصٍ في كلِّ نقطـة مـن النّقـاط إذا مـا كان الموقـعُ يطابـق الموقـعَ الـذي تـمّ الإعـلانُ عنـه في موقـع الانترنـت التّابـع للـوزارة، وتـمّ فحـص اللافتـات، وتواجـد حـرّاس أمـن، ووضـع حاويـةٍ لتسـليم الأسـلحة فيهـا، وإمكانيـة التّسـليم بسرِيـة.

نتائج الفحص:

	اسمُ البلدة	موقعُ النّقطة كما تظهرعلى الموقع	موقع النّقطة فعليّاً	وضع النّقطة
1	أبو غوش	على الطريق المؤدي إلى محميّة عين حَمَد	لا توجد نقطة	- موقع النقطة لا يتطابق مع الإعلان - لا توجد لافتات عند النقطة - لم يكن هناك حراس أمن في المكان - لم يتم وضع حاوية لتسليم السّلاح - لا يوجد إمكانية تسليمٍ بسرِيّة **النقطة لم تَعمَل**

	اسمُ البلدة	موقعُ النّقطة كما تظهرعلى الموقع	موقع النّقطة فعليّاً	وضع النّقطة
2	إبطن، رأس علي، خوالد	موقف السيارات في مبنى قاعة "أجيال" في مُجَمَّع المجلس	موقف السيارات في مبنى قاعة "أجيال" في مُجَمَّع المجلس	- موقع النقطة متوافقٌ مع الإعلان - توجد لافتات عند النقطة - تواجدَ حرّاس الأمن في المكان - وُضعت حاوية لتسليم السلاح - إمكانية تسليمٍ بسرِيّة **النقطة عَمِلَت بشكلٍ صحيح**
3	باقة الغربية	أرشيف المجلس	تم تعديله لاحقاً لأرشيف المجلس	- موقع النقطة لا يتطابق مع الإعلان ولذلك لم يكن منَ الممكن معرفةُ ما إذا عَمِلَت النقطة وكيف
4	البعينة، النجيدات، عيلبون، المغار	المجلس المحليّ في المغار	في ملعب كرة القدم	- موقع النقطة لا يتطابق مع الإعلان - توجد لافتاتٌ عند النقطة - تواجدَ حرّاس الأمن في المكان - وُضعت حاوية لتسليم السّلاح - إمكانية تسليمٍ بسرِيّة
5	بقعاتا، مجدل شمس، مسعدة، عين قنية	ملعب كرة السّلة في مسعدة- مستودع مُعدّات	ملعب كرة السّلة في مسعدة- مستودع مُعدّات	- موقع النقطة لا يتطابق مع الإعلان - توجد لافتات عند النقطة - لم يكن هناك حرّاس أمن في المكان - لم يتم وضع حاوية لتسليم السلاح لا يوجد إمكانية تسليمٍ بسرِيّة **النقطة لم تَعمَل**
6	بسمة طبعون	المركز الجماهيريّ بسمة طبعون	المركز الجماهيريّ بسمة طبعون	- موقع النقطة لا يتطابق مع الإعلان - توجد لافتات عند النقطة - تواجدَ حرّاس الأمن في المكان - وُضعت حاوية لتسليم السلاح - لا يوجد إمكانية تسليمٍ بسرِيّة **(المكان قريب جداً من نقطة شرطةٍ جماهيريّة)**

	اسمُ البلدة	موقعُ النّقطة كما تظهرعلى الموقع	موقع النّقطة فعليّاً	وضع النّقطة
7	البعنة	ساحة المقبرة	لا توجد نقطةٌ	- موقع النقطة لا يتطابق مع الإعلان - لا توجد لافتات عند النقطة - لم يكن هناك حراس أمن في المكان - لم يتم وضع حاوية لتسليم السلاح - لا يوجد إمكانية تسليمٍ بسِريّة **النقطة لم تعمل**
8	برطعة	ملعب كرة السلة	ملعب كرة السلة	- موقع النّقطة يتطابق مع الإعلان - توجد لافتات عند النقطة - لم يكن هناك حرّاس أمن في المكان - لم يتم وضع حاوية لتسليم السلاح - لا يوجد إمكانية تسليمٍ بسِريّة **النقطة لم تعمل**
9	جلجولية	مركز جماهيريّ (نقطة قائد)، مكان بديل – ساحة المجلس	لا توجد نقطة	- موقع النقطة لا يتطابق مع الإعلان - لا توجد لافتات عند النقطة - لم يكن هناك حرّاس أمن في المكان - لم يتم وضع حاوية لتسليم السلاح - لا يوجد إمكانية تسليمٍ بسِريّة **النقطة لم تعمل**
10	جت	مركز جماهيريّ	مركز جماهيريّ	- موقع النقطة يتطابق مع الإعلان - توجد لافتات عند النقطة - تواجد حرّاس الأمن في المكان - وضعت حاوية لتسليم السلاح - يوجد إمكانية تسليمٍ بسِريّة **النقطة عَمِلَت بشكلٍ صحيح**

	اسمُ البلدة	موقعُ النّقطة كما تظهرعلى الموقع	موقع النّقطة فعليّاً	وضع النّقطة
11	دير الأسد	ساحة المقبرة	لا توجد نقطة	- موقع النقطة لا يتطابق مع الإعلان - لا توجد لافتات عند النقطة - لم يكن هناك حرّاس أمن في المكان - لم يتم وضع حاوية لتسليم السلاح - لا يوجد إمكانية تسليمٍ بسِريّة **النقطة لم تعمل**
12	زيمر	موقف سيارات "أمفي" القريب من المجلس	موقف سيارات "أمفي" القريب من المجلس	- موقع النقطة يتطابق مع الإعلان - توجد لافتات عند النقطة - لم يكن هناك حرّاس أمن في المكان - لم يتم وضع حاوية لتسليم السلاح - لا يوجد إمكانية تسليمٍ بسِريّة **لم تعمل النقطة طيلة الوقت. قيل لنا بأنّها كانت تعمل فقط في بعض أيّام الحملة.**
13	الزرازير، الكعبية	مقابل مبنى البلديّة - بناية منفصلة	مقابل مبنى البلديّة - بناية منفصلة	- موقع النقطة يتطابق مع الإعلان - توجد لافتات عند النقطة - تواجد هناك حرّاس أمن في المكان - وضعت حاوية لتسليم السلاح - يوجد إمكانية تسليم بسِريّة **النقطة عملت بشكل صحيح**
14	طرعان، البطّوف، رومة الهيب	المركز الجماهيريّ طرعان- الحيّ الغربيّ	قاعة الرّياضة بجانب المدرسة الإعدادية	- موقع النقطة لا يتطابق مع الإعلان - توجد لافتات عند النقطة - تواجد حرّاس أمن في المكان - وضعت حاوية لتسليم السلاح - يوجد إمكانية تسليم بسِريّة

	اسمُ البلدة	موقعُ النّقطة كما تظهرعلى الموقع	موقع النّقطة فعليّاً	وضع النّقطة
15	الطّيبة	موقف ترابيٌّ خلف بلديّة الطّيبة	موقف ترابيّ خلف بلديّة الطّيبة	- موقع النقطة يتطابق مع الإعلان - توجد لافتات عند النقطة - لم يتواجد هناك حرّاس أمن في المكان - لم يتم وضع حاوية لتسليم السلاح - لا يوجد إمكانية تسليم سرِية **النقطة لم تكن فعّالة وقيل لنا بأنّها تعمل من ساعتين إلى ثلاث ساعات في اليوم**
16	الطيرة	قاعة الرياضة الزهراء	لا توجد نقطة	- موقع النقطة لا يتطابق مع الإعلان - لا توجد لافتات عند النقطة - لم يكن هناك حرّاس أمن في المكان - لم يتم وضع حاوية لتسليم السلاح - لا يوجد إمكانية تسليم بسرِيّة **النقطة لم تعمل**
17	طمرة، كابول، شعب	ملعب كرة قدم	ملعب كرة قدم	- صعوبة بتحديدِ موقع النّقطة نظراً لوجود العديد من ملاعب كرة القدم في طمرة - توجد لافتات عند النقطة - تواجد حرّاس أمن في المكان - وضعت حاوية لتسليم السلاح - يوجد إمكانية تسليم بسرِيّة
18	يافة الناصرة	مخازن الطوارئ	مخازن الطوارئ	- موقع النقطة يتطابق مع الإعلان - توجد لافتات عند النقطة - تواجد حرّاس أمن في المكان - وضعت حاوية لتسليم السلاح - يوجد إمكانية تسليم بسرِيّة **النقطة عَمِلَت بشكل صحيح**

	اسمُ البلدة	موقعُ النّقطة كما تظهرعلى الموقع	موقع النّقطة فعليّاً	وضع النّقطة
19	الكسيفة	بناية مجلس الكسيفة في مكاتب الأمن	بناية مجلس الكسيفة في مكاتب الأمن	- موقع النقطة يتطابق مع الإعلان - توجد لافتات عند النقطة - تواجد حرّاس أمن في المكان - وضعت حاوية لتسليم السلاح - يوجد إمكانية تسليم بسرِيّة **(بسبب الموقع في مكتب الأمن)**
20	كفر برا	قريب من المركز الجماهيريّ	قريب من المركز الجماهيريّ	- موقع النقطة يتطابق مع الإعلان - توجد لافتات عند النقطة - تواجد حرّاس أمن في المكان - وضعت حاوية لتسليم السلاح - يوجد إمكانية تسليم بسرِيّة **النقطة عَمِلَت بشكل صحيح**
21	كفر قاسم	ساحة بناية بلديّة كفر قاسم	ساحة بناية بلديّة كفر قاسم	- موقع النقطة يتطابق مع الإعلان - توجد لافتات عند النقطة - تواجد حراس أمن في المكان - وضعت حاوية لتسليم السلاح - يوجد إمكانية تسليم بسرِيّة **النقطة عَمِلَت بشكل صحيح**
22	اللّد	بيت بايس للشباب، بالقرب من مدرسة ياسمين	بيت بايس للشباب، بالقرب من مدرسة ياسمين	- موقع النقطة يتطابق مع الإعلان - توجد لافتات عند النقطة - لم يتواجد حرّاس أمن في المكان - لم يتم وضع حاوية لتسليم السلاح - لا يوجد إمكانية تسليم يسرِيّة **النقطة لم تعمل**

	اسمُ البلدة	موقعُ النّقطة كما تظهرعلى الموقع	موقع النّقطة فعليّاً	وضع النّقطة
23	اللقية	مجلس اللقية بناية القائد (ماشاكً)	مجلس اللقية بناية القائد (ماشاك)	- موقع النقطة يتطابق مع الإعلان - توجد لافتات عند النقطة - تواجد حرّاس أمن في المكان - وضعت حاوية لتسليم السلاح - يوجد إمكانية تسليم بسرِيّة **النقطة عَمِلَت بشكل صحيح**
24	مجد الكروم	ساحة المقبرة	المقبرة	- موقع النقطة يتطابق مع الإعلان - توجد لافتات عند النقطة - تواجد حرّاس أمن في المكان - وضعت حاوية لتسليم السلاح - يوجد إمكانية تسليم بسرِيّة **النقطة عَمِلَت بشكل صحيح**
25	المجلس الإقليمي ميناشيه	مبنى قريب من مكتب أمن المجلس	مبنى قريب من مكتب أمن المجلس	- موقع النقطة يتطابق مع الإعلان ولكنّ إيجاده صعب - تواجد حرّاس أمن في المكان - وضعت حاوية لتسليم السلاح - لا يوجد إمكانية تسليم بسرِيّة **(بسبب قرب المكان لنقطة الشرطة الجماهيريّة لشرطة الحدود)**
26	نَحِف	ساحة المقبرة	لا توجد نقطة	- موقع النقطة لا يتطابق مع الإعلان - لا توجد لافتات عند النقطة - لم يكن هناك حرّاس أمن في المكان - لم يتم وضع حاوية لتسليم السلاح - لا يوجد إمكانية تسليم بسرِيّة **النقطة لم تعمل**

	اسمُ البلدة	موقعُ النّقطة كما تظهرعلى الموقع	موقع النّقطة فعليّاً	وضع النّقطة
27	الناصرة	جبل القفزة	لا تتوجد نقطة	- موقع النقطة لا يتطابق مع الإعلان - لا توجد لافتات عند النقطة - لم يكن هناك حرّاس أمن في المكان - لم يتم وضع حاوية لتسليم السلاح - لا يوجد إمكانية تسليم بسِريّة **النقطة لم تعمل**
28	سخنين، عرب النعيم	ملعب الدوحة بوابة 16	ملعب الدوحة بوابة 16	- موقع النقطة يتطابق مع الإعلان - توجد لافتات عند النقطة - تواجد حرّاس أمن في المكان - وضعت حاوية لتسليم السلاح - يوجد إمكانية تسليم بسِرية **النقطة عَمِلَت بشكل صحيح**
29	عيلوط	مبنى جبري، المنطقة الصناعية	ملعب كرة قدم	- موقع النقطة لا يتطابق مع الإعلان - توجد لافتات عند النقطة - تواجد حرّاس أمن في المكان - وضعت حاوية لتسليم السلاح - يوجد إمكانية تسليم بسِريّة
30	عين ماهل	ملعب كرة القدم القديم مقابل مدخل القرية	لا يوجد نقطة	- موقع النقطة لا يتطابق مع الإعلان - لا توجد لافتات عند النقطة - لم يكن هناك حرّاس أمن في المكان - لم يتم وضع حاوية لتسليم السلاح - لا يوجد إمكانية تسليم سبِريّة **النقطة لم تعمل**

	اسمُ البلدة	موقعُ النّقطة كما تظهرعلى الموقع	موقع النّقطة فعليّاً	وضع النّقطة
31	عرابة، حوسينة، دير حنا	ساحة المقبرة -دير حنا	ساحة المقبرة -دير حنا	- موقع النقطة يتطابق مع الإعلان - توجد لافتات عند النقطة - تواجد حرّاس أمن في المكان - وضعت حاوية لتسليم السلاح - يوجد إمكانية تسليم بسِريّة **النقطة عَمِلَت بشكل صحيح**
32	عرعرة المثلث	المدخل الجنوبي للبلدة	لا يوجد نقطة	- موقع النقطة لا يتطابق مع الإعلان - لا توجد لافتات عند النقطة - لم يكن هناك حرّاس امن في المكان - لم يتم وضع حاوية لتسليم السلاح - لا يوجد إمكانية تسليم بسِريّة **النقطة لم تعمل**
33	عرعرة النقب	مخزن في المجلس	مخزن في المجلس	- موقع النقطة يتطابق مع الإعلان - توجد لافتات عند النقطة - تواجد حرّاس امن في المكان - وضعت حاوية لتسليم السلاح - يوجد إمكانية تسليم بسِريّة **النقطة عَمِلَت بشكل صحيح**
34	قلنسوة	ملعب كرة قدم في المنطقة الشمالية من المدينة	ملعب كرة قدم في المنطقة الشمالية من المدينة	- موقع النقطة يتطابق مع الإعلان - توجد لافتات عند النقطة - تواجد حرّاس أمن في المكان - وضعت حاوية لتسليم السلاح - -يوجد إمكانية تسليم بسِريّة **النقطة عَمِلَت بشكل صحيح**

	اسمُ البلدة	موقعُ النّقطة كما تظهرعلى الموقع	موقع النّقطة فعليّاً	وضع النّقطة
35	الرامة، ساجور، كمانة	ملعب كرة القدم في الرامة- غرفة الضيوف	ملعب كرة القدم في الرامة	- موقع النقطة يتطابق مع الإعلان - توجد لافتات عند النقطة - تواجد حرّاس أمن في المكان - وضعت حاوية لتسليم السلاح - يوجد إمكانية تسليم بسِريّة **النقطة عَمِلَت بشكلٍ**
36	رهط	قاعة الرياضة الجديدة مقابل منطقة 3	قاعة الرياضة الجديدة مقابل منطقة 3	- موقع النقطة يتطابق مع الإعلان - توجد لافتات عند النقطة - تواجد حرّاس أمن في المكان - وضعت حاوية لتسليم السلاح -يوجد إمكانية تسليم بسِريّة **النقطة عَمِلَت بشكل صحيح**
37	شقيب السلام	مبنى مجلس البلدة، بجانب مبنى الحارس	مبنى مجلس البلدة، بجانب مبنى الحارس	- موقع النقطة يتطابق مع الإعلان - توجد لافتات عند النقطة - تواجد حرّاس أمن في المكان - وضعت حاوية لتسليم السلاح - يوجد إمكانية تسليم بسِريّة **النقطة عَمِلَت بشكلٍ صحيح**
38	شفا عمرو، إعبلين، بير المكسور	بجانب المركز الجماهيريّ والملعب الاصطناعيّ	بجانب المركز الجماهيريّ والملعب الاصطناعيّ	- موقع النقطة يتطابق مع الإعلان - توجد لافتات عند النقطة - لم يتواجد حرّاس أمن في المكان (أنهوا العمل الساعة 17:00،على عكس ما ورد في المنشور) - لم يتم وضع حاوية لتسليم السلاح في وقت الفحص - لا يوجد إمكانية تسليم بسِرية في وقت الفحص

	اسمُ البلدة	موقعُ النّقطة كما تظهرعلى الموقع	موقع النّقطة فعليّاً	وضع النّقطة
39	تلّ السبع	مبنى مجلس البلدة في مكتب الأمن	مبنى مجلس البلدة في مكتب الأمن	- موقع النقطة يتطابق مع الإعلان - توجد لافتات عند النقطة - تواجد حرّاس أمن في المكان - وضعت حاوية لتسليم السلاح - يوجد إمكانية تسليم بسرِيّة **النقطة عَمِلَت بشكل صحيح**

تلخيص النتائج:

1. 16 نقطة (40% من النّقاط التي تمّ فحصها) عَمِلَت بشكلٍ صحيح. في هذه المواقع، كان هناك تطابقٌ بين الموقع وبين المكتوب في موقع الإنترنت، تمّ الحفاظ على السرِيّة، كانت هناك لافتات في المكان وكان هناك تواجدٌ لحرس الأمن في الساعات التي زرنا فيها المكان، وكانت هناك حاوية لجمع الأسلحة.

2. 16 نقطة (40% من النّقاط التي تمّ فحصها) لم تعمل في وقت المراقبة (10:00-18:00 في أيّام الأسبوع). كانت هناك لافتة في بعض النقاط تشير إلى أنَّ هذه النقطة لتسليم الأسلحة الناريّة، ثلاث نقاط عملت بشكلٍ جزئيّ - في بعض أيام الأسبوع أو في بعض ساعات فترة الحملة، وهذا دون أنّ يتم ذِكر العمل الجزئيّ للنقاط في موقع الانترنت التّابع لوزارة الأمن الداخليّ.

   في زيمِر،على سبيل المثال، بدأت الحملة متأخرةً بضعة أيّام، ولم تعمل النقطةُ خلال فترة تمديد الحملة (في الأسبوع الثالث).

3. في سبعٍ من النقاط التي تمّ فحصها (17.5%) كان موقع النقطة مختلفاً عن المذكور في الموقع أو كان غير واضح. على سبيل المثال، كان مكتوباً في موقع الانترنت بأنّ النقطة في باقة الغربية تقع في "أرشيف المجلس"، وهو مكانُ غير مألوف لعامّة الشعب. مثال آخر لوصف إشكالية الموقع كان في "ملعب كرة قدم في مدينة طمرة" ، مع العلم بأنّ طمرة تضمُّ الكثير من الملاعب، ولتحديد الموقع الصحيح سألنا المارّة وموظفي وموظفات المجلس المحليّ، ولكن من المرجّح أنَّ الشخص الذي أتى لتسليم الأسلحة لن يسأل النّاس في البلدة أين يمكن تسليم السلاح، وبهذا فهو لن يستطيع الوصول إلى المكان الصحيح.

4. ثلاثٌ من النقاط تقع في مكتب الأمن، أو بالقرب من مكانٍ يتبع للشرطة. هذه المواقع مُصَوَّرَة ولا تسمح بإخفاء الهويّة. بالإضافة إلى ذلك، مركبات الشرطة المتواجدة في المنطقة قد تكون عاملاً رادعاً لمُسَلّمي الأسلحة المحتملين.
5. في قسمٍ من النّقاط تمّ وضع حرّاس من أهل البلدة الذين من المحتمل أن يتعرفوا على مُسَلّمي الأسلحة، وهكذا يمكن المساسُ بضمانة عدم الكشف عن الهويّة.

بحسب وزارة الأمن الداخليّ، وفي إطار الحملة فقد تمّت إعادة 86 بندقيةً ومسدساً، و 40 قنبلة يدوية، و140 خرطوشة، و8 أجزاء من الأسلحة، و323 موادّ متفجرة وموادّ تخريب، وآلاف الرصاصات والذخيرة من أنواع مختلفة. (أخبار 12) وعلى الرغم من أنّ عدد الأسلحة التي تمّ تسليمها كان قليلاً مقارنةً بعدد الأسلحة الناريّة غير المصرَّح بها في المجتمع العربيّ، ولكن ومقارنة مع الحملة السابقة من عام 2017، والتي تمّ من خلالها استعادة بعض الأسلحة فقط، فإنّ هذه تعتبر زيادةً كبيرةً تشير إلى أهمية الاستمرار في حملات تسليم الأسلحة طواعيّةً.

للتلخيص

تتسبَّب الأسلحة الناريّة في المجتمع العربي بخسائر فادحة في حياة المواطنين، وتؤثر على جودة الحياة في البلدات العربيّة. لذلك، هناك حاجة لصراعٍ لا هوادة فيه لمحاربة هذه الظاهرة، سواء من خلال حملات مخطَّطة من قبل شرطة إسرائيل لمصادرة الأسلحة، أو من خلال حملات للتسليم الطوعيّ للأسلحة مقابل عدم التجريم، وذلك على غرار الحملة التي بادرت إليها وزارة الأمن الداخليّ في تشرين الثاني- كانون الأول 2019.

كما تُظهر متابعة "**مبادرات إبراهيم**" فقد تم كشف الكثير من العيوب في هذه الحملة التي قدَ تكون حاجزاً أمام المواطنين ممن أرادوا إعادة الأسلحة. سيؤدي الاستمرار في الحملات للتسليم الطوعيّ للأسلحة، ومن خلال نشر الإعلانات على نطاق واسع في وسائل الإعلام والإعلان في المجتمع العربيّ، وتحديد الحملات في مواعيد محددة مسبقاً، إلى أن تتحول عملية تسليم الأسلحة التدريجية إلى تيّار يسير معه الجميع.

بالإضافة إلى ذلك، من شروط نجاح الحملة الأساسية هو إعطاء الشعور بالأمن للمواطنين العرب الذين سيتخلون عن الحاجة للتّسلح بدافع الشعور"إذا لم أكن سنداً وعوناً لنفسي فمن سيكون لي".

وبطبيعة الحال، من المهم جداً الحفاظ على عدم كشف الهويّة. فلن يسلّم المواطنون الأسلحة إذا تملّكهم الشك - ولو القليل منه- بأنّ التسليم مصورٌ ومُوَثَّق أو أنّ رجال الأمن تعرفوا عليهم. لذلك من المهم أيضاً الحفاظ عل مواقع تسليم محايدةٍ، بعيدًا عن مراكز الشرطة أو غيرها من الأماكن ذات الصلة بالأمن

3.4 مراقبة تطبيق قرار الحكومة 1402

تحسين الأمن الشخصيّ في المجتمع العربيّ وتعزيز الأمن في القدس

(يتناول هذا التقرير تحسين مستوى الأمن فقط في المجتمع العربيّ)

صياغة القرار:

الفرضُ على وزارة الماليّة ووزارة الأمن الداخلي العمل على تطوير خطة عمل متعددة السنوات للفترة 2016-2020 من أجل تحسين مستوى الأمن الشخصيّ في المجتمع العربيّ، ولتعزيز الأمن في منطقة القدس (أدناه: خطة العمل متعددة السنوات) والتي ستشملُ إنشاء مراكز شرطةٍ جديدة، وتعزيز مراكز الشرطة القائمة، وتعزيز أنظمةٍ تشغيليةٍ إضافيّة، وتعزيز أنظمة دعم الشرطة إلى حد 2600 منصبٍ جديدٍ بتكلفة 2 مليار شيكل، منها مليار شيكل أساس الميزانية. وستكون الموافقة وعلى البرنامج متعدِّد السّنوات كما هو مفصلٌ أدناه :المرحلةُ الأولى: ستُخصِّص وزارة الماليّة عام 2016 - 500 نُصُب للقوى العاملة لشرطة إسرائيل، ولتنفيذ هذه المرحلة ستخصّص وزارة الأمن العام 100 مليون شيكلاً كأساسٍ للميزانية. سيتمُّ تخصيص بقيّة المبلغ المطلوب للمرحلة الأولى من الخطة من قبل وزارة الماليةّ كمبلغ مقطوعٍ يصل إلى 100 مليون شيكلاً، إذا لزم الأمر والانتباه لوتيرة تنفيذ موازنة وزارة الأمن الداخلي عام 2016 بما لا يضر بأنشطة وزارة الأمن الداخلي.

سيتم مناقشة 200 نُصُب من أصل 500 لعام 2017 وصاعداً، وسيتم مناقشتها في إطار مداولة ميزانية عام 2017، واذا لم يتمّ العثور على مصدرٍ في إطار الميزانية المخططة للوزارة للاعوام 2017-2019، سيتم تقليص التجنيد المستقبليّ للشرطة في عام 2017 وفقاً لتكلفة النُصُب المذكورة. إنشاء مراكز شرطة جديدة، وتعزيز مراكز الشرطة القائمة، حيث سيتم تحديده بالتعاون مع وزارة الماليّة. كما وسيتم تحديد المقاييس والاهداف التفصيليّة لتنفيذ المرحلة الأولى. المرحلة الثانية- في إطار مناقشة ميزانية عام 2017 ستعمل وزارة الأمن الداخلي ووزارة المالية معاً على صياغة مخطط لتنفيذ الخطة متعددة السنوات في الأعوام 2017-2020، بما في ذلك فحص وتيرة تطبيق الخطة وإيجاد مصادر الميزانيّة الإضافيّة المطلوبة لتطبيق البرنامج متعدِّد السنوات. لا يشكّل هذا القرار الموافقة على الخطة الثانية من البرنامج متعدد السنوات، المشروط بإيجاد مصادر الميزانية المطلوبة للأعوام2017 –2020.

مكوّنات القرار الرئيسيّة وصورة الوضع لتطبيقهم

أ. زيادة عناصر الشرطة في البلدات العربيّة

1. إحدى الوسائل لزيادة الثّقة تجاه الشرطة في البلدات العربيّة هي دمج عناصر كثيرة من الشرطة العرب في صفوف الشرطة.

وفقاً لمعطيات المديرية لتحسين خدمات الشرطة في البلدات العربيّة، فقد زاد عدد رجال الشّرطة المسلمين في شرطة إسرائيل منذ نشأتها. وقد تمَّ تجنيد 642 شرطياً عربياً في صفوف الشرطة خلال الأعوام 2016 وحتى نهاية عام 2019، وتمَّ تجنيد 92 منهم عام 2019 (225 منهم انضمّوا للشرطة عام 2018). ووفقاً للمديرية، فإنَّ غالبية عناصر الشرطة الذين تمّ تجنيدهم عام 2019 هم مسلمون.

من بين هؤلاء العناصر، انضمَّت للشرطة في هذه الأعوام شرطيّات عربيّات، و 10 منهنّ تجندنَّ عام 2019. يوجد لهؤلاء الشرطيات أهميةٌ كبيرة، حيث أنّهنّ يضفن الشرعية للانضمام للشرطة في المجتمع العربيّ. علاوةً على ذلك، تواجد النّساء العربيات بين صفوف الشرطة يعزّز إلى حدٍ كبيرٍ مقدرة الشرطة على توفير استجابة حسّاسة ومناسبة للنّساء العربيّات اللواتي يعانينَ من العنف في العائلة، لأن هؤلاء الضحايا سيشعرن بأريحيّةٍ للتوجه لشرطية، وبالأخص عربيّة، أكثر مما سيشعرن بها في حال لو توجّهن لشرطيٍّ أو شرطية من اليهود.

2. زيادة النُصب في محطات الشرطة والأنظمة الداعمة للمجتمع العربيّ: كما هو مفّصل في المسح الذي أجراه مركز الأبحاث والمعلومات في الكنيست منذ شهر نيسان 2020، ضمن قرار الحكومة رقم 1402 تقرّر منح الشرطة ميزانيّة ملائمة من أجل تطبيق القرار. تخصيص الميزانية لتجنيد قوة عاملة تمّ تحديدها مسبقاً للعام 2016 فقط وليس للأعوام 2017-2020. كذلك، تقّرر بأن تخصيص الميزانية لإقامة محطات شرطة أو تقوية محطات قائمة تحدّد خلال جلسات الميزانية المستقبلية (من العام 2017). عملياً، خلال السنوات 2016-2019 كانت الإضافات لأساس الميزانية أقلَّ من المخطط له، والمبلغ الكليّ الذي أضيف إلى أساس الميزانية في تلك السنوات كان 1164 مليون شيكل (15% أقلّ من المبلغ المخطط، 1376 مليون شيكل).

3. تشغّل مديرية تحسين خدمات الشرطة في البلدات العربية نظامَ دعمٍ واسعاً ملائماً للاحتياجات الخاصّة لكلّ مُرشح للتجنيد من أجل المساعدة في تحسين احتمال نجاحه في مسار القبول لشرطة إسرائيل. خلال السنوات 2016-2019 تم افتتاح 155 صفاً تحضيرياً، 33 منهم

افتتحـوا في العـام 2019، و48 منهـم افتتحـوا في العـام 2018. تعلّـم في هـذه الصفـوف 2381 مرشـحاً عـلى مـدار الفـترة 2016-2019، منهـم 561 في سـنة 2019 و- 710 في العـام 2018. خـلال العـام 2019 أقيمـت 25 ورشـة تحضيريـة لامتحـان القبـول العمـليّ، وبـين السـنوات 2016-2019 أقيمـت 106 ورشـات عمـل (في العـام 2018 أقيمـت 31 ورشــة).

4. خـلال السـنوات 2016-2019 تـم تقديـم 6700 سـيرة ذاتيـة إلى الشرطـة مـن أجـل التجنُّـد لصفوفهـا: 1000 منهـم قدّمـوا السـيرة الذاتيـة في العـام 2019 بينـما 1700 شـخص قدّمـوا في العـام 2018. ظهـر إعـلان شرطـة إسرائيـل لتجنيـد عنـاصر شرطـة جـدد في وسـائل إعـلام كثـيرة وفي الفيسـبوك باللغـة العربيّـة، وموقـع مكتـب التجنيـد للشرطـة، وفي الكليّـات والجامعـات ومكاتـب التوظيـف والمجالـس المحليّـة ومـن خـلال مسرّحـي المنظمـة، والمنظـمات الشـبابية ومكاتـب التوجيـه للجنـود المُسرَّحـين. طريقـة ثانيـة كانـت "صديـق يدعـو صديقـاً".

ب. إطار التّأهيل لعناصر الشرطة في البلدات العربية ولأفراد الشرطة العرب

تشـغّل المديريـة لتحسـين خدمـات الشرطـة في البلـدات العربيـة نظامـاً يدعـم عنـاصر الشرطـة العـرب وعنـاصر الشرطـة غـير العـرب، والذيـن يخدمـون في مراكـز الشرطـة في البلـدات العربيّـة.

ويتلائـم تدريـب عنـاصر الشرطـة العـرب مـع التحديـات التـي يواجهونهـا في ظـلّ الاسـتنكار وعـدم الثّقـة بـين المجتمـع العـربيّ والشرطـة. ومـن أجـل التدريـب، أعـدّت المديريـة مـوادّ مكتوبـة تصـف هـذه التحديـات وطـرق التعامـل معهـا. يشـارك عنـاصر الشرطـة العـرب الجـدد والذيـن يتعلّمـون في الكليّـة القوميّـة لأفـراد الشرطـة، في ورشـات عمـل لمسـاعدتهم عـلى مواجهـة عـالم المضمـون والتحديـات المتوّقعـة خـلال الـدورة. وذلـك بسـبب أن للعديـد منهـم خلفيـات مختلفـة عـن الشرطـي اليهـوديّ (عـلى سـبيل المثـال، هـم لم يخدمـوا في الجيـش). بالإضافـة لذلـك، تقيـم المديريـة تدريبـات لموظفـي تدريـب عنـاصر الشرطـة العـرب، كي يطلعوهـم عـلى هـذه التحديـات، ولتزويدهـم بـأدوات لمسـاعدة عنـاصر الشرطـة الجديـدة في هـذا التعامـل المعقـد.

وطـوّرت المديريّـة تأهيـلات إضافيّـة لعنـاصر الشرطـة الذيـن يعملـون في مراكـز شرطـة في هـذه البلـدات. وتتـمُّ هـذه التدريبـات في البلـدة نفسـها، وهـي مخصَّصـة لتعميـق معلومـات عنـاصر الشرطـة عـن المجتمـع العـربيّ. وتتضمـن هـذه التدريبـات معلومـات متعلقـة بالديـن الإسـلاميّ، والأعيـاد، والعـادات، ومميـزات المجتمـع

(مجتمع محافظ، مكانة الرجال والنساء)، وأكثر.

في عام 2019 توسّع مشروع التأهيلات إلى 7 بلدات إضافيّة، منها البلدات العربيّة ومدينة مختلطة (نوف هجليل)

بالإضافة إلى المعلومات المهمة، فإنّ هذه التأهيلات تكون منصةً لمشاركة عناصر الشرطة زملائهم بالتساؤلات التي يواجهونها، والتي على الأغلب تكون خاصةً بالمجتمع العربيّ.

في العام 2018 تمّ تفعيل مشروع جديد – مشروع القيادة لشرطة إسرائيل لأفراد الشرطة العرب. يهدف المشروع إلى زيادة تمثيل أفراد الشرطة العرب في قيادة الشرطة وتحسين فرصة اندماج عناصر الشرطة العرب في دورات الضّباط للشرطة. يتمّ في كلّ عام اختيار ما يقارب لـ 20 شرطياً ذا قدرة على الاندماج في هذه الدورة. انتهت في العام 2019 الدورة الثانية: وفي السنوات 2019-2018 أنهى الدورة 35 مشاركاً، ومعظمهم متواجدون في مسار الخروج للدورة.

لضرورة الاحتياجات الخاصة للشباب البدو سكان النقب، طوّرت المديرية في العام 2019 مشروعاً للشباب من هذا المجتمع. "شباب لمستقبلٍ آمن". يستمرُّ المشروع 10 أشهر ويهدف إلى مساعدتهم في القبول للشرطة، وسلطة الإطفاء والإنقاذ أو خدمة السجون. يتضمَّن المشروع تعليم العبريّة، تحسين مقدرة التعليم والمهارات ذات الصلة بهذه المؤسسات، والتعرف العميق للمجتمع الإسرائيليّ وتقوية الهويّة العربيّة.

ج. إنشاء مراكز شرطة جديدة في البلدات العربية

- وفقاً لبرنامج وزارة الأمن الداخليّ، حتى عام 2020، سيتمّ بناء مراكز شرطة جديدة في البلدات الآتية: سخنين، إكسال، المغار، كفر كنّا، طمرة، مجد الكروم، جسر الزرقاء، باقة الغربية، عكا، قلنسوة، كفر قاسم، أم الفحم، طوبا الزنغرية، عرعرة في النّقب، كفر ياسيف.
- حتى الآن، خلال السنوات 2016–2019، تمّ إنشاء مراكز شرطة جديدة في 8 بلدات:
  - في عام 2017، افتتحت مراكز شرطة جديدة في جسر الزرقاء وكفر كنّا (محطة جسر الزرقاء تُعرّف كمحطة مصغّرة ولا تعمل على مدار اليوم).
  - في عام 2018، افتتحت مراكز شرطة جديدة في مجد الكروم، وعرعرة في النقب، وكفر قاسم، وكفر ياسيف، وباقة الغربية.
  - في عام 2019، افتتحت محطة طمرة.

- تأثير المحطات الجديدة: تعتقد وزارة الأمن الداخليّ بأنّ المحطات التي افتتحت تسمح لعناصر الشرطة بالعمل بنجاعة بفضل تقصير وقت الوصول الى الأحداث. مع ذلك، لا يوجد بيد الوزارة والشرطة معلومات كافية حول تأثير المحطات الجديدة على حجم الجريمة والعنف في البلدات. يبدو أن هنالك حاجة لقياس موضوعيّ لهذا الموضوع، لأنّ هنالك العديد في المجتمع العربيّ ممن يعزون معارضتهم لإقامة محطات شرطة في البلدات للإدعاء بأنّ المحطات لم تقلّص من الجريمة فحسب، إنمّا أدت الى زيادتها.

للتلخيص

وصل عدد المواطنات والمواطنين العرب الذين قتلوا بسبب العنف في العام 2019 الى 89: أعلى نسبة في المجتمع العربي منذ قيام الدولة.

ظاهرة القتل، كتعبير متطرف للمّس في الآخرين، هي علامة واحدة، مقلقة بالذات، من بين ظواهر العنف والجريمة في المجتمع العربي، والارتفاع الحاد في عدد الضحايا يعني ارتفاعاً في ظواهر ثانية من العنف، والمعلومات حولها مقلصّة أكثر.

حوادث القتل في المجتمع العربي ليست محددة لمنطقة جغرافية وتحدث في كافة المناطق في البلاد. يبرز التوزيع الجغرافي للضحايا في العام 2019 ضرورة معالجة ظواهر العنف نظامياً وقطرياً.

فصل 4:

متابعة القتلى جرّاء العنف في المجتمع العربيّ 2019

لقـي 89 مواطنـاً ومواطنـة عربـاً حتفهـم خـلال العـام 2019، منهـم 79 رجـلاً و10 نسـاء. عـددٌ لم يكـن لـه مثيـل مـن القتـلى في سـنة واحـدة.

أكـبر القتـلى سـنّاً كانـت زينـب محاميـد، 83 عامـاً مـن أم الفحـم. والأصغـر سـناً هـما عـادل خطيـب مـن شـفاعمرو وعـلي عـمّاش مـن جـسر الزرقـاء، 17 عامـاً كلاهـما. والأخـير، عـلي عـمّاش، قتـل خـلال جـدال عـام 2017، وبعـد سـنتين مـن محاولـة إنقـاذ حياتـه، مـات في شـهر تمـوز 2019.

73 مـن الضحايـا في العـام 2019، مـا يعـادل %82 مـن كافـة المواطنـين العـرب الذيـن قتلـوا في هـذه السّـنة، قتلـوا بسـلاح نـاري، أكـثر أدوات القتـل اسـتعمالاً. الطّعـن بالسّـكين هـي وسـيلة القتـل الثانيـة الأكـثر اسـتخداماً في العـام 2019، وقُتـل مـن خلالهـا 11 شـخصاً (%12). لقـي سـائرالضحايا حتفهـم مـن خـلال عمليـات الدهـس أو الخنـق أو الـضرب حتـى المـوت.

لائحة 1:

ضحايا القتل والقتل المتعمّد في المجتمع العربيّ، عام 2019

	اسم الضحيّة	مكان السّكن	العمر	جنس الضحيّة	تاريخ القتـل
1	ساهر خالد محاميد	أم الفحم	19	ذ	12.1.19
2	عدي عبد الحي	الطيرة	27	ذ	15.1.19
3	أشرف فضيلي	الطيرة	43	ذ	15.1.19
4	ناصر الوليدي	وادي النعم	50	ذ	25.1.19
5	رمزي مجدي حامد	تل أبيب – يافا	23	ذ	28.1.19
6	حسيب موسى	الناصرة	60	ذ	28.1.19

	اسم الضحيّة	مكان السّكن	العمر	جنس الضحيّة	تاريخ القتل
7	سوار قبلاوي	أم الفحم	20	أ	6.2.19
8	ثابت الباز	اللد	28	ذ	8.2.19
9	محمد أبو زينة	أم الفحم	29	ذ	11.2.19
10	علي طه	كفر قاسم	55	ذ	12.2.19
11	شادي ناصر	الطيرة	42	ذ	23.2.19
12	ديانا أبو قطيفان	اللد	18	أ	13.3.19
13	غانم حناوي	اللد	32	ذ	15.3.19
14	إيهاب زيدان	كفر مندا	19	ذ	20.6.16
15	ذياب أبو رقيق	الرملة	23	ذ	24.3.19
16	سوزان وتد	باقة الغربية	39	أ	26.3.19
17	سالم الفقير	اللد	21	ذ	11.4.19
18	غسان عوقل	شفا عمرو	50	ذ	12.4.19
19	حامد العتياقة	رهط	31	ذ	21.4.19
20	نجلاء عمري	اللد	19	أ	29.4.19
21	توفيق زاهر	الناصرة	57	ذ	6.5.19
22	وسام ياسين	طمرة	44	ذ	18.5.19
23	أحمد ضراغمة	باقة الغربية	35	ذ	20.5.19
24	دنيال حلبي	دالية الكرمل	18	ذ	25.5.19
25	انتصار العيساوي	الرملة	48	أ	25.5.19
26	ساهر اغبارية	أم الفحم	23	ذ	26.5.19
27	عميد الجشي	عارة-عرعرة	25	ذ	29.5.19
28	حسني الرباعي	عكا	40	ذ	30.5.19
29	غابي سهواني	الرملة	42	ذ	8.6.19

	اسم الضحيّة	مكان السّكن	العمر	جنس الضحيّة	تاريخ القتل
30	وسيم أبوشلظم	حورة	18	ذ	17.6.19
31	رائد وحش	شفا عمرو	40	ذ	28.6.19
32	مروان العيساوي	اللد	34	ذ	نيسان 2019
33	أحمد أبو جابر	كفر قاسم	62	ذ	1.7.19
34	علي عماش	جسر الزرقاء	17	ذ	27.3.17
35	عبد السلام جابر	الطيبة	55	ذ	9.7.19
36	عبد الوهاب البدوي	اللد	26	ذ	10.7.19
37	هيثم ابريق	أبو سنان	25	ذ	19.7.19
38	سعيد حجيرات	شفا عمرو	23	ذ	19.7.19
39	عاطف أبو عاذرة	رهط	30	ذ	27.7.19
40	بشار حكروش	كفر كنّا	19	ذ	28.7.19
41	زينب محاميد	أم الفحم	83	أ	28.7.19
42	سليمان الربيدي	اللقية	37	ذ	31.7.19
43	عزيزة الربيدي	اللقية	37	أ	31.7.19
44	أحمد عرباس	جلجولية	66	ذ	6.8.19
45	محمد مغربي	الرملة	48	ذ	6.8.19
46	حسين محاميد	عرب العرامشة	19	ذ	11.8.19
47	عبد الرحمن جروشي	الطيبة الزعبية	39	ذ	13.8.19
48	معتز شمالي	الرملة	23	ذ	14.8.19
49	سعيد الشمالي	الرملة	20	ذ	15.8.19
50	أمينة فرحات ياسين	جديدة مكر	35	أ	17.8.19
51	يوسف عربيد (غاوي)	كفر قرع	47	ذ	20.8.19

	اسم الضحيّة	مكان السّكن	العمر	جنس الضحيّة	تاريخ القتل
52	صبرية أبو سيف	يافا	60	أ	25.8.19
53	أحمد رمزي سلامة	قلنسوة	24	ذ	6.9.19
54	عبد اللطيف تايه	قلنسوة	32	ذ	6.9.19
55	جهاد أبو جابر	كفر قاسم	26	ذ	9.9.19
56	باسل مصطفر عاصي	كفر برا	46	ذ	13.9.19
57	محمد أبو حسين	باقة الغربية	26	ذ	14.9.19
58	مراد عماش	جسر الزرقاء	19	ذ	18.9.19
59	اياد حمزة بدير	أم الفحم	36	ذ	20.9.19
60	أديب ديراوي	كفر ياسيف	38	ذ	20.9.19
61	بيان بوشقار	بسمة طبعون	30	أ	20.9.19
62	إبراهيم كمال سعدي	بسمة طبعون	30	ذ	20.9.19
63	عنان لوابنة	الناصرة	44	ذ	23.9.19
64	محمد طبراني	عكا	22	ذ	23.9.19
65	إبراهيم محاميد	ام الفحم	23	ذ	26.9.19
66	أحمد مناع	مجد الكروم	36	ذ	1.10.19
67	خليل مناع	مجد الكروم	23	ذ	1.10.19
68	محمد يونس سبع	مجد الكروم	26	ذ	1.10.19
69	بهاء عرار	جلجولية	36	ذ	8.10.19
70	محمد عنان حمدان	عارة – عرعرة	21	ذ	12.10.19
71	محمود مفيد اغباية	أم الفحم	35	ذ	15.10.19
72	تيسير سالم الفار	عكا	35	ذ	24.10.19
73	قاسم غاوي	كفر قرع	36	ذ	26.10.19
74	سليمان مصري	كفر قرع	48	ذ	29.10.19

	اسم الضحيّة	مكان السّكن	العمر	جنس الضحيّة	تاريخ القتل
75	حسين خوالد	خوالد	47	ذ	1.11.19
76	فالح دحلة	طرعان	36	ذ	1.11.19
77	محمد أبو طه	تل السبع	34	ذ	4.11.19
78	جلال أبو طه	تل السبع	33	ذ	4.11.19
79	فؤاد مرعي	حيفا	27	ذ	12.11.19
80	مراد أبو كشك	جلجولية	46	ذ	12.11.19
81	عزمي أبوصهيبان	رهط	35	ذ	21.11.19
82	محمد بكر	يافا	51	ذ	30.11.19
83	سمارة سمارة	الطيرة	33	ذ	4.12.19
84	عادل خطيب	شفا عمرو	17	ذ	5.12.19
85	إبراهيم حصارمة	البعنة	61	ذ	20.11.19
86	جوهر أبو جابر	كفر قاسم	30	ذ	14.12.19
87	جمال حصارمة	البعنة	60	ذ	27.12.19
88	محمد كمال سعدي	بسمة طبعون	39	ذ	30.12.19
89	سراج جربان	يافا	23	ذ	30.12.19

* بتاريخ 4.12.2019 قُتل عقل دعاس، من مدينة الطيرة، على يد الشرطة، وذلك بعد أن قام بإطلاق النار وقتل سمارة سمارة، صاحب محل تجاري في البلدة. شرطي مرّ من المكان، ميّز الامر وقام بمطاردة المجرم، وخلالها أطلق النار عليه حتى الموت.

لائحة 2:

ضحايا القتـل والقتـل المتعمّـد فـي المجتمـع العربـيّ، عـام 2019-2018، حسـب مجموعـات الجيـل

مجموعات الجيل	عدد الضّحايا في العام 2019	جنس الضّحايا في العام 2019	عدد الضحايا في العام ٢٠١٨
20 وأقلّ	13	أ – 3 | ذ – 10	11
21 - 30	26	أ – 1 | ذ – 25	27
31 - 40	25	أ – 3 | ذ – 22	17
41 - 50	14	أ – 1 | ذ – 13	8
51 وما فوّق	11	أ – 2 | ذ – 9	8

مجموعـة الجيـل التـي كانـت بها أعـلى نسـبة مـن الضحايـا هـي 30-21 و- 40-31: 51 مـن ضحايـا القتـل والقتـل المتعمّـد في المجتمـع العـربيّ في العـام 2019 تابعـة لهـذه المجموعـة العمريّـة (57%). هـذا المعطـى يكمّـل مـا حـدث في العـام 2018، حيـث كانـت نسـبة القتـلى مـن هـذه الفئـة 62% مـن بـين القتـلى. تؤكّـد هـذه الحقيقـة بـأنّ الشـباب في سـنوات العشريـن معّرضـون أكـثر للصراعـات العنيفـة التـي تنتهـي بالعنـف الشـديد والقتـل. كـما و في حـالات كثـيرة، فالصراعـات التـي تبـدأ في سـنوات العـشرة والعشريـن – تنتهـي بالضحايـا في المسـتقبل.

لائحة 3:

ضحايا القتل والقتل المتعّمد في المجتمع العربيّ، عام 2019،
حسب منطقة السّكن للضحايا

تظهـر اللائحـة 3 بترتيـب تنـازلي الـ 37 بلـدةً التـي سـكنتها ضحايـا القتـل والقتـل المتعمّـد في المجتمـع العـربيّ في العـام 2019.

خلافـاً للعـام 2018، والتـي احتلـت فيهـا تـل أبيـب – يافـا المـكان الأول في عـدد الضحايـا- 10 قتـلى، في العـام 2019 كانـت أم الفحـم واللّـد في المـكان الأول، في كلّ واحـدة منهـا قتـل 8 مـن سـكانها بسـبب العنـف، وبعدهـما الرملـة حيـث قتـل 6 أشـخاص مـن أبنائهـا، والطـيرة وشـفاعمرو وتـل أبيب-يافـا – 4 قتـلى في كل بلـدة.

في البلـدات المختلطـة – اللـد، الرملـة، تـل أبيب-يافـا وعـكا – قُتـل 21 مـن الضحايـا في العـام 2019، والذيـن يشـكّلون 24% مـن كافـة القتـلى بسـبب العنـف في المجتمـع العـربيّ في هـذه السـنة.

	البلدة	عدد الضّحايا الذين قتلوا في البلدة	عدد الضّحايا الذين قتلوا خارج البلدة	الجنس	العدد الاجمالي
1	أم الفحم	5	3	ذ- 6 | أ – 2	8
2	اللد	7	1	ذ- 6 | أ – 2	8
3	الرملة	6	0	ذ- 5 | أ – 1	6
4	الطيرة	4	0	ذ- 4	4
5	شفا عمرو	4	0	ذ – 4	4
6	تل أبيب – يافا	4	0	ذ- 3 | أ- 1	4
7	باقة الغربيّة	3	0	ذ- 2 | أ – 1	3
8	بسمة طبعون	3	0	ذ- 2 | أ – 1	3
9	جلجولية	3	0	ذ- 3	3
10	كفر قاسم	3	0	ذ- 3	3
11	كفر قرع	3	0	ذ- 3	3
12	مجد الكروم	3	0	ذ- 3	3
13	النّاصرة	2	1	ذ- 3	3
14	عكّا	3	0	ذ- 3	3
15	رهط	3	0	ذ- 3	3
16	البعنة	1	1	ذ- 2	2
17	جسر الزقاء	2	0	ذ- 2	2
18	اللقية	2	0	ذ- 1 | أ- 1	2
19	عارة – عرعرة	2	0	ذ- 2	2
20	قلنسوة	1	1	ذ- 2	2
21	تلّ السبع	2	0	ذ- 2	2
22	الطيبة الزعبية	1	0	ذ- 1	1

	البلدة	عدد الضّحايا الذين قتلوا في البلدة	عدد الضّحايا الذين قتلوا خارج البلدة	الجنس	العدد الاجمالي
23	أبو سنان	1	0	ذ- 1	1
24	الجديدة مكر	1	0	أ- 1	1
25	دالية الكرمل	1	0	ذ- 1	1
26	وادي النعم	0	1	ذ- 1	1
27	خوالد	0	1	ذ- 1	1
28	حورة	1	0	ذ- 1	1
29	حيفا	1	0	ذ- 1	1
30	طرعان	1	0	ذ- 1	1
31	الطيبة	1	0	ذ- 1	1
32	طمرة	1	0	ذ- 1	1
33	كفر برا	1	0	ذ- 1	1
34	كفر ياسيف	1	0	ذ- 1	1
35	كفر كنّا	0	1	ذ- 1	1
36	كفر مندا	1	0	ذ- 1	1
37	عرب العرامشة	0	1	ذ- 1	1

لائحة 4:

ضحايا القتل والقتل المتعمّد في المجتمع العربيّ، عام 2018-2019، حسب المنطقة الجغرافيّة

بُنيت هذه اللائحة على أساس التوزيع الجغرافيّ المتعارف عليه في المجتمع العربيّ: الجليل، المثلث، البلدات المختلطة والنقب. يجدر الإشارة إلى أنّه يوجد في دولة إسرائيل 7 مدنٍ متعارف عليها كمدن مختلطة – في هذه البلدات غالبيّة يهوديّة ونسبة السكان العرب فيها أكثر من 10%. هذه المدن: معلوت ترشيحا، نوف هجليل، عكا، حيفا، الرملة، اللد، وتل أبيب-يافا.

بالإضافة إلى ذلك، وبهدف توزيع المناطق، تمّ شمل بلدة جسر الزرقاء إلى منطقة المثلث مع العلم بأنه ليس جزءاً منه من ناحية فعليّة.

المنطقة	عدد الضّحايا في العام ٢٠١٩	عدد الضّحايا في العام ٢٠١٨
الجليل	26	14
المثلث	33	29
المدن المختلطة	21	19
النّقب	9	9

تُشير المعطيات في هذه اللائحة إلى أنّ عدد الضحايا في النّقب بقيّ مشابهاً بين 2018 و 2019، ولكن في سائر المناطق طرأ ارتفاعٌ على عدد الضحايا. الارتفاع الأكثر قلقاً كان في منطقة الجليل – عدد ضحايا القتل والقتل المتعمّد تضاعف تقريباً بين العام 2018 و 2019، من 14 ضحية في العام 2018 إلى 26 ضحية خلال 2019.

لائحة 5:

ضحايا القتل والقتل المتعمّد في المجتمع العربيّ، 2018 – 2019، حسب الألوية لشرطة إسرائيل

اللواء الجغرافيّ	عدد الضّحايا في العام ٢٠١٩	عدد الضّحايا في العام ٢٠١٨
الشمال	18	13
الساحل	30	14
المركز	28	25
تل أبيب	4	10
الجنوب	9	9

في لـواء السـاحل، الـذي كانـت نسـبة ضحايـا القتـل والقتـل المتعمّـد مـن بـين المواطنـين العـرب في العـام 2018 حـوالي 20% مـن كافـة الضحايـا خـلال العـام، طـرأ ارتفـاعٌ حـادٌ في العـام 2019 مـع 30 ضحيـة – 33% مـن كافـة الضحايـا في المجتمـع العـربي.

في لـواء تـل أبيـب، رغـم ذلـك، والـذي يغطّـي بالأسـاس منطقـة تـل أبيب-يافـا، انخفضـت نسـبة القتـلى في المجتمـع العـربيّ بصـورة كبـيرة بـين الأعـوام 2018-2019: مـن 10 قتـلى خـلال العـام 2018 (14% مـن كافـة القتـلى) إلى 4 قتـلى نتيجـة العنـف في العـام 2019 (4%).

لائحة 6:

عـدد ضحايـا القتـل والقتـل المتعمّـد فـي المجتمـع العربـي: صـورة متعـدّدة السـنوات

العام	العدد الإجماليّ للقتلى في إسرائيل	عدد القتلى العرب	نسبة القتلى العرب من بين كافة القتلى في إسرائيل	عدد النّساء من بين القتلى في المجتمع العربيّ
2019	137	89	65%	10
2018	116	71	61%	15
2017	122	67	55%	9
2016	102	64	62%	10
2015	111	58	52%	14
2014	118	61	51%	8
2013	114	56	49%	15
2012	120	68	56%	9
2011	150	62	41%	9
2010	140	73	52%	** لا يوجد معطيات

رسم بياني 25:
ضحايـا القتـل والقتـل المتعمّـد فـي المجتمـع العربـيّ أمـامَ كافّـة الضحايـا فـي إسـرائيل بيـن السـنوات 2010-2019

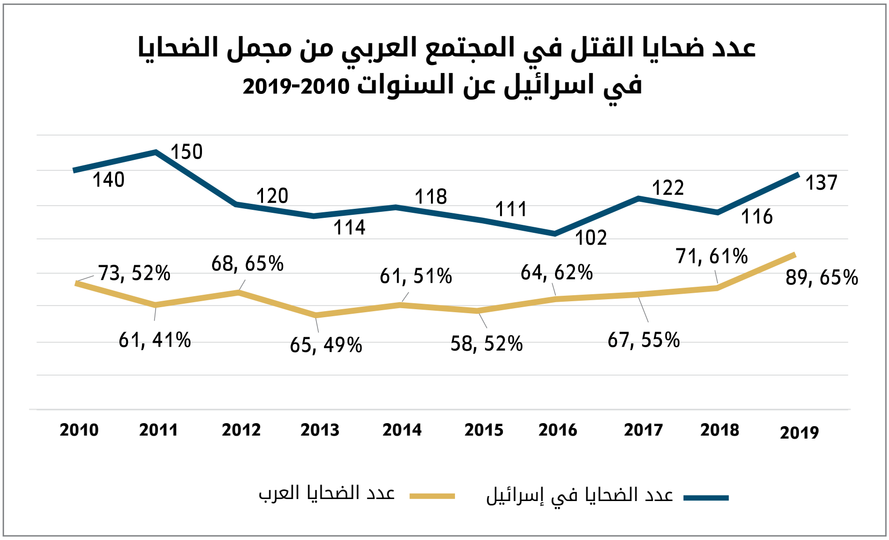

أُخذت معطيات القتل القطريّة من التقارير السنويّة لشرطة إسرائيل. معطيات المجتمع العربي من المعلومات المتوّفرة لدى **مبادرات إبراهيم وشرطة إسرائيل.**

فصل 5:
التوصيات

تركّز توصياتنا لتحسينِ الأمنِ الشخصيّ في المجتمع العربيّ على مجالينْ: توصيات تتعلّق بنشاط الشرطة من أجل المجتمع العربيّ، وتوصيات لمواجهة العواملِ العميقةِ للعنف والجريمة. وذلك من خلال الاعتراف بحقيقةٍ مفادها أنّ محاربة ظاهرةِ العنف والجريمة يوجب معالجة عوامل العمق، ومع ذلك – تبقى الشرطة وعوامل تطبيق القانون هي المسؤولةُ عن معالجة هذه الظواهر.

التوصيات المتعلّقة بنشاط الشرطة وعوامل تطبيق القانون من أجل المجتمع العربيّ:

1. **تواجدٌ ثابت وجيّدٌ للشرطة في البلدات العربيّة:** لا تضمنُ إقامة مراكز شرطة في البلدات العربية بحدٍّ ذاتها تحسينَ مستوى الأمن للسكّان. على الشرطة العملُ كمراكز خدماتٍ متاحة ومهتمَّةٍ بالإصغاء وبالاستجابة السريعة للمتوجهين، والتأكد من تواجد موظفين بشكل كليٍّ على مدار ساعات اليوم، وتحصلُ الطواقمُ العاملة فيها على تأهيل خاصٍّ حول المجتمع العربيّ.
2. **قياس عمل محطات الشرطة في البلدات العربيّة:** بسبب انعدام ثقة المواطنين العرب بالشرطة، يجبُ قياسُ عملها في البلدات العربية بواسطة مؤسَّسةٍ خارجيّة.
3. **محاربة منظّمات الإجرام في المجتمع العربيّ:** على الشرطة محاربةُ منظمات الإجرام الناشطة في المجتمع العربيّ، ومحاكمة رؤسائها وأعضائها. تمّس هذه المنظمات مباشرة بالأمن الشخصيّ للمواطنين.
4. **حوار مؤسس بين الشرطة والمجتمع:** إنشاء أنظمة حوار ثابتة بين مستوى القيادة في مراكز الشرطة وبين السّلطات المحليّة والجمهور. تسمح هذه الأنظمة بالشفافيّة والتبليغ من جهة الشرطة تجاه المواطنين، وبالملائمة بين العوامل المعالِجة وبتحديدٍ مشتركٍ لسلّم الأولويات.
5. **توسيع استخدام الوسائل التكنولوجيّة بهدف تطبيق القانون في المجتمع العربيّ:** وسائل تكنولوجيّة مثل أجهزة الاستشعار التي تحدِّد إطلاق النار حسب قوة الصوت، وكاميرات في مواقع عامّة في البلدات المشبوكة مع "المركز المشاهد" الذي يعمل على مدار ساعات اليوم،

ووسائل تكنولوجيّة إضافية تسمح بإيجاد ومنع ومعالجة والتحقيق في أحداث العنف والجريمة في الحيّز العام الجماهيريّ.

6. **زيادة محاربة قضية السّلاح غير المرخّص:** يجب تأسيس حملات لتسليم السلاح طوعاً من خلال التّعهد بالسريّة والحصانة من التّقدم للقضاء. في الوقت ذاته، يجب زيادة حملات تطبيق القانون في هذا المجال والقبض على السلاح والتشديد في المعاقبة على جرائم السلاح.

7. **التوقف عن منح الحماية للمساعدين (المتعاونين) المتورطين في نشاطات إجرامية مقابل تقديم معلوماتٍ للجهات الأمنية.**

توصياتٌ لمواجهة عواملِ العمقِ للعنف والجريمة:

8. **زيادة تواجدِ مؤسّسات الدّولة في البلدات العربية:** يمنحُ هذا التّواجد السكّان شعوراً بالتبعيّة والاهتمام من قبل الّدولة. ويعني أنَّ القانون والنّظام ينطبقان عليهم أيضاً.

9. **حلُّ مشكلةِ التخطيط والبناء في المجتمع العربيّ:** زيادة عدد الأراضي المحدود، والمصادقة على مشاريع بناءٍ في البلدات العربية، ضرورتان هامّتان للحدِّ من التوترات العنيفة والنّابعة من ضائقة البناءِ والسَّكن في المجتمع العربيّ.

10. **إقامة "مراكز خدمات طوارئ" في البلدات العربية:** إقامة مراكز تشملُ محطاتِ شرطة، ومحطات إطفاء وإنقاذ، ومركزاً للطوارئ أو الإسعاف الأوليّ و"غرفة طوارئ" محليّة. وهذه المراكز لها مصداقية من ناحية تنفيذيّة واقتصاديّة، وتزيد الشرعيّة تجاه الشرطة كخدماتٍ منقذة للحياة.

11. **تعميق معلومات المواطنين العرب بخدمات الدولة المتعلّقة بالأمن الشخصي:** على مؤسسات الدولة، بما في ذلك الشرطة، وخدمات الإطفاء والإنقاذ، ومقر 105 لحماية الأطفال في الشبكة العنكبوتيّة ومراكز الطوارئ الإضافية، أن تنشَر معلوماتٍ حول خدماتها باللغة العربيّة في وسائل الإعلام المخصَّصة للمجتمع العربيّ. كما ويجب المحافظة بأن يكون هنالك موظفون عرب في هذه المراكز لتوفير الإرشاد حول الخدمات في البلدات العربيّة.

12. **التّربية ضدَّ العنف:** يتوجب تطويرُ وتنفيذ برامج للتّربية ضدّ العنف ضمن إطار التربية المنهجيّة واللامنهجيّة في البلدات العربية والبلدات المختلطة. ويجب ملاءمة هذه البرامج مع خصائص المجتمع العربيّ.

13. **معالجـة العائـلات المعرّضـة للفقـر والعنـف:** يجـب توسـيع برامـج المعالجـة للعائــلات التــي تعــاني مــن ضائقــة، والمســاعدة المقدمــة لهــم. ويجــب تطويـر برامـج للشـباب المهمَّشـين، مـعَ تحديـدِ وظائـف لمعالجـين وعاملـين اجتماعيّـين بمـا يتوافـق مـع مـؤشر الفقـر والعنـف في البلـدات.

14. **مواجهـة ظاهـرة العنـف ضـدَّ النّسـاء:** ضمـنَ إطـار القضـاء عـلى ظاهـرة العنـفِ ضـدَّ النّسـاء، يجـبُ توسـيع التعريـف القانـونيّ للعنـف العائـليّ ليشـمل أنـواعَ العنـف المختلفـة في العائلـة، وليـس فقـط العنـفَ بـين الزوجـين. ويجـب توسـيعُ مـشروع الأخصائيّـين الاجتماعيّـين والشرطـة في البلـدات العربيـة مـن أجـل توفـير حـلٍّ مناسـبٍ للنّسـاء اللـواتي يعانـينّ مـن عنـف أزواجهـنّ، والتطبيـق الفـوريّ لتوصيـات اللّجنـة المكونّـة مـن الـوزارات المتعـددة، لمنـع ظاهـرة العنـف داخـل العائلـة ومعالجتهـا وتخصيـص ميزانيـاتٍ لتطبيـقِ التّوصيـات.

ملاحق

مُلحـق أ: أسـئلة الاسـتطلاع للعـام 2019 للعـرب مـع إرفـاق النتائـج (في النسـب المئويـة)

مؤشر الأمن الشخصيّ والمجتمعيّ

استطلاع مواقف - عرب

اسـمي .... وأنـا أعمـل مقابـلاً مـن طـرف مؤسسـة شـموئيل نئـمان بالتخنيـون ومبـادرات إبراهيـم. نحـن نجـري اسـتطلاع رأي علمـيّ حـول ظاهـرة العنـف والجريمـة والأمـن الشـخصي. اشـتراكك في الاسـتطلاع يمكّنـك مـن إبـداء رأيـك حـول الموضـوع وكذلـك يتيـح لـك أن تسـاهم في فهـم الصـورة الحقيقيـة للـرأي العـام في الدولـة. لقـد اختـير اسـمك صدفـة لغـرض البحـث. إجاباتـك لا تعـرض عـلى أي شـخص وتسـتعمل لأغـراض إحصائيـة فقـط. نحـن نشـكرك سـلفاً عـلى اشـتراكك الـذي نعتـبره ضروريـاً لإنجـاح البحـث.

سـوف أقـرأ عـلى حضرتكـم عـدداً مـن الجمـل والتـي تتنـاول ظواهـر في المجتمـع الإسرائيـلي عليـك أن تشـير إلى أنـك: قلـق جـداً، قلـق، قلـقٌ نوعـاً مـا، لسـت قلقـا أو لسـت قلقـاً بالمـرة

		قلق \ قلق جداً	قلق نوعاً ما	لست قلقً أو لست قلقاً بالمرة
1. البطالة	2018	55.1	27.8	17.1
	2019	56.8	26.8	16.4
2. حوادث السير	2018	69.7	23.8	6.4
	2019	69.9	25.5	4.6
3. العنف	2018	80.3	15.3	4.4
	2019	83.7	13.7	2.5
4. الجريمة	2018	73.5	19.6	6.9
	2019	83.9	14.2	2
5. جرائم الأملاك	2018	57.5	31.7	10.8
	2019	70.2	21.4	8.4

6. المخدرات	**2018**	56.5	24.6	18.9
	2019	60.9	26.2	12.9
7. الخاوة	**2018**	46.4	18.9	34.6
	2019	52.0	23.2	24.8
8. العنف ضد النساء	**2018**	62.0	23.1	14.9
	2019	62.9	21.7	15.4
9. إطلاق النار واستخدام السلاح	**2018**	77.0	17.5	5.5
	2019	82.1	14.1	3.7
10. العنف في العائلة	**2018**	47.0	24.2	28.8
	2019	52.9	21.2	25.9
11. وضع الديمقراطية في إسرائيل	**2018**	50.3	٢٧,٧	22.0
	2019	51.1	28.3	20.5
12. تشريع عنصري في الكنيست	**2018**	58.5	٢٨,١	13.4
	2019	58.6	27.6	13.8
13. عدم المساواة بين العرب واليهود	**2018**	55.2	٣٠,٣	14.5
	2019	55.0	30.9	14.1
14. تجميد عملية السلام بين إسرائيل والفلسطينيين	**2018**	39.8	25.5	34.6
	2019	40.0	28.7	31.3
15. آخر:__________	**2018**	61.2	٢٤,٧	14.2
	2019	28.1	6.2	65.7

توزيع جندري

			قلق \ قلق جداً	قلق نوعاً ما	لست قلقا أو لست قلقا بالمرة
العنف ضد النساء	رجال	**2018**	53.0	25.5	21.5
		2019	55.7	24.7	19.5
	نساء	**2018**	70.8	20.9	8.3
		2019	70.4	18.5	11.1

العنف في العائلة	رجال	**2018**	45.1	22.3	32.7
		2019	52.5	21.3	26.2
	نساء	**2018**	48.7	26.1	25.2
		2019	53.4	21.1	25.5

ما مدى تخوفك أو أحد من أفراد أسرتك من التضرر بسبب احدى هذه الظواهر:

		متخوف\ متخوف جداً	متخوف الى حد ما	غير متخوف\ غير متخوف اطلاقاً
61. من جرائم الأملاك	**2018**	51.8	34.7	13.5
	2019	65.6	25.9	8.5
17.من جرائم العنف (الاعتداء او التهديد بالاعتداء او الطعن واطلاق النار)	**2018**	59.3	28.6	12.1
	2019	73.1	20.3	6.7
18. جرائم الكراهية	**2018**	42.2	38.1	19.6
	2019	56.8	28.8	14.4
19. من الجرائم الجنسية	**2018**	35.9	27.4	36.7
	2019	46.0	26.4	27.6

توزيع جندري

			متخوف\ متخوف جداً	متخوف الى حد ما	غير متخوف\ غير متخوف اطلاقاً
جرائم جنسية	رجال	**2018**	33.8	24.9	41.3
		2019	42.8	25.8	31.3
	نساء	**2018**	38.1	29.5	32.4
		2019	49.2	27.1	23.6

20. هـل تشـعر أنـت بشـكل شـخصي بانعـدام الأمـن الشـخصي بسـبب العنـف في البلـدات العربيـة؟

	2019	2018
بمدى كبير \ كبير جداً	60.5	35.8
بمدى قليل \ قليل جداً\ اطلاقا لا	39.4	64.3

21. مستوى العنف في بلدي يؤدي الى أن أفكر بالهجرة الى:

	2019	2018
بلدة عربية أخرى	7.8	4.0
بلدة يهودية	9.6	2.4
بلدة مختلطة	3.3	4.6
غير مهم عربي او يهودي – المهم آمن	9.8	13.0
خارج البلاد	9.1	8.4
لا انوي الهجرة	60.4	67.6

22. . على ضوء العنف المستشري ببلدي أنا أفضل أن تكون مشترياتي من بلدة يهودية

	2019	2018
نعم	6.9	4.4
أحياناً	24.6	19
لا	42.7	45.7
غير مهم	25.5	30.5
آخر	0.3	0.1

من بين هذه الأمكنة في أي منها تجد أن احساسك بالتهديد هو الأكبر. درج من 5-1

		كبيرا\ كبير جداً	كبير الى حد ما	ليس كبير – ليس كبير اطلاقاً
23. في بيتي	2018	5.9	3.4	90.7
	2019	6.2	4.4	89.4

24. في حارتي	2018	8.9	16.8	74.3
	2019	15.7	15.9	68.5
25. في الشارع	2018	18.9	35.2	45.9
	2019	31.3	34.8	33.9
26. في بلدتي	2018	31.8	29.5	38.7
	2019	42.2	32.4	25.3
27. في العمل	2018	14.9	21.1	64.1
	2019	23.9	21.6	54.5
28. أماكن الترفيه	2018	32.1	24.4	43.6
	2019	33.8	29.2	37.0
29. في مكان التعليم	2018	15.9	24.5	59.6
	2019	22.2	26.7	51.1

الى أي حد كنت انت أو أحد أفراد اسرتك أو أحد أصدقائك عرضة أو ضحية لكل واحدة من ظواهر العنف التالية خلال السنة الأخيرة. درج من 1-5

		بمدى كبيرا\ كبير جداً	بمدى متوسط	بمدى قليل \ قليل جداً
30. شتائم، بصق، تهديد وابتزاز	2018	13.8	17.7	68.4
	2019	16.4	17.3	66.3
31. تحرش جنسي، اعتداء جنسي، اغتصاب	2018	4.9	6.9	88.2
	2019	5.6	6.4	87.9
32. استخدام السلاح	2018	11.0	11.3	77.8
	2019	15.0	8.7	76.3
33. اعمال شغب جماعية، ضرب، اضرام نار	2018	15.7	13.1	71.3
	2019	17.8	13.8	68.3

34. قتل	2018	8.6	4.6	86.7
	2019	14.2	7.3	78.5
35. آخر:________	2018	27.1	17.6	55.3
	2019	15.9	7.4	76.7

36. هل خلال الشهريين الأخيريين مستوى العنف في بلدك...

	2019	2018
ارتفاع \ إرتفاع كبير	74.6	70.9
أنخفاض\ أنخفاض كبير	7.6	7.3
بدون تغيير	17.8	21.8

37. هل خلال السنة الأخيرة حدث ارتفاع على وتيرة العنف في بلدك أم انخفضت أم بقيت على ما هي عليه

	2019	2018
ارتفاع \ إرتفاع كبير	80.4	61.4
أنخفاض\ أنخفاض كبير	4.1	7.8
بدون تغيير	15.6	30.8

38. هل خلال السنة الأخيرة تضررت أنت أو أحد أفراد أسرتك من جرائم عنف مثل: ضرب، طعن، اطلاق رصاص

	2019	2018
نعم	21.9	26.6
لا	78.1	73.4

39. هل خلال السنة الأخيرة تعرضت أنت أو أحد أفراد أسرتك للتهديد باستعمال العنف معك أو تم توجيه عنف كلامي لكم؟

	2019	2018
نعم	29.0	23.5
لا	71.0	76.4

الأسئلة 42-40 موجهة فقط لمن أجاب بالإيجاب عن واحد على الاقل من الأسئلة 38-39

40. هل قدمت شكوى للشرطة في أعقاب حادثة العنف أو التهديد بالعنف الذي تعرضت له

	2019	2018
نعم	45.2	38.3
لا	54.8	61.7

41. . هل كان لك سابق معرفة مع الشخص الذي اعتدى عليك أو هددك بالاعتداء؟

	2019	2018
نعم	64.5	67.3
لا	35.5	32.7

42. هل كان المعتدي أو من هددك بالعنف أو من تعامل معك بعنف:

	2019	2018
من مكان العمل	26.9	10.9
جار\صديق\معرفة	31.3	38.6
من العائلة	9.7	15.8
شخص غريب	26.9	34.7
آخر	5.2	---

جزء كبير من حوادث القتل التي تمت في الآونة الأخيرة استعملت فيها الأسلحة الحية، أشر إذا ما كنت لا توافق أو تميل لعدم الموافقة أو تميل للموافقة أو توافق

		موافق\ موافق جداً	غير موافق \ غير موافق اطلاقاً
43. يمكن الحصول على سلاح بسهولة في إسرائيل	**2018**	9.1	90.8
	2019	9.5	90.5
٤٤. في السنوات الأخيرة يتفاقم استعمال السلاح الحي في المناطق السكنية	**2018**	6.9	93.1
	2019	4.0	96.0

سوف أقرأ على حضرتك بعض الأسباب التي من شأنها أن تؤثر على استعمال السلاح بشكل عنيف. درج من 5-1 مدى تأثير كل ظاهرة مما يلي على الاستعمال العنيف للأسلحة

		بمدى كبيرا\ كبير جداً	بمدى متوسط	بمدى قليل \ قليل جداً
45. توافر السلاح	**2018**	82.6	10.5	6.8
	2019	86.4	6.2	7.3
46. المتاجرة بالمخدرات	**2018**	72.3	20.5	7.2
	2019	82.6	7.6	9.7
47. تواجد قليل للشرطة	**2018**	67.0	20.4	12.7
	2019	78.8	11.5	9.7
48. عقاب غير رادع لمنفذي الجرائم	**2018**	84.7	11.0	4.3
	2019	92.9	4.7	2.5
49. قروض في السوق السوداء	**2018**	54.2	28.7	17.1
	2019	75.5	15.9	8.6
50. تواجد عائلات ومنظمات الاجرام في العائلة	**2018**	57.9	25.8	16.3
	2019	77.1	15.4	7.5
51. آخر:________	**2018**	68.1	20.3	11.6
	2019	38.8	4.7	56.5

سوف أقرأ على حضرتك بعض الخطوات التي بإمكان الدولة القيام بها للحد من جرائم العنف. درج من 5-1 مدى أهمية كل واحدة منها في تقليص جرائم العنف

		مهم بمدى كبير \ كبير جداً	مهم الى حد ما	مهم بمدى غير كبير\ غير كبير اطلاقاً
52. التشديد على إعطاء تصاريح للحصول على سلاح نشاط يهدف الى تقليص الاستعمال والمتاجرة بالمخدرات	**2018**	74.7	19.8	5.6
	2019	85.9	9.3	4.8
53. زيادة عدد الشرطيين الذين يعالجون ويتابعون جرائم العنف التشديد في معاقبة مرتكبي جرائم العنف	**2018**	75.1	19.1	5.9
	2019	83.1	12.3	4.7
54. حرب شاملة من قبل المجتمع على عائلات الاجرام حملات متكررة بهدف جمع ومصادرة الأسلحة غير القانونية	**2018**	73.4	17.2	9.5
	2019	81.9	12.9	5.3
55. تحسين العلاقة الشائكة ما بين الشرطة والمجتمع العربي	**2018**	89.7	8.3	2.0
	2019	94.1	4.9	0.9
56. التشديد على إعطاء تصاريح للحصول على سلاح نشاط يهدف الى تقليص الاستعمال والمتاجرة بالمخدرات	**2018**	66.6	26.2	7.1
	2019	86.7	9.6	3.7
57. زيادة عدد الشرطيين الذين يعالجون ويتابعون جرائم العنف التشديد في معاقبة مرتكبي جرائم العنف	**2018**	72.3	19.8	7.8
	2019	87.4	9.9	2.7
58. حرب شاملة من قبل المجتمع على عائلات الاجرام حملات متكررة بهدف جمع ومصادرة الأسلحة غير القانونية	**2018**	54.3	32.4	13.3
	2019	64.8	23.9	11.3
59. تحسين العلاقة الشائكة ما بين الشرطة والمجتمع العربي	**2018**	66.6	22.7	10.6
	2019	75.9	17.4	6.7

60. الى أي مدى أنت على استعداد ان يكون لك دور في مكافحة العنف في بلدك؟

	2019	2018
مدى كبيرا\ كبير جدا	48.5	44.6
مدى متوسط	28.4	28.7
مدى قليل \ قليل جدا \ اطلاقا لا	23.1	26.6

61. إذا ما اشتكى ابنك أو أخيك الصغير عن عنف من قبل زملائه في المدرسة تنصحه ب:

	2019	2018
التوجه الى إدارة المدرسة أو المربي.	68.8	76.1
التوجه لاحد أصدقائه وطلب المساعدة	6.2	5.3
التوجه لأقارب من الذين يتعلمون معه في المدرسة (في حال كان له أقارب بالمدرسة) لطلب المساعدة	12.3	6.7
الرد بالمثل. مقابلة العنف بالعنف	2.4	2.3
التوجه الى الزميل العنيف بلطف ومكاشفته على مدى خطورة العمل الذي يقوم به	10.2	9.5

بالنسبة لكل مؤسسة مما يلي أشر الى مدى رضاك من نجاعة عملها فيما يخص تقليص ظاهرة العنف في اسرائيل

		راض\راض جدا	راض الى حد ما	غير راض \ غير راض اطلاقا
62. شرطة اسرائيل	**2018**	24.0	33.9	42.2
	2019	16.7	23.6	59.7
63. المحاكم	**2018**	29.6	36.5	33.8
	2019	19.2	31.0	49.8
64. الحكومة	**2018**	16.2	34.5	49.2
	2019	9.5	20.7	69.9

65. ألحكم المحلي	**2018**	29.2	36.8	34.0
	2019	23.1	34.9	42.0
66. الكنيست	**2018**	16.8	32.2	51.0
	2019	16.1	22.8	61.1
67. جهاز التربية	**2018**	54.7	31.3	14.1
	2019	49.1	34.7	16.2
68. جهاز الرفاه	**2018**	44.0	34.4	21.6
	2019	43.5	38.0	18.5
69. العائلة	**2018**	59.7	23.3	16.9
	2019	63.2	24.3	12.4
70. المؤسسات الدينية	**2018**	45.1	41.0	13.9
	2019	49.5	32.8	17.7
71. وسائل الاعلام	**2018**	29.6	40.7	29.7
	2019	28.4	38.6	33.0
72. قيادة المجتمع اللعربي	**2018**	24.8	37.1	38.1
	2019	37.1	34.6	28.3
73. عامل اخر حسب رأيك:__________	**2018**	54.3	29.6	16.0
	2019	18.6	12.2	69.2

74. بالنسبة لتواصلك الاخير مع الشرطة, كيف كنت تقييم المعالجة

	2019	**2018**
جيدة \ جيدة جداً	50.0	52.6
سيئة \ سيئة جداً	50.0	47.4

كيف كنت تقيم تعامل الشرطة تجاه الجمهور العربي

		بمدى كبير\ كبير جدا	بمدى متوسط	بمدى قليل \ قليل جداً

75. عادلة	**2018**	16.5	44.5	38.9
	2019	15.9	28.8	55.3
76. متساوية	**2018**	16.7	38.8	44.4
	2019	13.7	29.2	57.0
77. عنصرية	**2018**	33.2	30.7	36.0
	2019	43.5	30.2	26.3
78. عدائية	**2018**	27.4	34.3	38.4
	2019	40.8	29.8	29.4
79. عنيفة	**2018**	28.4	32.9	38.7
	2019	40.5	33.4	26.1
80. غير مبالية	**2018**	39.6	31.9	28.4
	2019	54.6	22.6	22.8

كيف كنت تقيم عمل الشرطة في المجتمع العربي في كل واحد من المجالات التالية:

		بشكل جيد\ جيد جدا	**بشكل معقول**	**بشكل غير جيدا\ غير جدا اطلاقا**
81. المحافظة على حياة المواطن العربي	**2018**	20.7	37.6	41.7
	2019	16.2	19.7	64.0
82. محاربة الجريمة في المجتمع العربي	**2018**	18.3	24.5	57.2
	2019	13.3	16.1	70.6
83. محاربة العنف في المجتمع العربي	**2018**	16.1	24.8	59.0
	2019	13.2	17.3	69.4
84. المحافظة على ممتلكات المواطن العربي	**2018**	20.1	38.3	41.7
	2019	17.0	19.6	63.4
85. محاربة عائلات الاجرام في المجتمع العربي	**2018**	17.1	26.5	56.3
	2019	16.7	14.4	68.9

86. مواجهة المتاجرة وتعاطي المخدرات في المجتمع العربي	**2018**	17.8	28.1	54.1
	2019	19.4	13.7	66.9
87. التعامل مع دفع رسوم الحماية (الخاوة) في البلدات العربية	**2018**	23.6	25.2	51.3
	2019	20.5	18.4	61.1
88. التعامل مع النظام العام للمجتمع العربي	**2018**	22.7	40.7	36.6
	2019	20.6	26.9	52.5
89. المحافظة على أمن المواطن العربي	**2018**	21.9	36.1	42.0
	2019	19.3	20.1	60.6
90. تطبيق القانون والنظام في المجتمع العربي	**2018**	32.7	38.6	28.7
	2019	30.0	28.6	41.5
91. تطبيق قوانين السير في المجتمع العربي	**2018**	45.2	33.2	21.5
	2019	45.6	27.3	27.1

ما هو احتمال تقديمك لشكوى في الشرطة في حال

		بمدى كبير\ كبير جدا	بمدى متوسط	بمدى قليل\ قليل جداً
92. تعرضتم انتم أو أحد أفراد أسرتكم للمس بالممتلكات الخاصة: السرقة مهاجمة أو تدمير ممتلكات	**2018**	52.6	20.6	26.7
	2019	59.9	18.3	21.7
93. تضررتم أنتم أو أحد أفراد أسرتكم من جريمة عنف: اعتداءات تهديد بالاعتداء, التسبب بعاهة, طعن, اطلاق رصاص	**2018**	53.4	18.6	27.9
	2019	67.8	13.7	18.4
94. تعرضتم لاعتداءات جنسية (تحرش جنسي, اغتصاب)	**2018**	44.0	16.4	39.6
	2019	52.7	17.8	29.5

بـاي مـدى انـت مسـتعد للتبليـغ للشرطـة او الشـهادة اذا كنـت شـاهداً عـلى كل مـن الحـالات التاليـة؟

		بمدى كبير\ كبير جدا	بمدى متوسط	بمدى قليل\ قليل جداً
95. اذا كنت شاهدا على جريمة عنف	**2018**	40.7	29.4	29.9
	2019	36.2	24.6	39.1
96. اذا كنت شاهدا على اطلاق نار	**2018**	40.1	24.2	35.7
	2019	36.5	23.3	40.3
97. اذا كنت شاهدا على مس بالممتلكات العامة	**2018**	51.7	27.5	20.8
	2019	44.1	24.6	31.4
98. اذا كنت شاهدا على مس بالممتلكات الخاصة	**2018**	60.8	21.9	17.3
	2019	53.8	19.4	26.8

99. في حال تعرضت أو أحد أفراد أسرتك لجريمة عنف أو تهديد بالاعتداء والتسبب بعاهة، طعن، إطلاق رصاص. الى من ستتوجه لمعالجة الامر

	2019	2018
الشرطة	59.7	57.7
العائلة	19.6	17.1
الاصدقاء	4.0	2.0
اعمل بنفسي	5.4	3.6
أتوجه لعوامل لحمايتي	10.3	16.4
أخر	1.0	3.1

100. الى أي حد تثق في الشرطة

	2019	2018
ثقة وثقة كبيرة	17.4	26.1
ثقة الى حد ما	41.3	44.6
لا يوجد ثقة \ لا يوجد ثقة اطلاقا	41.3	29.2

ونختم في أسئلة عنك:

(هذا القسم مخصص لمعطيات حول خلفية الجنس والجيل والحالة الاجتماعية والتعليم والحالة الاجتماعية - الاقتصادية والديانة ومستوى الارتباط في الدين، وبلدة السكن ومنطقة السكن).

مُلحق ب: أسئلة الاستطلاع للعام 2019 لليهود مع إرفاق النتائج

مؤشر الأمن الضخصي والمجتمعي
استطلاع مواقف – يهود

الى أي مدى تخشى انت او احد افراد عائلتك بالتعرض لكل واحدة من هذه الظواهر؟

		بمدى كبير \ كبير جدا	بمدى متوسط	بمدى قليل \ قليل جداً
1. من جرائم الأملاك	2018	38.7	25.9	34.9
	2019	17.8	30.3	51.9
2. من جرائم العنف	2018	19.6	30.4	50.0
	2019	19.3	25.3	55.5
3. من الجرائم الجنسية	2018	27.6	21.4	51.0
	2019	21.6	26.5	51.9

4. هل خلال العام الأخير حدث ارتفاع او انخفاض على مستوى العنف او بقي كما هو؟

	2019	2018
ارتفاع \ ارتفاع كبير	17.9	22.0
انخفاض\ انخفاض كبير	16.3	14.4
لم يطرأ تغيير	65.9	63.6

5. هل تعرضت انت او احد افراد عائلتك في السنة الأخيرة للعنف مثل الضرب او الطعن او اطلاع النار

	2019	2018
نعم	11.3	12.5
لا	88.7	87.5

6. هل تم تعرضت للتهديد انت او احد افراد عائلتك خلال العام الأخير او تعرضتم لعنف كلامي

	2019	2018
نعم	18.3	20.4
لا	81.7	79.6

أشر بموافق او غير موافق او أميل بالموافقة حول الجمل التالية:

	عام	موافق أميل الى الموافقة	أميل الى عدم الموافقة لا اوافق
7. يمكن الحصول بسهولة على السلاح الناري في إسرائيل	2018	33.8	66.2
	2019	37.4	62.5
8. إزداد استخدام السلاح الناري في منطقة سكني في السنوات الأخيرة	2018	22.2	77.8
	2019	21.8	78.2

سوف أقرأ لك بعض الأسباب التي من شأنها أن تؤثر على استعمال السلاح بشكل عنيف. قدّر من 5-1 مدى تأثير كل ظاهرة مما يلي على الاستعمال العنيف للأسلحة (1= لا يؤثر إطلاقاً 5= يؤثر بمدى كبير)

		بمدى كبير\كبير جداً	بمدى متوسط	بمدى قليل\ قليل جداً
9. سهولةُ الحصول على السلاح	2018	50.6	24.0	25.4
	2019	53.0	22.2	24.7
10. تجارةُ المخدرات	2018	56.6	23.8	19.6
	2019	57.3	20.1	22.6
11. تواجدٌ قليل للشرطة	2018	53.8	27.8	18.4
	2019	59.4	24.3	16.3

12.عقابٌ غير رادعٍ ضد مجرمي العنف	2018	77.0	9.8	13.2
	2019	73.5	16.1	10.4
13. قروض السوق السوداء	2018	40.7	32.8	26.1
	2019	44.6	36.8	18.6
14. تواجد عائلات أو عصابات إجرام في البلدة	2018	66.0	18.2	15.8
	2019	68.2	18.2	13.5

15. إلى أي مدى تشعر بشكل شخصي بعدم الأمن بسبب العنف المتواجد في محيطك أو في البلدة التي تسكنها؟

	2019	2018
بمدى كبير \ كبير جداً	12.8	12.8
بمدى متوسط	21.4	29.4
بمدى قليل \ قليل جداً \ إطلاقاً لا	65.8	57.8

إلى أي مستوى تضررت أو كنت ضحية لإحدى ظواهر العنف المذكورة خلال العام الماضي، سواء أنت أو أحد أفراد عائلتك أو أصدقائك؟

		بمدى كبير \ كبير جداً	بمدى متوسط	بمدى قليل \ قليل جداً
16. شتائم، بصق، تهديدات وابتزاز	2018	11.0	11.4	77.6
	2019	8.9	11.9	79.1
17. تحرّش جنسي، اعتداء جنسي، اغتصاب	2018	3.2	7.0	89.8
	2019	3.7	6.0	90.4
18. استخدام السلاح الأبيض أو السلاح الناري	2018	1.2	3.0	95.8
	2019	1.0	3.0	96.0

19. اشتباكات جماعية، ضربات، تدمير ممتلكات، إضرام نار	2018	5.0	9.9	85.2
	2019	4.5	7.5	88.1
20. قتل	2018	0.6	4	95.4
	2019	1.5	0.9	97.7

21. **بما يتعلق بتواصلك الأخير مع الشرطة، كيف كنت تقيّم معالجة الشرطة؟**

	2019	2018
جيدة \ جيدة جداً	49.2	49.7
سيئة \ سيئة جداً	51.8	52.0

كيف كنت تقيّم معاملة الشرطة للجمهور اليهودي:

	عام	أميل الى الموافقة / موافق	أميل الى عدم الموافقة \ غير موافق
22. معاملة عادلة	2018	57.4	42.6
	2019	55.7	44.3
23. معاملة متساوية	2018	42.6	57.4
	2019	41.5	58.5
24. معاملة تمييزية	2018	46.6	53.4
	2019	55.1	45.0
25. معاملة عدائية	2018	36.8	63.2
	2019	41.7	58.3
26. معاملة عنيفة	2018	40.2	59.8
	2019	48.6	51.4

ونختم في أسئلة عنك:

(هذا القسم مخصص لمعطيات حول خلفية الجنس والجيل والحالة الاجتماعية والتعليم والحالة الاجتماعية - الاقتصادية والديانة ومستوى الارتباط في الدين، وبلدة السكن ومنطقة السكن).

المصادر :

- אבו־עסבה, ח'אלד, מוחמד אבו נסרה, דיויד גדרון, רות וינשטוק־ונר ובאסם כנאענה, 2013. **מוכנות היישובים הערביים לחירום**. ירושלים: יוזמות קרן אברהם.
- אלחאג', מאג'ד, 1997. "זהות ואוריינטציה בקרב הערבים בישראל: מצב של פריפריה כפולה". **מדינה, ממשל ויחסים בינלאומיים**, 42-41, עמ' 122-104.
- אמיר, מנחם, 1998. **כח בפיקוח: התנהגות אלימה של שוטרים - אנשים, מצבים וארגון**. ירושלים: מדינת ישראל, המשרד לביטחון הפנים, לשכת המדען הראשי.
- בשן, ענת, 2014. "מדד אלימות לאומי". **ביטחון לאומי**, מאי, 2014.
- גאנם, אסעד, 1996. "המיעוט הפלסטיני בישראל: האתגר של המדינה היהודית והשלכותיו", **עיונים בתקומת ישראל** 9, עמ' 443-420.
- ועדת אור, 2003. **ועדת חקירה ממלכתית לבירור התנגשויות בין כוחות הביטחון לבין אזרחים ישראלים בחודש אוקטובר 2000**. ירושלים.
- זוסמן, נועם, יונתן וודברדיג' וסאמי מיעארי, 2016. **ממדי הפשיעה בישראל בשנים 2010-1990, תוך התמקדות בחברה הערבית**. ירושלים, המכון הישראלי לדמוקרטיה.
- חאג'־יחיא, מוחמד, 1994. המשפחה הערבית בישראל: ערכיה התרבותיים וזיקתם לעבודה סוציאלית. **חברה ורווחה**, 264-249 (4-3), עמ' 14.
- ח'מאייסי, ראסם, 2005. "עיור והתעיירות ביישובים הערבים בישראל". **אופקים בגאוגרפיה**, 65-64, עמ' 310-293.
- ח'מאייסי, ראסם, 2012. "הטרנספורמציה מכפריות לעירוניות בקרב היישובים הערבים בישראל". **אופקים בגאוגרפיה**, 82-81, עמ' 142-122.
- חסייסי, באדי, 2014. **שותפות ודיווחיות ביחסים בין משטרת ישראל לבין החברה הערבית**. ירושלים, יוזמות קרן אברהם.
- יוזמות קרן אברהם, 2009. **החברה הערבית בישראל: אוגדן מידע**. ירושלים: **יוזמות אברהם**.
- לוי, ענת. 2015. **תיאור וניתוח ממדי העוני והאי־שוויון בישראל ובמדינות המפותחות ציון יום העוני בכנסת**. מוגש לוועדת העבודה, הרווחה והבריאות. ירושלים: הכנסת, מרכז המחקר והמידע.
- מיעארי, סאמי, 2015. **דו"ח העוני הערבי**. ירושלים: המכון הישראלי לדמוקרטיה, https://www.idi.org.il/articles/2784
- מנאע, עאדל, 2008. **ספר החברה הערבית בישראל (2) : אוכלוסייה, חברה, כלכלה.** ירושלים: מכון ון ליר והקיבוץ המאוחד.
- מרכז המחקר והמידע של הכנסת, 2016. **אלימות משטרתית כלפי קבוצות שונות באוכלוסייה**. ירושלים: כנסת ישראל.
- מרכז המחקר והמידע של הכנסת, **נתונים על פשיעה בחברה הערבית: סקירה**, 1 באפריל 2020, ירושלים: כנסת ישראל.
- נתנאל, נחשון שמחה, 2018. **משטרת ישראל והמגזר הערבי: אמון ואכיפה**. ירושלים:

המכון לאסטרטגיה ציונית.

- סמוחה, סמי, 2012. **לא שוברים את הכלים: מדד יחסי ערבים־יהודים בישראל 2012**. חיפה וירושלים: אוניברסיטת חיפה והמכון הישראלי לדמוקרטיה.
- סמית, רפי, וקרן שרביט, 2005. **הערכות ועמדות הציבור כלפי משטרת ישראל 2004**, סמית: יעוץ ומחקר בע"מ, מחקר עבור המשרד לביטחון הפנים.
- סנטו, יואב ועלי נוהאד, 2008. **עמדות והערכות ציבור הערבים אזרחי ישראל כלפי משטרת ישראל**. ירושלים: דיאלוג ולשכת המדען הראשי במשרד לביטחון הפנים.
- סעדה, רסול, עדי שטיין ונוהאד עלי, 2018. **מדד הביטחון האישי: אלימות, פשיעה ושיטור ביישובים הערבים - דו"ח 2017**. ירושלים: יוזמות אברהם.
- עלי, נוהאד. 2020. **חוסן חברתי בחברה הערבית: תודעה, התאמה תרבותית ועקרונות פעולה**. חיפה: מוסד שמואל נאמן למחקר מדיניות לאומית.
- עלי, נוהאד ורות לוין־חן, 2019. **אלימות, פשיעה ושיטור ביישובים הערבים: דו"ח הביטחון האישי והקהילתי - 2018**. יוזמות אברהם ומוסד שמואל נאמן למחקר מדיניות לאומית.
- עלי, נוהאד, 1998. **התנועה האסלאמית בישראל: אידיאולוגיה, מטרות ומאפיינים מיוחדים**. חיפה: אוניברסיטת חיפה (עמ' 18-32).
- עלי, נוהאד, 2009. "שינויים בזהות ותמורות בעמדות בקרב תומכי התנועה האסלאמית בישראל ומתנגדיה". בתוך: ראסם ח'מאיסי (עורך), **ספר החברה הערבית בישראל (3): אוכלוסייה, חברה, כלכלה** (עמ' 304-324). ירושלים: מכון ון ליר והקיבוץ המאוחד.
- עלי, נוהאד, 2014. **אלימות ופשיעה בחברה הערבית בישראל: קונספירציה ממסדית או פשיעה תרבותית**. חיפה: אוניברסיטת חיפה, המרכז היהודי ערבי ומרכז אמאן.
- רכס, אלי, ואריק רודינצקי, 2009. **החברה הערבית בישראל: אוגדן מידע**. ירושלים: יוזמות אברהם.

- Adalah, 2011. *The Inequality Report. The Palestinian Arab Minority in Israel*. Haifa: Adalah – The Legal Center for Arab Minority Rights in Israel.
- Al-Atawneh, Muhamad, and Ali, Nohad, 2018. *Islam in Israel: Muslim Communities in Non-*
- *Muslim States*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Ali, Nohad, 2004. "Political Islam in an Ethnic Jewish State: Its Historical Evolution and Contemporary Challenges". *Holy Land Studies*, 3/1, pp. 69-92.
- Ali, Nohad. 2016. "Arab-Palestinian in Israel: Sociological Profile". In M.Haj-Yahia; I. Levav and O. Nakash (eds.), *Mental Health among Palestinians in Israel*. Indiana: Indiana University Press.

- Ben-Porat, G., and Yuval, F., 2019. *Policing Citizens: Minority Policy in Israel*. Cambridge University Press.
- Blauner, R., and Blauner, R., 1972. *Racial oppression in America* . New York: Harper & Row.
- Feagin, J. R., 1991. “The Continuing Significance of Race: Antiblack Discrimination in Public Places”. *American sociological Review*, 56(1), pp. 101-116.
- Golan-Agnon, D., 2006. “Separate but not Equal: Discrimination against Palestinian Arab Students in Israel”. *American Behavioral Scientist*, 49(8), pp. 1075-1084.
- Hasisi, B., 2008. “Police, Politics, and Culture in a Deeply Divided Society. *The Journal of Criminal Law and Criminology*, 98(3), pp. 1119-1145.
- Holmes, M. D., 2000. “Minority Threat and Police Brutality: Determinants of Civil Rights Criminal Complaints in US Municipalities . *Criminology*, 38(2), pp. 343-368.
- Jackson, P. I., 1989. *Minority Group Threat, Crime, and Policing: Social Context and Social Control*. Greenwood Publishing Group.
- Khattab, Nabeel and Miaari, Sammy, 2013. *Palestinians in the Israeli Labor Market: A Multi-disciplinary Approach*. Palgrave Macmillan.
- Landau, J. M., 2015. *The Arabs in Israel: A Political Study*. New York: Routledge.
- Rattner, A., Yagil, D., and Pedahzur, A., 2001. “Not Bound by the Law: Legal Disobedience in Israeli Society. *Behavioral Sciences* & *The Law*, 19(2), pp. 265-283.
- Turk, A. T., 1969. *Criminality and Legal Order*. Rand McNally.
- Walker, S., Spohn, C., and DeLone, M., 2012. *The Color of Justice: Race, Ethnicity, and Crime in America*. Cengage Learning.
- Weber, L., 2013. *Policing Non-citizens*. New York:Routledge.

The joint social work and police program in Arab communities should be expanded in order to provide a proper solution for women who are the victims of violence by their partners. The recommendations of the Interministerial Committee to Prevent Violence in the Family should be implemented promptly and budgets allocated to this end.

Recommendations concerning the root causes of violence and crime

1. **Enhancing the presence of state institutions in the Arab communities** – the presence of the state and its institutions in the Arab communities will give residents a sense of belonging, and a sense that the state cares about them. This will also carry the message that they are a partner in the framework of law and order.
2. **Solving planning and building problems in Arab society**. It is vital to increase the currently limited availability of land and to approve urban plans for the Arab communities in order to moderate violent disputes resulting from the building and housing crisis in Arab society.
3. **Establishing "emergency service compounds" in Arab communities**. These compounds will include a police station, fire-fighting and rescue station, first aid centers, and a local "emergency room." This format offers operational and economic advantages and will enhance the legitimacy of the police as a life-saving service.
4. **Increasing the level of knowledge among Arab citizens about state services in the field of personal security**. State institutions – including the police, the fire-fighting and rescue services, the 105 hotline for the protection of minors online, and other emergency services – should advertise their services in Arabic in relevant media outlets consumed by Arab society. It is also important to ensure that these services have Arab staff members and provide training about their services in Arab communities.
5. **Education against violence** – there is a need to develop and operate educational programs against violence in formal and informal education frameworks in the Arab communities and mixed cities. These programs should be adapted to the characteristics of Arab society.
6. **Attention to families prone to poverty and violence** – programs and assistance for deprived families should be expanded. There is also a need to develop programs for marginalized youth, including the allocation of staff positions for caregivers and social workers in accordance with the poverty and violence indexes for the communities.
7. **Addressing the phenomenon of violence against women** – as part of the eradication of violence against women, the legal definition of domestic violence should be expanded to include various forms of violence within the family, and not only violence between partners.

Recommendations concerning the work of the police and law enforcement agencies for Arab society

1. **A permanent and positive police presence in Arab communities**. Establishing new police stations in Arab communities does not in itself guarantee the personal security of citizens. The stations must operate as welcoming and attentive service centers and respond rapidly to complaints. It must be ensured that the stations receive full staffing positions for all hours of the day, and that their staff undergo special training for work with Arab society.
2. **Measuring the work of police stations in Arab communities**. In light of the lack of trust in the police among Arab citizens, an external body should measure the work of the police in Arab communities.
3. **Uprooting criminal organizations in Arab society**. The police must combat the criminal organizations active in Arab society and prosecute the leaders and members of these gangs, which directly threaten citizens' personal security.
4. **Institutionalized dialogue between the police and the community** – establishing permanent mechanisms for dialogue between the command level at police stations and local authorities and residents. These mechanisms will ensure police transparency and accountability toward the residents, coordination between relevant bodies, and the setting of priorities.
5. **Expanding the use of technological means for law enforcement in Arab society**. These means include sensors that detect gunshots on the basis of sonar intensity, CCTVs at public sites connected to a control center staffed 24 hours a day, and other means for the location, prevention, processing, and investigation of incidents of crime and violence in the public domain.
6. **Intensifying the struggle against illegal weapons** – weapons amnesties should be formalized, while ensuring anonymity and protection from prosecution. At the same time, enforcement operations and the seizure of weapons in this field should be intensified, and penalties for weapons offenses should be increased.
7. **Ending the practice of protecting "collaborators" involved in criminal activity who provide information to the security services**.

this figure shows a fall in the level of trust in the police among Arab respondents, from 26.1% in 2018.

- Despite this low level of trust, the police is the main body the respondents in Arab society turn to if they or their family have been the victims of violence or violent intimidation: 59.7% stated that they would turn to the police (up from 57.7% in 2018), 19.6% would act by themselves, and 10.3% would turn elsewhere to request protection.

Regarding the victims of violence: in 2019, 89 Arab citizens (79 men and 10 women) lost their lives.

The Israel Police claims that the proportion of indictment for murder in Arab society in recent years is equal to that in Jewish society, despite the grater difficulties in locating evidence and eyewitnesses in Arab society. Police commanders have also made a notable effort to engage in dialogue with the leaders of Arab society and with civil society organizations. An example of this is the forum established in February 2019 by Deputy Commissioner Gadi Siso, head of the Investigations and Intelligence Division of the Israel Police, in order to encourage cooperation in uprooting violence in Arab society.

The monitoring of the implementation of Government Decision 1402 produced the following findings: (A) In 2019 one police station was opened in an Arab locale – Tamra; (B) The number of Arab police officers in the Israel Police has increased: from 2016 through the end of 2019, 642 Arabs joined the force, 92 of whom were recruited in 2019. In the same period, 89 women officers were recruited, including 10 in 2019; (C) The Authority to Improve Police Services in Arab Society has continued to operate a broad-based support service for Arab police officers, including special training to help them meet the challenges they face. In 2019 the number of locales holding such training programs was increase; (D) The Authority has run training programs for staff responsible for training Arab officers, as well as focused training at the local level for officers in police stations in Arab communities relating to the cultural sensitivity needed in contacts with Arab society.

The following are our key recommendations for improving personal security in Arab communities:

Our recommendations for improving personal security in Arab society focus on two areas: recommendations concerning the work of the police for Arab society, and recommendations for addressing the root causes of crime and violence. We recognize that uprooting violence and crime requires attention to underlying factors, but the police and law enforcement agencies also bear responsibility for attending to these aspects.

citizens; the war against crime in Arab society; the police response to drug dealing and drug abuse; the war against crime families in Arab society; and the struggle against violence. In the last area, for example, only 13.2% of Arab citizens believe that the police functioning is good or very good. The respondents' evaluation of police functioning fell in 2019 by comparison to 2018.

- In the area of firearms, the factor that is considered most responsible for the high level of use of firearms are the light penalties imposed on violent offenders: 92.9% of Arabs agree that this factor has a strong influence, as do 73.5% of Jewish respondents. A high proportion of Arab respondents (86.4%) believe that the ready availability of firearms has a strong influence on violent use of firearms, compared to 53% in Jewish society. In this context, it is important to note that the limited police presence is also regarded as factor that encourages the violent use of firearms (78.8% of Arab respondents and 59.4% of Jews agreed with this view).
- 48.5% of Arab citizens are willing or very willing to participate in the struggle against violence in their locale, while 28.4% are moderately willing to do so. This finding shows that a considerable proportion (76.9%) of Arab citizens are willing to help in the struggle against the phenomenon. At the same time, around one-fourth of Arab citizens appear to have despaired of their ability to change the depressing reality around them.
- When asked about the various bodies and functions involved in the struggle against violence, the family was mentioned most often (63.2% of Arab respondents stated that they are satisfied or very satisfied with its response). Religious institutions are perceived as relatively effective in the struggle against violence among half the Arab citizens (49.5%, an increase over 45.1% in 2018). The education system also enjoys a relatively high level of satisfaction: 49.1% of citizens are satisfied or very satisfied with its functioning. However, this figure is down from 54.7% in 2018. The perception of the leadership of Arab society in this context rose sharply, with 37.1% expressing satisfaction at its response to the phenomenon in 2019, compared to 24.8% in 2018. Conversely, , the Israel Police, the Knesset, and the government are all regarded as showing limited effectiveness in reducing violence in Israel. Only 16.7% of Arab respondents expressed satisfaction with the function of the police, 16.1% with that of the Knesset, and 9.5% with that of the government.
- The general level of trust in the Israel Police among Arab citizens is very low – 17.4% (compared to 41.3% in Jewish society). Moreover,

- When asked in which places they feel a sense of personal insecurity, Arab citizens most frequently specified their home community as the place where they feel least secure (42.2% stated that they feel very or extremely threatened in their home community). This was followed by places of entertainment (33.8%). By contrast, and as in 2018, the home is regarded as the safest place (only 6.2% of Arab respondents reported a threat to their personal security in their home). This finding shows that for Arab citizens, their home is their castle, and is regarded as the only place that can protect them against violence and crime.
- The proportion of Arabs who report that they, their relatives or their friends were harmed by various manifestations of violence is higher than among Jews. For example, 15% of Arab respondents reported that they or their acquaintances were victims of cold weapons or firearms (an increase from 11% in 2018), compared to just 1% among Jews (almost unchanged over 2018).
- Among respondents reporting that they experienced violence or threats of violence, 64.5% stated that they were acquainted with the attacker or the person making the threats. In 31.3% of cases, the attackers or intimidators were neighbors, friends or acquaintances; in 26.9% of cases they were workmates; in 16% of cases relatives; and 26.9% of respondents stated that the attacker or person making the threat did not belong to any of these categories.
- Regarding attitudes toward the police, in 2019, 45.2% of Arab citizens who experienced violence stated that they did not submit a complaint to the police about the incident. While this finding reflects a profound lack of trust in the police, leading many citizens to seek alternative ways to resolve problems without recourse to the law enforcement agencies, this figure represents an increase over 2018, when only 38.3% of respondents stated that they had submitted a complaint to the police.
- The proportion of Arab citizens who report that the police response during their most recent contact was good or very good is 50% (down from 52.6% in 2018), compared to 48.2% among Jews (almost unchanged compared to 2018).
- Arab citizens believe that police functioning in aspects relating to the enforcement of law and order is good: 45.6% stated that the police functioning in enforcing traffic laws in Arab society is good or every good, and 30% expressed satisfaction with the police functioning in terms of the enforcement of law and order. However, the level of satisfaction is lower in other areas: protecting the security of Arab

Abstract

The following are some of the key findings of the survey:

- The proportion of Arab citizens who felt a sense of personal insecurity in the community where they live reached 60.5% in 2019, compared to just 12.8% of Jewish citizens. The proportion of Arab citizens reporting a sense of personal insecurity rose dramatically by comparison to 2018 (35.8%), while among Jewish citizens the figure remained unchanged by comparison to 2018.
- The phenomena of most concern to Arab citizens are crime and violence (83.9% and 83.7%, respectively). These issues are of greater concern to Arab citizens than questions relating to civil status, such as racist legislation, inequality between Jews and Arabs, and the stalemate in the peace process. Returning to different aspects of violence and crime: 82.1% of Arab respondents are worried or very worried about shootings and the use of firearms, and 70.2% are worried or very worried about property offenses. A rise in the proportion of Arab citizens worried about these issues can be seen among Arab citizens.
- Violence against women is also a source of concern among Arab citizens. Women are more concerned about this phenomenon than men: 70.4% of Arab women are worried or very worried about violence against women (almost identical to the figure for 2018), compared to just 55.7% of men (compared to 53% in 2018).
- By comparison to violence against women, the phenomenon of domestic violence (which also includes violence by parents against their children) is of less concern to Arab society: 53.4% of women and 52.5% of men are worried or very worried about this phenomenon – an increase of 5-7 percentage points by comparison to 2018.
- Fear of being harmed by various forms of violence and crime is more widespread in Arab society than in Jewish society. Just 19.3% of Jewish citizens are afraid that they or their family will be harmed by violent offenses, compared to 73.1% of Arab citizens. Property offenses are also the subject of much greater concern in Arab society – 65.6%, compared to 17.8% among Jews. Concern at sex offenses is lower in both societies – 46% among Arab citizens and 21.6% among Jews. The proportion of Arab citizens concerned about all these phenomena rose in 2019 by comparison to 2018, while the figures for Jewish society fell.

The Safe Communities Initiative – and this report – do not address the subject of policing in East Jerusalem or among residents of Israel (as distinct from citizens). This reflects the focused goal of the **Abraham Initiatives**, which is to promote integration and equality among Arab and Jewish citizens of the State of Israel.

We would like to thank the authors of this report – Ola Najami-Yousef, Ruth Lewin-Chen, and Dr. Nohad 'Ali – for the extensive efforts they invested in preparing and writing the document.

Dr. Thabet Abu Rass **Amnon Be'eri Sulitzeanu**

Co-Executive Directors, Abraham Initiatives

Prof. Moshe Sidi

Executive Director, Samuel Neaman Institute, Technion

Arab population. For comparison purposes, a parallel national survey was conducted among a representative sample of Jewish society. Since a survey using identical questions was also undertaken in 2018, this report includes a comparison between the figures for 2018 and 2019, as well as a comparison between the findings for Arab and Jewish society. This comparison facilitates the identification of trends and changes, and we will continue to monitor these data on an annual basis. The current report also includes a breakdown of responses by geographical area for some of the findings, permitting an examination of differences in attitudes among Arab citizens in different parts of Israel. The geographical distribution was based on the customary definitions used in Arab society – the Galilee, the "Triangle" area, the Negev, and the mixed cities.

The findings of the 2019 survey highlight the lack of policing in Arab society. The reports by the Arab respondents paint a depressing picture in terms of violence and crime and the impact these have on the lives of Arab citizens. This reality includes the use of firearms, drug dealing, physical violence, and intimidation.

The **Abraham Initiatives** attaches great importance to the struggle against crime and violence in Arab society. The organization's Safe Communities Initiative seeks to promote service-oriented and positive policing for Arab citizens; strengthen the mechanisms for dialogue between the police and the community; inculcate educational programs against violence in schools; and establish life-saving services in Arab communities. One section of the report is devoted to the organization's monitoring of the campaign launched by the Ministry for Personal Security to encourage citizens to hand in firearms in return for non-criminalization – an important step in light of the key role illegal firearms play in the violent daily reality faced by Arab citizens.

Over recent years, the **Abraham Initiatives** has called for the establishment of an interministerial team to uproot violence and crime in Arab society, including a response to the deep-rooted causes of these phenomena. In October 2019, at the height of the civil protests in Arab society, Prime Minister Benjamin Netanyahu announced the formation of a team in the Prime Minister's Office, including the director-generals of the relevant ministries, in order to formulate a comprehensive plan to uproot violence and crime in Arab society. Over the six months from this decision through the publication of this report, the **Abraham Initiatives** has been involved in some of the discussions held under the leadership of the Prime Minister's Office. During the course of the committee's work, the organization submitted its recommendations, based on its long experience in the field of relations between the police and Arab society.

of a new administrative authority for police services in Arab society; the recruitment of thousands of police officers, including members of Arab society; the establishment of new police stations in Arab communities; and the upgrading of existing stations.

Despite these important government decisions, Arab society still suffers from an inadequate police presence in the Arab towns and villages, and in the Arab neighborhoods of the mixed cities, on the one hand – and on the other hand from aggressive and hostile policing in encounters with the police. The relations between the police and Arab society are rooted in mistrust on the part of Arab citizens toward the Israel Police due to its failure to uproot violence and crime in Arab communities. At the beginning of 2019, a broad-based civil protest erupted among Arab citizens following the murder of three young Arab men in Majd al-Krum in the Galilee, apparently against the background of a commercial dispute. The tragic murder occurred in broad daylight and shocked the small town, which had previously been considered relatively calm and peaceful. The fact that the murder occurred a year after a new police station was opened in Majd al-Krum created a sense of frustration and anger among residents due to the failure of the police to impose law and order during its first year of a local presence. It is important to note that from the outset the opening of the police station met with a suspicious response and opposition among circles in the local council and community. Accordingly, the traumatic event sparked anger among residents and led to the outbreak of the protest. Large-scale demonstrations were held in Arab communities opposing the police, and participants included leaders of Arab society from the local and national levels. During the protests, Arab citizens demanded that the police work efficiently to combat organized crime gangs that use firearms, money, and drugs and are responsible for many of the incidents that disturb normal life in Arab society. Tens of thousands of Arab citizens participated in the protests, reflecting the demand that the state in general, and the police in particular, act to ensure their security. This protest and the accompanying awakening of public sentiments are clearly evident in the attitudes of Arab society as reflected in our survey.

The 2019 personal and community security index is based on a survey that focused on four spheres: (1) feelings and attitudes among Arab citizens regarding the scale of violence and crime, and prominent phenomena in this field, in their communities; (2) the level of exposure of Arab citizens to violence and crime, whether directly or among their friends and relatives; (3) the willingness of Arab citizens to help in the struggle against violence; and (4) attitudes among Arab citizens toward the police and their impressions concerning police behavior toward them.

The survey was held on the basis of a representative sample of the entire

Introduction

The 2019 Personal Security Index is the third report issued on the subject of violence, personal security, and policing in Arab communities in Israel.

The **Abraham Initiatives** publishes this annual report in order to provide readers with an up-to-date picture concerning attitudes among Arab citizens on issues relating to policing and violence. The reports also monitor the work of the police in the Arab population and the implementation of Government Decision 1402 for enhancing personal security in the Arab sector.

The index was launched in recognition of the alarming reality in Arab society, which has reached new peaks in recent years. Every year we see a further rise in the level of crime and violence in Arab society: A total of 71 Arab citizens were killed in 2018, accounting for 61 percent of all murder and manslaughter victims in Israel in that year – three times the weight of the Arab population in the state. In 2019, the number of murder and manslaughter victims in Arab society was 89 – the highest in any year since the establishment of the State of Israel. This figure constituted 65% of the total number of murder and manslaughter victims in Israel in that year.

The phenomenon of violence in Arab society did not emerge in a vacuum. There are many reasons for the problem, principally: an inadequate police presence in the Arab communities; the socioeconomic condition of the Arab population – half of all Arab families are defined as poor, and almost two-thirds of Arab children live below the poverty line; high unemployment, particularly among young people; changes in the role of the family in Arab society, including a transition to a more individualistic society, so that the family no longer constitutes a source of security and law enforcement as it did in the past – while the official authorities are still not filling this function adequately in the lives of Arab citizens; inequality in services for Arab citizens, as reflected for example in the sparse presence of government institutions in Arab communities, and so on.

Government Decision 922, adopted in December 2015, allocated unprecedented resources for promoting the economic development of Arab communities. The decision seemed to mark a turning point in the status of Palestinian society in Israel and in the willingness of the state to enable this society to make progress. However, it soon became clear that economic development is impossible in communities facing an endless wave of crime. This understanding led to Government Decision 1402, which sought to improve the level of personal security in Arab society and in Jerusalem. The decision defined several objectives: The establishment

Violence, Crime, and Policing in Arab Society

Personal and Community Security Index, 2019

Nohad ‘Ali, Ruth Lewin-Chen, Ola Najami-Yousef

Violence, Crime, and Policing in Arab Society

Personal and Community Security Index, 2019

Written by: Dr. Nohad ‘Ali, Ruth Lewin-Chen, and Ola Najami-Yousef
Hebrew editing: Dr. Nehama Baroukh
Arabic translation: Rima Abu Ktish
English translation: Shaul Vardi
Design and printing: Reem Graphic Design
ISBN: 978-965-7543-13-9

June 2020

This report is made possible by the generous support of the American people through the United States Department of State. The contents are the responsibility of The Abraham Initiatives and do not necessarily reflect the views of the Department of State or the United States Government.

יוזמות אברהם
مبادرات ابراهيم
ABRAHAM INITIATIVES

מוסד שמואל נאמן
למחקר מדיניות לאומית

Violence, Crime, and Policing in Arab Society

Personal and Community Security Index

2019

Nohad ‘Ali, Ruth Lewin-Chen, Ola Najami-Yousef

ISBN 978-965-7543-13-9
9 789657 543139

June 2020